

Ραδάμανθς

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ

Άνοιξη, 2003

“Ραδάμανθους”

© Δικηγορικός Σύλλογος Ηρακλείου
Εξώφυλλο: Τμήμα από την Δωδεκάδελτο επιγραφή της Γόρτυνος.
Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία: Γραφικές τέχνες Μ. & Μ. Πατεράκης Ο.Ε.
Κομνηνών 68 Ηράκλειο - Τηλ.: 2810 227.933

Ραδάμανθς

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 1ο, Άνοιξη 2003

ΕΚΔΟΤΗΣ:
Δικηγορικός Σύλλογος Ηρακλείου.
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ:
Βασίλης Λαμπρινός, Πρόεδρος Δ.Σ.Η.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ Δ.Σ.Η.
Βασίλης Λαμπρινός, Πρόεδρος
Παντελής Παπαδάκης, Αντιπρόεδρος
Άρης Ροζάκης, Γεν. Γραμματέας
Μανόλης Αμωναχάκης, Ταμίας &
Γιώργος Βαθιανάκης,
Γιώργος Γιαχνάκης,
Λάμπης Δαμιανάκης,
Κατερίνα Δουλγεράκη,
Απόλλων Καλογερόπουλος,
Κατερίνα Κοσμαδάκη,
Ανδρέας Λιανέρης,
Μανόλης Περαντωνάκης,
Θεόδωρος Τερζάκης,
Νίκος Φανταουτσάκης,
Ειρήνη Χαλαμπαλάκη, μέλη.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Ανδρέας Λιανέρης,
Βιβή Δερμιτζάκη,
Μάνος Βοργιάς.

ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗΣ
Κώστας Ανδριώτης,
Νομικός- Φιλόλογος.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΚΔΟΣΗΣ:
Δικηγορικός Σύλλογος Ηρακλείου
ΓΡΑΦΕΙΑ:
Δικαστικό Μέγαρο Ηρακλείου
Τηλ.: 2810229602
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ: info@dsh.gr
http: www.dsh.gr
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: 5 €
Στα μέλη του Δ.Σ.Η διανέμεται δωρεάν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΡΑΔΑΜΑΝΘΥΣ	6
ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ	7
ΑΡΘΡΑ & ΜΕΛΕΤΕΣ	
Γιάννη Χ. Χατζάκη ΟΙ ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΡΗΤΡΕΣ ΣΤΑ ΚΡΗΤΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑΙΑ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑΣ	11
Αριστέας Τ. Πλεύρη ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΡΑΤΙΚΟ ΠΑΡΕΜΒΑΤΙΣΜΟ	23
Σοφίας Μακατονάκη-Καλογεροπούλου ΞΕΝΟΔΟΧΟΨΠΑΛΛΗΛΟΙ: ΕΡΓΑΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗΣ ΜΟΝΑΔΟΣ. ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ-ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	29
Βιβής Ν. Δερμιτζάκη ΟΙ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΟΜΕΑ	45
Μαρίας Γ. Φλουράκη ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ: ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΖΗΤΗΜΑΤΑ	51
Παναγιώτη Καίσαρη Η ΕΦΕΣΗ ΤΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ	57
Ευτύχη Κ. Χρυσού Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΚΡΑΤΗΣΗ ΓΙΑ ΧΡΕΗ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΝΟΜΟ 2717/1999	63
Χαράλαμπος Χρυσανθάκη Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΩΝ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ	77
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ	
ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ	
Άρειος Πάγος 1207/2001	83
Πολ. Πρωτοδικείο Λασιθίου 22/2002	85
Μον/ές Πρωτοδικείο Ηρακλείου, 2720/2599/ΑΣΦ./2002.....	94
Άρειος Πάγος 1568/2002	97
Μον/ές Πρωτοδικείο Ηρακλείου 302/2002.....	99
ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ & ΒΟΥΛΕΥΜΑΤΑ	
Συμβούλιο Εφετών Κρήτης Αρ.. Βουλεύματος 294/2002	104
ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ	
ΣτΕ (Επιτροπή Αναστολών) 754/2002.....	107
Τριμ. Διοικ. Πρωτοδικείο Ηρακλείου 499/2001	110
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ Δ.Σ.Η.	
ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ.....	119
Κατερίνας Ε. Αποστολάκη ΣΥΝΤΟΜΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ Δ.Σ.Η.....	120
Νίκου Κ. Σκουλά FORUM ΔΙΚΗΓΟΡΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	134

Ραδάμανθους..., τέκνο του Δία και της Ευρώπης, αδελφός του Μίνωα και του Σαρπηδόνα σύμφωνα με τη μυθολογία. Θεμελιωτής του Δικαίου στην πατρίδα του την Κρήτη, άνδρας “δικαιοτάτος” κατά τον Πλάτωνα ως “εκ του τότε διανέμειν τα περί τας δίκας ορθώς”, αυτός, ο “ξανθός”, κατά τον Όμηρο, φύλακας και δικαστής του Κάτω Κόσμου, της νήσου των Μακάρων, αιωνίου τόπου αναπαύσεως των ψυχών

Σύμφωνα με το βραχύ ιστορικό του επίγειου βίου του βασίλευσε στη Φαιστό και αργότερα, μετά τη διαφωνία του με τον αδελφό του Μίνωα, μετοίκησε στη Βοιωτία, όπου και νυμφεύθηκε την Αλκμήνη, χήρα του Αμφιτρύωνα και μητέρα του Ηρακλή. Παιδιά του ήταν ο Ερυθρός, ιδρυτής της Ερυθραίας, πόλης της Μικράς Ασίας και ο Γόρυς, βασιλιάς της ομώνυμης κρητικής πόλης.

Εξυμνήθηκε από τους ποιητές για τη σοφία, τη δικαιοσύνη και την αρετή του. Μνημονεύθηκε από τους φιλοσόφους ως σπουδαίος νομοθέτης και θεωρητικός του Δικαίου και ως μέλος του τριμελούς δικαστηρίου του Κάτω Κόσμου, που έκρινε τις ψυχές (μαζί με τον Μίνωα και τον Αιακό). Αναγνωρίστηκε ως σύμβολο της δίκαιης κρίσης (Ραδάμανθυν γε φάσιν... δίκαιον άνδρα) και μάλιστα της απόλυτα δίκαιης κρίσης στον κόσμο των ψυχών.

Οι εξαιρετικά σύντομες αναφορές στο πρόσωπό του, μα και το αδιευκρίνιστο ετυμολογικά όνομά του (πιθανώς προελληνικό δάνειο, όπως μαρτυρεί το συμφωνητικό σύμπλεγμα -νθ-) συμπλέκουν, αναπόφευκτα, το πράγματι υπάρχον με το μυθικό στοιχείο και δεν μας αφήνουν πολλά περιθώρια για να προσδιορίσουμε επακριβώς τον ιστορικό του ρόλο. Αυτό είναι μια αδυναμία. Είναι, όμως, ταυτόχρονα και μια δυνατότητα ελεύθερης προσέγγισης αυτού του ιστορικού-μυθολογικού προσώπου στην προσπάθεια σύνδεσης της καθημερινής πρακτικής άσκησης του Δικαίου και των θεωρητικών προβληματισμών του με το απώτατο παρελθόν.

Κώστας Ανδριώτης

Νομικός - Φιλόλογος

Αντί προλόγου

Το να αποκτήσει ο Δικηγορικός Σύλλογος Ηρακλείου ένα δικό του μέσο έκφρασης και επικοινωνίας αποτελούσε παλαιό όραμα και επιδίωξη όλων μας. Η απουσία ενός τέτοιου δημόσιου βήματος για τα μέλη του πρώτου επιστημονικού συλλόγου του τόπου — τίτλο που εξασφαλίζει αυτή καθ' αυτή η ιδιότητά μας ως υπερασπιστών του δικαίου — αποτελούσε ένα σοβαρό πρόβλημα και η ανάγκη να αντιμετωπισθεί καθίστατο με την πάροδο του χρόνου ολοένα και πιο επιτακτική. Ιδιαίτερα σε εποχές — και δεν ήταν λίγες — κατά τις οποίες αναγκαστήκαμε να δώσουμε σκληρές μάχες για την αποκατάσταση του δικαίου και την προάσπιση ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Κι επειδή είναι προφανές ότι οι μάχες αυτές όχι μόνον δεν τελείωσαν, αλλά αντιθέτως πρόκειται να συνεχιστούν και να ενταθούν, θεωρήσαμε αναγκαίο να μην καθυστερήσουμε άλλο επιδιώκοντας το αρτιότερο δυνατό αποτέλεσμα, αλλά να κάνουμε μια προσπάθεια, έστω και ατελή, για τη δημιουργία αυτού του βήματος, πιστεύοντας πως στην πορεία θα οργανωθεί καλύτερα και θα εξελιχθεί σε ένα σπουδαίο, από κάθε άποψη, επιστημονικό και επικοινωνιακό χώρο έκφρασης του Συλλόγου.

Ο “Ραδάμανθς”, όπως αποφασίστηκε να αποκληθεί τελικά το περιοδικό, δανειζόμενο το όνομά του από τον σοφό και δίκαιο αδελφό του Μίνωα, αποτελεί στην σημερινή μορφή του μια πρώτη απόπειρα για την έκδοση ενός επιστημονικού κυρίως εντύπου με πολλαπλή αποστολή. Κυρίαρχη θέση κατέχει ασφαλώς η ενημέρωση του σώματος για γεγονότα και θέματα γενικού ή ειδικού νομικού ενδιαφέροντος, καθώς και ο σχολιασμός τους, όποτε αυτό κρίνεται αναγκαίο. Το ίδιο και η ενημέρωση για σημαντικά θέματα που απασχόλησαν ή απασχολούν τον τόπο μας ή ευρύτερα την χώρα και τον νομικό της κόσμο και χρήζουν σχολιασμού ή νομικής αντιμετώπισης. Παράλληλα, όμως, θα επιδιώξουμε να αναδειχθεί μέσω αυτού το δημόσιο “πρόσωπο” του Συλλόγου, να δυναμώσει η φωνή του και να ενισχυθεί το κύρος του. Και τούτο γιατί θα διαφανεί από τα δημοσιευόμενα κείμενα η επιστημοσύνη των μελών του, θα ενθαρρυνθεί και θα ενταθεί η μελέτη και η έρευνα, θα αξιολογηθεί και θα τιμηθεί η προσπάθεια, η ικανότητα, ο ατομικός και ο συλλογικός κόπος. Ταυτόχρονα ο Σύλλογος, χρησιμοποιώντας τόσο τις σελίδες του στο διαδίκτυο, όσο και τις σελίδες αυτού του περιοδικού, θα έχει την δυνατότητα να ενημερώνει τα μέλη και τους πολίτες για τις δραστηριότητές του, να ενθαρρύνει την συμμετοχή στην κοινή δράση, να ενδυναμώνει τους κοινούς αγώνες, να κάνει καίριες παρεμ-

βάσεις, όποτε χρειάζεται, να ασκεί δυναμική και εποικοδομητική κριτική και να αναδεικνύει διαρκώς τον ρόλο του στα συνδικαλιστικά και κοινωνικά δρώμενα.

Όλα τα παραπάνω δείχνουν πως το νέο αυτό έντυπο, παρά τον πειραματικό του χαρακτήρα, έχει ήδη αναλάβει να φέρει σε πέρας ένα ιδιαίτερα δύσκολο και φιλόδοξο έργο. Ο δικηγο-
ρικός κόσμος του Ηρακλείου έχει όμως επανειλημμένα αποδείξει πως διαθέτει την αποφασιστικότητα, την επιμονή και κυρίως την επιστημονική επάρκεια που απαιτείται για να στηριχθεί αυτή η προσπάθεια. Αυτά ακριβώς τα στοιχεία καθιστούν βέβαιο ότι ο “Ραδάμανθς” θα διαδραματίσει έναν σπουδαίο ρόλο στην ιστορία του Συλλόγου.

Θεωρώ περιττό να τονίσω πόσο σημαντικό και ευχάριστο είναι για το σημερινό Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου το γεγονός ότι ανταποκρίνεται, έστω και με καθυστέρηση, σε μια υποχρέωση που είχε από καιρού αναλάβει έναντι των συναδέλφων. Δράττομαι όμως της ευκαιρίας να ευχαριστήσω, τόσο εκ μέρους του όσο και προσωπικά, την συντακτική επιτροπή και τα μέλη εκείνα του Δ.Σ.Η. που κοπίασαν για να δοθεί το πρώτο αυτό τεύχος στην δημοσιότητα. Οι ίδιοι μας διαβεβαιώνουν ότι κάθε επόμενο τεύχος του περιοδικού θα είναι καλύτερο του προηγούμενου. Αλλά και η μέχρι τούδε συμβολή τους ήταν εξαιρετικά σημαντική. Υπήρξαν πρωτεργάτες μιας πολύ σημαντικής προσπάθειας και κατάφεραν να υλοποιηθεί η ανεκπλήρωτη μέχρι στιγμής φιλοδοξία του Συλλόγου να αποκτήσει μια ισχυρή δική του “φωνή”. Είναι αυτονόητο χρέος όλων μας να καταβάλλουμε κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε να ακούγεται ολοένα και πιο δυνατά.

Ηράκλειο, Απρίλιος 2003

Βασίλης Λαμπρινός
Πρόεδρος του Δ.Σ.Η.

ΑΡΘΡΑ & ΜΕΛΕΤΕΣ

ΟΙ ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΡΗΤΡΕΣ ΣΤΑ ΚΡΗΤΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑΙΑ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑΣ

Γιάννη Χ. Χατζάκη*

Σύμφωνα με τη συνθήκη της 16ης Σεπτεμβρίου 1669, με την οποία παραδόθηκε η πόλη του Χάνδακα στους Τούρκους, η βενετική διοίκηση μπορούσε αποχωρώντας να συναποκομίσει, ανάμεσα στα άλλα ιερά κειμήλια, και το νοταριακό αρχείο του διαμερίσματος του Χάνδακα, το οποίο μέχρι τότε ανήκε στην καγκελαρία του Δούκα της Κρήτης¹. Το αρχείο αυτό, γνωστό σήμερα με το όνομα *Notai di Candia*, ύστερα από πολλές περιπέτειες, εναποτέθηκε στα Κρατικά Αρχεία της Βενετίας. Η συλλογή περιλαμβάνει τριακόσια περίπου κατάστιχα, που καλύπτουν σχεδόν όλη την περίοδο της κυριαρχίας της Γαληνοτάτης στο νησί και παρέχουν μια ολοκληρωμένη εικόνα της βενετοκρητικής κοινωνίας².

Η γραφειοκρατική οργάνωση της βενετικής διοίκησης επέβαλε από πολύ νωρίς στην αποικία της ένα περίπλοκο νοταριακό σύστημα, το οποίο όχι μόνο καθιστούσε δυνατή την επίδραση της νομοθεσίας της κυριάρχου στο τοπικό δίκαιο, αλλά και συντελούσε στον καλύτερο έλεγχο των υπηκόων της³. Το αποτέλεσμα της λειτουργίας αυτού του συστήματος είναι πραγματικά εντυπωσιακό. Παρ' όλο που έχει χαθεί ένα σημαντικό μέρος από τα αρχεία, ο σωζόμενος όγκος συμβάλλει με το μέγεθός του και τον πλούτο των πληροφοριών που δίνει. Από την άλλη, το χρονικό εύρος των τεσσάρων και πλέον αιώνων που καλύπτεται παρέχει τη δυνατότητα στον ερευνητή να μελετήσει την εξελικτική πορεία μεγάλου αριθμού συμβάσεων, αρκετές από τις οποίες οφείλουν, αν όχι την ύπαρξη, τουλάχιστον τη διαμόρφωσή τους, σ' εκείνα τα χρόνια. Το ίδιο θα μπορούσε να διαπιστώσει κανείς και για μια σειρά επιμέρους θεσμών, οι οποίοι και μορφοποιούνται σ' αυτούς τους αιώνες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των παραπάνω αποτελούν οι ποινικές ρήτρες, η ύπαρξη και η ποικιλία των οποίων στα συμβολαιογραφικά έγγραφα προκαλεί εξαρχής την προσοχή, δημιουργώντας τις πλέον κατάλληλες συνθήκες για τη μελέτη της εξελικτικής πορείας του θεσμού στους συγκεκριμένους αιώνες.

* Ο Γιάννης Χατζάκης είναι δικηγόρος Ηρακλείου, Διδάκτωρ Ιστορίας του Δικαίου, στη Νομική Σχολή Αθηνών, Σ.Τ.Ε. στο Ελληνικό Ανοικτό Παν/μιο.

1. Για τη Δουκική Γραμματεία και την οργάνωσή της βλ. σχετ. Ν. Karapidakis, *Administration et milieux administratifs en Crète Vénitienne (XVIIe siècle)*, τ. 1, 2 (thèse pour l'obtention du diplôme de l'archiviste - paléographe), Paris 1983, σ. 107-130.

2. Βλ. σχετ. Μαρία Χαιρέτη, "Διοριστήριο έγγραφο Έλληνα Νοταρίου της Κρήτης", *Θησαυρίσματα* 3 (1964), 62-72· Θ. Δετοράκης, *Ιστορία της Κρήτης*, Αθήνα 1986, σ. 269-270· Χρύσα Μαλτέζου, "Η Κρήτη στη διάρκεια της περιόδου της Βενετοκρατίας" (1211-1669), *Κρήτη, Ιστορία και Πολιτισμός*, Κρήτη 1988, τ. Β', σ. 158-159.

3. Βλ. σχετ. D. Jacoby, "Les Assises de Romanie et le droit vénitien dans les colonies vénitiennes", *Venezia e il Levante fino al secolo XV*, v.I, Firenze 1973, τ. 348-349.

Στην παρούσα έρευνα λήφθηκαν δειγματολογικά υπόψη συμβολαιογραφικές πράξεις από το Αρχείο των Νοταρίων του Χάνδακα. Επιμέλεια καταβλήθηκε τα έγγραφα αυτά να καλύπτουν όλη την περίοδο της βενετικής κυριαρχίας. Με αυτήν τη λογική, τις λατινικές πράξεις της πρώιμης και μέσης βενετοκρατίας διαδέχονται τα ιταλικά και ελληνικά συμβόλαια της ύστερης περιόδου⁴. Τα παραπεμπόμενα έγγραφα έχουν όλα δημοσιευτεί, είτε στα πλαίσια εκδόσεων που αναφέρονται στο σύνολο των πράξεων ενός νοταρίου, είτε με την αφορμή μελετών που χρησιμοποιούν τις συγκεκριμένες πράξεις ως αποδεικτικό ιστορικό υλικό⁵.

1. Περιεχόμενο και καταβολές του θεσμού της ποινικής ρήτηρας.

Με τον όρο ποινική ρήτρα χαρακτηρίζεται η παροχή που υπόσχεται ο οφειλέτης για την περίπτωση που δεν εκπληρώσει ή δεν εκπληρώσει προσηκόντως την παροχή που υποσχέθηκε⁶. Ως παρεπόμενη συμφωνία προϋποθέτει την ύπαρξη μια άλλης κύριας ενοχικής σχέσης, η ακυρότητα της οποίας επηρεάζει αποφασιστικά την ισχύ της. Ο θεσμός αποσκοπεί στην ισχυροποίηση της ίδιας της σύμβασης και κατ' επέκταση στην ενίσχυση της εξουσίας του δανειστή⁷.

Για την προέλευση του θεσμού, οι ιστορικοί του δικαίου δεν έχουν καταλήξει ακόμη σε σαφή συμπεράσματα. Το αρχαιοελληνικό “πρόστιμον” φαίνεται να είναι το ίδιο με το “επίτιμον” των πτολεμαϊκών παπύρων, την “*poena*” του ρωμαϊκού δικαίου και το “πρόστιμον” των βυζαντινών εγγράφων, δεν είναι όμως καθόλου σίγουρο αν ο αρχαιοελληνικός θεσμός επηρέασε τη ρωμαϊκή νομική πρακτική ή αν πρόκειται για δύο θεσμούς που δημιουργήθηκαν και ανδρώθηκαν παράλληλα, επιβαλλόμενοι από τις συναλλακτικές ανάγκες⁸.

Ανεξάρτητα από τους παραπάνω προβληματισμούς, το σημερινό της χαρακτήρα και τη λειτουργία της η ποινική ρήτρα θα τον προσλάβει κατά κύριο λόγο στα ρωμαϊκά χρόνια. Οι νομικοί της εποχής την περιέβαλαν με τον τύπο της επερωτήσεως (*stipulatio poenae*), και τη διέκριναν σε γνήσια και μη, ανάλογα με τον αγωγήμο χαρακτήρα της κύριας συμφωνίας⁹.

4. Τα λατινικά ως επίσημη νοταριακή γλώσσα εγκαταλείφθηκαν από τους νοταρίους της Βενετίας τον Ιανουάριο του 1535. Βλ. σχετ. Γ. Γρυντάκης, “Ρεθεμνιώτες νοτάριοι και διαθήκες”, 1586-1646, *Πεπραγμένα του Ζ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου*, τ. Β1, Ρέθυμνο 1995, σ. 239, σημ. 3. Στην Κρήτη δεν είναι γνωστό πότε ακριβώς έγινε παρόμοια αντικατάσταση, σίγουρα όμως από τις αρχές του 16ου αιώνα στα κατάστιχα των κρητικών νοταρίων χρησιμοποιούνται τόσο ιταλικά (βενετική διάλεκτος), όσο και ελληνικά (κρητική διάλεκτος).

5. Για την κάθε περίπτωση παρατίθενται ενδεικτικά ένα ή δύο παραπομπές σε νοταριακές πράξεις, οι οποίες κρίθηκαν ως οι πλέον αντιπροσωπευτικές.

6. ΑΚ 404.

7. Βλ. σχετ. Α. Μομφερράτος, *Ενοχικόν Δίκαιον των Ρωμαίων και των Βυζαντινών κατά την εν Ελλάδι ισχύν του*, Αθήναι 1930, σ. 540-541, 546· Μ. Σταθόπουλος, *Σημειώσεις Γενικού Ενοχικού Δικαίου* ΙΙΙ, Αθήνα 1983, σ. 42-44.

8. Βλ. σχετ. Ελευθερία Παπαγιάννη, “Πρόστιμον και καθαίρεση κληρικού ή αστικού και εκκλησιαστικό δίκαιο σε ένα χωρίο της Πείρας”, *Συμβολές* 2 (1994), σ. 74-75.

9. Βλ. σχετ. Μομφερράτος, *ο.π.*, σ. 541· Γ. Πετρόπουλος, *Ιστορία και Εισηγήσεις του Ρωμαϊκού δικαίου*, Αθήναι 1963, σ. 823· R. Knütel, *Stipulatio poenae. Studien zur römischen Verlagsstrafe* [Forschungen zum römischen Recht, 34] Köln-Wien 1976· Ελευθ. Παπαγιάννη, *ο.π.*, σ. 75-76.

Ο θεσμός θα γνωρίσει εξέλιξη και στη βυζαντινή περίοδο¹⁰. Μια σειρά αυτοκρατορικών *Νεαρών*¹¹ ρυθμίζουν αναλυτικά το θέμα, επιμένοντας στην αναγκαιότητα της ύπαρξης των ποινικών ρητρών στα δικαιοπρακτικά έγγραφα ...*ίνα και τα συμφωνημένα κρατύνωνται αδιάλυτα* ...¹². Η διάδοση του “προστίμου” ήταν τέτοια ώστε η χρήση του επεκτάθηκε ακόμα και στις περιπτώσεις συννομολόγησης μνηστείας, φαίνεται δε να καταβάλλεται ιδιαίτερη μέριμνα από τους αυτοκράτορες για την είσπραξη των ρητρών εκείνων που είχαν συμφωνηθεί υπέρ του δημοσίου¹³.

Στον δυτικό μεσαίωνα η αβεβαιότητα του δικαίου που επικρατούσε επέβαλε εκ των πραγμάτων μια ποικιλία ως προς τις μεθόδους που θα εξασφάλιζαν τη σταθερότητα στο πεδίο των συμβάσεων. Εκτός από τους άμεσους τρόπους άσκησης πίεσης που είχαν υιοθετηθεί και που προέβλεπαν τη φυλάκιση ή και την υποδούλωση του οφειλέτη που δεν εκτελούσε τις ενοχικές του υποχρεώσεις, από πολύ νωρίς θεσμοθετήθηκαν χρηματικές ρήτρες για τις περιπτώσεις εκείνες που η συμβατική σχέση δεν εξελισσόταν ομαλά. Συνηθέστερη αρχικά εμφανίζεται, κάτω από τη ρωμαϊκή επίδραση, η εις διπλούν απόδοση του τιμήματος της σύμβασης, ενώ λίγο αργότερα κάνει την εμφάνισή της μια μεγαλύτερη ποικιλία ρητρών, όπου όχι λίγες φορές το ποσό της ρήτρας μοιράζεται ανάμεσα στον ζημιούμενο δανειστή και στον βασιλιά, τον άρχοντα ή τη δημοτική αρχή¹⁴.

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα, αναμενόμενη ήταν η διάδοση του θεσμού στο νομικό περιβάλλον της βενετοκρατούμενης Κρήτης. Τόσο η βυζαντινή παράδοση του πληθυσμού, όσο και η γραφειοκρατική αντίληψη της Γαληνοτάτης, ευνοούσαν την ανάπτυξη παρόμοιων ασφαλιστικών δικλίδων. Ένα παραπάνω που τέτοιες ρήτρες συντελούσαν στην εξασφάλιση της απαιτούμενης επίφασης σταθερότητας, την οποία επιθυμούσε η Βενετία για την αποικία της.

Η ανάλυση που ακολουθεί θα επιχειρήσει να μελετήσει την ποικιλία και τις ιδιαιτερότητες των ποινικών ρητρών. Για λόγους συστηματικούς, εξετάζεται κατ’ αρχάς η θέση των ποινικών ρητρών μέσα στα έγγραφα και στη συνέχεια το ύψος τους, η νομισματική μονάδα που καθορίζεται και φυσικά οι αποδέκτες τους. Επίσης, λαμβάνονται υπόψη και άλλες παράμετροι, όπως η αναγκαιότητα ύπαρξης παρόμοιων ρητρών και ο τρόπος είσπραξής τους.

10. Για τη λειτουργία των ποινικών ρητρών στα βυζαντινά συμβόλαια βλ. σχετ. F. Brandileone, «Le clause penale nei documenti bizantini dell’ Italia Meridionale», *Studi Bizantini* I (1925), σ. 13-27.

11. Ενδεικτικά αναφέρω την 27 *Νεαρά* (κεφ. α’) της Ειρήνης της Αθηναίας (797-802), βλ. σχετ. I. Ζέπος - Π. Ζέπος, *Jus Grecoromanum*, τ. I-VIII, Αθήναι 1931 (ανат. Aalen 1962), σ. 48 (στο εξής JGR I)· τις 18 και 72 *Νεαρές* του Λέοντος του Σοφού, βλ. σχετ. P. Noailles - A. Dain, *Les Nouvelles de Léon VI le Sage*, Paris 1944, σ. 69-73, 259· την 27 *Νεαρά* του Ρωμανού Β’ (959-963), βλ. σχετ. JGR I, σ. 244-246· τις 20 και 24 *Νεαρές* του Αλεξίου του Κομνηνού (1082 και 1084 αντίστοιχα), βλ. σχετ. JGR I, σ. 296-298 και σ. 305-309· την 66 *Νεαρά* (κεφ. η’) του Μανουήλ του Κομνηνού (1166), βλ. σχετ. JGR I σ. 395-396· και τέλος την 26 *Νεαρά* (κεφ. θ’) του Ανδρονίκου Α’ (1306), βλ. σχετ. JGR I, σ. 536.

12. 26 *Νεαρά* Ανδρονίκου Α’, κεφ. θ’ βλ. σχετ. JGR I, σ. 536.

13. Βλ. σχετ. Γ. Μαριδάκης, *Το αστικόν δίκαιον εν ταις νεαράις των βυζαντινών αυτοκρατόρων*, Αθήνα 1922, σ. 212-220· Ν. Μάτσης, «Τινά περί ποινικής ρήτρας εν τω βυζαντινῷ δικαίῳ», *Νέον Αθήναιον* Α (1955), σ. 203-204· Πετρόπουλος, ο.π., σ. 826· M. Kaser, *Das römische Privatrecht*, τ. I, München 1971, τ. I, σ. 519-521.

14. Βλ. σχετ. P. Pertile, *Storia del diritto italiano dalla caduta dell’ Impero Romano alla codificazione*, Torino 1893, τ. IV, σ. 504 επ· P.S. Leicht, *Storia del diritto italiano, Il Diritto Privato, parte terza: Le Obligationi*, Milano 1948, σ. 61-63.

I. Θέση της ποινικής ρήτηρας.

Οι νοτάριοι κατά την περίοδο της μαθητείας τους απομνημόνευαν μια σειρά υποδειγμάτων συμβολαιογραφικών πράξεων (*formularia*). Με βάση τα συγκεκριμένα πρότυπα χαράσσονταν τα όρια, μέσα στα οποία έπρεπε να κινούνται για τη σύνταξη της κάθε πράξης, και καθορίζονταν τα ελάχιστα εκείνα τυπικά στοιχεία που έπρεπε να περιέχει η κάθε δικαιοπραξία, ώστε να διασφαλίζεται η εγκυρότητά της. Στα σχέδια αυτά, από πολύ νωρίς, οι ποινικές ρήτρες βρήκαν τη θέση τους ακριβώς στο τέλος του νομικού μέρους, αμέσως μετά τον καθορισμό των συμβατικών υποχρεώσεων των μερών. Στη θέση αυτή τις απαντά κανείς σε όλα ανεξαιρέτως τα νοταριακά έγγραφα, ενώ έπεται ένας “επίλογος”, με τη διαβεβαίωση για την εγκυρότητα του συμβολαίου, τις υπογραφές των μαρτύρων και το *signum* του νοταρίου¹⁵.

II. Αναγκαιότητα και τύπος των ποινικών ρητρών.

Δεν έγινε δυνατό να εντοπιστεί κάποιο διάταγμα της βενετικής διοίκησης που να επέβαλλε την υποχρεωτική αναγραφή ποινικών ρητρών στις πράξεις των νοταρίων της δικαιοδοσίας της. Βέβαια, έκδηλη είναι η πεποίθηση ότι η πρόβλεψη τέτοιων ρητρών αποτελεί συμμόρφωση σε νόμο της κυριάρχου. Οι φράσεις ... *κατά την τάξιν της Βενετίας* ... ή ... *κατά την τάξιν των εξουσιαστών* ..., που συνοδεύουν τις ρήτρες, ιδιαίτερα στα ελληνικά συμβόλαια της ύστερης περιόδου, μαρτυρούν σχετικά¹⁶.

Οι ίδιες οι ποινικές ρήτρες εισάγονται συνήθως με μια λακωνική φράση η οποία προσδιορίζει το ύψος του ποσού που καθορίζεται: ... *pro pena et nomine pene perypyra*... Η λέξη *pena*, που προέρχεται από τον αντίστοιχο λατινικό όρο *poena*, στα ελληνικά έγγραφα, απλά μεταγράφεται με ελληνικούς χαρακτήρες, ενώ δεν λείπουν και οι περιπτώσεις που αντικαθίσταται από την λέξη “πάγα”, εξελληνισμένο όρο, που σημαίνει την πληρωμή¹⁷. Βέβαια, αρκετές φορές ο νοτάριος είτε παραπέμπει “βαρυστημένα” στη ρήτρα που είχε τεθεί στην προηγούμενη πράξη του κατάστιχου¹⁸, είτε αρκείται σε συμβατικές φράσεις, όπως το *et cetera*, το *secundum usum* ή το *pena*

15. Το *signum* αποτελεί το αναγνωριστικό σημείο αρχικά του κάθε συμβαλλομένου, ενώ στη συνέχεια θα περιοριστεί η χρήση του μόνο στους νοταρίους, που το προσθέτουν στην αρχή ή στο τέλος της κάθε πράξης. Η χρήση παρόμοιου συμβόλου αρχίζει και μειώνεται σταδιακά το 15ο αιώνα για να καταλήξει το 16ο αιώνα να αντικατασταθεί από την υπογραφή του συμβολαιογράφου. Βλ. σχετ. Ν. Στασινόπουλος, *Ο συμβολαιογράφος στο Βυζάντιο*, Αθήνα 1999, σ. 45.

16. “... Και εάν εναντιωθώ σοι, ζημιοιθήσωμε μετά μέρη μ(ου) προς σε και τα μέρη σου ανάλογον πέναν λίτ(ρας) χρυσίου ε’ κατά την τάξιν της Βενετίας ...” A.S.V. Duca di Candia, b. 11, Atti Antichi 2, q. 16 (1390-1391), filz. 2, f. 66r, 3 Φεβρουαρίου 1374, Χειραφεσία (Βλ. σχετ. Μ. Μανούσας, “Ελληνικά νοταριακά έγγραφα (1374-1446) από τα Atti Antichi του Αρχείου του Δούκα της Κρήτης”, *Θησαυρίσματα* 3 (1964), σ. 88· “...κατά την τάξιν των Βενετικών ...” A.S.V. Duca di Candia, b. 11, Atti Antichi 2, q. 25 bis (1444-1456), filz. 3, f. 23r, 16 Δεκεμβρίου 1445, Χειραφεσία (Βλ. σχετ. Μανούσας, *ο.π.*, σ. 96-97), “... κατά την τάξιν των εξουσιαστών ...” A.S.V. Duca di Candia, b. 11, Atti Antichi 2, q. 19 (1403), f. πρώτο verso, 29 Σεπτεμβρίου 1403, Χειραφεσία (Βλ. σχετ. Μανούσας, *ο.π.*, σ. 93-94).

17. “... βάνοντες και δια πάγα δονάτα εκατόν δια τα φουστά της αυθεντίας μας ...” A.S.V. Notai di Candia, b. 158 (Michele Marà), f. 436r-436v, 21 Νοεμβρίου 1564, Προικοσύμφωνο (Βλ. σχετ. Θ. Δετοράκης, “Παρίων Σωτήρχος, Πρωτόπαπας του Χάνδακα, Ανέκδοτα ελληνικά έγγραφα”, *Θησαυρίσματα* 19 (1982), σ. 155-159).

18. “... Pena suprascripta ...” A.S.V. Notai di Candia, b. 98 (Zaccaria de Fredo), f. 12r, 28 Απριλίου 1357, Εγγύηση (Βλ. σχετ. A. Lombardo, *Zaccaria de Fredo, notaio in Candia* (1352 - 1357), Venezia 1968, σ. 87, αριθμ. 122).

*consuetudina*¹⁹, όροι που θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι υποκρύπτουν την ποινική ρήτρα των 25 υπερπύρων, η οποία και απαντά στο μεγαλύτερο ποσοστό των πράξεων. Φυσικά δεν λείπουν ούτε τα συμβόλαια στα οποία οι νοτάριοι παρουσιάζονται λαλίστατοι, εξηγώντας με λεπτομέρειες τους όρους κατάπτωσης της ρήτρας, τους αποδέκτες της κ.λπ.²⁰, ούτε και οι πράξεις στις οποίες η ποινική ρήτρα απουσιάζει παντελώς. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του νοταρίου Μανόλη Βαρούχα, όπου από ένα σύνολο 850 και πλέον πράξεων, μόλις δέκα περιέχουν ποινικές ρήτρες²¹.

III. Ύψος ποινικών ρητρών.

Τα ποσά που τίθενται στις ποινικές ρήτρες ποικίλουν ανάλογα με το ύψος του αντικειμένου της σύμβασης, την κοινωνική θέση και την οικονομική κατάσταση των μερών. Βέβαια παρόμοιες αναλογίες δεν ακολουθούνται πάντοτε. Μικρές παροχές διασφαλίζονται πολλές φορές με υψηλές ποινικές ρήτρες²² και αντίστοιχα σημαντικές παροχές καλύπτονται από την ελάχιστη ποινή των πέντε ή και τριών υπερπύρων. Κατά τά άλλα, το εύρος που καλύπτουν τα ποσά των ρητρών είναι αρκετά μεγάλο. Η αποδελτίωση των πράξεων έδωσε μια πραγματικά μεγάλη ποικιλία, που ξεκινάει από τα δύο²³, τρία²⁴, πέντε²⁵, δέκα²⁶, εικοσιπέντε²⁷, πενήντα²⁸ και φτάνει μέχρι και τα

19. “... Pena consueta ...” A.S.V. Notai di Candia, b. 140 (Pietro Pizolo), f. 28r, 20 Απριλίου 1300, Μίσθωση, (Βλ. σχετ. S. Carbone (εκδ.), *Pietro Pizzolo notaio in Candia* (1300, 1304-1305), τ. I, Venezia 1978, σ. 193, αριθμ. 417)· “... Pena solita ...” A.S.V. Notai di Candia, b. olim 302, q. ott. 1480, f. 111r, 19 Οκτωβρίου 1482, Μισθωτήριο (Βλ. σχετ. M. Cattapan, “I pittori Pavia, Rizo, Zafuri da Candia e Papadopoulos dalla Canea”, *Θησαυρίσματα* 14 (1977), σ. 211, αριθμ. 6)· “... εις πένα συνθηκη ...” A.S.V. Notai di Candia, b. 291 (Μανόλης Βαρούχας), f. 14v, 18 Ιουλίου 1599, Πώληση (Βλ. σχετ. W. F. Bakker - A. F. Van Gemert (εκδ.), *Μανόλης Βαρούχας, Νοταριακές πράξεις, Μοναστηράκι Αμαρίου (1597 - 1613)*, Ρέθυμνο 1987, σ. 70-71, αριθμ. 50).

20. Βλ. σχετ. παρακάτω σημείωση 42.

21. Για την έκδοση των πράξεων του νοταρίου βλ. σχετ. Bakker - Van Gemert, *Μανόλης Βαρούχας κ.λπ.*

22. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα βεβαίωσης είσπραξης επτά υπερπύρων για τη διενέργεια σαρανταήμερου μνημοσύνου, όπου και τίθεται ποινική ρήτρα πέντε λίτρων χρυσού. A. S. V. Notai di Candia, b. 23 (Dalla Gronda Giorgio), f. 49r, 20 Οκτωβρίου 1410, Βεβαίωση είσπραξης (Βλ. σχετ. Ειρήνη Παπαδάκη, “Η παράδοση του βίου του οσίου Ιωσήφ Σαμάκου και η εποχή της δράσης του στον Χάνδακα”, *Θησαυρίσματα* 29 (1999), σ. 137, αριθμ. 3).

23. “... Pro pena et nomine pene yperpera duo ...” A.S.V. Notai di Candia, b. 22 (Franciscus de Cruce), f. 4v, 11 Ιανουαρίου 1339, Σύμβαση Εργασίας (Βλ. σχετ. X. Γάσπαρης (εκδ.), *Franciscus de Cruce, Νοτάριος στον Χάνδακα 1338-1339*, Βενετία 1999, σ. 69-70, αριθμ. 68).

24. “... Pro pena et nomine pene yperpera tria ...” A.S.V. Notai di Candia, b. 22 (Franciscus de Cruce), f. 1v, 27 Νοεμβρίου 1338, Σύμβαση Εργασίας (Βλ. σχετ. Γάσπαρης ο.π. σ. 36-37, αριθμ. 18).

25. “... yperpera quinque ...” A.S.V. Notai di Candia, b. 284 (Giovanni Similiante), f.s.n., 16 Σεπτεμβρίου 1327, Μίσθωση (Βλ. σχετ. A. Pertusi, “Leonzio Pilato a Creta prima del 1358-1359, Scuole e cultura a Creta durante il secolo XIV”, *Κρητικά Χρονικά ΙΕ' - ΙΣΤ'* (1961-1962), τευχ. II, σ. 373-374).

26. “... Pro pena et nomine pene inde constituta yperpera decem ...” A.S.V. Notai di Candia, b. 22 (Franciscus de Cruce), f. 2r, 6 Δεκεμβρίου 1338, Μίσθωση (Βλ. σχετ. Γάσπαρης, ο.π., σ. 42-43, αριθμ. 27).

27. “... Pro pena yperpera XXV ...” A.S.V. Notai di Candia, b. 114 (Nicola Gradenico), 14 Μαρτίου 1481, Σύμβαση Εργασίας (Βλ. σχετ. M. Cattapan, “Nuovi documenti riguardanti pittori cretesi dal 1300-1500”, *Πεπραγμένα Β' Κρητολογικού Συνεδρίου* (1968), III, σ. 45)· “... και να πεύτης και εις την πένα ή οποία πένα βάνομεν εις υπερπ. εικοσι-πέντε ήγουν κε' δια την πιετάν ...” A.S.V. Notai di Candia, b.s.n. (Michele Mara), f.s.n., 5 Δεκεμβρίου 1538, Σύμβαση Μαθητείας (Βλ. σχετ. K. Μέρτζιος, “Σταχυολογήματα από τα κατάστιχα του νοταρίου Κρήτης Μιχαήλ Μαρά (1538-1578)”, *Κρητικά Χρονικά* 15-16 (1961-1962) II, σ. 288).

28. “... pena yperperorum L ...” A.S.V. Notai di Candia, b. 12 (Antonio Brixiano), f. 35v 6 Δεκεμβρίου 1365, Συμφωνητικό (Βλ. σχετ. M. Μανούσακας - A. F. Van Gemert, “Ανέκδοτα έγγραφα (1324-1435) για τον Κρητικό ποιητή Λεονάρδο Ντελλαπόρτα και την οικογένειά του”, *Κρητικά Χρονικά* 27 (1987), σ. 128-129, αριθμ. 27)· “... βάνοντας και πένα υπέρπυρα ν' δια τα φουστά της αυθεντίας μας ...” A.S.V. Notai di Candia, b. 148 (Mara Michele), f. 146r, 1 Δεκεμβρίου 1538, Σύμβαση Μαθητείας (Βλ. σχετ. I. Κισκήρας, *Η σύμβασις μαθητείας εν τη Βενετοκρατομένη Κρήτη*, Αθήνα 1968, σ. 15).

εκατό υπέρπυρα²⁹. Φυσικά δεν λείπουν και οι υπερβολές, μια που χρησιμοποιούνται ρήτρες διακοσίων υπερπύρων³⁰ ή και χιλίων δουκάτων³¹. Από όλες αυτές η πιο συνηθισμένη, όπως τονίστηκε και παραπάνω, φαίνεται να είναι η ρήτρα των εικοσιπέντε υπερπύρων. Εξίσου συχνή είναι και ένα είδος ποσοστιαίας αποζημίωσης, που καθορίζεται σε συνάρτηση με την αξία του αντικείμενου της σύμβασης και αναφέρεται στην καταβολή είτε του 20%³² της αξίας του³³, είτε ενός γροσίου³⁴ για το κάθε υπέρπυρο και πάλι της αξίας του³⁵. Εκτός από τις παραπάνω ρήτρες σπανιότερα κάνει την εμφάνισή της και η κατεξοχήν ρωμαϊκή ρήτρα του διπλασιασμού του τιμήματος της σύμβασης³⁶. Η ρήτρα αυτή αφορά κυρίως τις πράξεις της πρώιμης περιόδου, ενώ χρησιμοποιείται ελάχιστα στα ελληνόφωνα συμβόλαια της ύστερης βενετοκρατίας.

IV. Νομισματική μονάδα.

Η συνηθέστερη νομισματική μονάδα που χρησιμοποιείται είναι αυτή του υπέρπυρου, βυζαντινού νόμισματος, το οποίο καθ' όλη την περίοδο της βενετοκρατίας αποτελούσε λογιστική σταθερά με κυμαινόμενη αξία και ευρύτατη χρήση³⁷. Η λέξη

29. "... Poena 100 yperpera ...", A.S.V. Notai di Candia, b. 98 (Zaccaria de Fredo), f. 4v, Αύγουστος 1352, Σύμβαση Εργασίας (Βλ. σχετ. Lombardo, *Zaccaria de Fredo* κτλ. σ. 30-31, αριθμ. 37): "... βάνοντας και δια πένα αλληλογία υπέρπ. Ρ' δια την φάμπρικαν της εκλαμπροτάτης μας αυθεντίας ..." A.S.V. Notai di Candia, b. 37 (Pietro Castrofylaca), f.s.n., 9 Μαρτίου 1559, Σύμβαση (Βλ. σχετ. Μέρτζιος, *ο.π.*, σ. 231-232). Η λέξη "αλληλογία" από το ρήμα αλληλογώ, που σημαίνει αθετώ το λόγο μου ή τη συμφωνία μου. Βλ. σχετ. Σ. Ξανθοδίδης, "Κρητικά Συμβόλαια εκ της Ενετοκρατίας", *Χριστιανική Κρήτη* 1(1912), σ. 20· Μ. Ηλιάκης, "Μια σύμβαση Μαθητείας στη "Μουραλική" από τη Φουρνή", *Παλίμψη-στον* 16 (1996), σ. 185.

30. "... pena yperperorum CC ..." A.S.V. Notai di Candia, b. 102 (Andrea Gualtieri), f. 153r, 13 Φεβρουαρίου 1420 (m.v. 1419), Σύμβαση Γάμου (Βλ. σχετ. M. Cattapan, "I pittori Andrea e Nicola Rizzo da Candia", *Θησαυρίσματα* 10 (1973), σ. 254-255).

31. Βέβαια πρόκειται για εξεζητημένες συμβάσεις με αντικείμενο μεγάλης αξίας. Για παράδειγμα η πράξη με τη ρήτρα των χιλίων δουκάτων είναι προικοσύμφωνο μεταξύ δύο επιφανών οικογενειών της βενετοκρατικής αριστοκρατίας, με αντικείμενο μια προίκα που λίγο ή πολύ ανερχόταν στο ύψος των 4000 δουκάτων "... Si quis erat pro poena ducati auri 1000 dandorum parti observanti ..." A.S.V. Notai di Candia, b. 177 (Michel Mellino), f. 132v-133v, 1 Απριλίου 1508, Προικοσύμφωνο (Βλ. σχετ. Μαρία Πατραμιάνη, "Ένα προξενικό του έτους 1508, με προξενική το Δούκα της Κρήτης Ιερώνυμο Donado", *Παλίμψηστον* 9/10 (Δεκ. 1989-Ιουν. 1990), σ. 169-171).

32. Το 20% δεν είναι πάντοτε σταθερό. Ο προσδιορισμός του ποσοστού εναπόκειται κάθε φορά στη συμβατική ελευθερία των μερών. Έτσι, επί παραδείγματι, υπάρχουν προβλέψεις και για 15%. Βλ. ενδεικτ. A.S.V. Notai di Candia, b. 25 (Giorgio Candachiti), f. 52v, 3 Δεκεμβρίου 1400, Σύμβαση Μαθητείας, "... Pro pena yperperorum XV pro Co ..." (Βλ. σχετ. M. Cattapan, "Nuovi elenchi e documenti dei pittori in Creta dal 1300-1500", *Θησαυρίσματα* 9 (1972), σ. 219).

33. "... Et pro pena inde constituta yperpera viginti pro centenario yperperorum in ratione anni ..." A.S.V. Notai di Candia, b. 22 (Franciscus de Cruce), f. 1r, 9 Νοεμβρίου 1338, Αγοραπωλησία (Βλ. σχετ. Γάσπαρης *ο.π.* σ. 27, αριθμ. 1) καθώς και A.S.V. Notai di Candia, b. 273 (Nicola Tonisto), f. 45v, 29 Μαρτίου 1387, Προπώληση (Βλ. σχετ. Μανούσας - Van Gemert, *ο.π.*, σ. 140-141, αριθμ. 37).

34. Το γρόσσι (βεν. grossi ή grosseto) ήταν μικρό βενετσιάνικο νόμισμα, που ισοδυναμούσε με 4 σολδία, δηλαδή το 1/5 της λίρας. Η ισοδυναμία αυτή κυμαινόταν ανάλογα με την εποχή και το νόμισμα του οποίου αποτελούσε υποδιαίρεση. Βλ. σχετ. G. Boerio, *Dizionario del dialetto veneziano*, Venezia 1856.: grosseto, grosso. Βλ. επίσης G. Luzzato, *L'oro e l'argento nella politica monetaria veneziana, Studi di storia economica Veneziana*, Padova 1954, σ. 268 επ.: Δετοράκης *Ιλαρίων Σωτήρχος* κλπ., σ. 152.

35. "... Et pro pena inde constituta grossum unum pro quolibet yperpero et cetera ..." A.S.V. Notai di Candia, b. 22 (Franciscus de Cruce), f. 17r, 15 Απριλίου 1339, Διακανονισμός εξόφλησης, (Βλ. σχετ. Γάσπαρης, *ο.π.*, σ. 149-150, αριθμ. 190)· A.S.V. Notai di Candia, b. 22 (Franciscus de Cruce), f. 14r, 20 Οκτωβρίου 1339, Δάνειο (Βλ. σχετ. Γάσπαρης, *ο.π.*, σ. 212, αριθμ. 290).

36. "... Suprascripta yperpera in duplum ..." A.S.V. Notai di Candia, b. 22 (Franciscus de Cruce), f. 7r, 30 Ιανουαρίου 1339, Δάνειο (Βλ. σχετ. Γάσπαρης, *ο.π.*, σ. 88, αριθμ. 94).

37. Το υπέρπυρο ήταν ίσο με το 1/3 ή και το 1/4 του βενετικού δουκάτου. Μετά από τις διαρκείς υποτιμήσεις που υπέστη κατέληξε να είναι ένα μικρό ασημένιο νόμισμα. Βλ. σχετ. E. Schilbach, *Byzantinische Metrologie*, München 1970, σ. 62, 182-183· Δετοράκης, *Ιλαρίων Σωτήρχος* κλπ., σ. 152.

υπέρπυρα πολλές φορές συνοδεύεται και από τη διευκρίνιση in *Creta currentia*³⁸, δίνοντας με αυτό τον τρόπο ένα επιπλέον στίγμα για τη νομισματική ισοτιμία, μια που πρόκειται για το υπέρπυρο *κορρέντε*, νόμισμα μικρότερης αξίας που κυκλοφορούσε στο βασίλειο της Κρήτης. Η ίδια διευκρίνιση συνοδεύει πολλές φορές και το δουκάτο³⁹, το επίσημο βενετικό νόμισμα, του οποίου και πάλι η αξία γνώρισε πολλές διακυμάνσεις⁴⁰. Τα δουκάτα εμφανίζονται κυρίως στα συμβόλαια της ύστερης περιόδου, εποχή που το υπέρπυρο έχει πλέον υποτιμηθεί σημαντικά. Τέλος, στις λατινικές πράξεις της πρώιμης περιόδου τίθενται ρήτρες σε *λίτρες χρυσού*⁴¹. Παρατηρήθηκε ότι παρόμοια ρήτρα χρησιμοποιείται κατά κύριο λόγο στα πληρεξούσια και στις εξοφλητικές αποδείξεις, χωρίς όμως αυτό να αποτελεί απόλυτο κανόνα, αφού δεν λείπουν τα παραδείγματα ύπαρξης τέτοιων ρητρών και σε άλλης κατηγορίας πράξεις⁴².

V. Αποδέκτες της ποινικής ρήτρας.

Στις πράξεις της πρώιμης και μέσης βενετοκρατίας απουσιάζει επιδεικτικά ο προορισμός του προστίμου. Εκτός από τις περιπτώσεις εκείνες όπου καθορίζεται ότι η ποινική ρήτρα ισχύει αμφοτεροβαρώς και πλήττει αυτόν από τους συμβαλλόμενους που παραβιάζει ή δεν εκτελεί προσηκόντως τους όρους της σύμβασης⁴³, αναφορές για άλλους αποδέκτες δεν υπάρχουν. Αντιθέτως οι πράξεις των τελευταίων αιώνων περιέχουν μια μεγάλη ποικιλία αποδεκτών, οι οποίοι και καθορίζονται αναλυτικά.

38. “... Pro pena inde constituta yperpera in Creta correntia decem in singulis suprascriptis capitulis, quibus et quociens tibi contrafecero et cetera ...” A.S.V. Notai di Candia, b. 22 (Franciscus de Cruce), f. 5v, 19 Ιανουαρίου 1339, Μεταβίβαση (Βλ. σχετ. Γάσπαρης, *ο.π.*, σ. 78-79, αριθμ. 80).

39. “... pro pena duc. III ...” A.S.V. Notai di Candia, b. 133 (Nicola Longo), libro 18, f. 82r, 5 Ιουλίου 1504, Προικοσύμφωνο (Βλ. σχετ. Cattapan, *I pittori Pavia* κλπ. σ. 217). “... εις πένα δουκάτα κε’ η οποία να παγένη εις το άνω γραμμένον μοναστήριον ...” A.S.V. Notai di Candia, b.s.n. (Michele Mara), f.s.n., 7 Οκτωβρίου 1538, Δωρεά αιτία θανάτου (Βλ. σχετ. Μέρτζιος, *ο.π.*, σ. 248-249).

40. Υπήρχαν δύο είδη δουκάτων : Το χρυσό, το οποίο σύμφωνα με το Δουκικό διάταγμα του 1517 ήταν ισότιμο με 7 λίρες και 17 σολδία, και το ducato corrente εμφανώς μικρότερης αξίας, μια που ισούτο με 6 λίρες και 4 σολδία. Από το 1543 το χρυσό δουκάτο ονομάστηκε τσεκίνι, οπότε και με την ονομασία δουκάτο χαρακτηρίζεται πλέον μόνο το ασημένιο νόμισμα που κόπηκε το 1561 από τον Girolamo Priuli. Βλ. σχετ. P. Molmenti, *La storia di Venezia nella vita privata*, Bergamo 1927, τ. I, σ. 265· W. F. Bakker - A.E. Van Gemert (εκδ.), “Οι διαθήκες του κρητικού νοταρίου Αντώνιου Γιαλέα 1529-1532”, *Κρητολογία* 6 (1978), 44· Ηλιάκης, *ο.π.*, σ.185.

41. Η λίτρα ή λίμπρα είναι μονάδα βάρους, που διαρείται σε 12 ουγκιές (once). Βλ. σχετ. Schilbach, *ο.π.*, σ. 62, 182-183.

42. “... Pena auri libras quinque ...” A.S.V. Notai di Candia, b. 98 (Zaccaria de Fredo), f. 1v, 4 Ιουλίου 1352, Εξόφληση (Βλ. σχετ. Lombardo *Zaccaria de Fredo* σ. 12-13, αριθμ. 9). “... επάνω εις πέναν λίτρας χρυσίου πέντε κατα την τάξην των εξουσιαστών...” A.S.V. Duca di Candia, b. 11 Atti Antichi 2, q. 19 (1403), f. 1v, 29 Σεπτεμβρίου 1403, Χειραφεσία (Βλ. σχετ. Μανούσας, *ο.π.*, σ. 93-94).

43. “... Hec autem que suprascripta sunt si non observaverimus, tunc emendare debeamus nos duo vel unus nostrum, ad quos vel ad quem de nobis te magis tenere volueris in toto et parte, videlicet ego cum meis heredibus et suprascriptus meus comissus cum suis heredibus suprascripta yperpera in dublum tibi et tuis heredibus et cetera...” A.S.V. Notai di Candia, b. 22 (Franciscus de Cruce), f. 2v, 8 Δεκεμβρίου 1338, Πληρεξούσιο - Πωλητήριο (Βλ. σχετ. Γάσπαρης, *ο.π.*, σ. 47-48, αριθμ. 35). “... cadat in pena iperperorum centum, que vadant in partem observantem et observare volente “m” ...” A.S.V. Notai di Candia, b. 281 (Zorzi Vasmulo), libro 1 (1521-1525), f. 129v, 30 Ιανουαρίου 1523 (m.v. 1522), Σύμβαση Μαθητείας (Βλ. σχετ. N. Παναγιωτάκης, “Μαρτυρίες για τη μουσική στην Κρήτη κατά τη Βενετοκρατία”, *Θησαυρίσματα* 20 (1990), σ. 63-64). “... Και εάν εναντιωθώ σοι, ζημιωθήσωμε μετά μέρος μ(ου) προς σε και τα μέρη σου ανάλογον πέναν λίτρ(ας) χρυσίου ε’ κατά την τάξιν της Βενετ(ίας)...” A.S.V. Duca di Candia, b. 11 Atti Antichi 2, q. 16 (1390-1391), filz. 2, f. 66r, 3 Φεβρουαρίου 1374 (m.v. 1373), Χειραφεσία (Βλ. σχετ. Μανούσας, *ο.π.*, σ. 88).

Συνηθέστερα εμφανίζονται ρήτρες που συνομολογούνται είτε υπέρ των *φουσατών της αυθεντίας*⁴⁴, είτε υπέρ της *φάμπρικας της εκλαμπροτάτης αυθεντίας*⁴⁵. Με δεδομένο αφ' ενός ότι με τον όρο "αυθεντία" χαρακτηρίζεται το κεντρικό όργανο διοίκησης του βασιλείου της Κρήτης⁴⁶, και αφ' ετέρου ότι η λέξη "φάμπρικα" σημαίνει στη βενετική διάλεκτο την κατασκευή οικοδομημάτων και κατ' επέκταση οχυρωματικών έργων⁴⁷, είναι προφανές ότι οι ρήτρες αυτές είχαν ως αποδέκτες, στην περίπτωση που κατέπιπταν, τα τμήματα του δημόσιου ταμείου (*Camera*)⁴⁸ τα οποία χρηματοδοτούσαν από τη μία τα στρατεύματα που διατηρούσε η Βενετία στο νησί και από την άλλη τα δημόσια έργα και τις αμυντικές οχυρώσεις⁴⁹. Εξ' άλλου δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι ρήτρες της τελευταίας αυτής κατηγορίας εντοπίζονται κυρίως σε πράξεις του δευτέρου μισού του 16ου και των αρχών του 17ου αιώνα, περιόδος που ταυτίζεται με την εποχή ανέγερσης των νέων τειχών του Χάνδακα⁵⁰.

Η λέξη φάμπρικα επανέρχεται και σε μια άλλη ρήτρα, που περιέχει μια σύμβαση διδασκαλίας του 1567 και που καθιστά αποδέκτη της τη *φάμπρικα του Αγίου Τίτου*⁵¹. Με δεδομένη τη μεγάλη πυρκαϊά της 3ης Απριλίου του 1544, που κατέστρεψε σχεδόν ολοσχερώς τη λατινική μητρόπολη του Χάνδακα⁵², έχω την εντύπωση ότι τέτοια ρήτρα πρέπει να συνδυαστεί με τις επισκευές που γίνονταν στο ναό και φαίνεται ότι κράτησαν αρκετά χρόνια⁵³.

Στα πλαίσια των ρητρών με αποδέκτη το Δημόσιο αξίζει επίσης να αναφερθούν αφ' ενός μια γενικότερης διατύπωσης ρήτρα *διά της χροίας της αυθεντίας μας*⁵⁴, με αποδέκτες προφανώς το ταμείο του Βασιλείου της Κρήτης και αφ' ετέρου μια άλλη

44. "... βάνοντας και πένα υπέρπυρα ν' δια τα φουσατά της αυθεντίας μας ..." A.S.V. Notai di Candia, b. 148 (Mara Michele), f. 146r, 1 Δεκεμβρίου 1538, Σύμβαση μαθητείας (Βλ. σχετ. Κισκήρας, *ο.π.*, σ. 15)· A.S.V. Notai di Candia, b. 150 (Michele Mara), f. 410r, 2 Δεκεμβρίου 1553, Διορισμός εφημερίου (Βλ. σχετ. Δετοράκης, *Ιλαρίων Σωτήρχος κλπ.*, σ. 151-153).

45. "... βάνοντας και διά πένα αλληλογία υπεργ. Ρ' δια την φάμπρικαν της εκλαμπροτάτης μας αυθεντίας ..." A.S.V. Notai di Candia, b. 37 (Pietro Castrofylaca), f.s.n., 9 Μαρτίου 1559, Σύμβαση (Βλ. σχετ. Μέριτζιος, *ο.π.*, σ. 231-232)· A.S.V. Notai di Candia, b. 43 (papa Yanni Cazzara), f. 103v-104r, 23 Ιανουαρίου 1618, Σύμβαση Μαθητείας (Βλ. σχετ. Ηλιάκης, *ο.π.*, σ. 184-185).

46. Το όργανο αυτό το συγκροτούσαν αρχικά ο Δούκας (Duca di Candia) και οι δύο του σύμβουλοι. Στο σχηματισμό αυτό προστέθηκε το 1367 και ο Γενικός Στρατιωτικός Διοικητής της Κρήτης (Capitano Generale), βλ. σχετ. Karapidakis, *ο.π.*, σ. 2-16.

47. Βλ. σχετ. Boerio, *ο.π.*, : Fabrica.

48. Για την Camera fiscale, το θησαυροφυλάκιο δηλαδή, και την οργάνωσή της βλ. σχετ. Karapidakis, *ο.π.*, σ. 259-267.

49. Βλ. σχετ. Karapidakis, *ο.π.*, σ. 270 επ· Ηλιάκης, *ο.π.*, σ. 185.

50. Βλ. σχετ. Χρυσούλα Τζομπανάκη, *Χάνδακας, Η πόλη και τα τείχη*, Ηράκλειο 1996, σ. 237 επ.

51. "... et de piu pagar de pena alla fabrica de San Tito iperperi 25, et cussi son contento ..." A.S.V. Notai di Candia, b. 195 (Antonio Pantaleo), libro 2, f. 167r-167v, 12 Αυγούστου 1567, Σύμβαση διδασκαλίας (Βλ. σχετ. Παναγιωτάκης, *ο.π.*, σ. 90-91).

52. Για το ναό του Αγίου Τίτου βλ. σχετ. G. Gerola, *Βενετικά Μνημεία της Κρήτης* (Εκκλησίες), μετάφραση Στέργιος Σπανάκης, Κρήτη 1993, σ. 42· Ν. Κριτωτάκης, "Ο ιερός ναός του Αγίου Τίτου", *Πεπραγμένα Ζ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου*, Ρέθυμνο 1995, σ. 361-403. Η επισκευή μαρτυρείται το 1550, όπου σε σχετικό έγγραφο περιγράφεται η ανάθεση της λάξευσης του κεντρικού ρόδακα του ναού. Βλ. σχετ. Μαρία Κωνσταντουδάκη, "Έργα "σκούλτορων" και μουράρων, γλυπτική και αρχιτεκτονική στην Κρήτη τον 16ο αιώνα με βάση αρχειακές πηγές", *Πεπραγμένα Ζ' Κρητολογικού συνεδρίου*, Ρέθυμνο 1995), Β 1, σ. 375.

53. Ακόμη και αν δεν ευσταθεί μια τέτοια υπόθεση, η παλαιότητα του ναού φαίνεται ότι επέβαλλε συνεχείς επισκευές και επεμβάσεις.

54. "... να μη δυνηθή τινάς ποτε να ταις ξενώσῃ απ' αυτό άνω ης κρίμα Θ(εο)υ και πένα δια τα φουσατά της αυθεντίας μας δουκάτα κε' ..." Αρχαίον Ι. Μ. Αρετίου, νοτ. Γεώργιος Σγουρός, 17 Σεπτεμβρίου 1580, Βεβαίωση Δωρεάς (Βλ. σχετ. Ξανθουδίδης, *ο.π.*, σ. 21).

ρήτρα υπέρ του *αρσανά τζι Βενετίας*⁵⁵. Δεν γνωρίζω εάν τα μέρη εννοούν, στη συγκεκριμένη περίπτωση, το τοπικό ναυπηγείο που λειτουργούσε στον Χάνδακα⁵⁶ ή αν αναφέρονται πραγματικά στο φημισμένο *arsenale* της Βενετίας, όπου η μεσογειακή υπερδύναμη ναυπηγούσε τα πλοία του στόλου της⁵⁷.

Εξίσου μεγάλη διάδοση με τα παραπάνω έχει και ο καθορισμός ως δικαιούχων των ποινικών ρητρών που καταπίπτουν το ίδρυμα της *Pieta*⁵⁸. Πρόκειται για τη γυναικεία μονή της Αγίας Κλάρας, η οποία ταυτόχρονα λειτουργούσε και ως ίδρυμα περίθαλψης των απροστάτευτων παιδιών⁵⁹. Στη μονή με αποφάσεις της διοίκησης παραχωρείτο κατά καιρούς το δικαίωμα είσπραξης των χρηματικών προστίμων, που επέβαλλε το δημόσιο για διάφορες κατηγορίες παραβάσεων. Με την ίδια λογική φαίνεται ότι έπρατταν και οι ιδιώτες, συνομολόγωντας ποινικές ρήτρες που κατέπιπταν υπέρ του ταμείου του συγκεκριμένου ασύλου⁶⁰.

VI. Τρόπος είσπραξης.

Σε περίπτωση μη ομαλής εξέλιξης της συμβατικής σχέσης και κατάπτωσης της ποινικής ρήτρας, ο δανειστής είχε το δικαίωμα να επιλέξει κάποιο από τα πολιτικά δικαστήρια του βασιλείου, ανάλογα φυσικά με το ποσό της οφειλής και σε ορισμένες περιπτώσεις την κοινωνική του θέση⁶¹. Φυσικά υπήρχε και ένας πιο εύκολος τρόπος για να διεκδικηθούν τα χρήματα, όχι μόνο των ποινικών ρητρών, αλλά και οποιουδήποτε άλλου είδους οφειλής. Στις ίδιες τις πράξεις συχνά αναφέρεται το δικαίωμα των μερών να διεκδικήσουν την εκπλήρωση της παροχής που συμφωνείται ... *per via gastaldo* ...⁶², διαμέσου δηλαδή ενός είδους δικαστικού επιμελητή, που βρισκόταν στην υπηρεσία του δούκα και ήταν επιφορτισμένος με την εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων⁶³. Ο γαστάλδος ήταν δυνατόν να παρακάμψει τη δικαστική διαδικασία και με βάσει ένα ειδικό έγγραφο, που υπογραφόταν από τον Δούκα, να απο-

55. “... Και όστις ήθελεν εναντιόσι την παρούσα, να πεύτι σε πένα τζικίνηια εκατό εις τον αρσανά τζι Βενετίας ...” A.S.V. Notai di Candia, b. 291 (Μανόλης Βαρούχας), f. 35r-35v, 13 Δεκεμβρίου 1601, Σύμβαση (Βλ. σχετ. Bakker - Van Gemert, *ο.π.*, σ. 143-144, αριθμ. 130)

56. Στον Χάνδακα και στα Χανιά λειτουργούσαν τοπικά ναυπηγεία, οργανωμένα σύμφωνα με τα πρότυπα του ναυπηγείου της Βενετίας, για τη συντήρηση των πλοίων που στάθμευαν στο νησί για αμυντικούς λόγους. Βλ. σχετ. Αγγελική Πανοπούλου, “Οι τεχνίτες των ναυπηγείων του Χάνδακα και των Χανίων κατά τον 16^ο και 17^ο αιώνα”, *Κρητική Εστία* Δ3 (1989/90), σ. 173-190. Βλ. επίσης Karapidakis, *ο.π.*, σ. 253-257.

57. Βλ. ενδεικτ. M. Nani Mocenigo, *L’Arsenale di Venezia*, Roma 1927.

58. “... και να πεύτης και εις την πένα η οποία πένα βάνομεν εις υπερπ. είκοσι πέντε ηγουν κε’ δια την πιετάν ...” A.S.V. Notai di Candia, b.s.n. (Michele Mara), f.s.n., 5 Δεκεμβρίου 1538, Σύμβαση Μαθητείας (Βλ. σχετ. Μέρτζιος, *ο.π.*, σ. 288); “... βάνοντας και πένα υπέρπυρα πενήντα διά την Πιετάν ...” A.S.V. Notai di Candia, b. 148 (Mara Michele), f. 171r, 11 Ιανουαρίου 1538, Σύμβαση μαθητείας (Βλ. σχετ. Κισκήρας, *ο.π.*, σ. 14).

59. Για το ίδρυμα της Πιετά βλ. σχετ. Αναστασία Παπαδία - Λάλα, *Ευαγή και νοσοκομειακά ιδρύματα στη βενετοκρατούμενη Κρήτη*, Βενετία 1996, σ. 111-135.

60. Βλ. σχετ. Παπαδία - Λάλα, *ο.π.*, σ. 130-132.

61. Η δικαστική οργάνωση της βενετοκρατούμενης Κρήτης αποτελεί, όσον αφορά τους βασικούς θεσμούς, απομίμηση της αντίστοιχης οργάνωσης της Μητρόπολης. Βλ. σχετ. Karapidakis, *ο.π.*, σ. 156 επ.

62. “... Altramente posi scoderli per via di gastaldo ...” A.S.V. Notai di Candia, b. 207 (Girolamo Pantaleo), *Minute filza* 7 (1593), f. 26v-27r, 10 Δεκεμβρίου 1463, Σύμβαση Έργου (Βλ. σχετ. Κωνσταντουδάκη, *ο.π.*, σ. 401-402).

63. Boerio *ο.π.*: Gastaldo· Ξανθουδίδης, *ο.π.*, σ. 148, 199· Karapidakis, *ο.π.*, σ. 168-172· Ν. Ι. Παναγιωτάκης, *Η Κρητική περίοδος της ζωής του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου*, Αθήνα 1987, σ. 30-31.

κτήσει εκτελεστό τίτλο για την υπόθεση. Πιστεύω ότι με αντίστοιχο τρόπο μπορούσαν να γίνουν και οι διεκδικήσεις των ρητρών που είχαν ως αποδέκτες το δημόσιο και τα ιδρύματά του. Ανάλογη εξουσία φαίνεται να είχε για αυτούς που δεν διέμεναν στην πόλη του Χάνδακα ο Καστελλάνος, ο έπαρχος δηλαδή, του οποίου οι αρμοδιότητες συνέπιπταν εν πολλοίς με αυτές του γαστάλδου⁶⁴.

2. Συμπεράσματα

Η παρουσία ποινικών ρητρών στη νοταριακή πρακτική της βενετοκρατούμενης Κρήτης δεν αποτελεί μόνο συνέχιση μιας μακράς δικαιοϊκής παράδοσης που συμβιβάζει επιτυχημένα τη βυζαντινή παράδοση του ντόπιου πληθυσμού και την αντίληψη περί δικαίου που είχε η βενετική διοίκηση. Πάνω απ' όλα, είναι αποτέλεσμα μιας υγιούς δικαιοϊκής πρακτικής, η οποία θέλει μ' αυτόν τον τρόπο να εξασφαλίσει τα μέλη της κοινωνίας που δικαιοπρακτούν, προσφέροντάς τους την ασφαλιστική δικλείδα της αποζημίωσης. Και αν ακόμη η γενικότερη εικόνα δίνει την εντύπωση ότι οι ποινικές ρήτρες προστίθενται τυπικά, χωρίς ουσιαστική χρησιμότητα και λειτουργία, και πάλι ο τελικός στόχος της δημιουργίας κλίματος ασφάλειας στις συναλλαγές έχει επιτευχθεί. Εξ' άλλου, όπως σωστά τονίστηκε από τον Νικόλαο Παναγιωτάκη⁶⁵, το ποσό που συνομολογείται ως ποινική ρήτρα είναι τις περισσότερες φορές τόσο υψηλό σε σχέση με το μέσο εισόδημα των ανθρώπων της εποχής, ώστε τυχόν επιβολή του θα αποτελούσε πραγματικά δυσβάσταχτο βάρος, στο οποίο ελάχιστοι θα μπορούσαν να ανταπεξέλθουν.

Ανεξάρτητα από τα παραπάνω, οι ποινικές ρήτρες αφ' ενός αποτελούν ένα καλό δείγμα προσδιορισμού των ορίων της παρεμβατικής δύναμης της κεντρικής διοίκησης, μια που φαίνεται μέχρι τέλους να παρέμεινε στη διακριτική ευχέρεια των συμβαλλομένων μερών η θέση παρόμοιας ρήτρας σε κάποια πράξη, και αφ' ετέρου συγκροτούν ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα επίδρασης του ιστορικού γίνεσθαι στο δίκαιο. Η ποικιλία των νομισματικών μονάδων, αλλά κυρίως των αποδεκτών, δικαιώνουν για άλλη μια φορά την άποψη που θέλει το δίκαιο να αποτελεί τον καλύτερο καθρέφτη της ιστορίας, μια που εφαρμόζεται από ανθρώπους οι οποίοι οπλισμένοι μ' αυτό καλούνται να αντιμετωπίσουν την πραγματικότητα της κάθε εποχής.

64. Boerio, *ο.π.*: Castelfania· Ξανθουδίδης, *ο.π.*, σ. 268· Karapidakis, *ο.π.*, σ. 214-218.

65. Βλ. σχετ. Ν. Ι. Παναγιωτάκης, *Η Κρητική περίοδος κλπ.*, σ. 34.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- W.F. Bakker - A.F. Van Gemert (εκδ.), “Οι διαθήκες του κρητικού νοταρίου Αντώνιου Γιαλέα 1529-1532”, *Κρητολογία* 6 (1978), σ. 5-90.
- W.F. Bakker - A.F. Van Gemert (εκδ.), Μανόλης Βαρούχας, *Νοταριακές πράξεις, Μοναστηράκι Αμαρίου (1597 - 1613)*, Ρέθυμνο 1987.
- G. Boerio, *Dizionario del dialetto veneziano*, Venezia 1856.
- F. Brandileone, “Le clausole penali nei documenti Bizantini dell’ Italia Meridionale”, *Studi Bizantini* I (1925), σ. 13-27.
- X. Γάσπαρης (εκδ.), *Franciscus de Cruce, Νοτάριος στο Χάνδακα 1338-1339*, Βενετία 1999.
- Γ. Γρυντάκης, “Ρεθεμνιώτες νοτάριοι και διαθήκες, 1586-1646”, *Πεπραγμένα του Ζ’ Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου* (1995), τ. B1, σ. 239-255.
- S. Carbone (εκδ.), *Pietro Pizzolo notaio in Candia (1300, 1304-1305)*, τ. I, Venezia 1978 και τ. II, Venezia 1985.
- M. Cattapan, “Nuovi documenti riguardanti pittori cretesi dal 1300-1500”, *Πεπραγμένα Β’ Κρητολογικού Συνεδρίου* (1968), III, σ. 29-46.
- M. Cattapan, “Nuovi elenchi e documenti dei pittori in Creta dal 1300-1500”, *Θησαυρίσματα* 9 (1972), σ. 202-236.
- M. Cattapan, “I pittori Andrea e Nicola Rizzo da Candia”, *Θησαυρίσματα* 10 (1973), σ. 238-282.
- M. Cattapan, “I pittori Pavia, Rizo, Zafari da Candia e Papadopoulou dalla Canea”, *Θησαυρίσματα* 14 (1977), σ. 199-238.
- Θ. Δετοράκης, “Ίλαρίων Σωτήρχος, Πρωτόπαπας του Χάνδακα, Ανέκδοτα ελληνικά έγγραφα”, *Θησαυρίσματα* 19 (1982), 147-166.
- Θ. Δετοράκης, *Ιστορία της Κρήτης*, Αθήνα 1986, σ. 269-270.
- G. Gerola, *Βενετικά Μνημεία της Κρήτης (Εκκλησίες)*, μετάφραση Στέργιος Σπανάκης, Κρήτη 1993.
- I. Ζέπος - Π. Ζέπος, *Jus Greco-romanum* (από την έκδοση Zacharia v. Lingenthal - με προσθήκες), τ. I-VIII, Αθήναι 1931 (ανατ. Aalen 1962).
- M. Ηλιάκης, “Μια σύμβαση Μαθητείας στη ‘Μουραρική’ από τη Φουρνή”, *Παλίμψηστον* 16 (1996), σ. 181-186.
- D. Jacoby, “Les ‘Assises de Romanie’ et le droit vénitien dans les colonies vénitiennes”, *Venezia e il Levante fino al secolo XV*, τ. I, Firenze 1973, σ. 347-360.
- N. Karapidakis, *Administration et milieux administratifs en Crète Vénitienne (XVIe siècle)*, τ. 1,2 (thèse pour l’ obtention du diplôme de l’ archiviste - paléographe), Paris 1983.
- M. Kaser, *Das römische Privatrecht*, τ. I, München 1971.
- I. Κισκήρας, *Η σύμβασις μαθητείας εν τη Βενετοκρατουμένη Κρήτη*, Αθήνα 1968.
- R. Knütel, *Stipulatio poenae. Studien zur römischen Vertragsstrafe* (Forschungen zum römischen Recht, 34), Köln-Wien 1976.
- N. Κριτωτάκης, “Ο ιερός ναός του Αγίου Τίτου”, *Πεπραγμένα Ζ’ Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου* (Ρέθυμνο 1995), σ. 361-403.
- Μαρία Κωνσταντουδάκη, “Έργα ‘σουλτόρων’ και μουράρων, γλυπτική και αρχιτεκτονική στην Κρήτη τον 16ο αιώνα με βάση αρχειακές πηγές”, *Πεπραγμένα Ζ’ Κρητολογικού συνεδρίου* (1995), B 1, σ. 361-403.

- P.S. Leicht, *Storia del diritto italiano, Il Diritto Privato, parte terza : Le Obligationi*, Milano 1948.
- A. Lombardo, *Zaccaria de Freddo, notaio in Candia (1352 - 1357)*, Venezia 1968.
- G. Luzzato, “L’ oro e l’ argento nella politica monetaria veneziana”, *Studi di storia economica Veneziana*, 1954.
- Χρύσα Μαλτέζου, “Η Κρήτη στη διάρκεια της περιόδου της Βενετοκρατίας (1211 - 1669)”, *Κρήτη, Ιστορία και Πολιτισμός*, Κρήτη 1988, τ. Β΄, σ. 158-159.
- Μ. Μανούσας, “Ελληνικά νοταριακά έγγραφα (1374-1446) από τα Atti Antichi του Αρχείου του Δούκα της Κρήτης”, *Θησαυρίσματα* 3 (1964), 73-102.
- Μ. Μανούσας - Α. F Van Gemert, “Ανέκδοτα έγγραφα (1324-1435) για τον Κρητικό ποιητή Λεονάρδο Ντελλαπόρτα και την οικογένειά του”, *Κρητικά Χρονικά* 27 (1987), σ. 87-176.
- Γ. Μαριδάκης, *Το αστικόν δίκαιον εν ταις νεαράις των βυζαντινών αυτοκρατορίαις*, Αθήνα 1922.
- Ν. Μάτσης, “Τινά περί ποινικής ρήτηρας εν τω βυζαντινῷ δικαίῳ”, *Νέον Αθήναιον* Α (1955), σ. 203-204.
- Κ. Μέρτζιος, “Σταχυολογήματα από τα κατάστιχα του νοταρίου Κρήτης Μιχαήλ Μαρά (1538 - 1578)”, *Κρητικά Χρονικά* 15-16 (1961-1962) II, 228-308.
- P. Molmenti, *La storia di Venezia nella vita privata*, Bergamo 1927.
- Α. Μομφεράτος, *Ενοχικόν Δίκαιον των Ρωμαίων και των Βυζαντινών κατά την εν Ελλάδι ισχύν του*, Αθήναι 1930.
- Μ. Nani Mocenigo, *L’ Arsenal di Venezia*, Roma 1927.
- P. Noailles - A. Dain, *Les Nouvelles de Léon VI le Sage*, Paris 1944.
- Σ. Ξανθοδίδης, “Κρητικά Συμβόλαια εκ της Ενετοκρατίας”, *Χριστιανική Κρήτη* 1(1912), 1-288.
- Ν. Ι. Παναγιωτάκης, *Η Κρητική περίοδος της ζωής του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου*, Αθήνα 1987.
- Ν. Ι. Παναγιωτάκης, “Μαρτυρίες για τη μουσική στην Κρήτη κατά τη βενετοκρατία”, *Θησαυρίσματα* 20 (1990), σ. 9-169.
- Αγγελική Πανοπούλου, “Οι τεχνίτες των ναυπηγείων του Χάνδακα και των Χανίων κατά το 16^ο και 17^ο αιώνα”, *Κρητική Εστία* Δ3 (1989/90)
- Ελευθερία Παπαγιάννη, “Πρόστιμον και καθαίρεση κληρικού ή αστικού και εκκλησιαστικού δίκαιο σε ένα χωρίο της Πείρας”, *Συμβολές* 2 (1994), σ. 73-85.
- Ειρήνη Παπαδάκη, “Η παράδοση του βίου του οσίου Ιωσήφ Σαμάκου και η εποχή της δράσης του στον Χάνδακα”, *Θησαυρίσματα* 29 (1999), σ. 109-161.
- Αναστασία Παπαδία - Λάλα, *Εναγή και νοσοκομειακά ιδρύματα στη βενετοκρατούμενη Κρήτη*, Βενετία 1996.
- Μαρία Πατραμάνη, “Ένα προξενίῳ του έτους 1508 με προξενητή το Δούκα της Κρήτης Ιερώνυμο Donado”, *Παλίμνηστον* 9/10 (Δεκ. 1989 - Ιουν. 1990), σ. 165-177.
- P. Pertile, *Storia del diritto italiano dalla caduta dell’ Impero Romano alla codificazione*, Torino 1893, v. IV.
- A. Pertusi, “Leonzio Pilato a Creta prima del 1358-1359, Scuole e cultura a Creta durante il secolo XIV”, *Κρητικά Χρονικά* ΙΕ΄ - ΙΣΤ΄ (1961-1962), τευχ. II, 363-381.
- Γ. Πετρόπουλος, *Ιστορία και Εισηγήσεις του Ρωμαϊκού δικαίου*, Αθήναι 1963.
- E. Schilbach, *Byzantinische Metrologie*, München 1970.
- Μ. Σταθόπουλος, *Σημειώσεις Γενικού Ενοχικού Δικαίου* III, Αθήνα 1983.
- Ν. Στασινόπουλος, *Ο συμβολαιογράφος στο Βυζάντιο*, Αθήνα 1999.
- Χρυσούλα Τζομπανάκη, Χάνδακας, *Η πόλη και τα τείχη*, Ηράκλειο 1996.
- Μαρία Χαιρέτη, “Διοριστήριο έγγραφο Έλληνα Νοταρίου της Κρήτης”, *Θησαυρίσματα* 3 (1964), 62 - 72.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΡΑΤΙΚΟ ΠΑΡΕΜΒΑΤΙΣΜΟ

Αριστέας Τ. Πλεύρη*

Το αίτημα για θέσπιση εργατικής νομοθεσίας ακολουθεί την πορεία αστικοποίησης και βιομηχανοποίησης του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Τόσο τα πρώτα συντάγματα (1844 και 1864), όσο και η εν γένει “κοινωνική νομοθεσία” των πρώτων μετεπαναστατικών χρόνων, αγνοούν οποιοδήποτε ζήτημα σχετικά με την μισθωτή εργασία, με αποτέλεσμα οι σχέσεις που απορρέουν από αυτήν να ακολουθούν τους κανόνες της ελεύθερης αγοράς, της ελεύθερης οικονομίας. Βεβαίως, η οικονομία της Ελλάδας (κατά κύριο λόγο αγροτική και πρωτογενούς παραγωγής), τα δάνεια του 1824-25 και του 1832 και η έλλειψη επενδυτικών κεφαλαίων, βαραίνουν ασφυκτικά την βιομηχανική ανάπτυξη σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Δύσης. Η Ελλάδα αγωνιά να συγκροτήσει κράτος, όταν η πτώχευση του 1893 και η ήττα του 1897, με την συνεπακόλουθη οικονομική επιβάρυνση, ανακόπτουν ουσιαστικά την πορεία της, την ίδια περίοδο που η Ευρώπη ζει την βιομηχανική επανάσταση και η πρώτη και η δεύτερη Διεθνής περιγράφουν με σαφήνεια τα χαρακτηριστικά της ταξικής πάλης. Και όμως· την ίδια περίπου εποχή που ο εργάτης της Δύσης διεκδικεί και κατακτά ολοένα και περισσότερα, εμφανίζονται και στην Ελλάδα διατάξεις που ρυθμίζουν βασικά εργατικά θέματα.

Τα πρώτα βασικά νομοθετήματα που περιλαμβάνουν κοινωνικές εργατικές ρυθμίσεις είναι ο νόμος ΓΦΚΔ του 1910 *Περί μεταλλείων*, με τον οποίο απαγορεύεται η νυκτερινή απασχόληση κορασίδων και γυναικών στην μεταλλουργία και τα μεταλλεία, οι προστατευτικές της υγείας διατάξεις για την εργασία των παιδιών και τα νομοθετήματα του 1912, που περιλαμβάνουν τις πρώτες βασικές για την παιδική εργασία προστατευτικές διατάξεις. Πρώτος, ριζοσπαστικός για την εποχή του, νόμος περί προστασίας των εργαζομένων είναι ο νόμος ΓπΛΔ΄ του 1911 “Περί υγιεινής και ασφαλείας των εργατών και περί ωρών εργασίας”. Βεβαίως τα αιτήματα προϋπήρξαν και μάλιστα κάποτε επιτακτικά. Ήδη από το 1877, ο “Δημοκρατικός Σύλλογος Πάτρας” και από το 1893, ο “Κεντρικός Σοσιαλιστικός Όμιλος” του Σταύρου Καλλέργη, αποτελούν τους προπομπούς των διακηρύξεων που ο “Σύνδεσμος των εργατικών τάξεων της Ελλάδος” του Πλάτωνα Δρακούλη θα περιλάβει στο καταστατικό του το 1908. Όσο όμως πυκνώνουν οι φιλεργατικές διακηρύξεις, κυρίως εκείνων που έχουν επηρεασθεί από το φιλελεύθερο πνεύμα της Δύσης, όσο εντείνονται οι εργατικές διεκδικήσεις, τόσο μεγαλώνει η

*Η Αριστέα Πλεύρη είναι Δικηγόρος Ηρακλείου.

αντίδραση των εργοδοτών, που προσπαθούν να αντιμετωπίσουν το εργατικό κίνημα συλλογικά και να ανακόψουν την πορεία του.

Οι πρώτοι φιλεργατικοί νόμοι ψηφίζονται από τις πρώτες βενιζελικές κυβερνήσεις. Χαρακτηρίζονται από κρατικό παρεμβατισμό και προστατευτισμό, ενώ αγνοούν ουσιαστικά θέματα, όπως της ασφάλισης και της συνταξιοδότησης των εργαζομένων. Ωστόσο η ψήφιση του νέου Συντάγματος του 1911, που διαπνέεται από πνεύμα πολιτικών και κοινωνικών μεταρρυθμίσεων, έχει κύριο στόχο την δημιουργία κράτους δικαίου και καθιερώνει, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι. Οι συνθήκες φαίνεται πως έχουν αρχίσει να ωριμάζουν. Ο Βόλος, πόλη με βιομηχανικό χαρακτήρα για τα δεδομένα της εποχής, κατά την περίοδο 1908-1911 αποτελεί σε πανελλήνια κλίμακα το κέντρο του εργατικού κινήματος και οργανώνει τις πρώτες μαχητικές απεργίες καπνεργατών, ενώ στην Θεσσαλονίκη οργανώνεται το 1911 ο εορτασμός της εργατικής Πρωτομαγιάς με πανεργατική συμμετοχή.¹

Βασικά εργατικά νομοθετήματα της εποχής αποτελούν ο νόμος ΓΥΝΕ/1909, που καθιερώνει την αργία της Κυριακής και κάποιων εορτών, και ο οργανικός νόμος ΓπΑΒ του 1911, με τον οποίο συνιστάται *Τμήμα εργασίας και κοινωνικής προνοίας* στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας.

Τομή, ωστόσο, στην ιστορία του ελληνικού συνδικαλιστικού δικαίου αποτελεί ο νόμος 281 του 1914, που θέτει τις βάσεις για όλες τις επόμενες νομοθετικές ρυθμίσεις και σφραγίζει την πορεία του συνδικαλιστικού κινήματος της χώρας. Ο Βενιζέλος, πανίσχυρος μετά την νίκη στις εκλογές του 1910, έχει αποφασίσει να οικοδομήσει αστικό κράτος και, όπως ο ίδιος δηλώνει τον Μάρτιο του 1911 στη συζήτηση για το άρθρο 17 του Συντάγματος περί του δικαιώματος της ιδιοκτησίας, υπάρχει ανάγκη να προληφθούν *...αι εκρήξεις δια της εγκαίρου ικανοποίησης των δικαίων αξιώσεων των τάξεων εκείνων των εργατών*. Τα ζητήματα ήδη από την επανάσταση του 1909 στο Γουδί τίθενται επιτακτικά². Πλαισιωμένος από προοδευτικές πολιτικές ομάδες (κοινωνιολόγων - εκσυγχρονιστών) και από προσωπικότητες όπως ο Αλέξανδρος Δελμούζος και ο Αλέξανδρος Παπαναστασίου, που ωθούν την βενιζελική πολιτική προς καινοτόμους λύσεις, ο Βενιζέλος γίνεται πλέον ο φορέας ελπίδας για την επίλυση ουσιαστικών κοινωνικών προβλημάτων. Μεταξύ άλλων υπόσχεται κράτος πρόνοιας.

Μέχρι το 1914 οι περισσότερες επαγγελματικές ενώσεις είχαν χαρακτήρα αλληλοβοηθητικό και αποτελούσαν συντεχνίες, συμμετείχαν δηλαδή σ' αυτές εργάτες και εργοδότες³, με ελάχιστες εξαιρέσεις, όπως εκείνη του Συλλόγου Ελλήνων Βιομηχάνων, που ιδρύθηκε το 1907. Ωστόσο η καινοτομία του Ν 281/1914, που υποχρε-

1. Οι εργατικές κινητοποιήσεις δεν λείπουν και τα προηγούμενα χρόνια. Το 1896 απεργούν οι εργαζόμενοι στα ναυπηγεία της Σύρου και τον ίδιο χρόνο ξεσπά η μεγάλη απεργία των μεταλλωρύχων του Λαυρίου.

2. Βασικό αίτημα του λαϊκού ψηφίσματος στο Πεδίον του Άρεως τον Σεπτέμβριο του 1909 είναι η δημιουργία κράτους πρόνοιας.

3. Οι συντεχνίες υπήρξαν η βασική μορφή εργατικών ενώσεων κατά την διάρκεια της Τουρκοκρατίας (βλ. περυσ. Σπύρος Ασδραχάς, *Ζητήματα Ιστορίας*, Θεμέλιο Αθήνα, 1983, σελ. 97.)

ώνει τους εργάτες να δημιουργήσουν αμιγή εργατικά σωματεία δεν συνίσταται μόνον στην απαγόρευση σχηματισμού μικτών οργανώσεων· μια σημαντική καινοτομία μεταρρύθμιση που εισαγάγει είναι η αποδέσμευση του συνδικαλισμού από την δικαστική ευχέρεια της διοίκησης να εγκρίνει ή να ανακαλεί την έγκριση λειτουργίας των ενώσεων⁴, αρμοδιότητα που το νέο νομοθέτημα αναθέτει στην δικαστική εξουσία. Επί πλέον, για πρώτη φορά καθιερώνεται ο όρος σωματείο, αντί των προηγούμενων “αδελφότης”, “σύλλογος”, “σύνδεσμος” κ.ά.

Με την πρώτη ματιά το περιεχόμενο του νόμου, πάνω στον οποίο (με κάποιες τροποποιήσεις) στηρίχθηκε το συνδικαλιστικό κίνημα της χώρας επί σειρά δεκαετιών, μοιάζει ριζοσπαστικό και καινοτόμο. Ρυθμίζει την λειτουργία όλων των σωματείων και με ειδικές διατάξεις αναφέρεται στα αλληλοβοηθητικά και επαγγελματικά σωματεία. Σκοπός των αμιγώς επαγγελματικών σωματείων έπρεπε να είναι η προαγωγή και προώθηση των επαγγελματικών συμφερόντων των μελών τους. Το άρθρο 2 ορίζει τον τρόπο λειτουργίας και τα απαραίτητα στοιχεία που πρέπει να περιέχει το καταστατικό.

Το άρθρο 11 παραχωρεί στους Έλληνες το δικαίωμα να συνιστούν ενώσεις χωρίς άδεια της διοικητικής αρχής. Με το άρθρο 23 απαγορεύεται στον εργοδότη να απολύει τους εργαζόμενους που συνδικαλιζούνται, άλλως διαπράττει αδίκημα, το οποίο ο Ν 1207/18 χαρακτηρίζει πλημμέλημα.⁵ Οι εργατικές ενώσεις - σωματεία που προέκυψαν από τον Ν 281/14 είχαν το κύρος να καταρτίζουν συμφωνίες με τους εργοδότες, η παραβίαση των οποίων πολλές φορές αποτελούσε λόγο απεργίας.

Ένας προσεκτικότερος μελετητής του νομοθετήματος θα είχε ωστόσο να αντιτάξει κάποιες ουσιαστικές παρατηρήσεις, που ακούστηκαν κατά την συζήτηση του νομοσχεδίου στην Βουλή από κάποιους προσδευτικούς βουλευτές, οι οποίοι και κατήγγειλαν όσες διατάξεις έκριναν αντιδραστικές.

Μία βασική αντίρρηση είχε να κάμει με τον περιορισμό των σκοπών του επαγγελματικού σωματείου, τους οποίους η νομοθεσία ήθελε να αφορούν αποκλειστικά στην προστασία και την προαγωγή των οικονομικών και επαγγελματικών διεκδικήσεων των μελών. Οποιαδήποτε ιδεολογική αναφορά έθετε την οργάνωση εκτός νόμου και έδινε το δικαίωμα στον αρμόδιο δικαστή να μη εγκρίνει το καταστατικό.

4. Πολλή συζήτηση έγινε περί του αν η έγκριση και η διάλυση των εργατικών ενώσεων αποτελεί αρμοδιότητα της διοικητικής ή της δικαστικής αρχής. Το Σύνταγμα του 1864 στο άρθρο 11 όριζε ότι το δικαίωμα των Ελλήνων να συνεταιρίζονται υπόκειται στην προηγούμενη άδεια της κυβέρνησης. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση που αναφέρει ο Σταύρος Μουδόπουλος (βλ. “Ο νόμος για τα επαγγελματικά σωματεία και το συνδικαλιστικό κίνημα” στον τ. *Βενιζελισμός και Αστικός Εκσυγχρονισμός*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο, 1992, σελ. 230), όπου η εκτελεστική εξουσία με παρέμβασή της τροποποιεί τον σκοπό της εργατικής αδελφότητας Κερκύρας, αλλάζοντας το “Ένωσις της εν Κερκύρα εργατικής τάξεως οιασδήποτε εθνικότητας” σε “Ένωσις της εν Κερκύρα ελληνικής εργατικής τάξεως”.

5. Μέχρι την εισαγωγή αυτής της διάταξης, γενικό ήταν το φαινόμενο απόλυσης εργατών με μόνη αιτία την συμμετοχή τους σε συλλόγους ή σωματεία.

Κατά την χρονική εκείνη περίοδο που η Ελλάδα ζούσε στον πυρετό των ιδεολογικών ζυμώσεων και το εργατικό κίνημα προσπαθούσε να ενηλικιωθεί και να παίξει καθοριστικό ρόλο στις κοινωνικές εξελίξεις, αντιλαμβάνεται κανείς ότι μια τέτοια ρύθμιση αποτελούσε απολύτως ανασταλτικό παράγοντα.

Επί πλέον το ίδιο νομοθέτημα εισαγάγει τροποποιημένο τον θεσμό της *εποπτείας*. Η εποπτεία, που σύμφωνα με την προηγούμενη νομοθεσία ασκείτο από τη διοίκηση μόνον ως προς την τήρηση των διατάξεων του καταστατικού και την ετήσια λογοδοσία, επεκτείνεται πλέον σε ολόκληρο το φάσμα λειτουργίας των επαγγελματικών σωματείων. Τα άρθρα 29 και εξής ορίζουν ως εποπτεύουσα αρχή το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας. Έτσι η διοίκηση επιφυλάσσει για τον εαυτό της τη μερίδα του λέοντος, αφού διατηρεί την εξουσία να ελέγχει την τήρηση του νόμου, των διατάξεων του καταστατικού και τα οικονομικά του σωματείου. Η σαφήνεια με την οποία η εισηγητική έκθεση του νομοσχεδίου περιγράφει την πρόθεση του κράτους να παρεμβεί φαίνεται χαρακτηριστικά στο κείμενό της, που αναφέρει: *...το κράτος, προς προάσπισιν αυτής της πολιτειακής και κοινωνικής τάξεως, δικαιούται και υποχρεούται να ρυθμίζη μεν δια νόμων τα της συστάσεως και λειτουργίας των συνεταιρισμών, να κρατή δε υπό την ανωτέρα αυτού εποπτεία την δράσιν αυτών...* Αυτό στην πράξη σημαίνει ότι στο εξής τα επαγγελματικά σωματεία οφείλουν δια της διοικήσεώς τους να υποβάλλουν στην αρμόδια εποπτεύουσα αρχή έκθεση περί της κινητής και ακινήτου περιουσίας τους, οικονομικό απολογισμό και πίνακα μελών του σωματείου και της διοίκησής του. Επί πλέον η αρμόδια εποπτεύουσα αρχή εδικαιούτο, εφ' όσον το έκρινε σκόπιμο, να παρίσταται στις γενικές συνελεύσεις. Η διοίκηση, πέραν των άλλων, διατηρεί για τον εαυτό της και το δικαίωμα διάλυσης του σωματείου. Εκτός από το 1/20 των μελών, που προέβλεπε ο νόμος, αρμοδιότητα για την υποβολή της αιτήσεως διαλύσεως σωματείου στο πρωτοδικείο είχε ο Εισαγγελέας και ο αρμόδιος Υπουργός.

Δικαστικός ή διοικητικός, ο κρατικός παρεμβατισμός περιβάλλει ασφυκτικά το συνδικαλιστικό κίνημα ήδη από τα πρώτα του βήματα.

Η ίδια πολιτική κρατικού παρεμβατισμού χαρακτηρίζει και τις επόμενες νομοθετικές ρυθμίσεις. Ο Ν 1207/1918 επιβάλλει διάλυση των συνδικαλιστικών οργανώσεων εφ' όσον συντρέχει κατεπείγουσα περίπτωση ή απειλείται η δημόσια τάξη, αρμοδιότητα δε προς τούτο έχει, ως ανώτατο διοικητικό δικαστήριο, και το Νομικό Συμβούλιο, ενώ ο Ν 2151/1920 ρυθμίζει τα της απεργίας. Χαρακτηριστικό είναι ότι οι διοικήσεις των σωματείων υποχρεούνται κατ' έτος να υποβάλλουν στην διοίκηση αναφορά για τις απεργίες που έκαναν τα μέλη τους. Επίσης, με τρόπο απόλυτο και άμεσο, οι δημόσιοι υπάλληλοι αποκλείονται από κάθε συνδικαλιστική δραστηριότητα.

τα. Εκτός από την απαγόρευση της συμμετοχής τους σε εργατικές οργανώσεις, στερούνται και του δικαιώματος να απεργούν⁶.

Η κρατική παρέμβαση αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα, αν λάβει κανείς υπ’ όψιν του ότι καθιερώνεται σε μια εποχή κατά την οποία ο ελληνικός συνδικαλισμός κάνει τα πρώτα του δειλά βήματα. Είναι σαφές ότι εκείνα τα χρόνια η ελληνική εργατική τάξη γίνεται πιο ριζοσπαστική, αποκτά ταξική συνείδηση και το αστικό κράτος, το οποίο οι μετά το Γουδί κυβερνήσεις προσπαθούν να καθιερώσουν στην Ελλάδα θεσμικά και πολιτικά, δεν μπορεί παρά να ανησυχεί. Προκειμένου λοιπόν το εργατικό κίνημα να ενταχθεί στις διαδικασίες ενός κράτους με αστικές δομές, αναζητάται η χρυσή τομή. Θεσπίζονται νομοθετήματα που εγγυώνται την προστασία των εργατικών ενώσεων, αλλά με τρόπο τέτοιο, ώστε το ίδιο το κράτος να διατηρεί αδιαμφισβήτητη την δυνατότητα του ελέγχου.

Πράγματι, το 1918 το συνδικαλιστικό κίνημα της χώρας αριθμεί 336 συνδικάτα με 100.000 περίπου μέλη. Την ίδια χρονιά ιδρύεται η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος, ενώ το 1920 το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα προσχωρεί στην Κομμουνιστική Διεθνή. Οι κοινωνικές ζυμώσεις που τα προηγούμενα χρόνια ακολουθούσαν την ανάπτυξη του εργατικού κινήματος χωρίς συγκροτημένο ιδεολογικό υπόβαθρο, αρχίζουν να σχηματοποιούνται, να επηρεάζονται από τα ιδεολογικά ρεύματα της Δύσης, να αποκτούν συγκεκριμένη πολιτική ιδεολογία και να εισέρχονται στον πολιτικό στίβο μαχητικά. Στην νέα ελληνική οικονομία το εργατικό κίνημα αρχίζει να διαμορφώνει μια δυναμική που διεκδικεί ολοένα και περισσότερο τον ρόλο του στα πολιτικά δρώμενα. Η ίδια περίοδος χαρακτηρίζεται από τους ευσεβείς πόθους των εθνικών διεκδικήσεων, από την βιομηχανική ανάπτυξη δευτερογενούς κυρίως παραγωγής, από την συσώρευση κεφαλαίων και τις ξένες επενδύσεις⁷, και πάντοτε απο την φιλοδοξία των φιλελεύθερων κυβερνήσεων να οικοδομήσουν αστικό κράτος. Ασφαλώς, μια μεγάλη μερίδα των φωτισμένων σοσιαλιστών ηγετών της εποχής είχε ασπασθεί και υποστήριζε με πάθος την αντίληψη που κυριαρχούσε στις αρχές του αιώνα μεταξύ των ευρωπαίων σοσιαλιστών, ότι δηλαδή η μετάβαση στον σοσιαλισμό προϋποθέτει τα στάδια του καπιταλισμού, της βιομηχανικής ανάπτυξης και της αστικοποίησης του κράτους. Πολλοί απ’ αυτούς, όπως ο Κώστας Χατζόπουλος, έστρεξαν και υποστήριξαν την φιλελεύθερη ιδεολογία, επηρεασμένοι από την αντίληψη αυτή.

6. Το άρθρ. 451 του Ποινικού Νόμου τιμωρεί τον δημόσιο υπάλληλο που απεργεί.

7. Κατά την περίοδο 1910-1918, οι ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα διπλασιάζονται. Ο Κ. Μοσκόφ αναφέρει ότι από το 1910 έως το 1918 το ποσό των 1.000.000 χρυσών φράγκων των ξένων επενδύσεων φθάνει τα 2.000.000, από τα οποία 1.500.000 είναι γαλλικά κεφάλαια (βλ. Κ. Μοσκόφ, *Εισαγωγικά στην ιστορία του κινήματος της εργατικής τάξης στην Ελλάδα*, Θεσσαλονίκη 1979, σελ. 384). Γ. Ληξουριώτη, “Προστατευτικός νομοθετικός παρεμβατισμός και η εμφάνιση του εργατικού Δικαίου στην Ελλάδα, η περίπτωση της παιδικής εργασίας”, στον τ. *Βενιζελισμός και Αστικός εκσυγχρονισμός*, Π.Ε.Κ., 1992.

Έτσι, από τα πρώτα του ήδη βήματα ο ελληνικός συνδικαλισμός είναι αναγκασμένος όχι μόνον να αντιμετωπίσει τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής πραγματικότητας, αλλά και να αντιπαλέψει την παρεμβατική και προστατευτική νομοθεσία που του επιβάλλουν οι φιλελεύθερες κυβερνήσεις.

Ο αστικός φιλελευθερισμός καινοτομεί, τροποποιεί το Σύνταγμα, ψηφίζει νομοθετήματα που εγκαινιάζουν μια νέα περίοδο μεταρρυθμιστικών ριζοσπαστικών μέτρων, ικανοποιεί τους εργαζόμενους ως προς τις βασικές διεκδικήσεις τους και προλαμβάνει *τας εκρήξεις δια της εγκαίρου ικανοποίησης των δικαίων αξιώσεων των τάξεων εκείνων των εργατών...*

BIBΛΙΟΓΡΑΦΊΑ

Κ. Μοσκόφ, *Εισαγωγικά στην ιστορία του κινήματος της εργατικής τάξης στην Ελλάδα*, Θεσσαλονίκη, 1979.

Ν. Σβορώνος, *Επισκόπηση της νεοελληνικής Ιστορίας*, Αθήνα, 1994.

Ι. Σ. Ασδραχάς, *Ζητήματα Ιστορίας*, Θεμέλιο, Αθήνα, 1983.

Σταύρος Μουδόπουλος, “Ο Νόμος 281/1914 για τα επαγγελματικά σωματεία και η επίδρασή του στην εξέλιξη του συνδικαλιστικού κινήματος”, στον τ. *Βενιζελισμός και Αστικός Εκσυγχρονισμός*, Π.Ε.Κ., Ηράκλειο, 1992.

Γ. Ληξιουριώτης, “Προστατευτικός νομοθετικός παρεμβατισμός και η εμφάνιση του εργατικού Δικαίου στην Ελλάδα, η περίπτωση της παιδικής εργασίας” στον τ. *Βενιζελισμός και Αστικός εκσυγχρονισμός*, Π.Ε.Κ., Ηράκλειο, 1992.

ΞΕΝΟΔΟΧΟΥΠΑΛΛΗΛΟΙ: ΕΡΓΑΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗΣ ΜΟΝΑΔΟΣ. ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ-ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Σοφίας Μακατουνάκη-Καλογεροπούλου*

Ι. ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Στο νησί μας, γενέτειρα του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού, με το ήπιο μεσογειακό κλίμα, με τις πανέμορφες παραλίες, με το πλήθος σπηλαίων, φαραγγιών, με την πανέμορφη ορεινή φύση και τα σπουδαία αρχαιολογικά ευρήματα όλων των ιστορικών περιόδων, έχει αναπτυχθεί η μεγαλύτερη τουριστική βιομηχανία στην Ελλάδα.

Πρώτος τουριστικά αναπτύχθηκε ο νομός Λασιθίου. Μάλιστα ο νομός Λασιθίου είναι εκείνη η περιοχή που αναπτύχθηκε χωρίς ιδιαίτερη κρατική βοήθεια, με την δημιουργία ξενοδοχειακών μονάδων τύπου ΞΕΝΙΑ, αλλά χάρις στους πλούσιους τουριστικούς πόρους και στην ιδιωτική πρωτοβουλία. Το κράτος βοήθησε μόνο στην διαφήμιση της περιοχής ως τουριστικού θερέτρου πολυτελείας. Στον νομό Λασιθίου, εκτός από τον κυρίως πόλο τουριστικής έλξης (Άγιος Νικόλαος- Ελούντα), η τουριστική δραστηριότητα έχει διαχυθεί σε όλη την παραθαλάσσια ζώνη του κόλπου Μεραμβέλλου, στην ευρύτερη περιοχή της Ιεράπετρας και κατά μήκος των νότιων ακτών, λιγότερο δε στην ευρύτερη περιοχή (Βαϊ - Παλαιόκαστρο, Ζάκρο).

Στους υπόλοιπους νομούς, Ηρακλείου, Ρεθύμνου και Χανίων, περισσότερη τουριστική ανάπτυξη έχουμε στα βόρεια παραθαλάσσια μέρη τους, όπου υπάρχουν και οι μεγαλύτερες τουριστικές μονάδες, και λιγότερη στα νότια παράλια τους. Οι επενδύσεις στον τουριστικό τομέα τα τελευταία χρόνια είναι σημαντικές, τόσο από ελληνικές όσο και από ξένες επιχειρήσεις. Έλληνες επιχειρηματίες επενδύουν σημαντικά κεφάλαια στην Μεγαλόνησο στον τουριστικό τομέα, ενώ κατά τα δύο τελευταία έτη έγιναν, μέσω των αναπτυξιακών νόμων, 80 επενδύσεις στον τομέα τουρισμού, που ξεπέρασαν τα 11,6 δις δραχμές, από τα οποία τα 4,111 δις (28 επιχειρηματικά σχέδια) το 1997 και τα 7,550 δις (52 επενδυτικά σχέδια) το 1998¹.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Δ/σης τουρισμού Κρήτης, μόνο το 1998, προστέθηκαν στην δυναμικότητα του νησιού 2.930 νέες κλίνες. Οι νέες μονάδες διαθέτουν τόσες δραστηριότητες, ώστε να απασχολούν τον τουρίστα- πελάτη σε ολόκληρη την διάρκεια του 24ώρου, κρατώντας τον εντός των ορίων των μονάδων.

Στην Κρήτη έχουν αναπτυχθεί όλες οι ειδικότερες μορφές τουρισμού. Πρέπει να

* Η Σοφία Μακατουνάκη-Καλογεροπούλου είναι Δικηγόρος Ηρακλείου, Νομικός σύμβουλος των Συνδέσμων Ξενοδοχοϋπαλλήλων Νομού Ηρακλείου - Λασιθίου.

1. Εφημερίδα "Πατρίς", 27.1.1999.

σημειώσουμε ότι εκτός από την Αθήνα και την Θεσσαλονίκη, που θεωρούνται σημαντικά κέντρα συνεδριακού τουρισμού, στην Κρήτη αναπτύσσεται σημαντικός επαγγελματικός τουρισμός, κυρίως υπό την μορφή των ταξιδιών - κινήτρων.

Οι διανυκτερεύσεις των αλλοδαπών στην Κρήτη αποτελούν το 1/4 αυτών που πραγματοποιούν οι ξένοι τουρίστες στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία. Στην Κρήτη του μισού εκατομμυρίου κατοίκων κάνουν τουρισμό τουλάχιστον υπερτριπλάσιοι τουρίστες (περισσότεροι από 2.000.000 το χρόνο, αν ληφθεί υπόψη η παρα-ξενοδοχεία). Την ηγετική θέση στον αριθμό των διανυκτερεύσεων διατηρεί ο ν. Ηρακλείου, ο οποίος αποσπά πάνω από το 50% των συνολικών διανυκτερεύσεων που γίνονται στο νησί. Στους ημεδαπούς τουρίστες, οι νομοί Ηρακλείου και Χανίων ανταγωνίζονται, αφού ο πρώτος αποσπά το 41% και ο δεύτερος το 34% των διανυκτερεύσεων. Από το 1997 ο ν. Ηρακλείου εμφανίζει σημαντικό άλμα όσον αφορά τους αλλοδαπούς, αντίθετα ο ν. Λασιθίου παρουσιάζει μεγάλη στασιμότητα στις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών. Οι νομοί Χανίων και Ρεθύμνης διπλασίασαν κατά την τελευταία δεκαετία τον ετήσιο αριθμό των διανυκτερεύσεων. Ειδικά ο ν. Χανίων εμφανίζει διαχρονικά την ισχυρότερη τάση αύξησης, τόσο στα απόλυτα μεγέθη όσο και στα ποσοστιαία και στους ημεδαπούς και στους αλλοδαπούς τουρίστες, ίσως επειδή ξεκίνησε με καθυστέρηση την κούρσα της τουριστικής ανάπτυξης. Χαρακτηριστική είναι η ανισοκατανομή που σημειώνεται στην ζήτηση, όπως αποτυπώνεται στις πληρότητες των ξενοδοχείων όλης της Κρήτης κατά μήνα, το 1999. Τον Μάρτιο η πληρότητα ήταν 15,6%, τον Απρίλιο 46,5%, τον Μάιο 82%, τον Ιούνιο 94%, τον Ιούλιο 108,3%, τον Αύγουστο 116%, τον Σεπτέμβριο 94,9%, τον Οκτώβριο 75,4%, τον Νοέμβριο 21,9% ².

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του ΕΟΤ το σύνολο των κλινών στα τουριστικά καταλύματα του νησιού είναι 193.400. Συγκεκριμένα:

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ

	Μονάδες	Κλίνες	Δωμάτια	Κλιν.5	Μον.%
N. Ηρακλείου	442	49.442	25.875	44,8	44,2
N. Λασιθίου	235	19.482	10.419	17,6	17,8
N. Ρεθύμνου	229	21.824	11.552	19,8	19,7
N. Χανίων	340	19.701	10.739	17,8	18,3
ΣΥΝΟΛΟ	1.246	110.449	58.585	100,0	100,0

Ειδικά για τον νομό Λασιθίου, σήμερα, λόγω της πληθώρας των τουριστικών καταλυμάτων, με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας (υπ' αριθμόν 2647) ο νομός χαρακτηρίστηκε ως “περιοχή ελέγχου τουριστικής ανάπτυξης” και επιτρέπεται μόνο η δημιουργία κύριων ή βοηθητικών τουριστικών καταλυμάτων Α' και ΑΑ' τάξης.

2. Εφημερίδα “Πατρίς”, 14.7.2000.

II. Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Εξ' αιτίας της μεγάλης τουριστικής ανάπτυξης μεγάλος αριθμός πολιτών ζουν κυρίως ή αποκλειστικά απ' την τουριστική αξιοποίησή του. Όλα τα δεδομένα συντείνουν προς την εκτίμηση ότι τα επόμενα χρόνια ο τουρισμός θα είναι η κύρια πηγή εισοδήματος για τους Κρητικούς, δεδομένου μάλιστα ότι ο πρωτογενής τομέας της οικονομίας (γεωργία) εμφανίζει φθίνουσα τάση. Στοιχεία που προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας εκτιμούν ότι το 2001 το Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν στην Κρήτη θα προέρχεται κατά 66% από τον τριτογενή τομέα, κυρίως δηλαδή από τον τουρισμό, και μόλις κατά 22% από τον πρωτογενή τομέα, από την γεωργική δηλαδή δραστηριότητα³. Δηλαδή η οικονομία της Κρήτης από κατ' εξοχήν γεωργική που ήταν, ακόμη και στις αρχές τις δεκαετίας του '80, σήμερα εξαρτάται πλέον κατά τα 2/3 από τον τουρισμό και τις υπηρεσίες. Ειδικότερα στον νομό Ηρακλείου, σύμφωνα με διάφορες πηγές, απασχολούνται στον κλάδο του τουρισμού πάνω από 15.000 άτομα. Ένα από τα στοιχεία αυτά είναι και ο αριθμός των εγγεγραμμένων μελών στο σωματείο Ξενοδοχοϋπαλλήλων ν. Ηρακλείου, που ανέρχεται σε 8.000 μέλη και ασφαλώς δεν αποτελούν το σύνολο των εργαζομένων στον κλάδο του τουρισμού, ούτε καν των εργαζομένων στα ξενοδοχεία. Στον νομό Λασιθίου οι εργαζόμενοι μόνο στον τομέα των ξενοδοχείων πρέπει να είναι περισσότεροι από 3.000, στον νομό Ρεθύμνου 4.000, και στον νομό Χανίων 3.000. Πάντως ενώ στον τουρισμό και γενικότερα τον τομέα των υπηρεσιών το 1991 απασχολείτο το 38% του εργατικού δυναμικού της Κρήτης, οι εκτιμήσεις για το έτος 2001 αναφέρουν ότι στον τριτογενή τομέα θα απασχολείται το 45%⁴.

III. ΟΙ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΞΕΝΟΔΟΧΟΫΠΑΛΛΗΛΩΝ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

A. Γενικές παρατηρήσεις

Ο ισχύων νόμος 1876/1990 στο άρθρο 3 αυτού προβλέπει την δυνατότητα σύναψης τόσο κλαδικών όσο και ομοιοεπαγγελματικών συλλογικών συμβάσεων σε τοπικό επίπεδο. Ο λόγος της πρόβλεψης θέσπισης τοπικών συλλογικών συμβάσεων εργασίας απ' τον νομοθέτη είναι προφανής: Η ύπαρξη ειδικών περιστάσεων και συνθηκών σε έναν τόπο που δικαιολογεί την θέσπιση ειδικών ρυθμίσεων, είτε σε θέματα αμοιβής είτε σε θέματα λοιπών όρων εργασίας.

Συγκεκριμένα, ειδικές συνθήκες που αιτιολογούν την θέσπιση τοπικών ρυθμίσεων αποτελεί:

1. Το αυξημένο κόστος ζωής σε μια περιοχή, σε σχέση με τον μέσο όρο κόστους ζωής σε όλη την χώρα, που καλύπτει η αντίστοιχη συλλογική σύμβαση (κλαδική ή ομοιοεπαγγελματική) εθνικού επιπέδου.

3. Εφημερίδα “Πατρίς”, 27.1.1999.

4. Αντίστοιχα στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας θα απασχολείται το 38% και στον δευτερογενή τομέα μόνο το 17% (Εφημερίδα “Πατρίς”, 27.1.1999).

2. Η συνεχής ή περιοδικά αυξημένη ένταση της εργασίας που ενδεχομένως χαρακτηρίζει την άσκηση ενός επαγγέλματος σε μια περιοχή, σε σχέση με την συνήθη ένταση της εργασίας των εργαζομένων της κατηγορίας αυτής σε άλλες περιοχές της χώρας.

3. Η αυξημένη κερδοφορία των επιχειρήσεων ενός κλάδου σε μια συγκεκριμένη περιοχή.

Οι ειδικές αυτές περιστάσεις και συνθήκες παροχής της εργασίας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τόσο ως προς την εκτίμηση της αναγκαιότητας θέσπισης τοπικής συλλογικής ρύθμισης, όσο και ως προς την μορφή και τον χαρακτήρα των ειδικών όρων που θα περιλαμβάνει η τοπική αυτή ρύθμιση.

Η Κρήτη, όπως προαναφέραμε, αποτελεί μια από τις περισσότερο αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές της χώρας. Η μεγάλη αυτή τουριστική ανάπτυξη, εκτός από τις κοινωνικές επιπτώσεις που είχε, και που δεν εξετάζουμε στην παρούσα φάση, είχε και οικονομικές επιπτώσεις. Αύξησε υπερβολικά το κόστος ζωής. Όχι μόνο τα απαραίτητα είδη διαβίωσης έχουν μεγαλύτερο κόστος από οποιοδήποτε άλλο μέρος της χώρας, αλλά και η κάλυψη των στεγαστικών αναγκών (αγορά γης-μίσθωση ακινήτου) απαιτεί περισσότερα χρήματα από οποιοδήποτε άλλο μέρος της Ελλάδας. Σύμφωνα με έρευνα που έκανε το Ινστιτούτο Καταναλωτών (INKA) οι τέσσερις πρωτεύουσες των αντίστοιχων νομών της Κρήτης βρίσκονται στην πρώτη δεκάδα των ακριβότερων πόλεων της Ελλάδας, με βάση την σύγκριση των τιμών επί 181 ομοειδών προϊόντων ευρείας κατανάλωσης. Συγκεκριμένα τα Χανιά βρίσκονται στη δεύτερη θέση μετά την Κέρκυρα, το Ρέθυμνο στην 5^η θέση, το Ηράκλειο στην 7^η θέση και ο Άγιος Νικόλαος στην 10^η θέση⁵.

Από ποιοτικής πλευράς και στάθμης προσφερομένων υπηρεσιών, στην Κρήτη και ειδικά στον ν. Λασιθίου και ν. Ηρακλείου, υπάρχουν υπερπολυτελείς εγκαταστάσεις, οι πολυτελέστερες ίσως στην Ελλάδα. Στην καλή πορεία του κρητικού τουρισμού έχει συμβάλλει κατά πολύ η μεγαλύτερη συνέπεια στην παροχή υπηρεσιών. Από έρευνα του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων, ο βαθμός ικανοποίησης από τις προσφερόμενες υπηρεσίες στις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις στην Κρήτη εμφανίζεται πολύ υψηλός. Τα παράπονα των τουριστών που επισκέπτονται το νησί μας εντοπίζονται κατά κύριο λόγο στις γενικές υποδομές και στις συμπεριφορές στον εξωξενοδοχειακό τουριστικό χώρο.

Η ιδιομορφία των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων, οι περισσότερες από τις οποίες βρίσκονται μακριά από τα αστικά κέντρα, επέβαλε την θέσπιση νέων επιδομάτων, όπως του επιδόματος μεταφοράς. Σύμφωνα λοιπόν με τα ανωτέρω στην Κρήτη συντρέχουν βασικοί λόγοι που υπαγορεύουν την θέσπιση ειδικών τοπικών ρυθμίσεων στον κλάδο των ξενοδοχοϋπαλλήλων.

5. Εφημερίδα “Μεσόγειος”, 31.1.1999.

Στην περιφέρεια της Κρήτης υπάρχουν τρεις τοπικές κλαδικές συλλογικές συμβάσεις εργασίας που ρυθμίζουν τους όρους αμοιβής και εργασίας των ξενοδοχοϋπαλλήλων. Συγκεκριμένα υπάρχουν :

1. *Τοπική κλαδική ξενοδοχοϋπαλλήλων ν. Ηρακλείου.*
2. *Τοπική κλαδική ξενοδοχοϋπαλλήλων ν. Λασιθίου.*
3. *Τοπική κλαδική ξενοδοχοϋπαλλήλων ν. Χανίων.*

Χρονικά προηγήθηκε η ρύθμιση των ξενοδοχοϋπαλλήλων νομού Ηρακλείου με την έκδοση της 2/89 διαιτητικής απόφασης του ΠΔΔΔ Ηρακλείου, η οποία εκδόθηκε με το προϊσχύσαν νομοθετικό καθεστώς του Ν 3239/55. Λόγω όμως της χρονοβόρας διαδικασίας που προέβλεπε η άνω νομοθετική ρύθμιση με το δικαίωμα προσφυγής στα δευτεροβάθμια δικαστήρια, όταν εκδόθηκε η 22/90 απόφαση του ΠΔΔΔ Χανίων (η οποία και επικύρωσε την 2/89 ΠΔΔΔ Ηρακλείου), στο οποίο είχε προσφύγει η εργοδοτική πλευρά, δεν ήταν εφικτή η εφαρμογή της. Τελικά, για πρώτη φορά σε τοπικό επίπεδο στον νομό Ηρακλείου, εφαρμόστηκε η 1/91 διαιτητική απόφαση του ΠΔΔΔ Ηρακλείου, η οποία εκδόθηκε σύμφωνα με τις μεταβατικές διατάξεις του νέου νομοθετικού καθεστώτος για τις ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις του ν. 1876/1990. Ακολούθησαν οι Σ.Σ.Ε. 6.5.1992⁶, Σ.Σ.Ε. 28.4.1993⁷, ΔΑ 6/1994⁸, ΣΣΕ 14.3.1995⁹, ΣΣΕ 25.6.1996¹⁰, ΔΑ 45/1997¹¹, η ΣΣΕ 9.6.1998¹², η ΔΑ 33/99¹³ και η ΣΣΕ 18.7.2000¹⁴.

Η τοπική ρύθμιση για τους ξενοδοχοϋπαλλήλους του ν. Λασιθίου έγινε με την έκδοση της Δ.Α. 26/1996¹⁵, και τα επόμενα χρόνια έχουν υπογραφεί διαδοχικά δύο συλλογικές συμβάσεις εργασίας, οι από 8.8.1997¹⁶ ΣΣΕ και από 8.9.1998 ΣΣΕ¹⁷, έχει εκδοθεί η ΔΑ 32/1999¹⁸, και για φέτος έχει υπογραφεί η από 6.6.2000 ΣΣΕ¹⁹.

Στον ν. Χανίων σε τοπικό επίπεδο ρυθμίστηκαν για πρώτη φορά φέτος οι όροι αμοιβής και εργασίας των ξενοδοχοϋπαλλήλων με την έκδοση της 30/2000 ΔΑ²⁰.

Παρατηρούμε όμως ότι τόσο στον ν. Ηρακλείου όσο και στον ν. Λασιθίου ενώ η θέσπιση της συλλογικής ρύθμισης γίνεται με την διαιτητική απόφαση, στην συνέχεια για τα επόμενα χρόνια τα μέρη προχωρούν στην κατάρτιση συλλογικών συμβάσεων εργασίας.

6. Πράξη Κατάθ. Επιθεώρ. Εργασίας Ν. Ηρακλείου 5/19.5.1992.
7. Πράξη Κατάθ. Επιθεώρ. Εργασίας Ν. Ηρακλείου 5/30.4.1993. Κηρύχθηκε υποχρεωτική με την ν.α. 12510/1993.
8. Πράξη Κατάθ. Επιθεώρ. Εργασίας Ν. Ηρακλείου 1/3.6.1994 (υποχρεωτική από 7.6.1994 με την ν.α. 14227/1994).
9. Πράξη Κατάθ. Επιθεώρ. Εργασίας Ν. Ηρακλείου 1/17.3.1995 (υποχρεωτική από 20.3.1995 με την ν.α. 13690/17.10.1995).
10. Πράξη Κατάθ. Επιθεώρ. Εργασίας Ν. Ηρακλείου 4/27.6.1996 (υποχρεωτική από 4.7.1996 με την ν.α. 12085/7.8.1996).
11. Πράξη Κατάθ. Επιθεώρ. Εργασίας Ν. Ηρακλείου 3/16.7.1997 (υποχρεωτική από 17.7.1997 με την ν.α. 12995/8.8.1997).
12. Πράξη Κατάθ. Επιθεώρ. Εργασίας Ν. Ηρακλείου 9/10.6.1998 (υποχρεωτική από 11.6.1998 με την ν.α. 12139/14.7.1998).
13. Πράξη Κατάθ. Επιθεώρ. Εργασίας Ν. Ηρακλείου 1/16.6.1999 (υποχρεωτική από 21.6.1999 με την ν.α. 11911/5.7.1999).
14. Πράξη Κατάθ. Επιθεώρ. Εργασίας Ν. Ηρακλείου 3/26.7.2000 (υποχρεωτική από 27.7.2000 με την ν.α. 10311/24.1.2000).
15. Πράξη Κατάθ. Επιθεώρ. Εργασίας Αγ. Νικολάου 1/29.7.1996 (υποχρεωτική από 26.8.1996 με την ν.α. 16609/31.10.1996).
16. Πράξη Κατάθ. Επιθεώρ. Εργασίας Αγ. Νικολάου 1/11.8.1997
17. Πράξη Κατάθ. Επιθεώρ. Εργασίας Αγ. Νικολάου 1/10.9.1998. Κηρύχθηκε υποχρεωτική από 18.9.1998 με την ν.α. 12824/4.11.1998.
18. Πράξη Κατάθ. Επιθεώρ. Εργασίας Αγ. Νικολάου 1/21.6.1999. Κηρύχθηκε υποχρεωτική από 29.6.1999 με την ν.α. 12050/28.7.1999.
19. Πράξη Κατάθ. Επιθεώρ. Εργασίας Αγ. Νικολάου 1/27.6.2000. Κηρύχθηκε υποχρεωτική από 1.7.2000 με την ν.α. 11743/24.1.2001
20. Πράξη Κατάθ. Επιθεώρ. Εργασίας Χανίων 2/2000. Κηρύχθηκε υποχρεωτική με την ν.α. 13182/5.12.2000.

*Β. Σύντομη ανάλυση των συλλογικών ρυθμίσεων***1. Τοπική κλαδική Ξενοδοχοϋπαλλήλων ν. Ηρακλείου Κρήτης.**

Η συλλογική αυτή ρύθμιση, αφορά στους όρους αμοιβής και εργασίας μεγάλου αριθμού εργαζομένων, αφού ο Σύνδεσμος Ξενοδοχοϋπαλλήλων ν. Ηρακλείου είναι από τα μεγαλύτερα σωματεία στην Ελλάδα, δεδομένου ότι έχει 8.000 εγγεγραμμένα μέλη.

Εργοδοτική εκπροσώπηση:

Στην συλλογική αυτή ρύθμιση συμβάλλονται από την πλευρά των εργοδοτών η ΕΝΩΣΗ ΞΕΝΟΔΟΧΩΝ Ν. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ και η ΕΝΩΣΗ ΞΕΝΟΔΟΧΩΝ ΑΝΑΤ. ΤΟΜΕΑ Ν. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ και περιστασιακά ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΙΔΙΟΚΤΗΤΩΝ ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΩΝ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ “ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ”.

Εργατική εκπροσώπηση:

Από την πλευρά των εργαζομένων ο κλάδος εκπροσωπείται από τον ΣΥΝΔΕΣΜΟ ΞΕΝΟΔΟΧΟΫΠΑΛΛΗΛΩΝ Ν. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ.

Περιεχόμενο της συλλογικής ρύθμισης:

Η συλλογική αυτή ρύθμιση εργασίας περιέχει όρους αμοιβής και εργασίας αντίστοιχους με αυτούς της εθνικής συλλογικής ρύθμισης του κλάδου των ξενοδοχοϋπαλλήλων. Ωστόσο διαφοροποιείται από την εθνική ρύθμιση σε αρκετά σημεία της και συγκεκριμένα:

α) Ως προς την κατάταξη των ξενοδοχοϋπαλλήλων σε κατηγορίες:

Κατηγορία Α΄: Με την τοπική σ.σ.ε. ο ελεγκτής ή ταμπλίστας έχει καταταχθεί στη α΄ κατηγορία, ενώ με την εθνική σ.σ.ε. στην β΄ κατηγορία. Ομοίως, στην α΄ κατηγορία έχουν προστεθεί ειδικότητες που δεν προβλέπονται στην εθνική κλαδική, όπως ο υπεύθυνος τμήματος ζαχαροπλαστικής και οι αποθηκάριοι.

Κατηγορία Β΄: Στην κατηγορία αυτή έχουν επίσης προστεθεί στην τοπική σ.σ.ε. νέες ειδικότητες, που δεν προβλέπονται στην εθνική κλαδική σ.σ.ε., και συγκεκριμένα ο τεχνίτης ζαχαροπλάστης, κόπτης κρεάτων και οι φύλακες.

Κατηγορία Γ΄: Στην κατηγορία αυτή έχει επίσης προστεθεί στην τοπική σ.σ.ε. νέα ειδικότητα, που δεν προβλέπεται στην εθνική κλαδική σ.σ.ε., και συγκεκριμένα ο βοηθός τεχνίτη ζαχαροπλάστη.

Κατηγορία Δ΄: Ομοίως στην κατηγορία αυτή έχουν προστεθεί οι ειδικότητες του ντισκ-τζόκεϋ, του ναυαγοσώστη και των εργατών (αποθήκης, καθαριότητας ακτών, πισίνας), που δεν υπάρχουν στην εθνική κλαδική σ.σ.ε.

β) Ως προς τον βασικό μισθό:

Οι βασικοί μισθοί μεταξύ τοπικής και εθνικής κλαδικής διαφοροποιούνται σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα :

	Βασικός μισθός ξενοδοχοϋπαλλήλων			
	Κατηγορία Α	Κατηγορία Β	Κατηγορία Γ	Κατηγορία Δ
Εθνική κλαδική	198.817	194.616	190.760	182.312
Τοπική Ηρακλείου	205.844	201.506	197.504	188.758

γ) Ως προς τους λοιπούς όρους:

Επίδομα στολής:

Το εκ ποσοστού 10% επίδομα στολής, που καταβάλλεται εάν απαιτείται η εν στολή υπηρεσία, κατά μεν την εθνική κλαδική χορηγείται μόνο στους μισθωτούς των ειδικοτήτων της Α' και Β' κατηγορίας και εργάζονται σε ξενοδοχεία πολυτελείας και α' κατηγορίας, ενώ κατά την τοπική ν. Ηρακλείου χορηγείται σε όλους τους υπαγόμενους σ' αυτήν μισθωτούς.

Επίδομα ανθυγιεινής εργασίας:

Διαφοροποίηση υπάρχει κυρίως ως προς το ποσοστό, το οποίο κατά μεν την εθνική είναι γενικώς 5% κατά δε την τοπική ν. Ηρακλείου είναι 10% για όλο αδιακρίτως το προσωπικό κουζίνας.

Επίδομα οθόνης:

Πρόκειται για έναν νέο όρο, που υπάρχει στην τοπική ρύθμιση και του Ηρακλείου και του Λασιθίου και χορηγείται, σε ποσοστό 5% επί των βασικών μισθών, σε όσους εργαζόμενους κατά το μεγαλύτερο μέρος του ημερησίου εργασίμου χρόνου τους χειρίζονται Η/Υ ή τερματικό κατόπιν εντολής του εργοδότη.

Εξασφάλιση μεταφοράς:

Πρόκειται για έναν όρο που υπάρχει μόνο στην τοπική ρύθμιση νομού Ηρακλείου, σύμφωνα με την οποία: “οι εργοδότες που οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις τους λειτουργούν σε απόσταση μεγαλύτερη των 5 χιλιομέτρων από το κέντρο του Ηρακλείου υποχρεούνται να μεταφέρουν τους εργαζόμενους που απασχολούν με δικά τους μεταφορικά μέσα. Διαφορετικά, οι εργοδότες υποχρεούνται να καταβάλλουν το αντίτιμο εισιτηρίου του Κ.Τ.Ε.Λ.”.

Πενθήμερη εργασία:

Διαφοροποίηση υπάρχει και ως προς την καθιέρωση του συστήματος της πενθήμερης εργασίας, δεδομένου ότι κατά την μεν εθνική συλλογική ρύθμιση το πενθήμερο ισχύει ανάλογα με την κατηγορία του ξενοδοχείου και τον αριθμό κλινών που διαθέτει και μόνο σε μέχρι τρίτης κατηγορίας ξενοδοχεία, ενώ με την τοπική ν. Ηρακλείου καθιερώνεται το πενθήμερο σε όλες τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις.

Δικαίωμα επαναπροσλήψης:

Διαφοροποίηση υφίσταται και ως προς τον όρο αυτό. Συγκεκριμένα σύμφωνα με την τοπική ρύθμιση οι εργοδότες υποχρεούνται να επαναπροσλάβουν το εποχιακά

απασχολούμενο προσωπικό τους μέχρι την 15η Μαΐου, ενώ με την εθνική ρύθμιση μέχρι την 25η Μαΐου.

Επίσης, μετά την έκδοση αντιφατικών δικαστικών αποφάσεων για το ποιος θεωρείται ως χρόνος υπηρεσίας προκειμένου να υπολογισθεί η αποζημίωση απόλυσης, με την τοπική ρύθμιση ν. Ηρακλείου και Λασιθίου διευκρινίσθηκε ότι ως χρόνος υπηρεσίας θεωρείται ολόκληρος ο χρόνος από την πρόσληψη στο αυτό ξενοδοχείο, δηλαδή και εκείνος της νεκρής περιόδου. Ανάλογη ρύθμιση δεν υπάρχει στην Εθνική κλαδική Σ.Σ.Ε.

Αργίες:

Με την τοπική ν. Ηρακλείου έχει προστεθεί ως υποχρεωτική ημέρα αργίας και η 11η Νοεμβρίου (πρόκειται για την εορτή του Πολιούχου του σωματείου).

Παρακράτηση συνδικαλιστικής εισφοράς:

Σχετική ρήτρα περιέχεται μόνο στην τοπική ν. Ηρακλείου και όχι στην εθνική κλαδική ρύθμιση.

2. Τοπική κλαδική Ξενοδοχοϋπαλλήλων ν. Λασιθίου.

Και αυτή η συλλογική ρύθμιση αφορά στους όρους αμοιβής και εργασίας μεγάλου αριθμού ξενοδοχοϋπαλλήλων, δεδομένου ότι ο σύνδεσμος υπαλλήλων ξενοδοχείων, εστιατορίων, ζαχαροπλαστείων, μπαρ και νυκτερινών κέντρων ν. Λασιθίου, έχει πάνω από 3.000 εγγεγραμμένα μέλη που απασχολούνται σε ξενοδοχειακές επιχειρήσεις του νομού.

Εργοδοτική εκπροσώπηση:

Στην συλλογική διαφορά εργασίας συμμετέχουν απ' την εργοδοτική πλευρά περισσότερες από μια επαγγελματικές οργανώσεις και συγκεκριμένα :

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΞΕΝΟΔΟΧΩΝ Ν. ΛΑΣΙΘΙΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΞΕΝΟΔΟΧΩΝ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΣΗΤΕΙΑΣ

ΕΝΩΣΗ ΞΕΝΟΔΟΧΩΝ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ ΚΑΙ Ν. Α. ΚΡΗΤΗΣ

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ Ν. ΛΑΣΙΘΙΟΥ.

Εργατική εκπροσώπηση:

Η εργατική πλευρά αντίστοιχα εκπροσωπείται από τον ΣΥΝΔΕΣΜΟ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ, ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΩΝ, ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΕΙΩΝ, ΜΠΑΡ ΚΑΙ ΝΥΚΤΕΡΙΝΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ Ν. ΛΑΣΙΘΙΟΥ.

Το κείμενο της συλλογικής αυτής ρύθμισης είναι περίπου το ίδιο με εκείνο των ξενοδοχοϋπαλλήλων ν. Ηρακλείου με κάποιες επιπλέον διαφορές στα εξής σημεία:

α) Ως προς την κατάταξη των ξενοδοχοϋπαλλήλων σε κατηγορίες:

Κατηγορία Α' : Στην Α' κατηγορία ειδικοτήτων έχουν προστεθεί οι ειδικότητες που δεν προβλέπονται στην τοπική συλλογική ρύθμιση των ξενοδοχοϋπαλλήλων

ν. Ηρακλείου, όπως οι γυμναστές (απόφοιτοι ανωτάτων σχολών Φυσικής Αγωγής) και οι εμφυχωτές τουρισμού (ανιματέρ).

Κατηγορία Β΄: Στην Β΄ κατηγορία έχουν προστεθεί οι υπάλληλοι mini market.

Κατηγορία Γ΄: Για τις καμαριέρες ισχύει η ίδια ρύθμιση με εκείνη της κλαδικής ΣΣΕ των ξενοδοχοϋπαλλήλων όλης της χώρας, δηλαδή την σταδιακή αύξηση των βασικών τους μισθών μέχρι την προσαρμογή του βασικού μισθού τους στην Γ΄ κατηγορία, που θα πραγματοποιηθεί από 1.1.2003.

β) Ως προς τον βασικό μισθό:

Οι βασικοί μισθοί μεταξύ τοπικής, εθνικής, κλαδικής και τοπικής κλαδικής ξενοδοχοϋπαλλήλων ν. Ηρακλείου διαφοροποιούνται ως εξής:

	Βασικός μισθός ξενοδοχοϋπαλλήλων			
	Κατηγορία Α	Κατηγορία Β	Κατηγορία Γ	Κατηγορία Δ
Εθνική κλαδική	198.817	194.616	190.760	182.312
Τοπική Ηρακλείου	205.844	201.506	197.504	188.758
Τοπική Λασιθίου	200.950	196.710	192.800	184.270

3. Τοπική κλαδική ξενοδοχοϋπαλλήλων ν. Χανίων.

Με την 30/2000 Δ. Α. ρυθμίσθηκαν για πρώτη φορά σε τοπικό επίπεδο οι όροι αμοιβής και εργασίας των ξενοδοχοϋπαλλήλων ν. Χανίων, ο αριθμός των οποίων ανέρχεται περίπου σε 3.000.

Εργοδοτική εκπροσώπηση:

Στην συλλογική διαφορά εργασίας συμμετέχουν από την εργοδοτική πλευρά περισσότερες από μια επαγγελματικές οργανώσεις και συγκεκριμένα :

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΞΕΝΟΔΟΧΩΝ Ν. ΧΑΝΙΩΝ

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΩΝ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ-ΔΩΜΑΤΙΩΝ “ΤΑ ΑΠΤΕΡΑ”.

Εργατική εκπροσώπηση:

Η εργατική πλευρά αντίστοιχα εκπροσωπείται από το ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΞΕΝΟΔΟΧΟϋΠΑΛΛΗΛΩΝ Ν. ΧΑΝΙΩΝ.

Η συλλογική αυτή ρύθμιση περιέχει όρους αμοιβής και εργασίας αντίστοιχους με αυτούς της εθνικής συλλογικής ρύθμισης του κλάδου των ξενοδοχοϋπαλλήλων. Ωστόσο διαφοροποιείται από την εθνική ρύθμιση στα εξής σημεία και συγκεκριμένα:

α) Αποζημίωση επιπλέον κόστους μεταφοράς:

Οι εργοδότες που διατηρούν ξενοδοχειακή εγκατάσταση εκτός πόλεως Χανίων υποχρεούνται να διαθέτουν κατάλληλα μέσα για την μεταφορά των εργαζομένων από την διαμονή στον τόπο εργασίας. Σε αντίθετη περίπτωση υποχρεούνται να κατα-

βάλλουν σε εκείνους τους εργαζόμενους που μετακινούνται: α) περισσότερες της μιας φορές από και προς την εργασία, β) σε εκείνους τους εργαζόμενους που μετακινούνται από τον τόπο κατοικίας στον τόπο εργασίας σε απόσταση μεγαλύτερη των 5 km στην απλή διαδρομή, το αντίτιμο του εισιτηρίου του ΚΤΕΛ, πέραν των 500 δρχ. για κάθε διπλή διαδρομή.

β) Πενθήμερη εργασία:

Διαφοροποίηση υπάρχει και ως προς την καθιέρωση του συστήματος της πενήμερης εργασίας, δεδομένου ότι κατά την μεν εθνική συλλογική ρύθμιση το πενήμερο ισχύει ανάλογα με την κατηγορία του ξενοδοχείου και τον αριθμό κλινών που διαθέτει και μόνο για μέχρι τρίτης κατηγορίας ξενοδοχεία, ενώ με την τοπική ν. Χανίων καθιερώνεται το πενήμερο σε όλες τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις.

γ) Δικαίωμα επαναπροσλήψης:

Διαφοροποίηση υφίσταται και ως προς τον όρο αυτό. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την τοπική ρύθμιση, οι εργοδότες υποχρεούνται να επαναπροσλάβουν το εποχιακά απασχολούμενο προσωπικό τους μέχρι την 15^η Μαΐου, ενώ με την εθνική ρύθμιση μέχρι την 25^η Μαΐου.

VI. ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΞΕΝΟΔΟΧΟΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

Στις κλαδικές τοπικές συλλογικές ρυθμίσεις, που αφορούν όπως ήδη αναφέραμε τους ξενοδοχοϋπαλλήλους ν. Ηρακλείου, Λασιθίου και Χανίων, υπάγονται όσες συγκεκριμένες ειδικότητες εργαζομένων αναφέρονται σ' αυτές. Συνεπώς δεν καλύπτονται από τις ρυθμίσεις αυτές άλλες κατηγορίες εργαζομένων, που προσφέρουν και αυτοί τις υπηρεσίες τους στον χώρο του ξενοδοχείου. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι των λογιστών, των οδηγών ξενοδοχειακών επιχειρήσεων, των δενδροανθοκηπουρών, που ενώ απασχολούνται στα ξενοδοχεία, οι όροι αμοιβής και εργασίας τους δεν ρυθμίζονται από τις κλαδικές των ξενοδοχοϋπαλλήλων, αφού οι ειδικότητες αυτές δεν περιλαμβάνονται στο πεδίο εφαρμογής τους.

Έτσι, ενώ οι εργαζόμενοι αυτοί προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στον ίδιο χώρο με το κυρίως ξενοδοχειακό προσωπικό, που μόνο αυτό καλύπτεται από τις κλαδικές ρυθμίσεις των ξενοδοχοϋπαλλήλων, αποστερούνται διαφόρων πλεονεκτημάτων των τελευταίων, όπως το εποχιακό επίδομα, επίδομα τροφής, ύπνου, μεταφοράς, δικαίωμα επαναπροσλήψης, τα οποία προβλέπονται από τις κλαδικές ρυθμίσεις των ξενοδοχοϋπαλλήλων.

Είναι γεγονός ότι επιβάλλεται μια γενικότερη επανεξέταση των ειδικοτήτων που αναφέρονται ήδη στις Σ.Σ.Ε., με βάση τα σύγχρονα δεδομένα και τις λειτουργικές ανάγκες των επιχειρήσεων, έτσι ώστε από την συλλογική ρύθμιση να καλύπτονται όλοι οι εργαζόμενοι στον χώρο του ξενοδοχείου και όχι μόνο το κυρίως ξενοδοχειακό προσωπικό. Με την ρύθμιση αυτή δεν θα υπάρχει ανισότητα στην μεταχείριση των ερ-

γαζομένων αφού τα ωφελήματα από τη συλλογική ρύθμιση των ξενοδοχοϋπαλλήλων προβλέπονται όχι ανάλογα με την συγκεκριμένη εργασία που ο καθένας προσφέρει, αλλά με τον τόπο παροχής και τις ιδιαίτερες συνθήκες που είναι κοινές για όλους τους εργαζομένους στον χώρο του ξενοδοχείου.

Υ. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΞΕΝΟΔΟΧΟΫΠΑΛΛΗΛΩΝ

Ο τουρισμός στην Κρήτη έχει καθαρά εποχιακό χαρακτήρα, η διάρκεια του οποίου στην καλύτερη των περιπτώσεων είναι 7 μήνες. Τα τελευταία χρόνια έγιναν κάποιες προσπάθειες για επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου στους δέκα μήνες, χωρίς όμως να έχουμε θεαματικά αποτελέσματα, παρά το ότι, εξαιτίας των άριστων καιρικών συνθηκών που επικρατούν στο νησί μας, θα μπορούσε κάλλιστα να παραταθεί ο χρόνος λειτουργίας των ξενοδοχείων.

Η τουριστική κίνηση δεν εμφανίζεται ίδια σ' όλη την διάρκεια της τουριστικής περιόδου. Έτσι στην αρχή και στο τέλος της τουριστικής περιόδου εμφανίζεται το φαινόμενο της ήπιας απασχόλησης και το τρίμηνο Ιουλίου - Αυγούστου - Σεπτεμβρίου, εκείνο της εντατικοποίησης.

Η κατάσταση αυτή συντελεί καθοριστικά στην υποβάθμιση των προσφερομένων υπηρεσιών, γιατί κατά την ήπια περίοδο υπάρχει έλλειψη προσωπικού και κατά την εντατική οι εργαζόμενοι προσφέρουν τις υπηρεσίες τους με ρυθμούς που υπερβαίνουν τα ανθρώπινα όρια αντοχής.

Η εποχικότητα, σε συνδυασμό με την παράνομη απασχόληση αλλοδαπών και ημεδαπών και την μη πρόσληψη των εξειδικευμένων επαγγελματιών λόγω υψηλότερου κόστους, έχουν δημιουργήσει πολλά και σύνθετα προβλήματα, που έχουν τις επιπτώσεις τους στην υποβάθμιση των προσφερομένων υπηρεσιών και στην αύξηση της ανεργίας στον κλάδο.

Πολλά από τα προβλήματα που δημιουργούνται από την εποχιακή απασχόληση των εργαζομένων έχουν τακτοποιηθεί με συλλογικές ρυθμίσεις και νομοθετικές πράξεις, όπως το ωράριο εργασίας, το πενθήμερο, η επαναπρόσληψη των εποχιακά απασχολούμενων, η επαγγελματική ταυτότητα.

Όμως παρά την νομοθετική ρύθμιση των θεμάτων αυτών, είτε από αποφάσεις της ολομέλειας του Αρείου Πάγου, είτε από τον μη επαρκή έλεγχο από τις αρμόδιες επιθεωρήσεις εργασίας, έχουν ακυρωθεί θεμελιώδη άρθρα των συμβατικών υποχρεώσεων των εργοδοτών, καθώς και νομοθετήματα που προστατεύουν την παροχή υπηρεσιών και την απασχόληση των επαγγελματιών. Ειδικότερα :

α. Ωράριο εργασίας - Πενθήμερο:

Το ωράριο εργασίας που προβλέπεται από τις συλλογικές ρυθμίσεις καταργείται, υποχρεώνοντας τους εργαζόμενους να δουλεύουν σε δύο, και σε μερικές περι-

πτώσεις τρεις βάρδιες, περιορίζοντας έτσι στο ελάχιστο τον ελεύθερο χρόνο τους, αφού ο εργαζόμενος που έχει διακεκομμένο ωράριο εργασίας είναι στην πραγματικότητα στην διάθεση της επιχείρησης όλη την ημέρα, αν λάβουμε υπόψη μας και τις μετακινήσεις του, και ειδικά τους μήνες της τουριστικής αιχμής, όπου η κυκλοφοριακή κίνηση είναι ιδιαίτερα αυξημένη.

Όπως προαναφέραμε, με όλες τις τοπικές συλλογικές ρυθμίσεις καθιερώνεται το πενθήμερο σε όλες τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις. Όμως τους μήνες τουριστικής αιχμής, δηλαδή τον Ιούλιο, Αύγουστο και Σεπτέμβριο, οι επιχειρήσεις, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις αυξημένες ανάγκες τους, απασχολούν το προσωπικό τους την έκτη και την έβδομη ημέρα, δηλαδή και τις δυο ημέρες ανάπαυσης (ρεπό). Το ωράριο εργασίας και τις ημέρες αυτές είναι 8 ώρες ημερησίως, η αμοιβή όμως η οποία καταβάλλεται στους εργαζομένους δεν είναι αντίστοιχη της δωρης απασχόλησής τους. Συγκεκριμένα οι επιχειρήσεις υπολογίζουν εσφαλμένα το ημερομίσθιο, δηλαδή διαιρούν τον μισθό δια 25 και έτσι καταβάλλουν στον εργαζόμενο ημερομίσθιο που αντιστοιχεί σε απασχόληση 6 ωρών και 40 λεπτών και όχι των οκτώ ωρών, που πράγματι εργάζεται. Στην συνέχεια, επί του εσφαλμένου ημερομισθίου, δηλαδή των 6 ωρών και 40 λεπτών, υπολογίζουν την προσαύξηση της αμοιβής για την απασχόληση τις Κυριακές που ο εργαζόμενος απασχολήθηκε. Με τον τρόπο αυτό στερείται ο εργαζόμενος την αμοιβή του, καθώς και την προσαύξηση της αμοιβής του για 1 ώρα και 20 λεπτά, που πράγματι εργάσθηκε.

β. Επαναπρόσληψη εποχιακά απασχολουμένων:

1. Τρόπος άσκησης του σχετικού δικαιώματος.

Με διάταξη που υπάρχει και στις τρεις τοπικές συλλογικές ρυθμίσεις των ξενοδοχοϋπαλλήλων και σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 8 παρ. 1 του Ν 1346/83, οι εποχιακές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις υποχρεούνται να επαναπροσλαμβάνουν το προσωπικό το οποίο απασχόλησαν κατά την προηγούμενη περίοδο εργασίας, με την προϋπόθεση οι εργαζόμενοι να ειδοποιήσουν εγγράφως τον εργοδότη τους μέχρι τέλος Ιανουαρίου, μέσω της οικείας συνδικαλιστικής τους οργάνωσης και με έντυπο δήλωση, που η ίδια έχει εκτυπώσει, ότι επιθυμούν να εργασθούν κατά την νέα περίοδο. Ο εργοδότης υποχρεούται να επαναπροσλάβει τον εργαζόμενο μέχρι την 15^η Μαΐου.

Συχνά όμως εμφανίζεται το φαινόμενο οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις να επαναπροσλαμβάνουν το προσωπικό τους ακολουθώντας έναν δικό τους τρόπο, σύμφωνα με τον οποίο το εποχιακά απασχολούμενο προσωπικό ασκεί το δικαίωμα επαναπρόσληψης. Κάποιες ξενοδοχειακές επιχειρήσεις έχουν δικές τους έντυπες αιτήσεις επαναπρόσληψης, με τις οποίες προμηθεύουν τους εργαζόμενους που επιθυμούν την επαναπρόσληψή τους, τις οποίες και καταθέτουν απευθείας στην επιχείρηση σε χρόνο που η ίδια ορίζει. Άλλες πάλι επιχειρήσεις επαναπροσλαμβάνουν το προσωπικό τους με προφορική διαβεβαίωση σε αυτούς που επιθυμούν να επαναπροσλάβουν για την νέα περίοδο εργασίας.

Η τηρούμενη αυτή πρακτική όσον αφορά στον τρόπο άσκησης του καθιερωμένου δικαιώματος επαναπρόσληψης του εποχιακά απασχολούμενου προσωπικού καθιερώνει επιχειρησιακή συνήθεια, που έχει σαν αποτέλεσμα να καταλήγει σε καταργητική της διατύπωσης για την άσκηση του δικαιώματος που ορίζεται από τις Σ.Σ.Ε. σιωπηρή σύμβαση. Η σιωπηρή αυτή σύμβαση εργασίας, που αποτελεί μέρος της ατομικής σύμβασης του εργαζόμενου, εφ’ όσον έχει ευνοϊκότερες ρυθμίσεις, σύμφωνα με την αρχή της ευνοϊκότερης ρύθμισης που υπάρχει σ’ όλες τις συλλογικές συμβάσεις, επικρατεί έναντι της δυσμενέστερης ρύθμισης (έγγραφη δήλωση μέσω της οικείας συνδικαλιστικής οργάνωσης) με την ισχύουσα Σ.Σ.Ε.

Έτσι και ο εργαζόμενος που δεν άσκησε νομότυπα το δικαίωμα επαναπρόσληψής του, δηλαδή δεν κατέθεσε την αίτησή του μέσω του οικείου σωματείου, σε περίπτωση μη επαναπρόσληψής του έχει τα ίδια δικαιώματα με αυτόν που τήρησε την διαδικασία επαναπρόσληψης που ορίζει η Σ.Σ.Ε. Την άποψη αυτή έχει δεχθεί και ο ΑΠ με την έκδοση πολλών αποφάσεων (ΑΠ 2/92, 1888/88).

2. Δικαιώματα εργαζομένων σε περίπτωση μη επαναπρόσληψής του.

Εκτός από τις ανωτέρω διατάξεις που αφορούν τον τρόπο άσκησης του δικαιώματος επαναπρόσληψης του εποχιακά απασχολούμενου ξενοδοχοϋπαλλήλου σε όλες τις συλλογικές ρυθμίσεις που αφορούν στους ξενοδοχοϋπαλλήλους (τοπικές και κλαδικές), υπάρχει διάταξη, σύμφωνα με την οποία: “τόσο κατά την διάρκεια λειτουργίας της επιχειρήσεως όσον και κατά την νεκρά περίοδο αυτής, απόλυση του εργασθέντος κατά την προηγούμενη περίοδο χωρεί κατόπιν καταβολής της νομίμου αποζημιώσεως. Δεν επιτρέπεται κατά την νεκρά περίοδο καταγγελία δια προειδοποίησεως εκτός για δικαιολογημένη αιτία. Η αποζημίωση υπολογίζεται βάσει των κατά μέσο όρο αποδοχών της προηγούμενης περιόδου εργασίας. Στην καταγγελία θα υπολογίζεται ως χρόνος εργασίας ολόκληρος ο χρόνος που διανύθηκε από την πρόσληψη στο αυτό ξενοδοχείο”. Επίσης για τον υπολογισμό του προστιθεμένου στους μισθούς επιδόματος προϋπηρεσίας, θεωρείται ως χρόνος υπηρεσίας και εκείνος της νεκράς περιόδου (δηλαδή της περιόδου που παραμένει κλειστή η εποχιακής λειτουργίας ξενοδοχειακή επιχείρηση) και μέχρι τέσσερις μήνες κάθε φορά, υπό την προϋπόθεση ότι ο ξενοδοχοϋπάλληλος στην νεκρά περίοδο εξεδήλωσε νομότυπα ενδιαφέρον και έχει αναλάβει πάλι εργασία στον ίδιο εργοδότη.

Από τις διατάξεις αυτές γίνεται ξεκάθαρο ότι τα χαρακτηριστικά στοιχεία της εποχιακής εργασιακής σύμβασης των ξενοδοχοϋπαλλήλων δεν προσομοιάζουν με τα εννοιολογικά γνωρίσματα της σύμβασης εργασίας ορισμένου χρόνου, αλλά ούτε και με τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της σύμβασης αορίστου χρόνου.

Ανεξάρτητα από το αν την σύμβαση του εποχιακά απασχολούμενου ξενοδοχοϋπαλλήλου την χαρακτηρίσουμε ιδιόμορφη σύμβαση ορισμένου χρόνου που λύεται με το τέλος της περιόδου για την οποία έγινε η πρόσληψη, από τις άνω διατάξεις παρέχεται στον εργαζόμενο το διαπλαστικό δικαίωμα προαίρεσεως, με την άσκηση

του οποίου συντελείται η επαναπρόσληψή του κατά την νέα περίοδο εργασίας, με την προϋπόθεση ότι το ξενοδοχείο θα επαναλειτουργήσει και θα φθάσει σε ορισμένη πληρότητα. Με μόνη την άσκηση του δικαιώματος επαναπρόσληψης και εφ' όσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις πληρότητας του άρθρου 8 παρ. 2 του Ν 1346/83, καταρτίζεται νέα σύμβαση εργασίας για την προσεχή περίοδο. Επομένως ο εργοδότης υποχρεούται να επαναπασχολήσει τον εργαζόμενο κατά την νέα αυτή περίοδο, διαφορετικά περιέρχεται σε υπερμερία αποδοχής και οφείλει να καταβάλλει στον εργαζόμενο αποδοχές υπερμερίας (ΑΚ 656).

Σ' αυτή την ερμηνεία των άνω διατάξεων έχει καταλήξει και ο ΑΠ με την έκδοση της 14/2000 απόφασης της ολομελείας του. Μάλιστα στο σκεπτικό της απόφασης αυτής αναφέρεται ότι αν δεχθούμε την αντίθετη εκδοχή, ότι δηλαδή για να έχουμε επανασύσταση της σύμβασης εργασίας απαιτείται και αποδοχή του εργοδότη, ο σκοπός της διάταξης που αναφέρεται στην επαναπρόσληψη του εποχιακά απασχολούμενου δεν θα επιτυγχανόταν. Διότι η άρνηση του εργοδότη θα ματαίωνε την επαναπρόσληψη και δεν θα απέμενε στον εργαζόμενο άλλη δυνατότητα παρά η έγερση αγωγής καταδίκης του εργοδότη σε δήλωση βουλήσεως, λύση χρονοβόρα και δαπανηρή, άρα απρόσφορη.

Ο εργοδότης μπορεί να καταλύσει το δικαίωμα επαναπρόσληψης του εργαζόμενου καταγγέλλοντας την σύμβασή του είτε κατά την περίοδο εργασίας είτε κατά την νεκρή περίοδο, με ταυτόχρονη καταβολή της νόμιμης αποζημίωσης. Η αποζημίωση αυτή, όπως έχει κρίνει και ο ΑΠ, είναι αποζημίωση του Ν 2.112/20 (ΑΠ 1734/95 ΔΕΝ 59, 1099), οι διατάξεις του οποίου ισχύουν συμπληρωματικά με τις διατάξεις της Σ.Σ.Ε. των ξενοδοχοϋπαλλήλων και υπολογίζεται κατά τον οριζόμενο στο άρθρο αυτό τρόπο, δηλαδή με βάση τον μέσο όρο των αποδοχών της προηγούμενης περιόδου εργασίας.

γ. Άδεια εποχιακά απασχολουμένων:

Οι μισθωτοί είναι δυνατόν να απασχολούνται εποχιακώς είτε σε επιχείρηση που λειτουργεί ολόκληρο το έτος, είτε σε επιχείρηση που λόγω της φύσεως των εργασιών της λειτουργεί εποχιακώς (εποχιακή επιχείρηση).

Το ΒΔ 153/72, που εκδόθηκε κατά την σχετική εξουσιοδότηση από τον ΑΝ 539/45, ρύθμισε τα της αδειάς των μισθωτών μόνο των εποχιακών επιχειρήσεων. Προέβλεψε, δηλαδή, την χορήγηση αυτούσιας άδειας μετ' αποδοχών σε όσους μισθωτούς εποχιακών επιχειρήσεων συμπληρώνουν την βασική 12μηνια υπηρεσία είτε σε 2 συναπτά έτη, απασχολούμενοι επί 6 μήνες τουλάχιστον κατ' έτος, είτε σε 3 συναπτά έτη, απασχολούμενοι επί 4μηνιο τουλάχιστον κατ' έτος. Υπό το καθεστώς του ΑΝ 539/45 και πριν από την από 26.1.77 ΕΓΣΣΕ, με την οποία χορηγήθηκε αποζημίωση αδειάς σε κάθε περίπτωση λύσεως της σχέσεως εργασίας, οι μισθωτοί που απασχολούνται εποχιακώς σε επιχειρήσεις που λειτουργούν καθ' όλο το έτος δεν είχαν δικαίωμα να λάβουν αποζημίωση αδειάς όταν λυνόταν η σχέση εργασίας τους

προ της συμπλήρωσης 12μήνου, λόγω λήξης της εποχιακής απασχόλησης. Το κενό αυτό κάλυψε η παραπάνω ΕΓΣΣΕ και κυρίως ο Ν 1082/80 με το άρθρο 16 αυτού, στο οποίο προβλέπεται η χορήγηση αποζημίωσης αδείας ίσης με 1 ημερομίσθιο ανά μήνα απασχόλησης για την περίπτωση λύσης της σχέσης ή λήξης της εποχιακής απασχόλησης προ της συμπλήρωσης 12μήνου. Ο Ν 1346/83 απλώς αντικατέστησε τη διάταξη του Ν 1082/80 με όμοια ευνοϊκότερη, περί χορήγησης 2 (αντί 1) ημερομισθίων αποζημίωσης αδείας.

Μετά την έκδοση των δυο αυτών νομοθετημάτων (Ν 1082/80, Ν 1346/83) επικράτησε η άποψη ότι οι νεότερες αυτές διατάξεις σιωπηρά κατάργησαν το ΒΔ 153/72. Ο ΑΠ με την 206/84 απόφασή του διευκρίνισε ότι το δικαίωμα αδείας έχουν οι μισθωτοί των εποχιακών επιχειρήσεων κάθε έτος μετά από την συμπλήρωση 12μήνου, χωρίς να απαιτείται κάθε φορά η συμπλήρωση 12μήνου. Επίσης, με την 1119/87 απόφαση του δεύτερου τμήματός του έκρινε ότι το άρθρο 1 του ΒΔ 153/72 δεν καταργήθηκε σιωπηρά με την έκδοση αυτών των νομοθετημάτων, αφού το πρώτο ρυθμίζει την άδεια μισθωτών εποχιακής επιχείρησης που συμπληρώνουν τον βασικό χρόνο της άδειας, ενώ το δεύτερο ρυθμίζει την άδεια επί λήξεως της εποχιακής απασχόλησης πριν από την συμπλήρωση του βασικού χρόνου της άδειας.

Έτσι, μέχρι και το 1991, πολλές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις εποχιακής λειτουργίας εφαρμόζοντας τις διατάξεις του άρθρου 1 παρ.1 του ΒΔ 153/72 χορηγούσαν στο εποχιακά απασχολούμενο προσωπικό τους αυτούσια την άδεια μετά την συμπλήρωση της βασικής 12μηνιας υπηρεσίας.

Στην συνέχεια ο Άρειος Πάγος με την 11/91 απόφαση της ολομελείας του έκρινε ότι με την διάταξη του άρθρου 16 Ν 1082/80 καταργήθηκε σιωπηρά το ΒΔ 153/72 και οι εποχιακές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις δεν χορηγούν πια στο προσωπικό τους αυτούσια την άδεια αναψυχής μετά την συμπλήρωση 12μηνιας υπηρεσίας, αλλά αποζημίωση αδείας, δηλαδή 2 ημερομίσθια ανά μήνα απασχόλησης τους. Η τελευταία αυτή απόφαση του Αρείου Πάγου έχει μεν μια αυξημένη βαρύτητα ως απόφαση της ολομελείας του ανωτάτου Δικαστηρίου, που οπωσδήποτε επηρεάζει την κρίση των κατωτέρων Δικαστηρίων, δεν έχει όμως την δεσμευτικότητα που έχουν οι αντίστοιχες αποφάσεις του ΣΤΕ και ΑΕΔ. Κατά συνέπεια τα δικαστήρια δεν δεσμεύονται να ακολουθήσουν την άποψη που διατυπώνεται σ’ αυτή την απόφαση, η οποία και δεν είναι ορθή διότι:

Κατά το άρθρο 2 του ΑΚ ρητώς μεν καταργείται ο νόμος όταν περιεχόμενο του νέου νόμου είναι η κατάργηση του παλαιού, σιωπηρώς δε όταν ο νέος νόμος ρυθμίζει το ίδιο όπως και ο παλαιός θέμα, κατά τρόπο ώστε να είναι ασυμβίβαστος προς τον παλαιό ή να σκοπεί την άρση του παλαιού (Μπαλής, *Γεν. Αρχαί του Αστικού Δικαίου*, παρ. 6). Στην συγκεκριμένη περίπτωση οι νεότερες διατάξεις (Ν 1082/80, Ν 1346/83) δεν φαίνεται να είναι ασυμβίβαστες προς τις διατάξεις του ΒΔ 153/72 αφού προβλέπουν οι μεν πρώτες αποζημίωση αδείας για τις περιπτώσεις που δεν συ-

μπληρώνεται ο βασικός χρόνος αδείας, οι δε δεύτερες αυτούσια άδεια με την συμπλήρωση του βασικού χρόνου. Αντιθέτως αλληλοσυμπληρώνονται αφού το ΒΔ 153/72 ρυθμίζει δικαίωμα που δεν ρυθμίζεται με τις νεώτερες διατάξεις. Εξ' άλλου το ΒΔ 153/72 μπορεί να χαρακτηριστεί ως “ειδικό” νομοθέτημα, σε σχέση με την γενική ρύθμιση του Ν. 1082/80, αφού έχει εφαρμογή ειδικά και μόνο στις εποχιακές επιχειρήσεις.

Εκτός των ανωτέρω, η εσφαλμένη κρίση του Ανωτάτου Δικαστηρίου καταφαίνεται και από το γεγονός ότι η σύμβαση εργασίας των ξενοδοχοϋπαλλήλων στις εποχιακές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις έχει το χαρακτήρα μιας ιδιόρρυθμη ρυθμιζόμενης σύμβασης με εννοιολογικά στοιχεία τόσο της σύμβασης ορισμένου χρόνου όσο και της σύμβασης αορίστου χρόνου. Η διατήρηση του δικαιώματος επαναπρόσληψης την επόμενη τουριστική περίοδο, καθώς και το δικαίωμα το οποίο παρέχεται στον εργοδότη να καταγγείλει την σύμβαση εργασίας κατά την νεκρά περίοδο, συντείνουν στην άποψη ότι η σύμβαση του εποχιακά απασχολούμενου δεν λύεται με την λήξη της τουριστικής περιόδου, αλλά εξακολουθεί να υπάρχει, δεδομένου ότι η δυνατότητα για καταγγελία προϋποθέτει ότι υπάρχει σύμβαση εργασίας κατά την νεκρά περίοδο.

Επειδή η έκδοση της άνω απόφασης έχει δώσει λαβή για παρερμηνείες αναφορικά με την άδεια των απασχολούμενων ξενοδοχοϋπαλλήλων σε εποχιακής λειτουργίας ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, είναι αναγκαίο το όλο ζήτημα να λυθεί είτε με συλλογική ρύθμιση είτε με σχετικό νόμο.

ΟΙ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΟΜΕΑ

Βιβής Ν. Δερμιτζάκη*

Με τη μεταπολίτευση του 1974 εκφράστηκε μια σπουδή στη χώρα μας για την κατοχύρωση των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων των εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων των Δημοσίων υπαλλήλων.

Το πρώτο βήμα έγινε με την αναγνώριση του δικαιώματος της απεργίας στο άρθρο 23 παρ. 2 του Συντάγματος του 1975, μεταγενέστερα δε με τους νόμους 642/77 και 1264/82 για την κατοχύρωση των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων των εργαζομένων στον ιδιωτικό και στον δημόσιο τομέα.

Ενώ με σχετική ευκολία θεσμοθετήθηκαν στον Δημόσιο τομέα δικαιώματα όπως το δικαίωμα της απεργίας, με το οποίο οι εργαζόμενοι ασκούν τη μέγιστη δυνατή πίεση στον εργοδότη-κράτος, μεγάλη υπήρξε περισυλλογή και καθυστέρηση για τη ρύθμιση των συλλογικών διαπραγματεύσεων. Η εναρμόνιση του ελληνικού δικαίου με το ευρωπαϊκό στον τομέα αυτό ήταν αναπόφευκτη και μόλις το έτος 1996 κυρώθηκαν οι υπ' αριθμ. 151 και 154 Διεθνείς Συμβάσεις Εργασίας, με τους νόμους 2405/96 και 2403/96 αντίστοιχα, οι οποίες αφήνουν μεγάλα περιθώρια επιλογής του συστήματος που το κάθε κράτος θα υιοθετήσει για τις συλλογικές διαπραγματεύσεις των δημοσίων υπαλλήλων.

Αντίθετα, σχετικά νωρίς, με τον Ν 1876/1990 “Περί ελεύθερων συλλογικών διαπραγματεύσεων”, μετά από τη σύμφωνη γνώμη όλων των πολιτικών κομμάτων και όλων των ενδιαφερομένων μερών (εργοδοτών - εργαζομένων), θεσμοθετήθηκαν οι διαδικασίες για τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας στον ιδιωτικό τομέα. Η προηγούμενη διαδικασία συλλογικών διαπραγματεύσεων και εν τέλει ρύθμιση των εργασιακών διαφορών με συλλογικές συμβάσεις ή Διαιτητικές αποφάσεις (Ν 3239/55), δεν μπορεί να πει κανείς ότι απείχε από την κρατική παρέμβαση, δεδομένου ότι τα Διαιτητικά Δικαστήρια, πρώτου και δεύτερου βαθμού δικαιοδοσίας, είχαν συγκροτηθεί από Δικαστικούς λειτουργούς, οι οποίοι εκ των πραγμάτων δεν διέθεταν αρκετή εμπειρία στα θέματα αυτά, και βεβαίως από τον εκάστοτε Επιθεωρητή Εργασίας, δημόσιο υπάλληλο στο Υπουργείο Εργασίας. Η νέα διαδικασία φάνηκε πολύ προχωρημένη για την εποχή, αλλά σύντομα υιοθετήθηκε και από τις δύο πλευρές εξ ίσου ικανοποιητικά.

Ο νόμος 1875/90 αφορά σε όλους τους εργαζόμενους με σχέση εξαρτημένης εργασίας (ιδιωτικού δικαίου) σε οποιονδήποτε ημεδαπό ή αλλοδαπό εργοδότη, σε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, χωρίς καμιά διαφοροποίηση. Αφορά ακόμη και στους εργαζόμενους στο Δημόσιο, στα Ν.Π.Δ.Δ. και στους Ο.Τ.Α., καλύπτοντας με τον τρόπο αυτό

* Η Βιβή Δερμιτζάκη είναι Δικηγόρος Ηρακλείου.

όλο το φάσμα των εργαζομένων με εργασιακή σχέση ιδιωτικού δικαίου.

Στα πλαίσια του παραπάνω νόμου συστήθηκε ο Οργανισμός Μεσολάβησης και Διαιτησίας (ΟΜΕΔ) με Ειδικό Σώμα Μεσολαβητών Διαιτητών, ολοκληρώνοντας με τον τρόπο αυτό μια θεσμική καινοτομία στη χώρα μας, η χρησιμότητα της οποίας αποδείχθηκε στη συνέχεια με την προσφορά της στον τομέα των εργασιακών σχέσεων και στην εδραίωση της εργασιακής ειρήνης. Οι μεσολαβητές - Διαιτητές είναι άτομα με ειδικές γνώσεις και εμπειρία, απολύτως ενήμεροι για το τί συμβαίνει κάθε φορά στις εργασιακές σχέσεις στην Ελλάδα, αλλά και Πανευρωπαϊκά, με αποτέλεσμα η συμβολή τους να είναι καθοριστική. Λίγο ως πολύ ο αριθμός των Συλλογικών Συμβάσεων και των Διαιτητικών Αποφάσεων είναι συνεχώς αυξανόμενος, στοιχείο που δίνει τη δυνατότητα αξιολόγησης της χρησιμότητας του θεσμού.

Παρά την καθολικότητα του νόμου και την αναγνώριση της λειτουργίας του, στον δημόσιο τομέα δεν αξιοποιήθηκε επαρκώς.

Ενώ δηλαδή οι εργαζόμενοι με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου στο δημόσιο, Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α., είχαν και έχουν τη δυνατότητα να συνάπτουν ή τουλάχιστον να επιδιώκουν να συνάψουν συλλογικές συμβάσεις, εξακολουθούν να είναι άτολμοι και διστακτικοί, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι οι εργαζόμενοι στον ιδιωτικό τομέα έχουν εξαντλήσει τις δυνατότητες και τις ευκαιρίες που τους δίδει ο νόμος.

Ο λόγος αυτής της ατολμίας μπορεί να εντοπιστεί στη “συνδικαλιστική διαπαιδαγώγηση” των εργαζομένων - δημοσίων υπαλλήλων έναντι του κράτους - εργοδότη. Εκτός από τις παραδοσιακές αντιλήψεις για το τί είδους σχέσεις υπάρχουν μεταξύ κράτους και δημοσίων υπαλλήλων, βασικό εμπόδιο είναι και το ειδικό νομικό πλαίσιο που ρυθμίζει τις εργασιακές σχέσεις των δημοσίων υπαλλήλων (Π.Δ. 410/88, Ν 2470/97 ενιαίο μισθολόγιο), το οποίο κατά κάποιο τρόπο καλύπτει ουσιώδη θέματα, που θα μπορούσαν να είναι αντικείμενο των συλλογικών συμβάσεων εργασίας.

Δεν είναι παρά ταύτα σκοπός του παρόντος σημειώματος η διεύθυνση στο είδος της δημοσιοϋπαλληλικής σχέσης, αλλά η εισαγωγή του αναγνώστη στο νέο, για τα ελληνικά δεδομένα, διαπραγματευτικό δικαίωμα των δημοσίων υπαλλήλων αυτή τη φορά, οι οποίοι αν και πολύ νωρίς διέθεταν το δικαίωμα στην απεργία, δεν είχαν μέχρι πρόσφατα λόγο για τις συνθήκες και τους όρους απασχόλησης και αμοιβής τους.

ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΑΙΤΗΜΑ

Είναι γεγονός ότι τις τελευταίες δεκαετίες ο δημοσιοϋπαλληλικός χώρος διευρύνθηκε και βαθμιαία οργανώθηκε συνδικαλιστικά, πολλά αιτήματα άρχισαν να συζητιούνται και να θεσπίζεται ένας νέος (άτυπος) τρόπος διαπραγματεύσεων, που πολλές φορές οδηγούσε σε δειλές λύσεις. Για πρώτη φορά η Ανώτατη Διοίκηση Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων (ΑΔΕΔΥ) έθεσε το αίτημα της καθιέρωσης των συλλογικών διαπραγματεύσεων στο 26ο Συνέδριό της το 1986 και έκτοτε ήταν συνεχής η διεκδίκησή του.

Με τις προαναφερόμενες κατευθύνσεις προς τη χώρα μας με τις 151 και 154 Διεθνείς Συμβάσεις Εργασίας και την κύρωσή τους, που ακολούθησε την επιτυχημένη λειτουργία του θεσμού στον ιδιωτικό τομέα και την ανάπτυξη του συνδικαλιστικού κι-

νήματος των δημοσίων υπαλλήλων, οι συνθήκες είχαν ωριμάσει για την καθιέρωση του θεσμού των συλλογικών διαπραγματεύσεων και στο Δημόσιο, ολοκληρώθηκε δε η διαδικασία θεσμοθέτησής του με την ψήφιση του Ν 2738/1999 (ΦΕΚ 180 Α 9-9-1999).

ΠΟΙΟΥΣ ΑΦΟΡΑ

Ο Ν 2738/99 αφορά στους δημοσίους πολιτικούς υπαλλήλους, τους εργαζόμενους με σύμβαση δημοσίου δικαίου τόσο στο Δημόσιο όσο και στα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) και στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) α' και β' βαθμού.

Αξιοσημείωτο είναι ότι γίνεται ρητή αναφορά στην εφαρμογή αυτού του νόμου και στους Δικαστικούς Υπαλλήλους. Δεν εφαρμόζεται όμως στους εργαζόμενους στο δημόσιο, στα Ν.Π.Δ.Δ. και στους Ο.Τ.Α. με σχέση εξαρτημένης εργασίας ιδιωτικού δικαίου, για τους οποίους εξακολουθούν να ισχύουν οι διατάξεις του Ν 1876/90 (άρθρο 19). Όπως ρητά εξαιρούνται και οι διπλωματικοί υπάλληλοι, οι γιατροί του ΕΣΥ και οι υπάλληλοι της Βουλής, για τους οποίους προβλέπεται να επεκταθεί η εφαρμογή του νόμου αυτού με Προεδρικά Διατάγματα, τα οποία προφανώς θα προβλέπουν κάποιες διαφοροποιήσεις εξ αιτίας της ιδιαιτερότητας αυτών των υπαλλήλων.

ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Με το άρθρο 2 ουσιαστικά θεσπίζεται και στη Δημόσια Διοίκηση ως δικαίωμα και υποχρέωση των δημοσίων υπαλλήλων (των οριζομένων στο άρθρο 1) η διαδικασία των συλλογικών διαπραγματεύσεων για τους όρους και τις συνθήκες απασχόλησής τους.

Στο άρθρο 3 ορίζεται ότι η συλλογική σύμβαση εργασίας αποτελεί πηγή δικαίου και ότι οι ρυθμίσεις που εισάγονται με αυτήν τροποποιούν προς το ευνοϊκότερο προηγούμενες ρυθμίσεις. Καθορίζονται επίσης τα θέματα που μπορούν να είναι αντικείμενο των συλλογικών συμβάσεων, τα οποία και σχετίζονται με τις μεταβολές της υπηρεσιακής κατάστασης, την εκπαίδευση και την επιμόρφωση των υπαλλήλων, τα μέτρα υγιεινής και ασφάλειας, την κοινωνική ασφάλιση, την άσκηση των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων, τις άδειες, τον χρόνο απασχόλησης και την ερμηνεία άλλων συλλογικών συμβάσεων. Δεν μπορούν να αποτελέσουν όμως αντικείμενο των συλλογικών συμβάσεων, εξ αιτίας συνταγματικών δεσμεύσεων, οι μισθοί, οι συντάξεις και ο τρόπος διορισμού των δημοσίων υπαλλήλων.

ΤΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΤΗΣ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗΣ - ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ Σ.Σ.Ε

Οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας συνάπτονται σε τρία επίπεδα:

α) Σε κεντρικό επίπεδο, για τις γενικές συλλογικές συμβάσεις εργασίας που αφορούν στο σύνολο των υπαλλήλων των υπαγομένων στον νόμο αυτό και όχι συγκεκριμένες κατηγορίες υπαλλήλων, συνάπτονται δε μεταξύ της πλέον αντιπροσωπευτικής τριτοβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης των εργαζομένων (στη σημερινή διαμορφωμένη κατάσταση της ΑΔΕΔΥ) και του Δημοσίου.

β) Σε αποκεντρωμένο επίπεδο, για τις ειδικές συλλογικές συμβάσεις εργασίας, με τις οποίες ρυθμίζονται όλα τα ζητήματα εκείνα που θα μπορούσαν κατά τον νόμο να είναι αντικείμενο της σύμβασης εργασίας, απαιτείται όμως: 1) Τα ζητήματα αυτά από τη φύση τους να χρήζουν ειδικής αντιμετώπισης ή να αφορούν σε ιδιαίτερες συνθήκες εργασίας και 2) να μην αποτελούν αντικείμενο γενικής συλλογικής σύμβασης εργασίας, δηλαδή να μην έχουν συζητηθεί σε κεντρικό επίπεδο. Ασαφές παραμένει αν πρέπει τα ζητήματα αυτά να τεθούν πρώτη φορά σ' αυτό το επίπεδο διαπραγμάτευσης ή να έχουν αρχικά τεθεί στο κεντρικό (α) επίπεδο και να έχουν απορριφθεί.

Οι ειδικές σ.σ.ε. συνάπτονται ανά Υπουργείο και περιλαμβάνονται σ' αυτές ρυθμίσεις για τα εποπτευόμενα Ν.Π.Δ.Δ. Στο ίδιο επίπεδο εντάσσονται και οι σ.σ.ε. για τους υπαλλήλους Ο.Τ.Α. και Ν.Α. και κατά την διαπραγμάτευση συμμετέχουν και εκπρόσωποι της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (ΚΕΔΚΕ) και της Ένωσης Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Ελλάδας (ΕΝΑΕ).

Οι διαπραγματεύσεις διεξάγονται μεταξύ της πλέον αντιπροσωπευτικής δευτεροβάθμιας οργάνωσης (Ομοσπονδίας) του συγκεκριμένου δημοσιοϋπαλληλικού χώρου και των εκπροσώπων του ίδιου Υπουργείου. Τολμηρό μπορεί να θεωρηθεί το εγχείρημα του νόμου να συνδιαλαγεί το Δημόσιο - Υπουργείο με περισσότερες της μιας Ομοσπονδίες, σε περίπτωση που συνυπάρχουν, και να λάβει υπόψη του τις κοινά διαμορφωμένες απόψεις τους.

γ) Σε επίπεδο χώρων εργασίας. Αφορά στο τρίτο επίπεδο διαπραγμάτευσης, όπου μπορούν να συζητηθούν επί μέρους λεπτομερειακά θέματα εργασίας, εφ' όσον δεν συνάγεται ιδιαίτερη οικονομική επιβάρυνση και δεν αποτελούν αντικείμενο γενικής ή ειδικής σ.σ.ε. Στη διαδικασία αυτή συμμετέχουν εκπρόσωποι της πρωτοβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης των Δημοσίων Υπαλλήλων του χώρου εργασίας και του αρμόδιου οργάνου που εκπροσωπεί το Δημόσιο στον ίδιο χώρο. Σημαντικό είναι εδώ να παρατηρηθεί ότι από αυτό το επίπεδο δεν προκύπτει συλλογική σύμβαση εργασίας, αλλά, αν υπάρξει θετικό αποτέλεσμα, εναπόκειται στα δύο μέρη να το αξιοποιήσουν. Η αποτελεσματικότητα αυτής της ρύθμισης μόνο στην πράξη μπορεί να αποδειχθεί.

ΟΙ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 13 του εξεταζόμενου νόμου, αντικείμενο συλλογικής συμφωνίας μπορεί να γίνουν τα ζητήματα εκείνα που δεν περιλαμβάνονται στο άρθρο 3, λόγω των περιορισμών του άρθρου 80 παρ. 1 και 103, παρ. 2 του Συντάγματος του 1975, δηλαδή οι μισθοί των Δ.Υ., οι συντάξεις, η σύσταση οργανωτικών θέσεων εργασίας, τα προσόντα και ο τρόπος διορισμού των Δ.Υ. Προκειμένου να ισχύσει η συμφωνία αυτή πρέπει να εκδοθεί κανονιστική διοικητική πράξη εκ μέρους του Δημοσίου, το οποίο δεν έχει προς τούτο καμία άλλη δέσμευση, πλην της πολιτικής. Η διαδικασία για τη σύναψη συλλογικής συμφωνίας προβλέπεται όμοια με τη διαδικασία για τις σ.σ.ε. ανάλογα σε ποιά μέρη αφορά.

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Τα εξουσιοδοτημένα προς διαπραγμάτευση πρόσωπα, των εργαζομένων, όπως αναλύθηκαν, και του Δημοσίου από την άλλη πλευρά, ενεργούν αρχικά χωρίς τη συμμετοχή άλλου οργάνου.

Σε πρώτη φάση ο νόμος καθιερώνει το δικαίωμα και ταυτόχρονα την υποχρέωση προς διαπραγμάτευση (άρθρο 2), η οποία είναι συνυφασμένη με την ανάπτυξη του καλόπιστου διαλόγου (άρθρο 5 παρ. 2) και αυτό το νόημα εμπεριέχει αυτή η διαδικασία. Σαφώς η διαδικασία των συλλογικών διαπραγματεύσεων των δημοσίων υπαλλήλων διαφοροποιείται από εκείνη που ακολουθείται στον ιδιωτικό τομέα. Η διαδικασία της διαπραγμάτευσης αναλύεται διεξοδικά σε αντίθεση με τον Ν 1876/90, στον οποίο απλά δίδονται οι κατευθύνσεις. Η διαπραγμάτευση διεξάγεται σε ετήσια βάση. Τα θέματα κοινοποιούνται (εγγράφως) στην άλλη πλευρά από εκείνη που έχει τα αιτήματα και ενδιαφέρεται για τη λύση τους, καθορίζοντας και τα εξουσιοδοτημένα για συζήτηση πρόσωπα. Κοινοποίηση γίνεται παράλληλα και στο Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης. Με βάση το χρονοδιάγραμμα που καθορίζει ο νόμος, προσέρχονται τα μέρη για συζήτηση, η οποία μπορεί να οδηγήσει στη σύναψη σ.σ.ε. έως 30 Ιουνίου για τη Γενική και έως 30 Αυγούστου για τις ειδικές σ.σ.ε.

Προφανώς, οι προθεσμίες αυτές έχουν σχέση με τη σύνταξη του ετήσιου κρατικού προϋπολογισμού και τις τυχόν επιβαρύνσεις που είναι απαραίτητο να προβλεφθούν.

Η ΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ

Αν τα μέρη αποτύχουν στις διαπραγματεύσεις, άν δηλαδή δεν επιτευχθεί η υπογραφή σ.σ.ε., τότε προβλέπεται η δυνατότητα προσφυγής στη μεσολάβηση (άρθρο 10). Η διαδικασία σ' αυτό το στάδιο διαφοροποιείται επίσης από εκείνη του Ν 1876/90, γιατί δεν υφίσταται ειδικό Νομικό Πρόσωπο όμοιο με τον Οργανισμό Μεσολάβησης και Διαιτησίας (ΟΜΕΔ), στα πλαίσια του οποίου λειτουργεί ειδικό σώμα μεσολαβητών (και διαιτητών) και εξ' αιτίας της εμπειρίας, των γνώσεων και των επιστημονικών προσόντων των μελών του, διασφαλίζει την επιτυχία του θεσμού. Διαφοροποιείται επίσης η διαδικασία σε σχέση με τον ορισμό της προθεσμίας των 5 ημερών, που τίθεται για την κατάθεση αίτησης μεσολάβησης από την εκπνοή της διαδικασίας των απ' ευθείας διαπραγματεύσεων και περιέχει όλα εκείνα τα στοιχεία που υπήρχαν και στην αρχική πρόσκληση για διαπραγμάτευση. Αν τυχόν υπάρξουν εναλλακτικές προτάσεις, μπορεί να συμπεριληφθούν, καθώς και όλα τα στοιχεία που ενδεχομένως θα βοηθήσουν στην πρόοδο της διαδικασίας.

Επανερχόμαστε στον μεσολαβητή και στο ποιο πρόσωπο μπορεί να είναι, αφού ο ρόλος του είναι καθοριστικός στην εξέλιξη της διαφοράς. Ως μεσολαβητής μπορεί να οριστεί ένα από τα πρόσωπα που αναφέρονται στην ονομαστική κατάσταση, η οποία καταρτίζεται με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών Δ.Δ.Α. κάθε δύο χρόνια, και είναι ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος του Ν.Σ.ΚΚ., τρεις καθηγητές νομικών τμημάτων ΑΕΙ, μετά από πρόταση του Προέδρου του κάθε ΑΕΙ, και η τελική επιλογή γίνεται

από τον Υπουργό. Βεβαίως από τον νόμο δίδεται η δυνατότητα να συσταθεί με Π.Δ. Σώμα Μεσολαβητών, όπως και στον ιδιωτικό τομέα, και σ' αυτή την περίπτωση τα παραπάνω πρόσωπα (Πρόεδρος, Αντιπρόεδρος ΝΣΚ και 3 καθηγητές ΑΕΙ) θα αποτελούν τη Διοικούσα Επιτροπή, η οποία θα καταρτίζει κάθε χρόνο τον κατάλογο των μεσολαβητών, χωρίς όμως να καθορίζονται κριτήρια επιλογής των προσώπων αυτών.

Ο πλέον καλόπιστος παρατηρητής, πολύ δε περισσότερο όσοι έχουν ασχοληθεί με τη διαδικασία των συλλογικών διαπραγματεύσεων στον ιδιωτικό τομέα, δεν μπορεί να ικανοποιηθούν από τέτοιες λύσεις. Το σημείο αυτό του νόμου έχει ενδιαφέρον πριν ακόμη το δούμε στην πράξη, αφού είναι αυταπόδεικτη η κρατική παρέμβαση (ορισμός καθηγητών από τον Υπουργό), η ισοβιότητα της Διοικούσας Επιτροπής, η συμμετοχή μελών της στη μεσολάβηση και πάνω απ' όλα η παντελής έλλειψη εκπροσώπησης των εργαζομένων (της ΑΔΕΔΥ).

Ο μεσολαβητής, ο οποίος τελικά ορίζεται να αναλάβει την υπόθεση που εκκρεμεί, λαμβάνει τις πληροφορίες που χρειάζεται για τα προς διαπραγμάτευση θέματα και καλεί τα μέρη προς συζήτηση (άρθρο 12). Η διαδικασία αυτή διαρκεί 10 ημέρες και μπορεί, μετά από συμφωνία των μερών, να φθάσει τις 20 ημέρες. Ο μεσολαβητής προσπαθεί "να μεσολαβήσει", προκειμένου να υπογραφεί σ.σ.ε., διαφορετικά διατυπώνει δική του πρόταση, την οποία απευθύνει στα μέρη, η δε αποδοχή της κοινοποιείται εγγράφως εντός 10 ημερών, διαφορετικά σημαίνει ότι απορρίπτεται. Η τυχόν αποδοχή της πρότασης ή ακόμη και η απόρριψή της κοινοποιείται από τον μεσολαβητή στο άλλο μέρος. Εάν τώρα και οι δύο πλευρές δεχθούν την πρόταση, καλούνται να υπογράψουν σ.σ.ε., διαφορετικά η διαδικασία τερματίζεται εδώ και υπάρχει δυνατότητα επαναδιαπραγμάτευσης μόνο τον επόμενο χρόνο. Στερείται, δηλαδή, ο νόμος αυτός το στάδιο της διαιτησίας, που προβλέπεται από τον αντίστοιχο νόμο για τον ιδιωτικό τομέα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Παρά τις κατευθύνσεις που δόθηκαν από τις Διεθνείς Συμβάσεις Εργασίας, κατά τις οποίες απαιτείται η καθιέρωση διαδικασιών που να εξασφαλίζουν την αμεροληψία των μετεχόντων ως τρίτων και την ανεξαρτησία των συμβαλλομένων μερών, σύμφωνα πάντοτε με τις εθνικές συνθήκες, ο νόμος επιδέχεται κριτικής στο σημείο του ορισμού των μεσολαβητών. Επίσης, η όλη διαδικασία δείχνει ένα έντονο κρατικό εναγκαλισμό με τους περιορισμούς που τίθενται από το Υπουργείο Εσωτερικών και το Υπουργείο Οικονομικών κάθε φορά, δεδομένου ότι δεν υπάρχει δυνατότητα να έχουν τα μέρη άποψη αν δεν εγκριθούν "κατ' αρχήν" τα αιτήματα από τα δύο αυτά Υπουργεία. Τέλος, πρέπει να σχολιαστεί η έλλειψη του σταδίου της διαιτησίας. Αλλωστε από την πρώτη εφαρμογή του νόμου αυτού δεν φάνηκαν τα καλύτερα αποτελέσματα. Θεωρητικώς εναπόκειται στα μέρη να αποδείξουν ότι η έλλειψη εμπειρίας και μόνον αυτή οδήγησε τις επαφές τους σε αποτυχία, και να διατηρήσουν το ουσιαστικό πνεύμα, την προοπτική δηλαδή μιας άλλης δημόσιας διοίκησης και την σπουδαιότητα του θεσμού της καθιέρωσης των συλλογικών διαπραγματεύσεων στον δημόσιο τομέα.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ: ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Μαρίας Γ. Φλουράκη*

Η χρησιμοποίηση του διαδικτύου στις εμπορικές συναλλαγές αποτελεί μία γρήγορη, εύκολη και φτηνή διαδικασία, που προσφέρει αφ' ενός τεράστιες δυνατότητες επιλογής και χαμηλές τιμές στους καταναλωτές και αφ' ετέρου όλα τα πλεονεκτήματα της επικοινωνίας με ένα καταναλωτικό κοινό απεριορίστο για τους εμπόρους - επιχειρηματίες.

Ο όρος “ηλεκτρονικό εμπόριο” περιλαμβάνει τόσο την αγορά προϊόντων μέσω Ίντερνετ (Shopping on line), κατά το οποίο οι καταναλωτές λαμβάνουν έναντι αμοιβής αγαθά και υπηρεσίες, όσο και οποιαδήποτε άλλη μορφή οικονομικής - εμπορικής δραστηριότητας μέσω των ηλεκτρονικών οδών, όπως τις εσωτερικές συναλλαγές μιας επιχείρησης (intranet) ή την ανταλλαγή πληροφοριών με κάποια άλλη επιχείρηση (extranet).

Η ταχύτητα, όμως, με την οποία επικράτησε το Ίντερνετ στις εμπορικές και οικονομικές συναλλαγές είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν σειρά δυσεπίλυτων προβλημάτων και ερωτημάτων.

Ο κοινοτικός νομοθέτης έχει αναλάβει το δύσκολο έργο της εναρμόνισης των δικαίων των εθνικών νομοθεσιών των κρατών μελών, ώστε να μην υπάρχουν προσκόμματα στις διασυνοριακές εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των κρατών της Κοινότητας. Ο Έλληνας νομοθέτης, στη συνέχεια, θα πρέπει να προσαρμόσει το εθνικό δίκαιο με τις κοινοτικές ρυθμίσεις.

Α. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΜΕΣΩ INTERNET

Όταν πρόκειται για διασυνοριακή συναλλαγή μέσω διαδικτύου, το πρώτο ζήτημα που δημιουργείται είναι ποιο εθνικό δίκαιο είναι εφαρμοστέο. Η ευρωπαϊκή οδηγία για το ηλεκτρονική εμπόριο (2000/31/EK, E-commerce directive) καθιερώνει την “αρχή της χώρας προέλευσης”, η οποία σημαίνει ότι εφαρμοστέο είναι το δίκαιο της χώρας του προμηθευτή του προϊόντος ή της υπηρεσίας.

Επομένως, στις εμπορικές και οικονομικές συναλλαγές μέσω Ίντερνετ, στις οποίες ο προμηθευτής έχει τη μόνιμη εγκατάστασή του στην Ελλάδα, θα εφαρμοστεί (ανάλογα με τη συναλλαγή) η ελληνική νομοθεσία για την πώληση, τη μίσθωση,

* Η Μαρία Φλουράκη είναι Δικηγόρος, DEA παν/μίου Aix-Marseille III στο Δίκαιο των Μ.Μ.Ε.

τη μεσιτεία, καθώς και οι νόμοι οι σχετικοί με την παραβίαση του απορρήτου, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, την προσβολή της ιδιωτικής σφαίρας, τα δικαιώματα των καταναλωτών κ.λπ.

Οι κανόνες αυτοί θα εφαρμόζονται στον βαθμό που συνάδουν τόσο με το προϊσχύον κοινοτικό δίκαιο, το σχετικό με το ηλεκτρονικό εμπόριο, όσο και με την 2000/31/EK κοινοτική οδηγία.

Να σημειώσουμε ότι έχει ήδη ολοκληρωθεί η επεξεργασία από το Συμβούλιο Επικρατείας του ελληνικού προεδρικού διατάγματος για το ηλεκτρονικό εμπόριο, το οποίο θα εναρμονίσει το ελληνικό δίκαιο με την κοινοτική οδηγία και επίκειται η υπογραφή του.

Οι σημαντικότερες σχετικές κοινοτικές οδηγίες, με τις οποίες έχει ήδη εναρμονισθεί ή πρέπει να εναρμονισθεί η ελληνική έννομη τάξη είναι:

Η οδηγία 97/7/EK της 20/5/1997, για την προστασία των καταναλωτών κατά τις εξ' αποστάσεως συμβάσεις.

Η οδηγία 98/27/EK, για την προστασία των καταναλωτών, βάσει της οποίας εκδόθηκε το ΠΔ 301/2002.

Η οδηγία 84/450/ΕΟΚ, για την παραπλανητική διαφήμιση, όπως έχει τροποποιηθεί από άλλες οδηγίες.

Η οδηγία 95/46/EK, για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και η νεότερη οδηγία 2002/58/EK για το ίδιο θέμα.

Η οδηγία 97/66/EK, για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, βάσει της οποίας εκδόθηκε ο Ν 2121/93.

Η οδηγία 99/93/EK, για την ηλεκτρονική υπογραφή, βάσει της οποίας εκδόθηκε το ΠΔ 150/2001.

Β. Η ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ

Η ηλεκτρονική κατάρτιση εμπορικών συμβάσεων είναι καθ' όλα έγκυρη εφ' όσον από το δίκαιό μας αναγνωρίζεται η ελευθερία των συμβάσεων. Οι εμπορικές συμβάσεις, επομένως, καταρτίζονται εγκύρως άτυπα. Η τήρηση έγγραφου τύπου είναι αναγκαία μόνο όταν τα μέρη έχουν ειδικώς συμφωνήσει να τηρήσουν τέτοιον τύπο ή όταν ο νόμος ορίζει ειδικά ότι απαιτείται συγκεκριμένος τύπος ως καταστατικός της σύμβασης¹ (π.χ. συμβάσεις εμπραγμάτων δικαιωμάτων, οικογενειακού ή εμπορικού δικαίου).

Μια ηλεκτρονική σύμβαση θεωρείται ότι έχει συναφθεί, όταν η ηλεκτρονική δήλωση βούλησης που περιέχει πρόταση σύναψης σύμβασης διαβιβαστεί έγκυρα στο ηλεκτρονικό γραμματοκιβώτιο του αποδέκτη της και αυτός στη συνέχεια αποστέλλει αποδεικτικό παραλαβής-επιβεβαίωσης της παραγγελίας. Για να δεσμεύεται, όμως, ο αποδέκτης από μια τέτοια ηλεκτρονικά διαβιβαζόμενη εμπορική πρόταση, θα

1. Καραγιάννη, "Η νομική προστασία της ανταλλαγής δεδομένων", ΔΕΕ 1/2000, σελ. 22.

πρέπει να έχει κάνει δημόσια γνωστή την πρόθεσή του να χρησιμοποιεί το ηλεκτρονικό του ταχυδρομείο στην εμπορική του δραστηριότητα, δηλ. να έχει γνωστοποιήσει την ηλεκτρονική του διεύθυνση, αναγράφοντάς την στις κάρτες επισκεπτηρίων του ή στα έγγραφα αλληλογραφίας του². Σε διαφορετική περίπτωση τεκμαίρεται ότι η ηλεκτρονική του διεύθυνση χρησιμοποιείται μόνο για ιδιωτικούς λόγους.

Γ. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΥΠΟΓΡΑΦΗ

Στις περιπτώσεις που ο νόμος απαιτεί έγγραφο τύπο (ιδιωτικό έγγραφο) για την σύναψη μιας δικαιοπραξίας, τίθεται το θέμα της εγκυρότητας των ηλεκτρονικών υπογραφών.

Η ηλεκτρονική υπογραφή για να θεωρηθεί ισάξια της ιδιόγραφης θα πρέπει να επιτελεί δύο βασικές λειτουργίες. Να αποτελεί εγγύηση της προέλευσης του εγγράφου και συγχρόνως εγγύηση της αυθεντικότητάς του.

Αυτό είναι απαραίτητο, δεδομένων των προβλημάτων που χαρακτηρίζουν τα ανοιχτά δίκτυα, όπως οι παρεμβολές στα μηνύματα, η ανεξέλεγκτη συλλογή προσωπικών δεδομένων μέσω τρίτων, οι τροποποιήσεις των μηνυμάτων και οι υποκλοπές³.

Οι ηλεκτρονικές υπογραφές έχουν εξελιχθεί σε μεγάλο βαθμό, ώστε να εξασφαλίζουν τις δυο προαναφερόμενες λειτουργίες. Η δημιουργία τους στηρίζεται σε κρυπτογραφικές μεθόδους. Απλοποιημένα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι για την ηλεκτρονική υπογραφή χρησιμοποιούνται δύο διαφορετικά “κλειδιά” (αλγόριθμοι). Το πρώτο κλειδί είναι απόρρητο, γνωστό μόνο στον κάτοχό του, και με αυτό “σφραγίζει” το ηλεκτρονικό του μήνυμα. Το δεύτερο κλειδί είναι γνωστό στο ευρύ κοινό και είναι απαραίτητο για την αποσφράγιση του μηνύματος και την ανάγνωσή του.

Κατά το πρώτο στάδιο της διαδικασίας της ηλεκτρονικής υπογραφής, με τη βοήθεια ενός ηλεκτρονικού προγράμματος, δημιουργείται μία σύντμηση του κειμένου, η οποία σφραγίζεται με το πρώτο απόρρητο κλειδί. Αυτό το σφραγισμένο, συντμημένο κείμενο αποτελεί, μαζί με μια σειρά επιπρόσθετες πληροφορίες, όπως ημερομηνία, όνομα αποστολέα κ.λπ., την ηλεκτρονική υπογραφή. Κατά το δεύτερο στάδιο της διαδικασίας, ο παραλήπτης αποσφραγίζει το κείμενο, χρησιμοποιώντας το δημόσιο κλειδί του υπογράφοντος⁴.

Στην Ελλάδα η ηλεκτρονική υπογραφή αναγνωρίστηκε ως ισάξια της ιδιόχειρης με το Π.Δ. 150/2001, το οποίο εκδόθηκε προκειμένου να εναρμονιστεί η ελληνική νομοθεσία με την υπ’ αριθ. 1999/93 κοινοτική οδηγία.

Δ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ

Στην τελική διατύπωση της ευρωπαϊκής οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο,

2. Παπαθωμά, “Εμπορικές Συμβάσεις μέσω Ίντερνετ”, ΔΕΕ 12/1999, σελ. 1238.

3. Για τα προβλήματα της ηλεκτρονικής σύμβασης βλ. και Γεωργακόπουλου, *Χρηματιστηριακό και Τραπεζικό Δίκαιο*, 1999, σελ. 239 κ.ε.

4. Ford Baum, *Secure Electronic Commerce*, 1997, 101 κ.ε. και Μούζουλας, Υποσ. 1, *ΕΛΔ* 1998, 15 σελ. 19 κ.ε.

μετά προφανώς από πιέσεις που άσκησαν οι ενδιαφερόμενοι, η προστασία του καταναλωτή φαίνεται να είναι σχετική. Ειδικότερα, η προστασία του καταναλωτή είναι σεβαστή, με την επιφύλαξη, όμως, ότι δεν θέτει περιορισμούς στην ελευθερία σύναψης των συμβάσεων και στην κοινωνία των πληροφοριών. Στο σχέδιο του ελληνικού προεδρικού διατάγματος για το ηλεκτρονικό εμπόριο η επιφύλαξη αυτή έχει παραληφθεί. Φαίνεται, έτσι, ότι η προστασία των καταναλωτών από το ελληνικό δίκαιο παραμένει υψηλότερη από την αντίστοιχη άλλων κρατών μελών. Αυτό βέβαια έχει σχετική μόνο σημασία, εφ' όσον, όπως σημειώσαμε ανωτέρω, εφαρμοστέο δίκαιο στις εμπορικές συναλλαγές μέσω Ίντερνετ είναι αυτό της χώρας εγκατάστασης του προμηθευτή. Επομένως, υπάρχει θεωρητικά η δυνατότητα οι προμηθευτές να επιλέγουν στο μέλλον ως χώρα εγκατάστασης το κράτος μέλος του οποίου η νομοθεσία για την προστασία του καταναλωτή είναι λιγότερο αυστηρή.

Ε. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΗ

Ο προμηθευτής ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας που διατηρεί ιστοσελίδα στο διαδίκτυο για τις εμπορικές συναλλαγές του με το καταναλωτικό κοινό έχει τις εξής βασικές υποχρεώσεις, όπως αυτές προκύπτουν από τις σχετικές κοινοτικές οδηγίες:

- 1) Να προσφέρει στο χρήστη-καταναλωτή εύκολη πρόσβαση στα στοιχεία του (επωνυμία, διεύθυνση) και στους όρους της προτεινόμενης σύμβασης.
- 2) Να διευκρινίζει με απόλυτη σαφήνεια τον τρόπο πληρωμής, παράδοσης του προϊόντος ή γενικά εκτέλεσης της σύμβασης.
- 3) Αν διαφημίζει κάποιο προϊόν, να είναι σαφές ότι οι παρεχόμενες πληροφορίες αποτελούν διαφήμιση.
- 4) Αν καλεί το κοινό να συμμετάσχει σε διάφορα παιχνίδια ή διαγωνισμούς, να παραθέτει με σαφήνεια τους όρους.
- 5) Η κοινοτική οδηγία 97/7/ΕΚ καθιερώνει δικαίωμα υπαναχώρησης του καταναλωτή από τη σύμβαση μέσα σε επτά ημέρες από τη σύναψή της, αζημίως γι' αυτόν. Στην περίπτωση αυτή και αφού επιστρέψει το προϊόν, δικαιούται τα χρήματά του πίσω, χωρίς να υποχρεούται να προβάλλει κάποια δικαιολογία για την υπαναχώρηση.

ΣΤ. ΕΚΠΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

Εάν η σύμβαση δεν μπορεί να εκπληρωθεί για οποιονδήποτε λόγο, τότε ο προμηθευτής θα πρέπει να αποστείλει τα χρήματα πίσω στον καταναλωτή μέσα σε τριάντα μέρες.

Το βάρος της απόδειξης της μη εκπλήρωσης της σύμβασης ή της πλημμελούς εκπλήρωσης αυτής, το έχει ο καταναλωτής. Αυτός θα πρέπει να αποδείξει σε ένα ενδεχόμενο δικαστήριο τα πραγματικά περιστατικά που θα θεμελιώσουν το δικαίωμα αποζημίωσής του. Αρμόδιο δικαστήριο σε μια τέτοια περίπτωση αποτελεί το δικα-

στήριο της κατοικίας του καταναλωτή ή αυτό της κατοικίας του αντισυμβαλλόμενου προμηθευτή (δικαίωμα εκλογής του καταναλωτή). Στην αντίθετη περίπτωση όμως, που την αγωγή εγείρει ο προμηθευτής, μπορεί να την απευθύνει μόνο στο δικαστήριο του κράτους στο έδαφος του οποίου έχει την κατοικία του ο καταναλωτής⁵.

Z. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

Οι τεχνολογικές εξελίξεις έχουν καταστήσει δυνατή τη συγκέντρωση ενός τεράστιου αριθμού προσωπικών δεδομένων για κάθε άτομο, σε παγκόσμιο επίπεδο. Η σύναψη της κάθε μίας εμπορικής συναλλαγής μέσω του διαδικτύου δίνει την δυνατότητα να συγκεντρωθούν πληροφορίες για τον συμβαλλόμενο καταναλωτή, οι οποίες αφορούν τις προτιμήσεις και τα ενδιαφέροντά του, τις συνήθειες και την οικογενειακή του κατάσταση, ακόμα και την προσωπικότητά του.

Οι πληροφορίες αυτές στη συνέχεια χρησιμοποιούνται από τις εμπορικές επιχειρήσεις, κυρίως με την αποστολή στον καταναλωτή διαφημιστικών μηνυμάτων μέσω του ηλεκτρονικού του ταχυδρομείου, χωρίς αυτός να τα έχει ζητήσει. Έτσι ο καταναλωτής διατρέχει τον κίνδυνο να κατηγοριοποιηθεί μέσα στα αρχεία πολλών ιδιωτικών επιχειρήσεων και να κατακλύζεται καθημερινά από σωρεία διαφημιστικών μηνυμάτων, τα οποία δεν επιθυμεί⁶.

Η ευρωπαϊκή οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο προβλέπει ότι η μη ζητηθείσα εμπορική επικοινωνία θα πρέπει να είναι αναγνωρίσιμη, κατά τρόπο σαφή και μη επιδεχόμενο αμφισβητήσεων, όταν φτάνει στον παραλήπτη. Επίσης, να μην συνεπάγεται πρόσθετα έξοδα επικοινωνίας για τον αποδέκτη. Στο εν λόγω θέμα δε εφαρμόζεται το δίκαιο της χώρας υποδοχής, πράγμα που σημαίνει ότι στην Ελλάδα εφαρμόζεται η ελληνική νομοθεσία – από όπου και αν προέρχεται το μήνυμα – η οποία είναι αυστηρότερη και επιτρέπει τη μετάδοση διαφημιστικών μηνυμάτων απ’ ευθείας στον καταναλωτή μόνο αν αυτός συναινεί ρητά σε αυτό.

Τέλος, η οδηγία ορίζει ότι οι φορείς παροχής υπηρεσιών που αναλαμβάνουν να στέλνουν με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο εμπορική επικοινωνία χωρίς προηγούμενο αίτημα του αποδέκτη, πρέπει να τηρούν “μητρώα αποχής”, στα οποία θα εγγράφονται τα ονόματα των φυσικών προσώπων που θα δηλώνουν ότι δεν επιθυμούν την αποστολή εμπορικής επικοινωνίας με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, τα οποία θα πρέπει να συμβουλευούνται οι φορείς παροχής υπηρεσιών κατά τακτά χρονικά διαστήματα.

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΩΝ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΩΝ (DOMAIN NAMES)

Για την άσκηση του ηλεκτρονικού εμπορίου μέσω του διαδικτύου οι επιχειρήσεις

5. Αρ. 16 Κανονισμού ΕΚ αριθ. 44/2001, που αντικαθιστά την σύμβαση των Βρυξελλών.

6. Βλ. και Ε. Αλεξανδρινού, “Η πρόταση οδηγίας της ΕΕ για το ηλ. Εμπόριο και η προστασία του καταναλωτή”, ΔΕΕ 2/2000, σελ. 113 κ.ε.

θα πρέπει να έχουν μια ιστοσελίδα, στην οποία οι πελάτες – καταναλωτές θα έχουν πρόσβαση. Η διεύθυνση της σελίδας αυτής, για λόγους ευκολίας ανεύρεσης αλλά και marketing και διαφήμισης, επιθυμητό είναι να έχει ως domain name την επωνυμία της επιχείρησης. Για να καταχωρήσει μια επιχείρηση την επωνυμία της (ή όποιο άλλο όνομα θέλει) ως διεύθυνσή της στο INTERNET, πρέπει να απευθυνθεί στο Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας – Ινστιτούτο Πληροφορικής (ΙΠ-ΙΤΕ) που έχει την έδρα του στο Ηράκλειο Κρήτης, το οποίο, μέσω συμβάσεως με την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων, έχει αναλάβει τη διαχείριση του ελληνικού top level domain (.gr). Για την παραχώρηση των domain names ισχύει η αρχή της χρονικής προτεραιότητας. Αυτός που πρώτος θα ζητήσει ένα domain name, αυτός θα το κατοχυρώσει⁷.

Την μεγάλη σημασία που έχει η κατοχύρωση του domain name για την προώθηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών μιας εταιρείας αντιλήφθηκαν εγκαίρως και κάποιοι επιτήδριοι που είναι γνωστοί ως domain grabbers, οι οποίοι έσπευσαν να κατοχυρώσουν στο όνομά τους γνωστές ονομασίες, όπως π.χ. McDonalds, ώστε να τα πουλήσουν στη συνέχεια στους πραγματικούς δικαιούχους έναντι αδράς αμοιβής.

Οι ιδιαιτερότητες του διαδικτύου δεν επιτρέπουν τη χρησιμοποίηση του ίδιου domain name, ακόμα και από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε εντελώς διαφορετικά πεδία και χρησιμοποιούσαν στις εμπορικές τους συναλλαγές για χρόνια το ίδιο ή παρόμοιο σήμα και διακριτικό γνώρισμα. Στην περίπτωση που δύο μη ανταγωνιστικές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν το ίδιο σήμα στις συμβατικές τους συναλλαγές, το σήμα αυτό θα κατοχυρώσει ως domain name στο διαδίκτυο ο πιο επιμελής που θα σπεύσει πρώτος. Ο λιγότερο επιμελής δικαιούχος θα είναι υποχρεωμένος να αποκλίνει, με την προσθήκη κάποιας άλλης λέξης, προκειμένου να το χρησιμοποιήσει στο ίδιο top level domain⁸.

Στα ως άνω ζητήματα είναι εφαρμοστέα η νομοθεσία για τα σήματα και για τον αθέμιτο ανταγωνισμό. Με βάση επομένως τις διατάξεις αυτές ένα ισχυρότατο σήμα στην αγορά, ένα σήμα φήμης, ίσως να απολαμβάνει μεγαλύτερης προστασίας, εφ' όσον η πρότερη χρησιμοποίησή του στο διαδίκτυο από κάποιον άλλον μπορεί να αποτελέσει αθέμιτη εκμετάλλευσή του.

Τα παραπάνω αποτελούν συνοπτική μόνο παρουσίαση των σημαντικότερων θεμάτων και προβλημάτων που ανακύπτουν κατά την χρησιμοποίηση του διαδικτύου στις εμπορικές συναλλαγές. Καθώς οι τεχνολογικές εξελίξεις είναι ραγδαίες, ο νομοθέτης θα πρέπει να βρίσκεται σε επιφυλακή, ώστε η ανάπτυξη αυτού του νέου τομέα επιχειρηματικής δράσεως να αποβεί υπέρ των καταναλωτών και να μην θίξει σημαντικά δικαιώματα και ελευθερίες τους.

7. Βλ. Γεωργιάδη, “Η προστασία των διακριτικών γνωρισμάτων στο Διαδίκτυο”, ΔΕΕ 12/1999, σελ. 1243 κ.ε.

8. Βλ. Αναλυτικά Λιακόπουλο, “Ομώνυμες εμπορικές επωνυμίες” (Γνμδ.), ΕμπΔ 1995, 324επ και Ν. Ρόκα, “Ομώνυμα σήματα” (ΓΝΜΔ.) ΕμπΔ 1996, 208 κ.ε.

Η ΕΦΕΣΗ ΤΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

Παναγιώτη Καίσαρη*

Το ένδικο μέσο της έφεσης του Εισαγγελέα ρυθμίζεται από διάφορες διατάξεις (κυρίως των αρθρ. 464, 473, παρ. 1, 474, 475, 478 παρ. 2, 479, 486, 487, 489, 490-496, 497 παρ. 4 Κ.Π.Δ. κ.λ.π.), που, είτε αναφέρονται σε βουλευματα είτε σε αποφάσεις, δεν πρόκειται να τις μνημονεύσουμε, γιατί είναι γνωστές. Σκοπός μας είναι να μεταφέρουμε εδώ ορισμένες σκέψεις και προβληματισμούς μας από την πρακτική. Πρόκειται κυρίως για διαφορούμενα θέματα, που δεν επιλύθηκαν κατά τρόπο ομοιόμορφο από τη νομολογία μας.

1) ΑΝΤΕΦΕΣΗ

Ξεκινάω από το θεσμό της αντέφεσης, ο οποίος προβλέπεται από τις διατάξεις των άρθρ. 494-496, καταργείται δε από το Σχέδιο του νέου Κ.Π.Δ. (Μανωλεδάκη), με το επιχείρημα ότι είναι “εκδικητικός (1) και οδηγεί σε χειροτέρευση της θέσης του κατηγορούμενου” (βλ. σχετ. σελ. 22 Εισηγ. Έκθεσης Σχεδίου νέου Κ.Π.Δ.). Κατά τη γνώμη μου, έπρεπε ήδη να έχουν καταργηθεί οι ως άνω διατάξεις, που ελάχιστα άλλωστε εφαρμόζονται στην πράξη.

2) ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ ΕΦΕΣΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ΚΑΤ’ ΑΘΩΩΤΙΚΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Ένα δεύτερο θέμα που απασχόλησε τα δικαστήρια και είχε ως αποτέλεσμα να υποστηριχθούν διαφορετικές απόψεις, είναι η αιτιολογία της έφεσης του εισαγγελέα. Όπως είναι γνωστό, κατ’ άρθρ. 486 παρ. 3 Κ.Π.Δ., όπως προστέθηκε με το άρθρο 2 παρ. 19β του Ν 2408/1996: “Η άσκηση έφεσης από τον εισαγγελέα πρέπει να αιτιολογείται ειδικά και εμπεριστατωμένα στη σχετική έκθεση (ά. 498), αλλιώς η έφεση απορρίπτεται ως απαράδεκτη”.

Έρχομαι κατ’ ευθείαν στην τελική ρύθμιση του Αρείου Πάγου: σύμφωνα με την πρόσφατη Α.Π. 19/2000 (Πράξη - Λόγος Π.Δ. 2000, σελ. 35), εάν ο εισαγγελέας ασκήσει έφεση κατ’ αθωωτικής απόφασης, πρέπει να αιτιολογήσει ειδικά και εμπεριστατωμένα το λόγο έφεσης, δηλαδή ν’ αναφέρει με σαφήνεια και πληρότητα τις νομικές πλημμέλειες που αποδίδει στην προσβαλλόμενη απόφαση. Αυτή η αιτιολογία συνιστά πρόσθετο τυπικό όρο του κύρους της έφεσης. Εάν το δικαστήριο εξετάσει την ουσία της υπόθεσης μολοντί δεν υπήρχε αιτιολογία στην έκθεση έφεσης,

* Ο Παναγιώτης Καίσαρης είναι Αντεισαγγελέας Εφετών.

υπερβαίνει την εξουσία του (βλ. επίσης Α.Π. 700/1998, Π.Χ. ΜΘ/158 και Εφετ. Πατρ. 325/1997, Π.Χ. ΜΖ/1343, με αντίθετη πρόταση αντεισ. Π. Καίσαρη και σύμφωνες με την πρόταση παρατηρήσεις Α. Τζαννετή, σελ. 1345 κ.ε.).

Η αντίθετη άποψη εστιάζεται στα εξής κυρίως επιχειρήματα: Η υπαγωγή και των εισαγγελικών εφέσεων στις αρχές που ισχύουν για την αιτιολογία των αποφάσεων, αν και φαίνεται να ευνοείται από το γράμμα του νόμου, δεν εγγυάται την εκπλήρωση του επιδιωκόμενου με τη συγκεκριμένη νομοθετική επιλογή σκοπού, ο οποίος συνίσταται στην καταπολέμηση του φαινομένου των προπετών εισαγγελικών εφέσεων κατ' αθωωτικών αποφάσεων, με τη στερεότυπη και λιτή αιτίαση περί εσφαλμένης εκτιμήσεως των αποδείξεων (βλ. σχετ. Α.Π. 490/1978 και 1791/1988, Π.Χ. ΚΗ/117 και ΛΘ/602).

Πάντως δεν θα πρέπει να αποσιωπηθεί ότι η ρύθμιση του άρθρου 2 παρ. 19 Ν 2408/1996, αν και δικαιοπολιτικά επαινετή, θα τεθεί κατά την πρακτική της εφαρμογή αντιμέτωπη με εγγενείς αντιξοότητες. Εν όψει του ότι η 15νθήμερη προθεσμία, εντός της οποίας ο Εισαγγελέας Εφετών δικαιούται να εφεσιβάλλει την αθωωτική απόφαση του Μ.Ο.Δ. ή του Τριμ. Εφετείου, αρχίζει από την έκδοση και όχι από την καθαρογραφή της απόφασης (α' 490 παρ. 2 Κ.Π.Δ.), δημιουργείται το οξύμωρο σχήμα να επωμίζεται ο εισαγγελέας την υποχρέωση να αιτιολογήσει τους λόγους για τους οποίους ασκεί την έφεση εκ του μηδενός, αφού κατά κανόνα δεν θα υπάρχει καν σχέδιο απόφασης.

Αυτό σημαίνει περαιτέρω ότι ο μόνος που θα μπορεί να ανταπεξέλθει στην υποχρέωση αιτιολόγησης, χωρίς να καταφεύγει σε αυτοσχεδιασμούς, θα είναι κατ' ανάγκην ο εισαγγελέας της έδρας, ο οποίος έχει άμεση αντίληψη της υπόθεσης και των διαδραματισθέντων κατά την ακροαματική διαδικασία.

Από τα προεκτεθέντα προκύπτει, εν είδει τελικού συμπεράσματος, ότι η κρίση για το αιτιολογημένο ή μη της έφεσης του εισαγγελέα πρέπει να απαγκιστρωθεί από τα στενά φορμαλιστικά πρότυπα του Ακυρωτικού για την έλλειψη αιτιολογίας, τα οποία, επειδή ακριβώς εξυπηρετούν μόνο τον αναιρετικό έλεγχο, καθίστανται αλυσιτελή για τον επιδιωκόμενο με την έφεση επανέλεγχο της υπόθεσης (έτσι Α. Τζαννετής Π.Χ.ΜΖ/1347).

Η κατάσταση δυσχεραίνεται ακόμη περισσότερο όταν ζητείται από τον εισαγγελέα να ασκήσει έφεση την τελευταία ημέρα ή ενδεχομένως και ώρα της προθεσμίας εφέσεως, οπότε δεν υπάρχει καθόλου χρόνος για τη στοιχειοθέτηση, κατά τον παραπάνω αιτιολογημένο τρόπο, συγκεκριμένων λόγων εφέσεως, εν όψει του απειλουμένου απαράδεκτου της σχετικής έκθεσης, με αποτέλεσμα να μην ασκείται καθόλου η έφεση, εκτός αν ο εισαγγελέας εφετών έχει εξασφαλίσει αμέσως την τελευταία αυτή στιγμή αιτιολογημένους λόγους έφεσης και πείθεται απόλυτα για την άσκηση της έφεσης. Αυτό συμβαίνει στην πράξη, όταν π.χ. στο τηλεγράφημά του προς τον Εισαγγελέα Εφετών ο Εισαγγελέας της έδρας του Μ.Ο.Δ., που εξέδωσε την αθωωτική απόφαση, αναφέρει ειδικά και εμπεριστατωμένα τους λόγους για τους οποίους φρονεί ότι πρέπει να ασκηθεί η

έφεση. Επίσης, όταν ο πολιτικώς ενάγων στην αίτησή του ή το τηλεγράφημά του προς τον Εισαγγελέα Εφετών περιλαμβάνει κατά τον ίδιο τρόπο τους σχετικούς λόγους, για τους οποίους ζητεί έφεση κατ’ αθωωτικής απόφασης Πλημ/κείου της περιφέρειας του Εφετείου και υπό την προϋπόθεση και πάλι ότι πείθεται ο Εισαγγελέας Εφετών περί της ουσιαστικής βασιμότητας των λόγων.

Περιττό πάντως είναι να λεχθεί εδώ ότι και η παλιά πρακτική της άσκησης έφεσης από τον εισαγγελέα με την καθιέρωση ενός εντύπου έκθεσης έφεσης, που σε κάθε περίπτωση είχε ως μοναδικό λόγο έφεσης την εσφαλμένη εκτίμηση των αποδείξεων, όπως παραπάνω αναφέρθηκε, χωρίς καμιά άλλη ειδικότερη αναφορά, είχε οδηγήσει σε προπετή άσκηση σωρείας εφέσεων!

3) ΕΦΕΣΗ ΩΣ ΕΚ ΤΟΥ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΤΗΣ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗΣ κ.λπ.

Το άρθρο 498 Κ.Π.Δ. χορηγεί δικαίωμα έφεσης στον εισαγγελέα (ή το δημόσιο κατήγορο) και, στην περίπτωση κατά την οποία η απόφαση είναι εκκλητή, μόνο λόγω του μεγέθους της επιδικασθείσης δι’ αυτής αποζημίωσης ή χρηματικής ικανοποίησης, τούτο δε έγινε μόνο για να καταστεί εκκλητή η απόφαση και κατά τα λοιπά κεφάλαια, κατά τα οποία είναι ανέκκλητη (λόγω μεγέθους ποινής). Διότι ο εισαγγελέας δεν μπορεί να προσβάλλει το κεφάλαιο τούτο της απόφασης, που αφορά ιδιωτικές απαιτήσεις των διαδίκων, εξαιρουμένης βεβαίως της περιπτώσεως του άρθρου 70, όπου αυτός ενεργεί ως πολιτικώς ενάγων.

Η αντίθετη ωστόσο άποψη δέχεται ότι ο εισαγγελέας μπορεί να προσβάλλει με έφεση το κεφάλαιο τούτο μόνο υπέρ του κατηγορουμένου, επιδιώκοντας τη μείωση του επιδικασθέντος ποσού, όχι δε και κατ’ αυτού και υπέρ του πολιτικώς ενάγοντος (έτσι Μπουρόπουλος Ερμ. Κ.Π.Δ., τομ. Β’ σελ. 223) και ότι εάν η απόφαση είναι εκκλητή μόνο ως εκ του μεγέθους της αποζημίωσης ή της χρηματικής ικανοποίησης, ο εισαγγελέας δεν μπορεί να εκκαλέσει αυτήν κατά τα λοιπά κεφάλαια, τα οποία δεν είναι εκκλητά κατά 489 λόγω μεγέθους ποινής (βλ. Μπουρ. στην ά εκδ. μόνο κ.α.α. 489 παρ. 7 και σημ. β’).

Η ερμηνεία αυτή δεν στηρίζεται στη διατύπωση του εν λόγω άρθρου, το οποίο καθορίζει τις προϋποθέσεις του εκκλητού κατά τέτοιο γενικό τρόπο, ώστε να εξάγεται ότι και όταν μία εξ αυτών συντρέχει, η απόφαση είναι εκκλητή καθ’ όλες αυτές τις διατάξεις. Άλλωστε, δεν διακρίνει η αντίθετη αυτή γνώμη κατά ποίον λόγον ο εισαγγελέας είναι δυνατόν να ζητήσει απλώς τη μείωση της επιβληθείσης αποζημίωσης ή χρηματικής ικανοποίησης, ενώ δεν θα μπορεί, καίτοι αναγνωρίζει τούτο ως ορθόν, να ζητήσει την πλήρη άρση της καταδίκης, που αποτελεί τη βάση επί της οποίας στηρίζεται η αποζημίωση, για το λόγο ότι, κατά την εκδοχή αυτή, δεν θα έχει δικαίωμα να προσβάλλει το ποινικό μέρος της απόφασης, διότι τούτο δεν υπερβαίνει το όριο του εκκλητού (έτσι Σπ. Παπασπύρου, *Το ένδικο μέσο της εφέσεως κατά των ποινικών αποφάσεων*, σελ. 44 και σημ. 2).

4) ΑΝΑΛΩΣΗ Β' ΒΑΘΜΟΥ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑΣ

Το θέμα αυτό αμφισβητήθηκε, επιλύθηκε δε από τον Άρειο Πάγο ως εξής (βλ. σχετ. Α.Π. 124/1988, Π.Χ. ΛΗ/596): επι συναφών εγκλημάτων υπαγομένων του ενός στην αρμοδιότητα του Πταισματοδικείου και του άλλου στην αρμοδιότητα του Μον. Πλημ/κείου, που εκδικάστηκαν από το τελευταίο ως κατά βαθμό ανώτερο, μπορεί να ασκήσει έφεση ο εισαγγελέας πλημ/κών και κατά της αθωωτικής για τον κατηγορούμενο της πταισματικής παράβασης διάταξης της απόφασης του Μον. Πλημ/κείου, επιτυγχανομένης έτσι της εκ νέου έρευνας από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο όλων των συναφών και συνεκδικασθέντων εγκλημάτων. Δεν βρίσκει έρεισμα στο νόμο ή άποψη ότι με την εκδίκαση του πταίσματος από το Μον. Πλημ/κείο αναλώθηκε ο β' βαθμός δικαιοδοσίας. Εφόσον λοιπόν το άρθρο 486 γ' Κ.Π.Δ., δια του οποίου παρέχεται δικαίωμα στον εισαγγελέα πλημ/κών να ασκήσει έφεση κατ' αθωωτικής απόφασης δεν διακρίνει, παρέπεται ότι αυτός εκκαλεί και την αθωωτική απόφαση του Τριμελούς Πλημ/κείου, η οποία δίκασε συναφές πλημ/μα που κανονικά υπαγόταν στο Μονομελές (έτσι Εφετ. Αθην. 218 α/1997 με αντίθετη πρόταση Δ. Τσεβά, ότι ηναλώθησαν οι δύο βαθμοί δικαιοδοσίας και η απόφαση κατέστη ανέκκλητη).

Ομοίως και κατ' άρθρο 490 Κ.Π.Δ., ο εισαγγελέας, έχοντας δικαίωμα να εκκαλεί κάθε καταδικαστική απόφαση των Πταισματοδικείων και των Μον/λών Πλημ/κείων της περιφερείας του, νομίμως εκκαλεί και την απόφαση δια της οποίας ηναλώθησαν οι δυο βαθμοί δικαιοδοσίας, δηλ. την καταδικαστική απόφαση του Μονομελούς Πλημ/κείου, που καταδίκασε για συναφές πταίσμα (διατριβή Ν. Τσάκου, Π.Χ.ΛΑ/228).

Όπως σχετικά επισημαίνει και ο Σπ. Παπασπύρου (*Συμπλήρωμα νομολογίας επί εφέσεως κατ' αποφάσεως ποιν. δικαστηρίων*, σελ. 62), εφ' όσον το άρθρο 490 κάνει λόγο για "κάθε καταδικαστική απόφαση", δηλ. παρέχει δικαίωμα στον εισαγγελέα να εκκαλεί και την λόγω μεγέθους ποινής ανέκκλητη απόφαση για τον ίδιο λόγο, ορθώς εκκαλεί και την απόφαση δια της οποίας ηναλώθησαν οι δύο βαθμοί δικαιοδοσίας. Και ναι μεν η απόφαση αυτή είναι ανέκκλητη λόγω της θεωρίας της αναλώσεως των 2 βαθμών και όχι λόγω μεγέθους ποινής, ωστόσο, για την ταυτότητα του λόγου, αλλά κυρίως εκ του σκοπού στον οποίο αποβλέπει η διάταξη του άρθρου 490, δηλαδή της παρά του εισαγγελέως γενικής εποπτείας, ορθώς εκκαλείται από αυτόν και η απόφαση αυτή.

Η αντίθετη άποψη δέχτηκε ότι κατά της απόφασης του Μονομελούς Πλημ/κείου, που δίκασε λόγω συναφείας πταίσμα (και επέβαλε πρόστιμο) καθιστώντας εκκλητή την απόφαση, δεν χωρεί έφεση, διότι εξαντλείται η δικαιοδοσία του, καμιά δε ζημία δεν επέρχεται στον κατηγορούμενο, διότι δεν διήλθε η υπόθεση εκ του πρώτου βαθμού, αφού κρίθηκε από δικαστήριο κατά τεκμήριο μεγαλύτερης εμπειρίας και ικανότητας (έτσι Πλημ. Τριπολ. 746/1979, Π.Χ. Λ/177, Πληρ. Καλ. 938/1968, Π.Χ. ΙΘ/436, Β. Παππάς, Αρχ. Νομολ., том. 1962, σελ. 7). Επισημαίνεται δηλαδή από τη

γνώμη αυτή ότι, εφ’ όσον το ανέκκλητο δημιουργήθηκε με τη συνδρομή όλων των εγγυήσεων, δια των οποίων εξασφαλίζεται τόσο η ικανοποίηση της τιμωρού του Κράτους εξουσίας, όσο και η προστασία των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, η δε ταχεία και τελεσίδικη περάτωση της δικαστικής διαγνώσεως συντελέστηκε χωρίς κανέναν κίνδυνο, κρίνεται απαράδεκτη η έφεση του εισαγγελέα (Πλημ. Τριπ. ππ, με αντίθετη όμως πρόταση Α. Στεργιόπουλου, κατά τον οποίο καταδικαστική απόφαση Τριμ. Πλημ. για ανθρωποκτονία εξ αμελείας και πταισματική παράβαση του Κ.Ο.Κ. μπορεί να φτάσει, επιβαλλομένης εφέσεως ποινής, μέχρι του Τριμ. Εφετείου, ενώ ισχύουσας της εξαντλήσεως σε μια δίκη και των 2 βαθμών δικαιοδοσίας, δεν θα έπρεπε το πταίσμα να φθάσει μέχρι του δικαστηρίου τούτου).

Με άλλη απόφασή του όμως ο Άρειος Πάγος (την Α.Π. 729/1984, Π.Χ. ΛΔ/1040), υιοθετώντας την αντίθετη αυτή άποψη, έκρινε ως εξής: Το Τριμ. Πλημ/κείο, δικάζοντας επί της υπαγομένης κατ’ άρθρ. 112 παρ. 2 Κ.Π.Δ. στην καθ’ ύλη αρμοδιότητά του υποθέσεως, καθίσταται αρμόδιο και για τα υπογόμενα στην αρμοδιότητα του Μον. Πλημ/κείου συναφή πλημμελήματα, έτσι δε επέρχεται ως προς το συναφές πλημμέλημα αρμοδιότητας του Μον. Πλημ/κείου ανάλωση των 2 βαθμών δικαιοδοσίας, η οποία δεν αντιβαίνει στην αρχή των 2 βαθμών της ποινικής δικαιοδοσίας, ούτε στο άρθρο 20 του Συντάγματος, το οποίο δεν καθιστά υποχρεωτική την καθιέρωση σε κάθε περίπτωση ενδίκων μέσων. Επομένως, εάν το δικάζον αρμοδίως Τριμ. Πλημ/κείο αθωώσει τον κατηγορούμενο για το στην αρμοδιότητά του υπαγόμενο πλημμέλημα και καταδικάσει αυτόν για άλλο συναφές, υπαγόμενο αλλιώς στην αρμοδιότητα του Μον. Πλημ/κείου, το εκκλητόν της καταδικαστικής απόφασης θα εξαρτηθεί εκ της επιβολής στον καταδικασθέντα ποινής φυλακίσεως υπερβαινούσης τους 3 μήνες. Ορθότερη είναι νομίζουμε, για τους λόγους που προαναφέραμε, η πρώτη ως άνω άποψη.

5. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΚΘΕΣΗΣ ΕΦΕΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

Ένα ακόμη αμφισβητούμενο ζήτημα αναφέρεται στην προφορική ανάπτυξη της έκθεσης έφεσης από τον εισαγγελέα. Επ’ αυτού υποστηρίχτηκαν στη νομολογία οι ακόλουθες δυο αντίθετες απόψεις:

1η ΑΠΟΨΗ

Κατά μεταγενέστερη και επικρατέστερη άποψη του Ακυρωτικού (βλ. Α.Π. 900/1993, Π.Χ. ΜΓ/681), δεν επιφέρει απόλυτη ακυρότητα η μη ανάπτυξη της έφεσης από τον εισαγγελέα, εκτός αν η ανάγνωση της έφεσης ζητήθηκε από τον κατηγορούμενο ή τον εισαγγελέα και το δικαστήριο παρέλειψε ν’ αποφανθεί, οπότε επέρχεται έλλειψη ακρόασης (βλ. σχετ. και Α.Π. 265/1979, 724, 530 και 479/1978 Π.Χ. ΚΘ/471 και ΚΗ/774, 625 και 608).

Η γνώμη αυτή αποκρούει την απόλυτη ακυρότητα με τα εξής κυρίως επιχειρήματα:

α) Διότι το άρθρ. 502 παρ. 1 δεν επιτάσσει κάτι υπέρ του κατηγορουμένου, ούτε αναφέρεται στην υπεράσπιση ή εκπροσώπηση ή άσκηση των προσηκόντων σ’ αυτόν

δικαιωμάτων (στα οποία αναφέρονται τα άρθρα 96-100, 328, 354, 340, 344, 360, 369, 371 κλπ.), αλλά απλώς καθιερώνει τρόπο διαδικασίας, άνευ περαιτέρω συνεπειών εν παραλείψει τούτου.

β) Δεν προσκρούει στο άρθρο 329, δια του οποίου καθιερώνεται η δημόσια συζήτηση.

γ) Δεν προσκρούει ούτε στο άρθρο 331, κατά το οποίο η διαδικασία στο ακροατήριο γίνεται προφορικά, και

δ) δεν επιφέρει ακυρότητα η παράβαση της διάταξης του άρθρου 343, που αναφέρεται στην απαγγελία της κατηγορίας.

Άλλωστε ο εκκαλών λαμβάνει γνώση υπό του εισαγγελέως δια της κλήσεως και συνεπώς μπορεί να προπαρασκευάσει την υπεράσπιση ως προς την έφεσή του, της οποίας άλλωστε το περιεχόμενο γνωρίζει, εφ' όσον ασκήθηκε από αυτόν, ή μπορεί να λάβει γνώση του περιεχομένου της, εάν αυτή ασκήθηκε από τον εισαγγελέα (Α.Π. 1656/81, 307/81, 112/80, 265/79, 724/78, 530/78, 479/78, Π.Χ. ΛΒ/741, ΛΑ/628, Λ/435, ΚΘ/471, ΚΗ/774, 625 και 608 αντίστοιχα).

2η ΑΠΟΨΗ

Κατ' άλλη αντιθέτως άποψη, επί εφέσεως του εισαγγελέα πρέπει αυτός ν' αναπτύξει κατά την έναρξη της συζήτησης την περί εφέσεως έκθεσή του κατ' άρθρο 502 παρ. 1 Κ.Π.Δ., διότι αλλιώς επέρχεται απόλυτη ακυρότητα (για παραβίαση των διατάξεων των άρθρων 329, 331, 138 παρ. 2 και 3, 333, 369, 171 παρ. 1δ και 510 παρ. 1Α Κ.Π.Δ.), την οποία δεν θεραπεύει η ανάπτυξη της κατηγορίας (Α.Π. 1050/77 και 707/76, Π.Χ. ΚΗ/227 και ΚΖ/147) ή επί 2 εφέσεων η προφορική ανάπτυξη μόνο της μιας, χωρίς να προσδιορίζεται ειδικότερα ποιός (Α.Π. 728/76, 298/77, 461/77, 538/77, 1240/76, 566/77, Π.Χ. ΚΖ/161, 661, 728, 850, 471 και 863, αντίστοιχα).

Έτσι, κατά την άποψη αυτή, επί συνεκδικαζομένων εφέσεων (του εισαγγελέα και του κατηγορουμένου) πρέπει να προκύπτει ότι ανέπτυξε αμφότερες, διότι αλλιώς επέρχεται απόλυτη ακυρότητα (Α.Π. 1085/74, Π.Χ. ΚΕ/316). Τέτοια ακυρότητα ιδρύεται επίσης όταν ο εισαγγελέας δεν αναπτύξει την αντέφεση (Α.Π. 3/76, Π.Χ. ΚΣΤ/475). Τη δεύτερη αυτή άποψη επικροτεί ως ορθότερη και η Άννα Ψαρούδα-Μπενάκη (Π.Χ. ΚΓ/648 σε σύμφωνες παρατηρήσεις της επί της Α.Π. 555/73). Ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, η νεότερη νομολογία του Αρείου Πάγου υιοθετεί πλέον την ως άνω πρώτη γνώμη, με τα επιχειρήματα που προαναφέρθηκαν.

Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΚΡΑΤΗΣΗ ΓΙΑ ΧΡΕΗ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΝΟΜΟ 2717/1999

Ευτύχη Κ. Χρυσού*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εδώ και μια δεκαετία, από την ισχύ του νόμου 2065/1992, μέχρι και πριν από την ισχύ του νόμου 2717/1999 για την προσωπική κράτηση, είχα διαφωνήσει σε πολλά σημεία που αφορούν όχι μόνο στον θεσμό, αλλά και στις επιμέρους διατάξεις των νόμων. Σήμερα, μετά την ισχύ του νόμου 2717/1999, ο οποίος ρύθμισε από την αρχή πολλά επιμέρους θέματα, είμαι υποχρεωμένος να παραδεχθώ ότι έχουν αλλάξει προς το καλύτερο ορισμένα πράγματα και να δώσω συγχαρητήρια σε αυτούς που εμπνεύστηκαν και υλοποίησαν τις νέες αυτές διατάξεις.

Αισθάνομαι δικαιωμένος, γιατί ορισμένες από τις θέσεις που είχα υποστηρίξει δημοσία πολύ πριν από τη θέσπιση και ισχύ του τελευταίου νόμου 2717/99, συμπεριλήφθηκαν στον νόμο και έγιναν βασικές προϋποθέσεις, οι οποίες πρέπει να τηρηθούν προτού στερηθεί την ελευθερία του ο οφειλέτης. Αποτέλεσμα του νόμου αυτού είναι η εφαρμογή του Συντάγματος, αλλά και βασικών δικονομικών διατάξεων. Η επαναφορά του δικαιώματος της δικαστικής αμφισβήτησης του κύρους του νόμιμου τίτλου, με την άσκηση ανακοπής κατά της ταμειακής βεβαίωσης, η επαναφορά σε ισχύ της αρχής της αναλογικότητας, η απαγόρευση της εκτέλεσης της απόφασης προτού αυτή επιδοθεί στον οφειλέτη, η αναστολή της εκτέλεσης της απόφασης, με την ταυτόχρονη άσκηση της έφεσης, είναι διατάξεις που, αν μη τι άλλο, δείχνουν ότι έχουν γίνει βήματα προς τα εμπρός. Ο οφειλέτης λοιπόν ανακτά κάποια από τα στοιχειώδη δικονομικά δικαιώματα, τα οποία του είχαν στερήσει οι διατάξεις των νόμων 2065/1992 και 2214/1994.

Παρ' όλ' αυτά δεν πρέπει να εφηνσχάζουμε. Ακόμη και μετά τη θέσπιση του τελευταίου νόμου υπάρχουν αναχρονιστικές διατάξεις που εξακολουθούν να ισχύουν. Υπάρχει, παραδείγματος χάριν, η δυνατότητα του Δημοσίου να ζητήσει για δεύτερη (ή και τρίτη φορά) την προσωπική κράτηση του οφειλέτη, αρκεί να έχουν περάσει μόλις έξι μήνες από την απόλυση του κρατουμένου από τις φυλακές. Δυστυχώς το μέτρο της προσωποκράτησης για χρέη στο Δημόσιο εξακολουθεί να ισχύει και θα χρειαστεί μεγάλος αγώνας μέχρι την οριστική καταργησή του.

ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟΝ ΘΕΣΜΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΟΚΡΑΤΗΣΗΣ

1. Η προσωποκράτηση σύμφωνα με το προϊσχύον ΝΔ 356/1974 (ΕΔΕ).

Με το Νομοθετικό Διάταγμα 356/1974 θεσπίσθηκε ο Κώδικας Εισπράξεως Δημο-

* Ο Ευτύχης Χρυσός είναι Δικηγόρος Ηρακλείου.

σίων Εσόδων (ΕΔΕ), ο οποίος στα άρθρα 63-72 ρύθμιζε την προσωπική κράτηση. Σύμφωνα με τον ΕΔΕ, ο διευθυντής του Δημοσίου Ταμείου ήταν αρμόδιος να εκδόσει το ένταλμα (ατομική διοικητική πράξη). Πριν εκδόσει το ένταλμα ήταν υποχρεωμένος να καλέσει τον οφειλέτη να προβάλλει τις αντιρρήσεις κατά του εντάλματος (αρθ. 63 του ΕΔΕ). Το ένταλμα εκτελούσε η Χωροφυλακή ή η Αστυνομία. Ο συλληφθείς προσαγόταν ενώπιον του Διευθυντή του Δημοσίου Ταμείου, ο οποίος ήταν υποχρεωμένος να τον απολύσει, εφ' όσον συνέτρεχαν οι λόγοι της παραγράφου 3 του άρθρου 65 του ΕΔΕ (εξόφληση της οφειλής κ.λπ) ή οι εξαιρέσεις του άρθρου 67 του ΕΔΕ. Επίσης, σύμφωνα με την παράγραφο 5 του ίδιου άρθρου 65, ο διευθυντής του Ταμείου είχε το δικαίωμα να αναστείλει το πολύ για τρεις μήνες την εκτέλεση του εντάλματος, με την προϋπόθεση ότι ο συλληφθείς θα κατέβαλε όχι λιγότερο από το ένα τρίτο του χρέους.

Είναι εμφανές ότι τον ουσιαστικό ρόλο στην προσωπική κράτηση του οφειλέτη διαδραμάτιζε ο Διευθυντής του Δημοσίου Ταμείου, που είχε αρμοδιότητες δικαστή, αφού μπορούσε να κλείσει τον οφειλέτη στη φυλακή ή ακόμα και να αναστείλει την εκτέλεση του εντάλματος. Ένδικα βοηθήματα του οφειλέτη στην περίπτωση αυτή ήταν:

Α) Σύμφωνα με το άρθρο 73, παρ. 1, η άσκηση ανακοπής πριν από την έναρξη της εκτέλεσης: α) κατά της ατομικής ειδοποίησης, β) κατά του εντάλματος προσωπικής κράτησης που είχε μεν εκδοθεί, αλλά δεν είχε εκτελεστεί, γ) κατά του νόμιμου τίτλου και δ) σύμφωνα με την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, η ανακοπή κατά της εκτέλεσης που είχε ήδη αρχίσει, αλλά για ορισμένους λόγους, που αναφέρονται περιοριστικά στην ίδια παράγραφο. Όμως, η άσκηση ανακοπής δεν επέφερε αυτοδίκαια και αναστολή της εκτέλεσης, την οποία αναστολή μπορούσε να ζητήσει ο ανακόπτων με αίτηση που δικαζόταν κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων. Δεν χρειάζεται να αναφερθούν και άλλες διατάξεις του ΝΔ 356/1974 για να φανεί πόσο αναχρονιστικό και οπισθοδρομικό ήταν το νομοθετικό αυτό διάταγμα, παρ' όλο που αποφάνθηκε ο Άρειος Πάγος με την 1753/1983 απόφαση του Α' Τμήματος (Νο 32, σελ.1719) ότι δεν τίθεται θέμα συνταγματικότητας.

Όμως είναι σαφής η παραβίαση του άρθρου 2 για την προστασία της αξίας του ανθρώπου, καθώς και του άρθρου 4 για την ισότητα. Δύσκολα μπορεί κάποιος να κρίνει ότι δεν υπάρχει αυθαιρεσία, όταν υποβαθμίζεται το μεγαλύτερο αγαθό, η ελευθερία του ανθρώπου. Υπάρχει επίσης παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1, το οποίο αναφέρεται σε “αιτιολογημένο δικαστικό ένταλμα”. Κανένας δεν μπορούσε να κρίνει την αιτιολογία του εντάλματος που εξέδιδε ο διευθυντής του Ταμείου. Στην περίπτωση αυτή, υπήρχε στέρηση του φυσικού δικαστή και υποκατάστασή του, δηλαδή παραβίαση του άρθρου 8 του Συντάγματος.

Όσον αφορά στο ίδιο άρθρο 6 παρ. 1 του Συντάγματος, η ΑΠ 1753/83 αναφέρει επί λέξει, ότι “ούτε εις την διάταξιν του άρθρου 6 παρ. 1 του αυτού Συν/τος, διότι τούτο αναφέρεται αποκλειστικώς εις τας εγγυήσεις της προσωπικής ελευθερίας έναντι ποινικής διώξεως, η προσωπική όμως κράτησις δια χρέη προς το Δημόσιον δεν αποτελεί

δίωξιν εν τη εννοία της εν λόγω διατάξεως, ποινικού δηλονότι χαρακτήρος, αλλά στέρξιν της προσωπικής ελευθερίας ως μέσου αναγκαστικής εκτελέσεως, ρυθμιζομένην υπό του άρθρου το 5 παρ. 3 του ιδίου Συντ/τος”.

Διαφωνώ εντελώς και με αυτή την τοποθέτηση, διότι το 5 παρ. 3 του Συντάγματος προφανώς ανεφέρεται μόνο στα ποινικά αδικήματα, διαφορετικά θα εξειδίκευε κάθε περίπτωση και δεν μπορεί αυθαίρετα ο καθένας να επεκτείνει την εφαρμογή ενός νόμου για να καλύπτει κενά άλλου νόμου. Κανείς, είμαι βέβαιος, κατά την θέσπιση του άρθρου 5 παρ. 3 του Συν/τος, δεν είχε κατά νου την στέρηση της προσωπικής ελευθερίας ως μέσου αναγκαστικής εκτέλεσης των διατάξεων του ΕΔΕ. Εξ’ άλλου ο εγκλεισμός στις φυλακές είχε ανέκαθεν άλλο σκοπό, τον σωφρονισμό του δράστη.

Με το άρθρο 9 του ΕΔΕ, όμως, καταργείται και το άρθρο 17 του Συντάγματος, το οποίο προστατεύει την ιδιοκτησία. Προφανής, τέλος, είναι και η παραβίαση του άρθρου 25 του Συντάγματος, το οποίο κάνει λόγο για το ότι τα δικαιώματα του ανθρώπου τελούν υπό την εγγύηση του κράτους και για απαγόρευση καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος.

4. Η Νομολογία.

Ακόμη και μετά τη θέσπιση των σχετικών με την προσωποκράτηση άρθρων των Ν 2065/92 και 2214/94, δεν είναι λίγες οι αποφάσεις που κάνουν λόγο για αντισυνταγματικότητα.

Έτσι, η 5/92 ΠρΔΠρΑθ., “...Επειδή με το άρθρο 5 του Συντάγματος κατοχυρώνεται το απαραβίαστο της προσωπικής ελευθερίας, της οποίας δεν επιτρέπεται η στέρηση ή ο περιορισμός παρά μόνον όταν και όπως ο νόμος ορίζει. Κατά την έννοια της συνταγματικής αυτής διάταξης, εν όψει και της κατά το άρθρο 2, παρ. 1 του Συντάγματος υποχρέωσης της Πολιτείας να προστατεύει την αξία του ανθρώπου, η στέρηση της προσωπικής ελευθερίας με το μέτρο της προσωπικής κράτησης του οφειλέτη για χρέη του προς το Δημόσιο, είναι επιτρεπτή εφ’ όσον ανταποκρίνεται προς την αρχή της αναλογικότητας, που είναι αυτοτελής, συνταγματικού επιπέδου, γενική αρχή του δικαίου και απορρέει από την έννοια του Κράτους Δικαίου...”.

Η 27/1994 ΔΠρολ, Νο 43.304, ορίζει ότι το άρθρο του Ν 2065/92, που αναφέρεται στη μη εφαρμογή της διάταξης της παρ. 5 του αρθρ. 3 του Ν 1867/89, είναι ανίσχυρο ως αντισυνταγματικό.

Η 3/1995 ΠρΔΠρΗρ, “...Όμως η ρητώς διατυπωθείσα στη συνέχεια, με τη νεώτερη διάταξη της παρ. 1 περ. γ’ του άρθρου 46 του Ν 2065/1992, βούληση του νομοθέτη, για τη μη εφαρμογή της παραπάνω διατάξεως του άρθρου 3 παρ. 5 του Ν 1867/89, με την οποία ρητώς περιλήφθηκε στο νόμο η ήδη ισχύουσα βάσει του Συντάγματος αρχή της αναλογικότητας... προσκρούει στις ισχύουσες “περί Κράτους Δικαίου” συνταγματικές διατάξεις (άρθρα 20, 94 του Συντάγματος), στις οποίες θεμελιώνεται και από τις οποίες απορρέει η εν λόγω αρχή. Συνεπώς, η διάταξη αυτή, κατά το μέρος που αναφέρεται στη μη εφαρμογή της διατάξεως της παρ. 5 του άρθρου 3 του Ν 1867/1989 εί-

ναι ανίσχυρη, ως αντισυνταγματική...”. Η απόφαση αυτή απέρριψε την αίτηση της ΔΟΥ, εφεσιβλήθηκε, αλλά με την με αριθ. 26/1995 ΠρΔΕφΧαν, έγινε τελεσίδικη. Στο ίδιο πνεύμα κινήθηκαν και οι ΠρΔΕφΧαν 16/96, 17/96 και 3/1997, ΠρΔΠρΗρ 22/1997 και 8/2000 (βλ. το σκεπτικό των αποφάσεων αυτών στο κεφάλαιο XXII).

Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα, ότι η προσωποκράτηση είναι ένα απολύτως αντισυνταγματικό μέτρο. Όμως οι νομοθέτες κατά την τελευταία δεκαετία προσπάθησαν να το περιβάλλουν με μανδύα συνταγματικότητας. Τις περισσότερες φορές οι διατάξεις των νόμων αποδείχτηκαν ανεπαρκείς. Έτσι το βάρος έπεσε κυριολεκτικά στις πλάτες των Δικαστών των Διοικητικών Δικαστηρίων. Αξίζει ιδιαίτερη μνεία και έπαινος για τους τελευταίους, οι οποίοι στάθηκαν στο ύψος των περιστάσεων. Διαφορετικά δεν θα επαρκούσαν οι φυλακές όλης της χώρας για να χωρέσουν τους ...εγκληματίες οφειλέτες του Δημοσίου.

5. Οι νόμοι 2523/97 και 2717/99.

Ο νόμος 2523/97 αύξησε το όριο του ποσού πάνω από το οποίο μπορεί να ζητηθεί προσωποκράτηση και όρισε ποιό από τους εκπροσώπους των νομικών προσώπων (ΟΕ, ΑΕ, ΕΠΕ, συνεταιρισμών κλπ) προσωποκρατούνται για χρέη των νομικών προσώπων. Ο νόμος 2717/99 έλυσε ορισμένα κρίσιμα δικονομικά ζητήματα. Σε καμιά περίπτωση όμως δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι λύθηκαν όλα τα ζητήματα ή ότι το μέτρο της προσωποκράτησης είναι σήμερα σύμφωνο με το Σύνταγμα και τις Διεθνείς Συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Και για να φανεί αυτό, αρκεί να ανατρέξουμε στη διάταξη του άρθρου 231 παρ. 3 του Ν 2717/99, η οποία κάνει λόγο για υποβολή δεύτερης αίτησης για προσωποκράτηση μέσα σε έξι μήνες από την απόλυση του οφειλέτη!

Όσον αφορά στο ζήτημα εάν η προσωποκράτηση αποτελεί ποινή, αυτό είναι φανερό, τουλάχιστον αν θέλουμε να μιλήσουμε επί της ουσίας. Ο οφειλέτης δεν έχει χρόνο προπαρασκευής, αφού οι σχετικές αιτήσεις προσδιορίζονται σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Πριν από την ισχύ του Ν 2717/1999 η αίτηση εκδικαζόταν με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων και η απόφαση ήταν εκτελεστή πριν καν επιδοθεί στον οφειλέτη, με συνέπεια αυτός να κινδυνεύει να κλεισθεί στις φυλακές ως εγκληματίας του κοινού Ποινικού δικαίου. Μόνο μετά την ισχύ του νόμου 2717/99, ο οποίος ορίζει ότι η άσκηση έφεσης αναστέλλει την εκτέλεση, μπορούμε να δεχθούμε ότι έχουν βελτιωθεί κάπως τα πράγματα και ότι τουλάχιστον δεν απειλείται ο οφειλέτης με άμεσο εγκλεισμό στη φυλακή.

Με την άποψή μου αυτή, ότι δηλαδή πρόκειται περί ποινής, συνηγορεί και η απόφαση της Επιτροπής Αναστολών του Συμβουλίου Επικρατείας με αριθ. 712/1995, η οποία απορρίπτει αίτηση αναστολής απόφασης που διέταξε προσωποκράτηση για χρέη στο Δημόσιο, χαρακτηρίζοντας την προσωποκράτηση που επιβλήθηκε: “Διοικητική ποινή, ως προερχόμενη από δικαστικό όργανο”.

Εξ’ άλλου και ο καθηγητής Κων. Φινοκαλιώτης, σε παρατηρήσεις του με θέμα:

“Η προσωποκράτηση για χρέη στο Δημόσιο”, ΕπισκΕΔ, Α/1995, σελ.865, φαίνεται να έχει την ίδια άποψη, διευκρινίζοντας ότι στην περίπτωση που ...η επιβολή του μέτρου της προσωποκράτησης δεν εμφανίζεται ως πρόσφορη για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, την είσπραξη του χρέους, μετατρέπεται σε τιμωρία, “ποινή” και μάλιστα στερητική της ελευθερίας του αδυνατούντος να εκπληρώσει την υποχρέωσή του και μέσο εκβιασμού άλλων...

Θα μπορούσα να δεχτώ την άποψη ότι δεν είναι ποινή, μόνο σε μία περίπτωση, αν ο νόμος για την προσωπική κράτηση όριζε ότι ο οφειλέτης που αποδεδειγμένα δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να πληρώσει, δηλαδή είναι χαμηλόμισθος, δεν διαθέτει ...“κρυφά” εισοδήματα, δεν έχει περιουσιακά στοιχεία, ακόμη δε και τραπεζικές καταθέσεις, δεν θα προσωποκρατείται. Διότι στην περίπτωση που προσωποκρατηθεί ένας εντελώς άπορος, η προσωπική κράτηση τί άλλο είναι εκτός από μια τιμωρία, μια εκδίκηση, θα τολμούσα να πω, του πανίσχυρου κράτους εναντίον του αδύναμου πολίτη. Ας σκεφθούν, έστω και εκ των υστέρων, οι σοφοί νομοθέτες και τούτο: Ότι ο νόμος 4845/1930 (ΝΕΔΕ), ο οποίος δεν ισχύει σήμερα, όριζε ότι δεν ενεργείται προσωπική κράτηση κατά των ακτημόνων οφειλετών του Δημοσίου από φόρους (βλ. Παρμεν. Τζίφρα “Προσωπική κράτησις οφειλετών του Δημοσίου κατά τον νέο κώδικα εισπράξεως δημοσίων εσόδων”, Νο 22. 1031).

ΟΙ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΦΕΡΑΝ ΣΤΟΝ ΘΕΣΜΟ ΟΙ ΝΟΜΟΙ 2523/1997 και 2717/1999

1. Η επαναφορά της διάταξης για την αποστολή ατομικής ειδοποίησης.

Θεσπίζεται και πάλι η αποστολή της ατομικής ειδοποίησης, που είχε καταργηθεί με τον νόμο 2065/1992. Έτσι στο άρθρο 231, παρ. 2 του Ν 2717/99 ορίζεται ότι: “Η αίτηση αυτή υποβάλλεται μόνο εφ’ όσον έχει παρέλθει τουλάχιστον ένας (1) μήνας από την επίδοση προς τον οφειλέτη της από τις κείμενες διατάξεις προβλεπόμενης ατομικής ειδοποίησης, πρέπει δε να συνοδεύεται από κυρωμένο αντίγραφο της τελευταίας”.

2. Η επαναφορά σε ισχύ της αρχής της αναλογικότητας.

Σύμφωνα με το άρθρο 236 του Ν 2717/99, επανήλθε σε ισχύ η αρχή της αναλογικότητας. Η αρχή αυτή, παρ’ όλο που είχε καταργηθεί με τον Ν 2065/92, πάντοτε εφαρμόζοταν στη νομολογία. Για την αρχή της αναλογικότητας γίνεται εκτενέστερα λόγος στο επόμενο κεφάλαιο.

3. Η αύξηση του ορίου του ποσού πάνω από το οποίο διατάσσεται προσωποκράτηση.

Το άρθρο του Ν 2523/1997 όριζε: “Η προσωπική κράτηση, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, διατάσσεται για συνολικές οφειλές, μαζί με τις προσαυξήσεις που αναλογούν σε αυτές, προς το Δημόσιο και τρίτους πλην ιδιωτών, πάνω από τρία εκατομμύρια (3.000.000) δραχμές ή πάνω από ένα εκατομμύριο (1.000.000) δραχμές προκειμένου για παρακρατούμενους ή επιρριπτόμενους φόρους και για δάνεια με εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου, που εισπράττονται από τις δημόσιες οικονομικές υπηρεσίες

ή τα τελωνεία.” Τα όρια αυτά παρέμειναν αμετάβλητα σύμφωνα με το άρθρο 234 του Ν 2717/99.

4. Ο σαφής προσδιορισμός των εκπροσώπων των νομικών προσώπων, ενώσεων, κοινοπραξιών κλπ, που προσωποκρατούνται.

Ο νόμος 2523/97 στο άρθρο 22 παρ. 8, περιπτώσεις α-στ, προσδιορίζει με σαφήνεια ποιές κατηγορίες εκπροσώπων των νομικών προσώπων προσωποκρατούνται. Μάλιστα ο νόμος προχωρεί παραπέρα, αφού καθορίζει και το χρονικό όριο έναρξης της ευθύνης των προσώπων αυτών. Πρόκειται για ένα πολύ σημαντικό θέμα, για το οποίο έγινε ιδιαίτερος λόγος στην πρώτη έκδοση και γίνεται και σε επόμενα κεφάλαια της έκδοσης αυτής.

5. Η αλλαγή του είδους της διαδικασίας με την οποία εκδικάζεται η αίτηση.

Η αίτηση για προσωποκράτηση εκδικάζεται πλέον σύμφωνα με τη διαδικασία των άρθρων 132-139 και 142-143 του Ν 2717/99 (ΔΔ) και όχι με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, όπως όριζε ο Ν 2065/92.

6. Η αλλαγή της προθεσμίας για την άσκηση ένδικου μέσου της έφεσης.

Το άρθρο 242 παρ. 2 του Ν 2717/99 όρισε ως προθεσμία για την άσκηση της έφεσης το χρονικό διάστημα των πέντε ημερών. Η προθεσμία αρχίζει από την επίδοση της απόφασης.

7. Η αναστολή της πρωτόδικης απόφασης αμέσως με την άσκηση ανακοπής ερημοδικίας ή της έφεσης.

Στην προηγούμενη έκδοση του παρόντος είχε γίνει λόγος για την αναστολή της εκτέλεσης σε ειδικό κεφάλαιο (βλ. κεφάλαιο XIII). Σήμερα, με το άρθρο 242 παρ. 3, του Ν 2717/99, το ζήτημα λύνεται οριστικά. Στο ίδιο άρθρο, όμως, ορίζεται ότι το δικαστήριο, μετά από αίτηση του Δημοσίου, έχει τη δυνατότητα να κηρύξει την απόφαση προσωρινά εκτελεστή. Αποψη μου είναι ότι η διάταξη για την αναστολή της εκτέλεσης είναι υπέρ του Δημοσίου. Και αυτό γιατί το Δημόσιο δεν έχει τίποτε να χάσει από την καθυστέρηση της εκτέλεσης. Αν υποθέσουμε, παραδείγματος χάριν, ότι ο οφειλέτης είναι βαριά ασθενής ή κινδυνεύει να πεθάνει, τότε υπάρχει ένας λόγος παραπάνω να μην εκτελεστεί η απόφαση. Συμφέρον του Δημοσίου είναι να καθυστερήσει η εκτέλεση της απόφασης, αφού έτσι υπάρχουν ελπίδες να βρει χρήματα ο οφειλέτης και να εξοφλήσει το χρέος του.

8. Ο ορισμός του καθ’ ύλην αρμόδιου δικαστηρίου για την εκδίκαση της έφεσης.

Και γι’ αυτό το ζήτημα είχε γίνει λόγος στο κεφάλαιο XVII της προηγούμενης έκδοσης. Καθ’ ύλην αρμόδιος είναι πλέον, σύμφωνα με το άρθρο 242 παρ. 4 του Ν 2717/99, ο πρόεδρος εφετών ή ο από αυτόν οριζόμενος εφέτης, του Εφετείου στην περιφέρεια του οποίου υπάγεται το δικαστήριο, όπου ανήκει ο κατά το άρθρο 232 δικαστής που εξέδωσε την προσβαλλομένη απόφαση. Η νέα ρύθμιση μας βρίσκει απόλυτα σύμφωνους. Μάλιστα ακόμη μετά την 2042/1997 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, η οποία όριζε ως καθ’ ύλην αρμόδιο για την εκδίκαση της έφεσης το

Τριμελές Διοικητικό Πρωτοδικείο, είχαμε εκφράσει αντίθετη γνώμη και είχαμε ταχθεί υπέρ της αρμοδιότητας του Προέδρου του Διοικητικού Εφετείου (βλ. προηγούμενη έκδοση, σελ. 94-95). Πάντως πρέπει να σημειωθεί ότι και πριν από την ισχύ του Ν 2717/1999, είχαν εκδοθεί αποφάσεις σχετικά με το ζήτημα αυτό. Έτσι η απόφαση του Τριμ. Διοικ. Πρωτ. Αθ. 13534/1997 όρισε ως καθ’ ύλην αρμόδιο δικαστήριο το Τριμελές Διοικητικό Εφετείο Αθηνών (ΕΔ Α Μ’ σελ. 515).

9. Ο καθορισμός προθεσμίας για την κατάθεση υπομνήματος και πρόσθετων λόγων.

Σύμφωνα με τα άρθρα 235 παρ. 3 και 138 παρ. 1 του Ν 2717/99, η κατάθεση του υπομνήματος μπορεί να γίνει μέχρι και τρεις εργάσιμες ημέρες μετά τη συζήτηση, ενώ η αντίκρουση του υπομνήματος του αντιδίκου γίνεται μέχρι και τρεις εργάσιμες ημέρες από τη λήξη της προθεσμίας για την κατάθεση του υπομνήματος. Οι πρόσθετοι λόγοι κατατίθενται δύο ημέρες πριν από την πρώτη συζήτηση (αρθ. 131 παρ. 1 και 235 παρ. 4 του Ν 2717/99).

10. Η καθιέρωση της υποχρεωτικής επίδοσης πριν από την εκτέλεση της απόφασης.

Το άρθρο 237 παρ. 1 του Ν 2727/99 ορίζει: “Η απόφαση με την οποία διατάσσεται η προσωπική κράτηση εκτελείται μόνο αφ’ ότου επιδοθεί σε αυτόν που καταδικάστηκε. Αν πρόκειται για εκπρόσωπο νομικού προσώπου, η προσωπική κράτηση δεν εκτελείται πριν παρέλθουν τρεις (3) ημέρες από την επίδοση σε αυτόν της απόφασης”. Μετά από αυτό τίθεται οριστικά τέλος στον παράνομο, απαράδεκτο, αντισυνταγματικό και αντιδικονομικό τρόπο, με τον οποίο ενεργούσε πολλές φορές στο παρελθόν η αιτούσα την προσωποκράτηση Αρχή. Δεν ήταν λίγες οι φορές που οφειλέτης είχε συλληφθεί και βρισκόταν καθ’ οδόν προς τη φυλακή, χωρίς καν να έχει πάρει στα χέρια του και να διαβάσει την απόφαση!!

11. Ο καθορισμός συγκεκριμένων λόγων προβολής των αντιρρήσεων.

Στο άρθρο 243 παρ. 1 του Ν 2717/99 γίνονται πιο συγκεκριμένοι οι λόγοι προβολής των αντιρρήσεων. Έτσι αντικαθίσταται η γενική και αόριστη διατύπωση του άρθρου 6 του Ν 1867/89: “Αν αυτός που έχει συλληφθεί προβάλλει αντιρρήσεις κατά της προσωπικής κράτησης...” και η μέσα σε στενό πλαίσιο κινούμενη διάταξη του άρθρου 33 παρ. 6 του Ν 2214/1994: “Αντιρρήσεις κατά της εκτέλεσης επιτρέπονται μόνο για την περίπτωση εξόφλησης της οφειλής ή συμψηφισμού αυτής...”. Η διάταξη του άρθρου 243 παρ. 1 του Ν 2717/1999 όρισε: “Ο συλλαμβανόμενος σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 237 μπορεί πριν να εγκλειστεί στη φυλακή να προβάλλει αντιρρήσεις ως προς τη νομιμότητα της σύλληψής του. Με τις αντιρρήσεις μπορεί επίσης να προβάλλει την μετά τη συζήτηση της αίτησης για την προσωπική κράτησή του επέλευση των κατά την πρώτη περίοδο της παρ. 1 του άρθρου 238 αποσβεστικών γεγονότων του συνολικού χρέους του”.

Επίσης, ο νομοθέτης όρισε στην παράγραφο 6 του ίδιου άρθρου, ότι η απόφαση δεν υπόκειται σε ένδικο μέσο. Με τη διάταξη αυτή είμαστε σύμφωνοι (βλ. προηγούμενη έκδοση, κεφ. XVI, σελ. 76).

12. Η άρση της απαγόρευσης της σύλληψης του οφειλέτη από 1ης μέχρι 31ης Αυγούστου.

Στο άρθρο 237 παρ. 4 του Ν 2717/99 αναφέρονται οι περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν επιτρέπεται να συλλαμβάνεται ο οφειλέτης. Ενώ επανέρχεται σε ισχύ η απαγόρευση για σύλληψη μεταξύ 7ης πρωινής και 7ης νυχτερινής ώρας (άρθρο 5 παρ. 2 περ. α του Ν 1867/89), παραλείπεται η περίπτωση ε του άρθρου 5 του Ν 1867/1989, η οποία κάνει λόγο για απαγόρευση της σύλληψης του κρατουμένου κατά το χρονικό διάστημα από 1 έως 31 Αυγούστου. Αυτό αποτελεί υπερβολή και μπορεί να θεωρηθεί κατάχρηση δικαιώματος από μέρους της Αρχής. Αν ανατρέξουμε στον νέο κώδικα της Διοικητικής Δικονομίας (Ν 2717/1999 άρθρο 61), θα δούμε ότι γίνεται λόγος για αναστολή των προθεσμιών κατά τον μήνα Αύγουστο. Επίσης, δεδομένου ότι δεν γίνεται εκτέλεση καμιάς απόφασης πολιτικών δικαστηρίων, είναι εντελώς άδικο να εκτελούνται μόνο οι αποφάσεις που διατάσσουν προσωποκράτηση για χρέη στο Δημόσιο. Θα ήταν πλήρης επιβεβαίωση όσων υποστηρίζουμε ότι η προσωποκράτηση είναι καθαρά μια τιμωρία του παντοδύναμου κράτους κατά του αδύναμου οφειλέτη.

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΑΙΤΗΣΗΣ ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΙΡΕΣΗΣ.

1. Εισαγωγικά.

Ο νόμος 2065/1992, ο οποίος τροποποίησε τον Ν 1867/1989, όρισε ότι η εκδίκαση της αίτησης γίνεται με τη διαδικασία των άρθρων 686 επομ. του ΚΠολΔ. Αυτή η διάταξη είχε δημιουργήσει κατά την εφαρμογή της πολλά προβλήματα. Τα προβλήματα ξεκινούσαν από το ζήτημα της κλήτευσης του καθ' ού, μέχρι και το ζήτημα, αν η απόφαση για ένα τόσο σημαντικό θέμα πρέπει να εκδίδεται βάσει πιθανολόγησης των πραγματικών περιστατικών. Σήμερα, μετά τη θέσπιση του νόμου 2717/99, η εκδίκαση της αίτησης γίνεται με τη διαδικασία που προβλέπει ο νόμος αυτός, στα σχετικά με την προσωποκράτηση άρθρα. Όμως, όπου υπάρχει κενό σχετικά με κάποια ρύθμιση, πρέπει να προσφύγουμε στις γενικές διατάξεις του νέου κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, δηλαδή πάλι του νόμου 2717/99.

2. Η υποβολή και η επίδοση της αίτησης.

Η διαδικασία της προσωπικής κράτησης αρχίζει με την υποβολή της αίτησης εκ μέρους του προϊσταμένου της αρμόδιας αρχής (ΔΟΥ). Η αίτηση υποβάλλεται ενώπιον του Προέδρου του Διοικητικού Πρωτοδικείου της περιφέρειας όπου κατοικεί ο οφειλέτης. Αποτελεί ένα τυπικό δικόγραφο, συχνά δε συνοδεύεται και από τον πίνακα χρεών. Επίσης, φέρει την έκθεση κατάθεσης και την πράξη ορισμού δικασίμου, με παραγγελία του Προέδρου του Δικαστηρίου για επίδοση πέντε τουλάχιστον ημέρες πριν από τη συζήτηση (αρθ. 235 παρ. 2 του Ν 2717/99). Σήμερα, μετά την ισχύ του νόμου 2717/99, απαιτείται η αίτηση να συνοδεύεται από επίσημο αντίγραφο της ατομι-

κής ειδοποίησης προς τον οφειλέτη (αρθ. 231 παρ. 2 Ν 2717/99). Σε αντίθετη περίπτωση η αίτηση πρέπει να απορρίπτεται ως απαράδεκτη (ΠρΔΠρΗρ 41/2000, βλ. κεφάλαιο XXII).

Ένα ζήτημα που δημιουργείται εδώ είναι η περίπτωση κατά την οποία δεν επιδίδεται μαζί με την αίτηση και ο πίνακας χρεών. Η 34/1994 ΠρΔΠρΗρ ακλ. αποφάνθηκε ότι ο πίνακας ο οποίος απλώς προσκομίστηκε μεταγενέστερα (με το υπόμνημα) στο Δικαστήριο και μάλιστα δεν έφερε χρονολογία σύνταξης, έπρεπε να είχε επισυναφθεί στην αίτηση. Έκρινε, λοιπόν, η 34/1994 ΠρΔΠρΗρ ακλ. ότι αίτηση της ΔΟΥ δεν εξατομικεύσε τα συγκεκριμένα χρέη και ήταν και αυτός ένας από τους λόγους για τους οποίους απέρριψε την αίτηση. Όμως, αντίθετα έκρινε η ΠρΔΕφΧαν 13/1995. Άποψη του συγγραφέα είναι ότι πρέπει να συνυποβάλλεται και ο πίνακας χρεών, στην περίπτωση που η Αρχή ζητά προσωποκράτηση για χρέη από προσαυξήσεις. Με τον τρόπο αυτό θα μπορεί να ελεγχθεί από το Δικαστήριο η νομιμότητα ή όχι του ποσού των προσαυξήσεων.

3. Η έκθεση της επιστημονικής υπηρεσίας της Βουλής σχετικά με το είδος της διαδικασίας.

Η έκθεση της επιστημονικής υπηρεσίας της Βουλής “επί του άρθρου 46 ΣχΝ” με τίτλο: “Το πρόβλημα της συνταγματικότητας της προσωπικής κράτησης για χρέη προς το δημόσιο”, εισηγητής: Σ. Κουσουλής, θεώρηση: Α. Παντελής, Ε. Σπηλιωτόπουλος, η οποία είναι δημοσιευμένη στη *Δίκη* 23 (1992), σελ. 738-739, κατέληξε σε επιμέρους συμπεράσματα, ένα από τα οποία είναι ότι στη δίκη για την απαγγελία της προσωπικής κράτησης κρίνεται όχι μόνο η νομιμότητα της υποκειμένης αιτίας, για την οποία διατάσσεται η προσωπική κράτηση, αλλά και η εν γένει νομιμότητα της λήψης του συγκεκριμένου μέτρου.

Η παραπάνω έκθεση οδηγεί στο συμπέρασμα ότι από την ΣτΕ 2775/1989 προκύπτει πως στη δίκη για την απαγγελία της προσωπικής κράτησης κρίνεται όχι μόνο η νομιμότητα της υποκειμένης αιτίας, για την οποία διατάσσεται η προσωπική κράτηση, αλλά και η εν γένει νομιμότητα της λήψης του συγκεκριμένου μέτρου. Διαφωνώ ως προς τα εξής δύο σημεία:

α) Άστοχα η έκθεση μνημονεύει την ΣτΕ 2775/89, αφού η εν λόγω απόφαση εκδόθηκε όταν ίσχυε ακόμη το ν. δ. 356/74 και προφανώς δεν υπήρχε ο Ν 1867/89, αλλά ούτε και οι Ν 2065/92 και 2214/94.

β) Στη δίκη για την απαγγελία της προσωπικής κράτησης δεν κρίνεται η νομιμότητα της υποκειμένης αιτίας, δηλαδή κατά πόσο υφίσταται ή όχι το χρέος προς το Δημόσιο. Αυτό είναι θέμα άλλου δικαστηρίου και αφορά σε άλλο είδος διαδικασίας (προσφυγή ενώπιον Διοικητικών Δικαστηρίων, ανακοπή σύμφωνα με τις διατάξεις του ΕΔΕ κ.λπ). Όμως, το Δικαστήριο που κρίνει την αίτηση για προσωποκράτηση πιθανότατα θα την απορρίψει, αν εκκρεμεί δίκη η οποία αφορά στην αμφισβήτηση της οφειλής, εφ’ όσον δεν έχει εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση στη δίκη αυτή (ΠρΔΕφΧαν 9/1993, ΠρΔΕφΘεσ/νίκης 5/1995).

Πρέπει, όμως, να επισημανθεί στο σημείο αυτό ότι θα υπάρξει πρόβλημα σχετικά με την εκτέλεση της απόφασης, εφ' όσον δεν έχει γίνει τελεσίδικη η απόφαση για την ανακοπή κατά της πράξης ταμειακής βεβαίωσης (αρθ. 237 παρ. 2 Ν 2717/99).

4. Η διαδικασία ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου.

Όπως ορίζει το άρθρο 232 του Ν 2717/99, αρμόδιος να διατάξει την προσωπική κράτηση (σ.σ. και προφανώς να δικάσει) είναι ο πρόεδρος πρωτοδικών ή ο από αυτόν οριζόμενος πρωτοδίκης, του πρωτοδικείου στην περιφέρεια του οποίου έχει την έδρα της η αρχή που υποβάλλει την αίτηση. Η αίτηση εκδικάζεται πλέον σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 235 παρ. 3 του Ν 2717/99 και όχι με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων.

Κατά τη συζήτηση της αίτησης ο οφειλέτης μπορεί να παρασταθεί και αυτοπροσώπως, δηλαδή, χωρίς δικηγόρο. Όμως αυτό στην πράξη σπάνια συμβαίνει, λόγω της κρισιμότητας της υπόθεσης και του κινδύνου να οδηγηθεί στη φυλακή. Έτσι, οι συνάδελφοι που έχουν αναλάβει το δύσκολο έργο της εκπροσώπησης του οφειλέτη, ως έχουν υπόψη:

α) Να καταθέσουν υπόμνημα το αργότερο τρεις εργάσιμες ημέρες μετά τη συζήτηση, σύμφωνα με τα άρθρα 138 και 235 του Ν 2717/99. Σύμφωνα με τα ίδια άρθρα, δίδεται προθεσμία τριών εργασίμων ημερών από τη λήξη του τριημέρου κατάθεσης του υπομνήματος για την κατάθεση από τον αντίδικο της αντίκρουσης. Η προθεσμία για την κατάθεση πρόσθετων λόγων είναι τουλάχιστον δύο ημέρες πριν από την πρώτη συζήτηση (αρθ. 131 και 235 Ν 2717/99).

β) Ότι είναι σκόπιμο να εμφανιστεί και ο οφειλέτης ενώπιον του εκδικάζοντος την αίτηση, αφού πολλές φορές ζητούνται συμπληρωματικές πληροφορίες από τον ίδιο τον οφειλέτη.

γ) Σχετικά με την προσαγωγή των αποδεικτικών μέσων ισχύει το άρθρο 150 του ΔΔ, σύμφωνα με το οποίο τα έγγραφα και οι μαρτυρικές καταθέσεις πρέπει απαραίτητα να προσάγονται στο δικαστήριο ως την προηγούμενη ημέρα εκείνης κατά την οποία γίνεται η πρώτη συζήτηση της υπόθεσης. Κατά τη διαδικασία στην πρωτόδικη δίκη, σύμφωνα με όσα ίσχυαν πριν από την ισχύ του Ν 2717/99, οι διάδικοι είχαν τη δυνατότητα να εξετάσουν μάρτυρα. Λόγω του είδους και της ιδιομορφίας της διαδικασίας (σύντομος ορισμός δικασίμου, μικρή προθεσμία κλήτευσης), πρέπει να δεχθούμε ότι οι διάδικοι έχουν τη δυνατότητα να ζητήσουν από το Δικαστήριο να συμπληρώσουν τα αποδεικτικά τους μέσα, σύμφωνα με το άρθρο 151 ΔΔ. Αυτό μπορεί να σημαίνει και δυνατότητα εξέτασης μαρτύρων κατά την εκδίκαση της αίτησης (όπως συνέβαινε πριν από την ισχύ του Ν 2717/99), αλλά και μετά την εκδίκασή της, παραδείγματος χάριν, με εξέταση μάρτυρα σε συμβολαιογράφο. Φυσικά, λόγω του κατεπείγοντος, δεν υπάρχει δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 152 ΔΔ για την έκδοση απόφασης για συμπληρωματική απόδειξη.

Ενστάσεις που μπορούν να προταθούν είναι:

α) Της μη επίδοσης ή της μη εμπρόθεσμης επίδοσης της ατομικής ειδοποίησης (αρθ. 231 παρ. 2 του Ν 2717/99),

β) Της παραγραφής του χρέους (για την παραγραφή γίνεται λόγος στον νόμο 2362/1995 και στο άρθρο 22 παρ. 12 του Ν 2523/1997). Χρήσιμο είναι, στην περίπτωση που σκοπεύει κάποιος να προτείνει τέτοια ένσταση, να συμβουλευτεί τα βιβλία της υπηρεσίας στην οποία είναι βεβαιωμένο το χρέος, για να ενημερωθεί σχετικά με το θέμα της ταμειακής βεβαίωσης, δηλαδή σε ποιό ακριβώς χρονικό σημείο έχει συντελεστεί η λεγόμενη “ταμειακή βεβαίωση” του εσόδου.

γ) Της κατάχρησης του δικαιώματος, εφ’ όσον συντρέχουν οι περιπτώσεις (ενδεικτική η απαρίθμηση) που αναφέρονται παραπάνω στο οικείο κεφάλαιο.

δ) Της εκκρεμότητας της δίκης που αφορά στην αιτία του χρέους, εφ’ όσον έχει ασκηθεί και εκκρεμεί η εκδίκαση προσφυγής ή ανακοπής του άρθρου 73 του ΕΔΕ (ΠρΔΕφΧαν 9/1993, ΠρΔΕφΘεσ/νίκης 5/1995).

ε) Της έλλειψης του πίνακα χρεών, εφ’ όσον ο πίνακας δεν συνοδεύει την αίτηση του Δημοσίου.

στ) Η ένσταση συμψηφισμού ανταπαίτησης, του άρθρου 46, παρ. 2, του Ν 2065/92, την οποία τυχόν έχει ο οφειλέτης κατά του Δημοσίου. Βέβαια, όχι μόνο αν αυτή είναι ίση ή ανώτερη του οφειλομένου ποσού, αλλά και κατά τι κατώτερη. Στην περίπτωση που η απαίτηση του οφειλέτη είναι κατώτερη από το ποσό που οφείλει, μπορεί να προταθεί η ένσταση της καταχρηστικής άσκησης της αίτησης από το Δημόσιο.

Κάθε διάδικος μπορεί να ζητήσει αναβολή και σε τέτοια περίπτωση, η συζήτηση της αίτησης προσδιορίζεται σε σύντομη δικάσιμη (το άρθρο 235 παρ. 3 ορίζει ότι η οριζόμενη νέα δικάσιμη δεν μπορεί να απέχει περισσότερο από δέκα ημέρες από τη συζήτηση που αναβλήθηκε).

Η Υπηρεσία που υποβάλλει την αίτηση εκπροσωπείται από τον προϊστάμενό της ή έναν υπάλληλο, αλλά παλαιότερα παρίστατο και ο δικηγόρος του Δημοσίου. Έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο να παρίστανται ο προϊστάμενος και ένας υπάλληλος της Υπηρεσίας, οι οποίοι ζητούν να καταθέσουν και οι δύο στο Δικαστήριο. Φυσικά, τέτοια απαίτηση πρέπει να αποκρούεται, με την προβολή του ισχυρισμού ότι παραβιάζεται η αρχή της ισότητας.

5. Το βάρος της απόδειξης.

Το άρθρο 145 παρ. 1 και 3 ΔΔ ορίζει: “1. Κάθε διάδικος υποχρεούται να αποδείξει τα πραγματικά γεγονότα που επικαλείται και να στηρίξει τους ισχυρισμούς του, εκτός αν ο νόμος που διέπει τη σχέση ορίζει διαφορετικά. Οι άλλοι διάδικοι έχουν το δικαίωμα να ανταποδείξουν.... 3. Ο διάδικος κατά του οποίου αντιτάσσεται νόμιμο μαχητό τεκμήριο έχει το βάρος της ανατροπής του...”.

Στο κεφάλαιο για την αρχή της αναλογικότητας γίνεται λόγος για το γεγονός ότι, παρά την κατάργηση του άρθρου 3, παρ. 5 του Ν 1867/89, όλες σχεδόν οι αποφάσεις κάνουν λόγο για “αναγκαιότητα” και “προσφορότητα” της προσωπικής κράτησης.

Σχετικά με το βάρος της απόδειξης έχει εκδοθεί η ΠρΔΠρΠειρ 109/1997, σύμφωνα με την οποία το Δημόσιο πρέπει να αποδείξει την ύπαρξη αφανών πόρων του οφειλέτη και τη μη διακινδύνευση επέλευσης σε βάρος του βλάβης δυσανάλογης προς την ωφέλεια που προσδοκά το Δημόσιο (ΕΔ Α ΛΘ’.773).

6. Η διαδικασία ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου.

Η έφεση κατά της απόφασης του Προέδρου του Διοικητικού Πρωτοδικείου ασκείται στη Γραμματεία του Διοικητικού Πρωτοδικείου το οποίο εξέδωσε την απόφαση, μέσα σε προθεσμία πέντε ημερών από την επίδοση της απόφασης. Η χρονολογία επίδοσης στον οφειλέτη και στην Αρχή η οποία ζητά την προσωποκράτηση είναι συνήθως διαφορετική, γι' αυτό και πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στο θέμα του χρόνου της επίδοσης. Σχετικά με το ζήτημα αν τρέχουν οι προθεσμίες κατά το χρονικό διάστημα από 1 μέχρι 31 Αυγούστου, πρέπει ανεπιφύλακτα να ισχύσει το άρθρο 61 του ΔΔ, το οποίο ορίζει ότι οι προθεσμίες για την άσκηση ένδικων βοηθημάτων ή μέσων αναστέλλονται για το διάστημα από 1 έως 31 Αυγούστου.

Ταυτόχρονη με την κατάθεση του δικογράφου της έφεσης είναι και η κατάθεση σχετικού παραβόλου, σύμφωνα με το άρθρο 277 παρ. 1 και 2 του Ν 2717/99. Σύμφωνα με την παράγραφο 9 του παραπάνω άρθρου, αν η έφεση γίνει δεκτή το παράβολο αποδίδεται στον οφειλέτη, ενώ αν απορριφθεί, καταπίπτει υπέρ του Δημοσίου.

Νέοι ισχυρισμοί μπορούν να προταθούν για πρώτη φορά στην κατ' έφεση δίκη, εφ' όσον αφορούν ζητήματα τα οποία είχαν αμφισβητηθεί στην πρωτόδικη δίκη και η μη προβολή τους σ' αυτήν είναι δικαιολογημένη (αρθ. 96 παρ. 2 και 3 ΔΔ, βλ. και ΠρΔΕφΧαν 123/2000, στο κεφάλαιο XXII).

Αντίγραφο του δικογράφου της έφεσης, με πράξη του Προέδρου στην οποία σημειώνεται η χρονολογία συζήτησης, επιδίδεται στον εφεσίβλητο με φροντίδα του εκκαλούντος.

Για την προθεσμία κατάθεσης υπομνήματος, αντίκρουσης και πρόσθετων λόγων, ισχύει ότι και στην πρωτόδικη διαδικασία (βλ. παράγραφο 4 του κεφαλαίου).

Σύμφωνα με το άρθρο 242 παρ. 4 του Ν 2717/99, αρμόδιος για την εκδίκαση της έφεσης είναι ο πρόεδρος εφετών ή ο από αυτόν οριζόμενος εφέτης, του Εφετείου στην περιφέρεια του οποίου ανήκει ο δικαστής που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση.

Κατά τη συζήτηση της έφεσης παρίσταται ο πληρεξούσιος δικηγόρος, ο οποίος νομιμοποιείται με ειδικό πληρεξούσιο ή με την παρουσία του εντολέα του. Σε περίπτωση έλλειψης του εγγράφου νομιμοποίησης, ζητείται προθεσμία προκειμένου να προσκομιστεί. Η διαδικασία ενώπιον του Εφετείου είναι έγγραφη.

4. Η διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου Επικρατείας.

Κατά της απόφασης του Προέδρου του Διοικητικού Εφετείου επιτρέπεται η άσκηση αναίρεσης. Η αίτηση αναίρεσης κατατίθεται στη γραμματεία του Δικαστηρίου που εξέδωσε την απόφαση ή στην γραμματεία του Συμβουλίου Επικρατείας. Επίσης, η κατάθεση του δικογράφου της αναίρεσης μπορεί να γίνει σε οποιαδήποτε δημόσια αρχή. Αποκλείεται οποιοσδήποτε άλλος τρόπος άσκησης και ειδικότερα η αποστολή της μέσω ταχυδρομείου. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, η αίτηση αναίρεσης απορρίπτεται ως απαράδεκτη, ΣτΕ 5337/95, ΔΦΝ 1996. 974.

Η προθεσμία άσκησης είναι για τον ιδιώτη διάδικο (φυσικό ή νομικό πρόσωπο) εξήντα ημέρες από την επίδοση της απόφασης. Φυσικά, μπορεί η αναίρεση να ασκηθεί

και πριν από την επίδοση της απόφασης. Για τη διάδικο διοικητική αρχή, το νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή τον προϊστάμενό τους υπουργό, εφ’ όσον δεν ορίζεται διαφορετικά, η προθεσμία είναι πάλι εξήντα ημέρες από τη χρονολογία δημοσίευσης της απόφασης.

Η Γραμματεία του αρμοδίου τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας (Στ’ Τμήμα), στέλνει αντίγραφο του δικογράφου της αναίρεσης, το οποίο συνοδεύεται από την πράξη ορισμού δικασίμου και το όνομα του εισηγητή.

Η επίδοση προς τον αναιρεσίβλητο (ΔΟΥ, Τελωνείο κ.λπ) γίνεται με φροντίδα της Γραμματείας του Στ’ Τμήματος του συμβουλίου της Επικρατείας (αρθ. 33 παρ. 1 του Ν 2721/99). Με την ίδια διάταξη μεταφέρεται το βάρος της κοινοποίησης στον αναιρεσείοντα, στην περίπτωση κατά την οποία, από υπαιτιότητά του, είτε δεν αναγράφεται στο δικόγραφο της αναίρεσης καμιά ένδειξη για τη διεύθυνση του αναιρεσίβλητου, είτε αυτή έχει αναγραφεί εσφαλμένα. Στην προκειμένη περίπτωση, όμως, δεν έχει εφαρμογή η διάταξη αυτή, αφού η διεύθυνση της Αρχής είναι γνωστή.

Στο δικόγραφο της αίτησης αναίρεσης πρέπει να αναφέρονται οι λόγοι της αναίρεσης, καθώς και ο διορισμός αντικλήτου.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, στο κεφάλαιο για την αναστολή εκτέλεσης, η άσκηση της αίτησης αναίρεσης δεν αναστέλλει την εκτέλεση της απόφασης που διέταξε προσωποκράτηση.

Όσον αφορά στην περίπτωση άσκησης αίτησης αναστολής εκτέλεσης ενώπιον του ΣτΕ, η 712/1995 απόφαση της Επιτροπής Αναστολών του ΣτΕ έκρινε ότι δεν μπορεί να χορηγηθεί αναστολή σε απόφαση, αλλά μόνο σε πράξη, σύμφωνα με το άρθρο 52 παρ. 2 του Π.Δ. 18/1989 (βλ. και κεφάλαιο για την αναστολή εκτέλεσης).

Κατόπιν αυτού, γεννάται το ερώτημα τί δυνατότητες έχει ο οφειλέτης σε βάρος του οποίου έχει εκδοθεί απόφαση που διατάσσει κράτηση, και την οποία απόφαση έχει ήδη αναιρεσιβάλλει. Εφ’ όσον συντρέχουν οι λόγοι αναστολής που αναφέρονται στο σχετικό κεφάλαιο, μπορεί να υποβάλλει αίτηση αναστολής ενώπιον του Προέδρου Πρωτοδικών του Διοικητικού Δικαστηρίου της περιφέρειας που έχει έδρα η αιτούσα την προσωποκράτηση αρχή. Επίσης, να προβάλλει αντιρρήσεις στην περίπτωση που συλληφθεί.

Πρόσθετοι λόγοι αναίρεσης κατατίθενται στη γραμματεία του Συμβουλίου Επικρατείας. Σύμφωνα με τα Ν.Δ. 170/1973 και Π.Δ. 18/1989, το δικόγραφο επιδίδεται με φροντίδα του αναιρεσείοντος ή του εκπροσώπου του δημοσίου, δεκαπέντε τουλάχιστον πλήρεις ημέρες πριν από τη δικάσιμη.

Το υπόμνημα, καθώς και όλα τα σχετικά έγγραφα, κατατίθενται στη γραμματεία του Στ’ Τμήματος του ΣτΕ. Η προθεσμία κατάθεσης είναι έξι ημέρες (Ν.Δ. 170/1973 και Π.Δ. 18/1989) πριν από τη δικάσιμη. Υπάρχει όμως η δυνατότητα να ζητηθεί προθεσμία για την κατάθεση του υπομνήματος ή και άλλων εγγράφων. Η νομιμοποίηση γίνεται με την παρουσία του διαδίκου ή και με πληρεξούσιο προς τον δικηγόρο. Το πληρεξούσιο μπορεί να είναι ειδικό, αλλά και γενικό δικαστικό, αρκεί να μην έχει

συμπληρωθεί πενταετία από το έτος που δόθηκε η εντολή, μέχρι το έτος συζήτησης της αναίρεσης.

Με το άρθρο 33 παρ. 2 του Ν 2721/99 καθιερώθηκε η υποχρέωση του εισηγητή να δηλώσει στη γραμματεία πέντε ημέρες πριν από τη δικάσιμη, αν πρόκειται να συζητήσει ή όχι την υπόθεση.

Οι διάδικοι δεν μπορούν να παρασταθούν αυτοπροσώπως, αλλά μόνο με δικηγόρο, ο οποίος έχει προαχθεί σε “παρ’ Αρείω Πάγω”. Κατά τη διαδικασία ο εισηγητής αναπτύσσει την εισήγησή του και κατόπιν γίνεται προφορική ανάπτυξη και από τους πληρεξούσιους δικηγόρους.

ΟΙ ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Η με αριθ. 367/2002 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας αναίρεσε απόφαση του Τριμελούς Δ/κού Πρωτοδικείου Ηρακλείου, το οποίο είχε δικάσει σε δεύτερο βαθμό και είχε κάμει δεκτή έφεση της ΔΟΥ για προσωποκράτηση οφειλέτη. Η απόφαση του Πρωτοδικείου αναιρέθηκε για τον λόγο ότι δεν είχε προβεί σε κρίση περί του αν η λήψη του μέτρου της προσωπικής κράτησης σε βάρος του αναιρεσείοντος υπερέβαινε, εν όψει της κατάστασης της υγείας αυτού και σε συνδυασμό προς το προχωρημένο της ηλικίας του, το αναγκαίο μέτρο.

Οι με αριθ. 1623/2002 (και 1624/2002) αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας (επταμ. σύνθεση) αποφάνθηκαν ότι οι διατάξεις του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας για την προσωποκράτηση παραβιάζουν τις συνταγματικές διατάξεις που κατοχυρώνουν την προστασία της αξίας του ανθρώπου, το δικαίωμα της προσφυγής στα δικαστήρια για την παροχή εννόμου προστασίας, την υποχρέωση του κράτους να μεριμνά για την υγεία των πολιτών με ειδικά μέτρα προστασίας της νεότητας, του γήρατος, των αναπήρων, των απόρων και τις αρχές του κοινωνικού Κράτους Δικαίου.

Η υπόθεση πάντως έχει παραπεμφθεί στην Ολομέλεια, η οποία θ’ αναμένεται να επικυρώσει την απόφαση της επταμελούς σύνθεσης.

Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΩΝ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ

Το παράδειγμα του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (Ν 2639/1998)
(γνωμοδοτικό σημείωμα)

Χαράλαμπος Χρυσανθάκη*

Το επαγγελματικό σωματείο Χ έθεσε υπόψη μου τις διατάξεις του Ν 2639/1998 “Ρύθμιση εργασιακών σχέσεων, σύσταση Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας και άλλες διατάξεις” (ΕτΚ Α’ 205), καθώς και το από 12.3.1999 σχέδιο διατάγματος, με τίτλο “Οργάνωση Υπηρεσιών Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.ΕΠ.Ε)”.

I. ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Τα ερωτήματα τα οποία τίθενται είναι τα ακόλουθα:

α) Βρίσκονται εντός εξουσιοδοτήσεως οι διατάξεις του άρθρου 17 Α’, και Β’ και Γ’ του σχεδίου διατάγματος, στον βαθμό που προβλέπουν ότι υπάλληλοι του Κλάδου ΤΕ των σε αυτές αναφερομένων ειδικοτήτων μπορούν να προΐστανται των οργανικών μονάδων (τιμημάτων) που απαριθμούνται στο πιο πάνω άρθρο;

β) Είναι νόμιμη η πρόβλεψη του άρθρου 17 Β’ εδαφ. 3 και Γ’ εδαφ. 2, 3, 4 και 5 του σχεδίου διατάγματος, σύμφωνα με την οποία υπάλληλοι των κλάδων ΔΕ - Διοικητικού/Λογιστικού και ΔΕ - Τεχνικών μπορούν να οριστούν προϊστάμενοι των περιφερειακών υπηρεσιών κοινωνικής επιθεώρησης καθώς και τεχνικής και υγειονομικής επιθεώρησης, εφ’ όσον τους έχουν ανατεθεί καθήκοντα επιθεωρητή εργασίας;

II. ΑΠΑΝΤΗΣΗ

A. Το νομικό καθεστώς του Σώματος Επιθεωρητών Εργασίας.

1. Με τον Ν 2639/1998 συστάθηκε στο Υπουργείο Εργασίας, με τη μορφή υπηρεσίας απευθείας υπαγόμενης στον Υπουργό, υπό τη διεύθυνση του Ειδικού Γραμματέα, το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.ΕΠ.Ε) (άρθρο 6.). Ο νομοθέτης καθόρισε την αποστολή (άρθρο 6 παρ. 1), καθώς και τις αρμοδιότητες (άρθρο 7) της υπηρεσίας αυτής.

2. Όσον αφορά στη συγκρότηση του Σώματος, προβλέπεται από το άρθρο 8 & 1 του νόμου ότι στην υπηρεσία αυτή συνιστώνται 760 θέσεις εργασίας Τεχνικών Επιθεωρητών Εργασίας και Υγειονομικών Επιθεωρητών Εργασίας. Ως επιθεωρητές και των τριών κλάδων ορίζονται υπάλληλοι κατηγορίας ΠΕ ή ΤΕ, κατά τις διακρίσεις του νόμου (άρθρο 8 παρ. 1 εδαφ. 1). Επίσης συνιστώνται 278 θέσεις υπαλλήλων κατηγορίας ΠΕ και ΔΕ, κατά την πρόβλεψη του νόμου (άρθρο 8, παρ.1, εδαφ. 2), έργο των οποίων είναι η γραμματειακή, διοικητική και λοιπή υποστήριξη του Σώματος.

3. Οι Επιθεωρητές ασκούν τα ακόλουθα καθήκοντα και πρέπει να συγκεντρώνουν τα εξής προσόντα, κατά την τριπλή διάκριση που καθιερώνει ο νομοθέτης:

* Ο Χαράλαμπος Χρυσανθάκης είναι Αναπλ. Καθηγητής στο Παν/μίο Αθηνών.

3.1. Οι Κοινωνικοί Επιθεωρητές Εργασίας διενεργούν ελέγχους σε σχέση με την τήρηση και την εξασφάλιση της εφαρμογής, αφ' ενός της προστατευτικής εργατικής νομοθεσίας και αφ' ετέρου της υποχρέωσης ασφαλιστικής κάλυψης των εργαζομένων. Τα καθήκοντα αυτά ανατίθενται σε υπαλλήλους των κλάδων ΠΕ - Διοικητικού ή ΤΕ Διοικητικού/Οικονομικού με τα ειδικά προσόντα που θα προβλεφθούν με προεδρικό διάταγμα, το οποίο θα εκδοθεί κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 8 παρ. 5 του νόμου, αφού προηγουμένως υποστούν την ειδική εκπαίδευση, για την οποία προνοεί το άρθρο 10 του ίδιου νόμου (άρθρο 8 παρ. 1α' του νόμου)¹.

3.2. Οι Τεχνικοί Επιθεωρητές Εργασίας πραγματοποιούν ελέγχους για τη διακρίβωση και την εξασφάλιση της εφαρμογής της εργατικής νομοθεσίας για την ασφάλεια και την υγεία των εργαζομένων. Τα σχετικά καθήκοντα ασκούνται από υπαλλήλους των κλάδων ΠΕ - Μηχανικών ή ΠΕ - Θετικών Επιστημών ή ΤΕ - Τεχνολογικών Εφαρμογών, εφ' όσον συγκεντρώνουν τα προσόντα που θα προβλεφθούν με το προεδρικό διάταγμα του άρθρου 8 παρ. 5 του νόμου και αφού προηγουμένως έχουν υποστεί την εκπαίδευση του άρθρου 10, σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν αμέσως πιο πάνω προκειμένου για τους Κοινωνικούς Επιθεωρητές Εργασίας (άρθρο 8 παρ. 2β' του νόμου).

3.3. Τέλος, οι Υγειονομικοί Επιθεωρητές Εργασίας έχουν ως αντικείμενο ενασχόλησης την εξασφάλιση της εφαρμογής της νομοθεσίας για την προστασία της υγείας των εργαζομένων. Τα σχετικά καθήκοντα ασκούνται από υπαλλήλους ΠΕ - Ιατρών Εργασίας, ΠΕ - Ιατρών Ειδικοτήτων, ΤΕ - Εποπτών Δημόσιας Υγείας, ΤΕ - Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας σχετικών με την προστασία της υγείας των εργαζομένων, εφ' όσον έχουν τα προσόντα και υποστούν την προσήκουσα εκπαίδευση, που προβλέπεται με ανάλογο τρόπο και για τους υπόλοιπους Επιθεωρητές (άρθρο 8 παρ. 2γ' του νόμου).

Β. Στελέχωση του Σ.ΕΠ.Ε.

4. Το Σ.ΕΠ.Ε. στελεχώνεται, σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 3 του Ν 2639, με δύο τρόπους, δηλαδή, είτε με πρόσληψη προσωπικού που έχει τα νόμιμα προσόντα είτε με απόσπαση ήδη υπηρετούντος προσωπικού². Στο Σώμα μπορούν να αποσπώνται υπάλληλοι του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, αλλά και των άλλων υπουργείων του Κράτους, καθώς και υπάλληλοι των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου. Ειδικώς ως προς τους υπαλλήλους του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων ορίζεται ότι τοποθετούνται στο Σ.ΕΠ.Ε, εφ' όσον έχουν πενταετή εμπειρία στο αντικείμενο δραστηριότητας των πρώην Επιθεωρήσεων Εργασίας και συγκεντρώνουν τα υπόλοιπα προσόντα, που προβλέπει σχετικώς η παρ. 2 του άρθρου 8 του νόμου (άρθρο 8 παρ. 3). Πέραν τούτου, επιτρέπεται κατ' εξαίρεση η ανάθεση (και άσκηση) καθηκόντων Επιθεωρητή Εργασίας και σε υπαλλήλους του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων κατηγορίας ΔΕ, με την προϋπόθεση ότι

1. Σημειώνεται πάντως, ότι η εισαγωγική εκπαίδευση δεν απαιτείται προκειμένου για υπαλλήλους που αποσπώνται στο Σ.ΕΠ.Ε, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 8 παρ. 3, 4 του νόμου κατά την πρώτη εφαρμογή του (άρθρο 10 παρ. 4).

2. Μάλιστα η πρόταξη της απόσπασης ως τρόπου στελέχωσης του Σώματος υποδηλώνει την προτεραιότητά της στη σκέψη του νομοθέτη, τουλάχιστον κατά την πρώτη εφαρμογή του νόμου, αλλά και μεταγενέστερα, ως η πλέον συνήθης λύση.

έχουν επταετή εμπειρία σε τέτοιου είδους καθήκοντα (άρθρο 8 παρ. 4). Η έννοια του κανόνα αυτού είναι ότι *μία τέτοια ανάθεση καθηκόντων επιτρέπεται σε εξαιρετικές περιπτώσεις, μετά από εκτίμηση των υπηρεσιακών αναγκών και με σχετική απόφαση, η οποία πρέπει να είναι ειδικώς αιτιολογημένη*³. Κατά τα λοιπά, τα ειδικότερα ζητήματα διάρθρωσης, οργάνωσης, άσκησης των αρμοδιοτήτων, κατανομής των θέσεων, πρόβλεψης προσόντων και επιλογής του προσωπικού του Σώματος επαφίενται στη διοίκηση, η οποία και καλείται να τα ρυθμίσει με την έκδοση σχετικού προεδρικού διατάγματος (άρθρο 8 παρ. 8 του νόμου).

Γ. Ο ορισμός προϊσταμένων των οργανικών μονάδων (τμημάτων) του Σ.ΕΠ.Ε.

5. Είναι γεγονός ότι ο νομοθέτης σιωπά ως προς το ειδικότερο ζήτημα του ορισμού των προϊσταμένων. Είναι μάλιστα λίαν αμφίβολο, εάν το σύνολο των σχετικών υπηρεσιακών ζητημάτων μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί αντικείμενο της εξουσιοδότησης του άρθρου 8 παρ. 5 του νόμου. Και τούτο διότι η διάταξη αυτή δεν μνημονεύει την υπηρεσιακή κατάσταση μεταξύ των αντικειμένων της εξουσιοδότησης που παρέχεται, περιοριζόμενη σε όσα προαναφέρθηκαν. Ίσως θα μπορούσε να αναζητήσει κανείς έρεισμα στα αναφερόμενα περί οργάνωσης και λειτουργίας του Σ.ΕΠ.Ε., πλην όμως η σοβαρότητα και η έκταση του ζητήματος των υπηρεσιακών μεταβολών δεν επιτρέπει τη συναγωγή ενός τέτοιου συμπεράσματος. Σε διαφορετική περίπτωση μία τέτοια εξουσιοδότηση είναι γενική και αόριστη και ως εκ τούτου ανίσχυρη κατά την έννοια του άρθρου 43 παρ. 2 του Συντάγματος⁴. Επομένως, με δεδομένη τη σημασία αλλά και την ευρεία έκταση της ρύθμισης των υπηρεσιακών μεταβολών, θα πρέπει να αναζητήσουμε τη διέπουσα ρύθμιση στις διατάξεις του Υπαλληλικού Κώδικα⁵, που εφαρμόζεται συμπληρωματικώς προς τις διατάξεις του νόμου 2639/1998. *Δηλαδή οι διατάξεις του Ν 2639/1998, σε συνδυασμό με τις αντίστοιχες του Υπαλληλικού Κώδικα, συγκροτούν το πλαίσιο μέσα στο οποίο οφείλει να κινηθεί η διοίκηση κατά την έκδοση του προεδρικού διατάγματος του άρθρου 8 παρ. 5 του Ν 2639/98, προκειμένου να ρυθμίσει τις υπηρεσιακές μεταβολές και ειδικότερα τον ορισμό προϊσταμένων.*

6. Ανατρέχοντας στον Υπαλληλικό Κώδικα, διαπιστώνει κανείς ότι το υπο μελέτη ζήτημα ρυθμίζεται στα άρθρα 80 επ. Ειδικότερα, στο άρθρο 84 παρ. 3 ορίζεται ότι: “Ως προϊστάμενοι τμημάτων και αυτοτελών γραφείων ή αντιστοίχου επιπέδου οργανικών μονάδων επιλέγονται από το υπηρεσιακό συμβούλιο για μία τριετία υπάλληλοι με βαθμό Α΄. Εάν δεν υπάρχουν υπάλληλοι με βαθμό Α΄ ή εάν αυτοί δεν επαρκούν, επιλέγονται υπάλληλοι με βαθμό Β΄, οι οποίοι έχουν συμπληρώσει κατά κατηγορία ελάχιστο χρόνο υπηρεσίας στον βαθμό Β΄ πέντε (5) έτη προκειμένου για την κατηγορία ΠΕ, έξι (6) έτη προκειμένου για την κατηγορία ΤΕ, και επτά (7) έτη για την κατηγορία

3. Η αιτιολογία της εξαιρετικής ανάγκης που επιβάλλει την ανάθεση καθηκόντων και σε υπαλλήλους ΔΕ πρέπει να είναι ειδική, σαφής και επαρκής, αρκεί δε να προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλλου. Βλ. άρθρο 17 παρ. 1, 2 του Ν 2690/1999 «Κύρωση του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας» (ΤτΚ Α΄ 45).

4. Βλ. ΣτΕ 2309/1992, 183, 4203/1995 και Επ. Σπηλιωτόπουλον, *Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου*, εκδ. 8η, Αθήνα 1997, αρ. 54, σ. 62 - 63, και τις εκεί εκτενείς παραπομπές στη βιβλιογραφία και τη νομολογία. Του ίδιου, *Ζητήματα κανονιστικής αρμοδιότητας*, Αθήνα 1968.

5. Ν 2683/1999: «Κύρωση του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. και άλλες διατάξεις» (ΕτΚ Α 19).

ρία ΔΕ. Εάν δεν υπάρχουν υπάλληλοι με τις ανωτέρω προϋποθέσεις, επιλέγονται υπάλληλοι Β' βαθμού με λιγότερα χρόνια υπηρεσίας" ⁶.

6.1. Κατά την έννοια της διάταξης αυτής η επιλογή προϊσταμένου τμήματος γίνεται κατ' αρχάς μεταξύ υπαλλήλων με βαθμό Α', ανεξαρτήτως κατηγορίας και στη συνέχεια (μεταξύ υπαλλήλων) με βαθμό Β', κατά τις διακρίσεις του νόμου.

Βεβαίως, μεταξύ των επιμέρους κατηγοριών (ΠΕ, ΤΕ, και ΔΕ) υπαλλήλων προβάδισμα έχει, κατ' αρχήν, η κατηγορία ΠΕ. Για τον λόγο αυτό άλλωστε το άρθρο 83 παρ. 5 του Υπαλληλικού Κώδικα προβλέπει ότι αιτιολογία απαιτείται μόνο στην περίπτωση κατάδηλης υπεροχής του υποψηφίου που παραλείπεται. Επομένως, ζήτημα διάκρισης μεταξύ των επιμέρους κατηγοριών υπαλλήλων (λ.χ. μεταξύ ΠΕ και ΤΕ) και κατ' ακολουθίαν και των Επιθεωρητών Εργασίας, δεν τίθεται κατ' αρχάς, παρά μόνον όταν η επιλογή θα πρέπει να γίνει μεταξύ υπαλλήλων με βαθμό Β', οπότε πρέπει να συγκεντρώνουν την κλιμακούμενη προϋπηρεσία που προβλέπει ο νομοθέτης.

6.2. Μεταξύ των υπαλλήλων αυτών συγκαταλέγονται προς κρίση και υπάλληλοι ΔΕ, οι οποίοι συγκεντρώνουν προσόντα που προβλέπονται στο άρθρο 8 παρ. 4 του Ν 2639/1998. Και τούτο διότι είναι και αυτοί δημόσιοι υπάλληλοι, οι οποίοι μπορούν να καταλάβουν τον βαθμό Α', σύμφωνα με το άρθρο 79 παρ. 2 και 5 του Υπαλληλικού Κώδικα. Είναι βεβαίως ευνόητο ότι και οι υπάλληλοι αυτοί υπόκεινται σε σύγκριση με τους υπόλοιπους συναδέλφους τους, σύμφωνα με όσα ορίζει ο νομοθέτης (άρθρα 83 παρ. 85 του Υπαλληλικού Κώδικα). Η σχετική απόφαση του υπηρεσιακού συμβουλίου υπόκειται σε αιτιολόγηση σύμφωνα με όσα επιβάλλει το άρθρο 83 παρ. 5 του Υπαλληλικού Κώδικα.

Δ. Συμπεράσματα.

Συμπερασματικώς οι απαντήσεις στα δύο ερωτήματα τα οποία ετέθησαν είναι οι ακόλουθες:

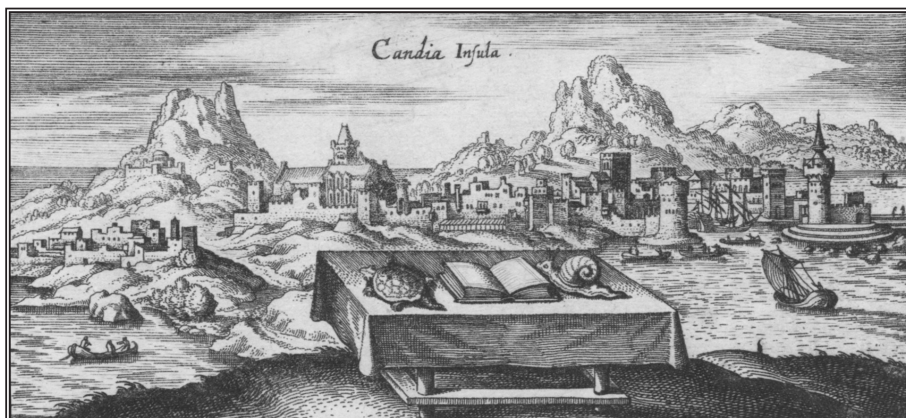
α) Οι υπάλληλοι της κατηγορίας ΠΕ και ΤΕ του άρθρου 17 Α', Β', και Γ' του σχεδίου διατάγματος κρίνονται από κοινού για την κατάληψη θέσεων προϊσταμένων τμημάτων, πλην όμως, τυχόν παράλειψη του προφανώς υπερέχοντος υποψηφίου υπόκειται σε αιτιολόγηση σύμφωνα με το άρθρο 83 παρ. 5 του Υπαλληλικού Κώδικα.

β) Οι υπάλληλοι ΔΕ - Διοικητικού / Λογιστικού και ΔΕ - Τεχνικών, εφ' όσον τους έχουν ανατεθεί καθήκοντα Επιθεωρητών Εργασίας, περιλαμβάνονται στους πίνακες υποψηφίων για την κατάληψη προϊσταμένων τμημάτων και συγκρίνονται με τους συνυποψηφίους τους με τη διαδικασία και τα κριτήρια που προβλέπουν τα άρθρα 80 επ., και ιδίως 83 έως και 85 του Υπαλληλικού Κώδικα.

6. Σύμφωνα με την προϊσχύουσα ρύθμιση, η οποία ήταν αποτυπωμένη στο άρθρο 36 του Ν 2190/1994, η επιλογή προϊσταμένων διευθύνσεων, τμημάτων, αυτοτελών γραφείων ή αντιστοίχου επιπέδου οργανικών μονάδων γινόταν από το υπηρεσιακό συμβούλιο μεταξύ υπαλλήλων κατηγορίας ΠΕ και βαθμού Α' ή, εάν δεν υπήρχαν ή δεν επαρκούσαν, βαθμού Β' με περισσότερα χρόνια στον βαθμό. Ως κριτήρια επιλογής τάσσονταν η υπηρεσιακή ικανότητα και δραστηριότητα, η επιτυχής άσκηση καθηκόντων προϊσταμένου οργανικής μονάδας οποιουδήποτε επιπέδου, η παρακολούθηση εκπαιδευτικών ή επιμορφωτικών προγραμμάτων, η βράβευση εργασιών, η κατοχή περισσότερων τίτλων σπουδών ΑΕΙ ή ΤΕΙ, η υποβολή, δημοσίευση προτάσεων ή εισηγήσεων για τη βελτίωση του παρεχόμενου έργου, η επίδειξη απροθυμίας, αδιαφορίας ή ραθυμίας, καθώς και η επιβολή πειθαρχικών ποινών σε βάρος του υπαλλήλου, βλ. Επ. Σπηλιωτόπουλου - Χαρ. Χρυσανθάκη, *Βασικοί θεσμοί δημοσιούπαλληλικού δικαίου*, 4η εκδ., Αθήνα 1995, σ. 116.

NΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

ΔΙΚΑΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Άρειος Πάγος - Αριθμ. Αποφ. 1207/2001 (Α' Πολιτικό Τμήμα)

Πρόεδρος: Στέφανος Μαθίας

Δικαστές: Σπυρίδων Γκιάφης, Γεώργιος Κάπος, Παναγιώτης Φίλιππόπουλος (εισηγητής),
Νικόλαος Γεωργίλης, Αρεοπαγίτες.

Δικηγόροι: Γεώργιος Παπουτσή, Κωνσταντίνος Καραγεώργος

Άρθρο 13 παραγρ. 1 της υπ' αριθμ. 503007/29-1-1976 απόφασης του Γεν. Γραμματέα του ΕΟΤ.

Σύμβαση ξενοδοχείου με πρακτορείο για εκμίσθωση ξενοδοχειακών καταλυμάτων ως συνόλου και για ολόκληρη την τουριστική περίοδο. Αγωγή του ξενοδοχείου για επιδίκαση του συμφωνηθέντος ποσού (μισθώματος). Άρνηση αγωγής από το πρακτορείο με το αιτιολογικό της καταγγελίας της σύμβασης την παραμονή έναρξης της ισχύος της. Απόρριψη ισχυρισμού με το αιτιολογικό ότι η καταγγελία ήταν εκπρόθεσμη, αφού δεν έγινε 21 ημέρες πριν από την έναρξη ισχύος της σύμβασης, όπως ορίζει το άρθρο 13 παραγρ. 1 της υπ' αριθμ. 503007/29.1.1976 απόφασης του Γεν. Γραμματέα του Ε.Ο.Τ., η οποία έχει περιβληθεί την ισχύ Νόμου.

Κατά το άρθρο 13 παρ. 1 της 503007/ 29-1-1976 αποφάσεως του Γεν. Γραμματέα του ΕΟΤ “περί κανονισμού σχέσεων ξενοδόχων και πελατών αυτών”, που κυρώθηκε και απέκτησε ισχύ νόμου με το άρθρο 8 του νόμου 1652/1986, “τουριστικών γραφείων ή ταξιδιωτικός οργανισμός δικαιούται να προβεί εις ακύρωσιν μέρους ή του συνόλου των συμφωνηθεισών κλινών άνευ υποχρέωσης καταβολής αποζημιώσεως, εφ’ όσον αποδεδειγμένως ειδοποιηθεί ο ξενοδόχος εικοσιμία ημέρας τουλάχιστον προ της αφίξεως των πελα-

τών”. Με τη διάταξη αυτή ρυθμίζεται η “εγγυημένη κράτηση”, κατά την οποία ο ξενοδόχος αναλαμβάνει την υποχρέωση να παραχωρεί τον συμφωνηθέντα αριθμό κλινών για την προκαθορισμένη περίοδο στον αντισυμβαλλόμενό του (στους υπ’ αυτού υποδειχθισόμενους τρίτους πελάτες του), ο οποίος οφείλει το συμφωνηθέν αντίτιμο, ανεξάρτητα αν έκανε χρήση των μισθωθεισών κλινών και αν οι πελάτες παρέμειναν οι ίδιοι ολόκληρη τη μισθωτική περίοδο ή εναλλάσσονταν. Στη σύμβαση δηλαδή αυτή, τον επιχειρηματικό κίνδυνο

να μην καλυφθούν οι συμφωνηθείσες κλί-
νες φέρει το τουριστικό γραφείο, το ο-
ποίο, βάσει της συμφωνίας, θα καταβάλ-
λει το συνολικό αντίτιμο (ίδε και Ολ. ΑΠ
38/1997).

Στην προκειμένη περίπτωση το Εφετείο
δέχθηκε τα ακόλουθα: Με το από 16-5-
1995 ιδιωτικό συμφωνητικό καταρτίστη-
κε μεταξύ των διαδίκων σύμβαση, κατά
την οποία η αναιρεσίβλητη, που διατηρεί
ξενοδοχειακό συγκρότημα στο ... Κρήτης
με τον διακριτικό τίτλο “Δ...”, ανέλαβε
την υποχρέωση να κρατήσει για λογαρια-
σμό της αναιρεσείουσας Αγγλικής εται-
ρίας τουριστικής πράκτορος, δεκαπέντε
μονόκλινα δωμάτια και δέκα “στούντιος”
του ξενοδοχείου της, για το χρονικό διά-
στημα από 1ης Απριλίου μέχρι 31 Οκτω-
βρίου 1996, αντί συνολικού ανταλλάγμα-
τος 30.750.000 δραχμών, έναντι του οποί-
ου καταβλήθηκαν ως προκαταβολή
3.075.000 δραχμές.

Η σύμβαση συμφωνήθηκε “γκαραντί”,
δηλαδή έλαβε χώρα εγγυημένη κράτηση
για την αποστολή εναλλασσόμενων πελα-
τών στις συγκεκριμένες κλίνες που κρατή-
θηκαν. Στις 4-12-1995 η αναιρεσείουσα
άλλαξε ιδιοκτησιακό καθεστώς και η νέα
διοίκηση, κατά την άποψη της οποίας η
συμφωνηθείσα ως άνω τιμή ήταν ασύμφο-
ρη, προέτεινε στην αναιρεσίβλητη να συμ-
φωνήσει στη μείωση της, επειδή όμως δεν
βρήκε ανταπόκριση, με επιστολή της που
επιδόθηκε σ’ αυτήν την 30η Μαρτίου 1996,
δηλαδή μία μέρα προ της συμφωνημένης
αφίξεως των πελατών, ανακοίνωσε σ’ αυ-
τήν την πρόθεσή της για καταγγελία της
συμβάσεως. Κρίνοντας ακολούθως το
Εφετείο με βάση τις παραδοχές αυτές ότι
η επίμαχη σύμβαση βρίσκεται έρρισμα στην
παραπάνω διάταξη του άρθρου 13 παρ. 1

της 503007/1976 απόφασης του Γενικού
Γραμματέα του ΕΟΤ και απορρίπτοντας
την έφεση της αναιρεσείουσας κατά της
πρωτόδικης απόφασης, με την οποία υ-
ποχρεώθηκε η τελευταία να καταβάλλει
στην αναιρεσίβλητη ενάγουσα το εκ δρχ.
27.675.000 υπόλοιπο του τιμήματος που
συμφωνήθηκε για ολόκληρη την ως άνω
χρονική περίοδο κράτησης των κλινών, ε-
πειδή ειδοποίησε την αντισυμβαλλομένη
της όχι πριν από 21 ημέρες τουλάχιστον,
δεν παραβίασε την ως άνω διάταξη. Επο-
μένως ο αντίθετος από το άρθρο 559 α-
ριθ. 1 ΚΠολΔ δεύτερος λόγος της αιτήσε-
ως, κατά τον οποίο δεν έπρεπε να υπο-
χρεωθεί η αναιρεσείουσα στην καταβολή
του ανταλλάγματος για ολόκληρη την πε-
ρίοδο, αλλά μόνο για τις πρώτες 21 ημέ-
ρες, εφ’ όσον συμφωνήθηκε ότι δεν θα
παρέμεναν στα κρατηθέντα δωμάτια οι ί-
διοι πελάτες αλλά θα εναλλάσσονταν, εί-
ναι απορριπτέος ως αβάσιμος, αφού κα-
τά τις παραδοχές της αποφάσεως συμφω-
νήθηκε εγγυημένη κράτηση των δωμα-
τίων για όλη τη συγκεκριμένη χρονική
περίοδο, ως σύνολο και με ενιαίο αντάλ-
λαγμα, η γενική δε αναφορά περί εναλ-
λασσομένων πελατών δεν αλλοιώνει τον
παραπάνω χαρακτήρα της συμβάσεως.

Από τις προαναφερόμενες παραδοχές
της απόφασης δεν προκύπτουν ασάφειες
ή αντιφάσεις ως προς το ουσιώδες ζήτη-
μα του χρόνου κατά τον οποίο έγινε η εκ-
μέρους της αναιρεσείουσας ειδοποίηση
της αναιρεσίβλητης περί της μη αφίξεως
τουριστών στο ξενοδοχείο, αφού ρητώς
αναφέρεται σ’ αυτή ότι η ειδοποίηση έλα-
βε χώρα με επιστολή της αναιρεσείουσας
που κοινοποιήθηκε στην αναιρεσίβλητη
την 30η Μαρτίου 1996. Επομένως, ο αντί-
θετος πρώτος λόγος της αναίρεσης, από

το εδάφιο 19 του άρθρου 559 ΚΠολΔ, είναι αβάσιμος. Εξ’ άλλου εφ’ όσον έγινε δεκτό με την απόφαση ότι η εκ μέρους της αναιρεσεύουσας ειδοποίηση - καταγγελία έλαβε χώρα μια μόνο ημέρα προ της συμφωνημένης αφίξεως των πελατών, ο τρίτος λόγος της αιτήσεως, κατά τον οποίο “το Εφετείο που έκρινε περαιτέρω

ότι η επικαλούμενη από την αναιρεσεύουσα συμφωνία, κατά την οποία αυτή είχε δικαίωμα να προβεί αζημίως στην ακύρωση της κράτησης προ επτά ημερών, είναι ανίσχυρη, διότι προσκρούει στην αναγκαστικού δικαίου ως άνω διάταξη του άρθρου 13 παρ. 1, παραβίασε τη διάταξη αυτή”, είναι προεχόντως αλυσιτελής.

ΕΜΠΡΑΓΜΑΤΟ ΔΙΚΑΙΟ

Πολ. Πρωτοδικείο Λασιθίου Αριθ. Αποφ. 22/2002 (τακτική διαδικασία)

Πρόεδρος: Νικόλαος Βεργιτσάκης

Δικαστές: Γεώργιος Γεωργούντζος, Χρήστος Παπακώστας (εισηγητής)

Δικηγόροι: Θεμιστοκλής Χαλκιαδάκης, Μαρία Αρναουτάκη

Άρθρο 51 εισ. Ν. ΑΚ 57, ΑΚ 967 ΑΚ

Εννοια κοινοχρήστου πράγματος. Τρόπος σύστασης, αριθμός δικαιουμένων να κάνουν χρήση προσώπων. Κοινόχρηστα πράγματα τα οποία είναι εκτός συναλλαγής είναι ιδίως τα νερά με ελεύθερη και αέναη ροή, οι δρόμοι, οι πλατείες, οι γαλοί, τα λιμάνια και οι όρμοι, οι όχθες πλεύσιμων ποταμών, οι μεγάλες λίμνες και οι όχθες τους. Στα πράγματα αυτά δικαιούται να κάνει χρήση ευρύτερος, άοριστος, αλλά όχι υποχρεωτικά απεριόριστος αριθμός προσώπων. Τον προορισμό και τον χαρακτήρα του κοινοχρήστου λαμβάνουν τα πράγματα είτε από τη βούληση του ιδιοκτήτη (εκδηλουμένη με δωρεά, διαθήκη κ.λπ), είτε με Νόμο, είτε με πράξη της αρμόδιας Διοικητικής Αρχής (π.χ. κύρωση πράξης εφαρμογής που ορίζει ότι μιά ιδιωτική έκταση θα έχει στο εξής τον χαρακτήρα κοινόχρηστης πλατείας). Ο εμποδιζόμενος στη χρήση κοινοχρήστου πράγματος προστατεύεται από τη διάταξη του άρθρου 57 ΑΚ περί προσβολής προσωπικότητας και όχι από τις διατάξεις περί νομής. Ιδιωτική διαφορά σε κοινόχρηστους δρόμους υπάγεται πάντοτε στην αρμοδιότητα του Ειρηνοδικείου (άρθρο 15 εδαφ. 5 και 6 ΚΠολΔ. Ο ισχυριζόμενος ότι κάποιος δρόμος είναι δημοτικός (και άρα κοινόχρηστος) θα πρέπει να αποδείξει είτε ότι έλαβε τον χαρακτήρα αυτό από κάποια πράξη της Δημοτικής Αρχής, είτε ότι υφίσταται από αμνημονεύτων ετών, δηλαδή από τόσων ετών ώστε η γενεά ανθρώπων που ζούσε κατά την εισαγωγή του ΑΚ (23.2.1946) και αυτή που αμέσως προηγήθηκε, κάθε μία από αυτές διάρκειας σαράντα ετών, να μην γνώρισαν διαφορετική κατάσταση (ΑΠ 262/1987, Δνη 29/1360).

Η έφεση των εναγόντων, ήδη εκκαλούντων, κατά της υπ’ αριθ. 131/ 1997 οριστικής απόφασης του Ειρηνοδικείου Αγίου Νικολάου, το οποίο δίκασε την αγωγή των εναγόντων, ήδη εφεσιβλήτων, κατά την τακτική διαδικασία, έχει ασκηθεί σύμφωνα με τις νόμιμες διατυπώσεις και εμπρόθεσμα (άρθρα 511 επ., 518 παρ. 1 του ΚΠολΔ), όπως προκύπτει από την επισημείωση της δικαστικής επιμελήτριας

Ε. Δ. επί του προσκομισθέντος επικυρωμένου αντιγράφου της ως άνω οριστικής απόφασης του Ειρηνοδικείου Αγίου Νικολάου). Είναι επομένως παραδεκτή και πρέπει να ερευνηθεί κατά την ίδια διαδικασία, για να κριθεί ως προς τη νομική και ουσιαστική της βασιμότητα (άρθρα 533 παρ. 1 ΚΠολΔ).

Σύμφωνα με το άρθρο 967 του ΑΚ πράγματα κοινής χρήσεως τα οποία είναι

εκτός συναλλαγής (άρθρο 966 του ΑΚ) είναι ιδίως τα νερά με ελεύθερη και ανέναη ροή, οι δρόμοι, οι πλατείες, οι γιαλοί, τα λιμάνια και οι όρμοι, οι όχθες πλεύσιμων ποταμών, οι μεγάλες λίμνες και οι όχθες τους. Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι κοινόχρηστα πράγματα είναι εκείνα που δικαιούται να χρησιμοποιήσει ευρύτερος, αόριστος, αλλά όχι οπωσδήποτε και απεριορίστος αριθμός προσώπων (ΑΠ 2062/1984 ΝοΒ 33/1163, ΕφΠειρ 1548/1987, ΕλλΔνη 29/756). Τα κοινής χρήσεως πράγματα έλαβαν τον προσορισμό αυτό είτε από τον νόμο είτε από τη βούληση του ιδιοκτήτη, που δηλώθηκε με διαθήκη ή δωρεά υπό τρόπο, κατά τις διατάξεις των άρθρων 1715, 2014 και 503 ΑΚ, με την τήρηση των νόμιμων προϋποθέσεων (ΑΠ 1882/1986, ΝοΒ 36/349). Τον χαρακτήρα κάποιου χώρου ως κοινόχρηστου πράγματος προσδίδει σ' αυτόν πράξη της αρμόδιας διοικητικής Αρχής, σύμφωνα με τις διατάξεις περί Σχεδίων Πόλεων, που περιλαμβάνει το ρυμοτομικό Διάταγμα του Σχεδίου Πόλεως ή η βούληση του ιδιοκτήμονα (ΑΠ 425/ 1987, ΕΕΝ 55/127, ΑΠ 228/1983, ΕΕΝ 50/783).

Αν το ακίνητο ανήκει σε ιδιώτη, για να γίνει κοινόχρηστο όταν περιληφθεί στο ρυμοτομικό Σχέδιο της πόλεως, χρειάζεται να τηρηθεί η διαδικασία της αναγκαστικής απαλλοτριώσεως και να καταβληθεί αποζημίωση. Στο προγενέστερο βυζαντινορωμαϊκό δίκαιο τα πράγματα έπαιρναν τον προσορισμό της κοινής χρήσεως: α) κατά τις διατάξεις της νομοθεσίας "περί Σχεδίων Πόλεων", ειδικότερα δε για τους κοινοτικούς ή δημοτικούς δρόμους που ενώνουν χωριά του ίδιου δήμου ή κοινότητας (άρθρο 4 παρ. 1 του

Ν 3406/1927) δεν προβλέπεται διαδικασία ανακηρύξεως, όπως για τους εθνικούς ή επαρχιακούς, και συνεπώς η ύπαρξή τους είναι θέμα πραγματικό, β) Με τη βούληση του ιδιοκτήτη (με δικαιοπραξία) και μεταγραφή (Ν 6 παρ. 23, πανδ. 34.2, ΑΠ 677/1978, ΝοΒ 27/520, ΕφΑθ 3279/ 1981, Αρμ 36/ 197). γ) Με την παραγραφή του αμνημονεύτου χρόνου Ν 3, πανδ. 437, Ν 2 βασ. 58. 13 Ν 28 βασ. 22. 3 και Ν 4 βασ. 58. 20, δηλαδή με την άσκηση πράξεων που αποτελούν περιεχόμενο της κοινής χρήσεως από αμνημονεύτου χρόνου και επομένως η ιδιότητα αυτή που έχει προσδοθεί στο πράγμα παραμένει (ΑΠ 262/ 1987, ΕλλΔνη 29/1360, ΑΠ 399/1967, ΝοΒ 15/1160, ΣτΕ Ολομ. 1279/1948, Εφ. Θεσ. 1710/1990, ΕλλΔνη 31/1332, ΕφΠειρ 1515/1988, ΕλλΔνη 31/1482). Ο θεσμός του αμνημονεύτου χρόνου εφαρμόζεται, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ΕισΝΑΚ, αν ήδη κατά την εισαγωγή του ΑΚ είχαν ολοκληρωθεί οι ουσιαστικές προϋποθέσεις του, αν δηλαδή τότε (23.2.1946) ούτε οι άνθρωποι που ζουν ούτε οι γονείς τους, δηλαδή δύο συνεχείς γενιές από 40 έτη η κάθε μία, διατηρούσαν διαφορετική εικόνα από τη γνωστή σ' αυτούς (ΑΠ 1905/1988 ΝοΒ 37, 733, ΑΠ 262/ 1987, ο.π., ΕφΠειρ 1548/1987 ΕλΔ 29/ 756). Με χρησιμότητα (τακτική ή έκτακτη) το ρυμοτομούμενο δεν μπορούσε να γίνει κοινόχρηστο. Μετά τον ΑΚ μπορεί να θεμελιωθεί ένσταση καταχρήσεως δικαιώματος (ΑΠ 544/ 1972, ΕΕΝ 39/814). Η ένσταση αυτή μπορεί να προταθεί κατά του κυρίου του ακινήτου, ο οποίος για μεγάλο χρόνο άφησε το πράγμα εκτεθειμένο στην κοινή χρήση (Μπαλής, Γεν. Αρχ. παρ. 204, σ. 52, Εφ ΑΘ 310/1978, ΝοΒ 27/103). Η προστασία

της κοινής χρήσεως αφήνεται στην Αστυνομία ή σε άλλη Δημόσια Αρχή, που ορίζεται από τον Νόμο, η οποία μπορεί να εκδίδει σχετικές διατάξεις για τη συντήρηση, ασφάλεια, καθαριότητα, ησυχία κ.λπ. (άρθρο 21 παρ. 1 του Ν 3406/1927, άρθρο 53 του περί δημοτικής αστυνομίας Β.Δ/τος της 31.12.1836, άρθρο 42 του Ν ΓΥΚΖ/1909, άρθρο 29 του ΝΓΦΜΒ/1910, Κων. Παπαδόπουλου: *Αγωγές εμπραγμάτων δικαίου*, έκδοση 1992, τόμος 2ος, αρ. 521, σελ. 560-561). Το Δημόσιο για την άρση της προσβολής της κυριότητας και νομής του στα κοινόχρηστα πράγματα έχει τις αγωγές κυριότητας και νομής (ΑΠ 590/ 1981, ΝοΒ 30/221, ΑΠ 461/1968, ΝοΒ 16/ 1148). Επιπλέον μπορεί να ασκήσει αναγνωριστική αγωγή εφ’ όσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις της ασκήσεώς της (ΑΠ 358/1960, ΝοΒ 8/1194, ΕφΚρ 65/1963, ΝοΒ 12/211). Όταν τρίτος εμποδίζεται στην ελεύθερη χρήση του κοινόχρηστου πράγματος, δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις για την προστασία της νομής, γιατί αυτή δεν μπορεί να υπάρξει υπέρ αυτού. Επομένως, η άρση της προσβολής θα ζητηθεί παράλληλα τόσο από τον κύριο με τις αγωγές κυριότητας και νομής, όσο και από κάθε πολίτη με την ΑΚ 57 (δικαίωμα προσωπικότητας, Βλ. Παππά, στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθοπούλου, άρθρο. 969 αρ. 54, ΑΠ 286/1987, ΕλλΔνη 29/1365, ΕφΑΘ 9342/1991, ΕλλΔνη 35/1994). Αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 682 του ΚΠολΔ, χωρεί προστασία και με ασφαλιστικά μέτρα. Ιδιωτική διαφορά στους κοινόχρηστους δρόμους υπάγεται στην αρμοδιότητα του Ειρηνοδικείου (άρθρο 15 εκδ. 5 και 6 του ΚΠολΔ). Ο ισχυριζόμενος ότι κάποιος δρόμος είναι δημοτικός πρέπει

για το ορισμένο του ισχυρισμού του να προσδιορίσει τον νόμιμο τρόπο με τον οποίο απέκτησε την ιδιότητα αυτή. Ειδικότερα ο επικαλούμενος την αμνημονεύτου χρόνου αρχαιότητα, δηλαδή την αμνημονεύτου χρόνου παράδοση του ακινήτου σε κοινή χρήση, πρέπει να επικαλεστεί, και σε περίπτωση αμφισβήτησεως να αποδείξει, ότι η τωρινή κατάσταση πραγμάτων υπάρχει από χρόνο τόσο, ώστε η γενιά ανθρώπων που ζούσε κατά την εισαγωγή του ΑΚ (23/2/ 1946) και αυτή που αμέσως προηγήθηκε, κάθε μία από αυτές διάρκειας σαράντα ετών, να μη γνώρισαν διαφορετική κατάσταση (ΑΠ 262/ 1987, ΕλλΔνη 29/1360, ΕφΠειρ 1548/ 1987 ΕλλΔνη 29/756). Κατά το ρωμαϊκό δίκαιο οι αγροτικοί δρόμοι, οι οποίοι έγιναν με αγρούς ιδιωτικούς παρακείμενους και των οποίων δεν σώζεται μνημη, ανήκαν στους δημόσιους δρόμους (Οικονομίδη, Εμπρ. Δικ. Αρ. 155 σημ. 22). Πρέπει, δηλαδή, να καθορίζεται στην αγωγή ο νόμιμος τρόπος με τον οποίο ο δρόμος απέκτησε την ιδιότητα του κοινοτικού ή δημοτικού, διαφορετικά είναι αόριστη (ΑΠ 242/1994, ΝοΒ 43/55, Κων/νου Παπαδόπουλου, ο.π., σελ 573 και 598). Οι παραπάνω διατάξεις του βυζαντινού δικαίου ίσχυσαν μέχρι τις 23/2/1946 και στην Κρήτη (ΑΠ 572/1957 BEN 25, 203), αφού ο προϊσχύσας από το 1904 (άρθρο 1357 Κρητ. ΑΚ) Κρητικός αστικός κώδιξ δεν είχε σχετική πρόβλεψη, και οι παραπάνω διατάξεις τόσο του βυζαντινορωμαϊκού δικαίου, αποτελούσες λίγο μετά την προσαρτηση της Κρήτης στην Ελλάδα, από την ισχύ του 147/1914 (άρθρο 2) μέχρι τις 23/2/1946, καθολικό νόμο, όσο και ο προϊσχύσας στην Κρήτη (μέχρι το 1904) οθωμανικός ΑΚ (άρθρο 6), σύμφωνα με

τον οποίο “το αρχαίον μένει εν η ευρίσκεται καταστάσει”, εφαρμόζονταν (μέχρι τις 23/2/1946) προς συμπλήρωση των κενών του Κρητικού Αστικού Κώδικα ΑΠ 572/1957, *ο.π.*). Εξ’ άλλου, τη σχετική αγωγή (άρθρο 57 του ΑΚ) έχει δικαίωμα να ασκήσει εκείνος που προσβάλλεται παράνομα στο δικαίωμα της προσωπικότητάς του, εναντίον αυτού που προσβάλλει ή απειλεί να προσβάλλει το σχετικό δικαίωμά του, με εφαρμογή του άρθρου 926 ΑΚ, αν οι δράστες είναι περισσότεροι, όχι όμως και εναντίον των κληρονόμων αυτών, οπότε η αγωγή απορρίπτεται ως μη νόμιμη ως προς αυτούς (Κων. Παπαδόπουλος: *ο.π.*, σελ. 41).

Οι ενάγοντες ισχυρίστηκαν με την αγωγή τους ότι καθένας απ’ αυτούς είναι κύριος των οριζοντίων ιδιοκτησιών (που συνεστήθησαν σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν 3741/1929 και των άρθρων 1002 και 1117 του ΑΚ), όπως αυτές περιγράφονται στην αγωγή, οι οποίες περιήλθαν στον πρώτο από αυτούς δυνάμει του με αριθμό ... συμβολαίου γονικής παροχής της συμβολαιογράφου Α. Κ. και στην τέταρτη δυνάμει του με αριθμό ... συμβολαίου σύστασης οριζοντίων ιδιοκτησιών της συμβολαιογράφου Κ. Μ., τα οποία συμβόλαια έχουν νόμιμα μεταγραφεί, και ότι για τη μετάβασή τους σ’ αυτές χρησιμοποιούν, οι ίδιοι και πριν από αυτούς οι δικαιοπάροχοί τους, απο εκατονταετίας και πλέον τον κοινόχρηστο κοινοτικό δρόμο πλάτους 5 μ. περίπου, που εφάπτεται καθ’ όλο το από 40 περίπου μέτρα μήκος της δυτικής πλευράς του ως άνω ενιαίου ακινήτου τους. Ότι οι εναγόμενοι στις αρχές Μαρτίου 1994 παράνομα και αυθαίρετα περιφράσσοντες με πασσάλους και συρματόπλεγμα το δυτικά του

παραπάνω δρόμου τμήμα ακινήτου, το οποίο ισχυρίζονται ότι τους ανήκει, περιέφραξαν και τον παραπάνω κοινοτικό δρόμο και με την ενέργειά τους αυτή προσέβαλαν το δικαίωμα της προσωπικότητάς τους να τον χρησιμοποιούν για να μεταβαίνουν στις ιδιοκτησίες τους. Ζητούσαν δε να αναγνωριστεί ότι ο επίδικος δρόμος είναι κοινόχρηστος - κοινοτικός, να υποχρεωθούν οι εναγόμενοι να αφαιρέσουν την περίφραξη που τοποθέτησαν σε αυτόν, διαφορετικά να επιτραπεί τούτο σε αυτούς με δαπάνες τους, να παραλείπουν κάθε μελλοντική προσβολή της, με απειλή εναντίον του καθένα από αυτούς χρηματικής ποινής 100.000 δρχ. και προσωπικής κράτησης 6 μηνών, και να καταδικαστούν στη δικαστική τους δαπάνη. Επί της παραπάνω αγωγής εκδόθηκε η υπ’ αρ. 131/1997 οριστική απόφαση του Ειρηνοδικείου Αγίου Νικολάου, με την οποία η αγωγή απορρίφθηκε ως μη νόμιμη και συμψηφίσθηκε η δικαστική δαπάνη των διαδίκων.

Κατά της απόφασης αυτής παραπονούνται τώρα οι εκκαλούντες και ζητούν για τους λόγους που εκτίθενται στην έφεσή τους, οι οποίοι και ανάγονται σε εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή του νόμου να εξαφανιστεί η εκκαλουμένη, ώστε να γίνει δεκτή η από 22/2/1995 και με αριθμό κατάθεσης ... αγωγή τους, και να καταδικαστούν οι εφεσίβλητοι στη δικαστική τους δαπάνη και των δύο βαθμών.

Με το παραπάνω περιεχόμενο και αίτημα η αγωγή είναι νόμιμη, διότι, αν υποτεθούν αληθή τα παραπάνω πραγματικά περιστατικά, τότε, κατά τα προεκτεθέντα, πρέπει να γίνει δεκτή η αγωγή. Αν οι ενάγοντες δεν επεκαλούντο νόμιμο τρόπο με τον οποίο ο επίδικος χώρος απέ-

κτησε την ιδιότητα του κοινόχρηστου - κοινοτικού δρόμου, όπως αναγράφεται στην πρωτόδικη απόφαση, η αγωγή θα ήταν αόριστη (άρθρο 216 παρ. 1 του ΚΠολΔ), σύμφωνα με τα προεκτεθέντα. Όμως, στην υπό κρίση αγωγή εκτίθεται σαφώς όχι μόνο η χρησιμοποίηση του ως άνω δρόμου από τους ενάγοντες, και πριν από αυτούς από τους δικαιοπαρόχους τους, από εκατονταετίας και πλέον μέχρι την άσκηση της αγωγής, αλλά και η ιδιότητα του ως άνω δρόμου ως κοινοτικού για παραπάνω από εκατό έτη, επειδή αποτελούσε τον παλαιό δρόμο που συνέδεε την Ελούντα με τον Βρουχά, χωρίς να απαιτείται να εκτίθεται επιπλέον στην αγωγή ότι ο δρόμος αυτός χρησιμοποιείτο από ευρύτερο, αόριστο, αλλά όχι κατ' ανάγκη και απεριοριστο αριθμό προσώπων, από αμνημονεύτων ετών. Έσφαλε επομένως η εκκαλουμένη κρίνοντας ότι η αγωγή είναι μη νόμιμη για τον παραπάνω λόγο. Γι' αυτό πρέπει, κατά τον βάσιμο περί τούτο λόγο της έφεσης, να εξαφανιστεί. Ακολουθώντας, πρέπει να γίνει δεκτή η υπό κρίση έφεση ως βάσιμη και κατ' ουσίαν και, αφού κρατηθεί η υπόθεση στο Δικαστήριο αυτό, να ερευνηθεί κατ' ουσίαν.

Από την επανεκτίμηση των αποδεικτικών μέσων που προσκομίζονται και πιο ειδικά από τις ένορκες καταθέσεις των μαρτύρων, που περιέχονται στα ταυτάριθμα με την εκκαλουμένη πρακτικά δημόσιας συνεδρίασης του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, των υπ' αρ. 21711, 21712, 21713, 21714 και 21715/12-9-1995 και 9643, 9644 και 9645/22-8-1995 ενόρκων βεβαιώσεων ενώπιον των συμβολαιογράφων Κ. Μ. και Α. Χ., οι οποίες έχουν ληφθεί κατά τις διατυπώσεις του άρθρου

270 παρ. 2 του ΚΠολΔ (υπ' αρ. 4805, 4806/5-9-1995, 656 και 657/5-9-1995 και 3410, 3411, 3407, 3408 και 3409/17-8-1995 εκθέσεις επιδόσεως των διορισμένων στο Πρωτοδικείο ... δικαστικών επιμελητών Ν. Ζ., Α. Ν. και Ε. Δ. αντίστοιχα), καθώς και από τα έγγραφα, τα οποία επικαλούνται και προσκομίζουν οι διάδικοι, είτε για να ληφθούν υπόψη ως αυτοτελή αποδεικτικά μέσα, είτε για να χρησιμεύσουν ως δικαστικά τεκμήρια, αποδεικνύονται τα ακόλουθα πραγματικά γεγονότα: Οι ενάγοντες είναι κύριοι των κατωτέρω οριζοντίων ιδιοκτησιών (Ν 3741/1929 και άρθρα 1002 και 1117 του ΑΚ), ο καθένας από αυτούς ανεξαρτήτως και αυτοτελώς, οι οποίες συνεστήθησαν επί ενός οικογενειακού ακινήτου, που βρίσκεται μέσα στο χωριό “Πλάκα” της κτηματικής περιφέρειας της Κοινότητας Βρουχά Μεραμβέλου, στη θέση “Μεγάλη Πλάκα”, ήτοι μιας παλαιάς ισόγειας οικίας εκ τεσσάρων δωματίων και αποθήκης, μετά του συνεχόμενου οικοπέδου της, συνολικής έκτασης 515, 14 Μ2, με πλησιαστές ιδιοκτησία κληρονόμων Μ..., ιδιοκτησία Δ..., ιδιοκτησία Σ..., κοινοτικό δρόμο προς Βρουχά, ο οποίος παλαιότερα αποτελούσε και τμήμα του δημόσιου - κοινόχρηστου δρόμου Ελούντας-Πλάκας-Βρουχά και με κοινοτικό δρόμο προς παραλία Πλάκας, σύμφωνα με το υπ' αριθμ. προσκομιζόμενο και επικαλούμενο .../22-8-1987 συμβόλαιο σύστασης οριζόντιας ιδιοκτησίας, της συμβ/φου Κ. Μ., νόμιμα μεταγραφέν στο υποθηκοφυλακείο Αγίου Νικολάου, στον τόμο ... με αριθμό μεταγραφής... Συγκεκριμένα: ο πρώτος από τους ενάγοντες Η. Ρ., έχει στην κυριότητά του: α) το σήμερα υπάρχον κτίσμα του ισογείου, που προσδιορίζεται με τον α-

ριθμό τρία (3) στο παραπάνω συμβόλαιο σύστασης οριζόντιου ιδιοκτησίας, επιφάνειας 91,83 M2 και με ποσοστό συνιδιοκτησίας επί του όλου οικοπέδου 24% εξ αδιαιρέτου, με πλησιαστές κοινοτικό δρόμο προς Βρουχά, την με αριθμό τέσσερα (4) οριζόντια ιδιοκτησία του ισογείου, ακάλυπτο χώρο οικοπέδου, ιδιοκτησία Δ..., ιδιοκτησία Σ... και με την με αριθμό δύο (2) οριζόντια ιδιοκτησία του ισογείου, β) το διαμέρισμα που θα ανεγερθεί στο ισόγειο και στο τμήμα του οικοπέδου που απεικονίζεται με τον αριθμό τέσσερα (4) στο παραπάνω συμβόλαιο και σχεδιάγραμμα, επιφάνειας 25 M2 και ποσοστό συνιδιοκτησίας επί του όλου οικοπέδου 61/3% εξ αδιαιρέτου, με πλησιαστές τις με αριθμούς 3 και 5 οριζόντιες ιδιοκτησίες του ισογείου και ακάλυπτο χώρο του οικοπέδου. Η οριζόντια αυτή ιδιοκτησία του ισογείου, έχει και την αποκλειστική χρήση του ακαλύπτου χώρου, επιφάνειας 57,16 M2, ήτοι συνολικής επιφάνειας 82,16 M2 (25 μ2 + 57,16 M2), με πλησιαστές, ακάλυπτο χώρο οικοπέδου, την με αριθμό πέντε (5) οριζόντια ιδιοκτησία του ισογείου, που ανήκει στην τέταρτη ενάγουσα Μ. Μ., ακάλυπτο χώρο οικοπέδου, ιδιοκτησία Δ., την προαναφερόμενη με αριθμό τρία (3) οριζόντια ιδιοκτησία του ισογείου και τον κοινοτικό δρόμο προς Βρουχά, γ) το διαμέρισμα που θα ανεγερθεί πάνω στην προπεριγραφόμενη με αριθμό τρία (3) οριζόντια ιδιοκτησία, επιφάνειας 11,84 M2 και ποσοστό συνιδιοκτησίας επί του όλου οικοπέδου 3% εξ αδιαιρέτου, μετά της αποκλειστικής χρήσεως του ακαλύπτου δώματος της με αριθμό τρία (3) οριζόντιας ιδιοκτησίας του ισογείου, με πλησιαστές την οριζόντια ιδιοκτησία που θα

ανεγερθεί πάνω στην με αριθμό δύο (2) οριζόντια ιδιοκτησία του ισογείου, ιδιοκτησία Σ., ιδιοκτησία Δ., ακάλυπτο χώρο οικοπέδου, την με αριθμό τέσσερα (4) οριζόντια ιδιοκτησία του ισογείου και τον Κοινοτικό δρόμο προς Βρουχά. Οι παραπάνω οριζόντιες ιδιοκτησίες περιήλθαν στον πρώτο ενάγοντα, από μεταβίβαση του πατέρα του, Γ. Ρ., σύμφωνα με το υπ' αριθμ. ... προσκομιζόμενο και επικαλούμενο συμβόλαιο γονικής παροχής οριζοντίων ιδιοκτησιών της συμβολαιογράφου Κ. Μ., νόμιμα μεταγραφέν στο υποθηκοφυλάκειο Αγίου Νικολάου, τόμο ... και αριθμό μεταγραφής... Οι δεύτερος και τρίτη ενάγοντες έχουν στην κυριότητά τους: 1) Ο δεύτερος ενάγων, την αυτοτελή και ανεξάρτητη οριζόντια ιδιοκτησία του ισογείου, με τον αριθμό ένα (1) στο παραπάνω συμβόλαιο, η οποία περιλαμβάνει ένα διαμέρισμα επιφάνειας 54,05 M2 και ποσοστό συνιδιοκτησίας στο όλο ενιαίο οικόπεδο 14% εξ αδιαιρέτου, με πλησιαστές κοινό κλιμακοστάσιο ανόδου, την με αριθμό 2 οριζόντια ιδιοκτησία του ισογείου, ιδιοκτησία Σ., κοινοτικό δρόμο προς την παραλία και κοινοτικό δρόμο προς Βρουχά. Η τρίτη ενάγουσα έχει στην κυριότητά της: α) την αυτοτελή και ανεξάρτητη οριζόντια ιδιοκτησία που θα ανεγερθεί πάνω από την προαναφερόμενη με αριθμό ένα (1) οριζόντια ιδιοκτησία του ισογείου και θα περιλαμβάνει ένα διαμέρισμα εμβαδού 40,92 M2 και με ποσοστό συνιδιοκτησίας επί του όλου οικοπέδου 13% εξ αδιαιρέτου, με πλησιαστές κοινοτικό δρόμο προς παραλία, Κοινοτικό δρόμο προς Βρουχά και την οριζόντια ιδιοκτησία που θα ανεγερθεί πάνω από την με αριθμό δύο (2) οριζόντια ιδιοκτησία του ισογείου και β) την αυτοτε-

λή και ανεξάρτητη οριζόντια ιδιοκτησία του ισογείου με τον αριθμό έξι (6), στο παραπάνω συμβόλαιο, η οποία θα ανεγερθεί στο τμήμα εκ του όλου οικοπέδου και θα περιλαμβάνει ένα διαμέρισμα επιφάνειας 25 M2 και με ποσοστό συνιδιοκτησίας επί του οικοπέδου 6,13% εξ αδιαιρέτου. Στην οριζόντια αυτή ιδιοκτησία με αριθμό έξι (6) ανήκει και η αποκλειστική χρήση των τμημάτων του ακάλυπτου χώρου που περιλαμβάνονται μέσα στο τμήμα του οικοπέδου, εμβαδού του τμήματος αυτού του οικοπέδου 99,58 M2, με πλησιαστές κοινοτικό δρόμο προς Βρουχά, ιδιοκτησία κληρονόμων Μ... και την με την αριθμό πέντε (5) ισόγεια οριζόντια ιδιοκτησία. Τις οριζόντιες αυτές ιδιοκτησίες, απέκτησαν ο δεύτερος και η τρίτη ενάγονες από την μητέρα τους, Κ. Χ., το γένος Η. Ρ., σύμφωνα με το προσκομιζόμενο και επικαλούμενο υπ’ αριθμ. ... συμβόλαιο γονικής παροχής, της συμβολαιογράφου Α. Κ., νόμιμα μεταγραφέν στο υποθηκοφυλακείο Αγίου Νικολάου, στον τόμο 181, με αριθμό μεταγραφής ... Η τέταρτη ενάγουσα έχει στην κυριότητά της: α) την με αριθμό δύο (2) οριζόντια ιδιοκτησία του ισογείου, επιφάνειας 73,15 M2 και με ποσοστό συνιδιοκτησίας επί του οικοπέδου 19% εξ αδιαιρέτου, μετά της αποκλειστικής χρήσεως του ακάλυπτου χώρου, επιφάνειας 16,77 M2, καθώς και την χρήση του ακάλυπτου χώρου κάτω από το κοινό κλιμακοστάσιο ανόδου, επιφάνειας 7,25 M2, ήτοι συνολικής επιφάνειας αυτής της οριζόντιας ιδιοκτησίας 97,17 M2 (73,45 M2 + 16,77 M2 + 7,25 M2), με πλησιαστές κοινοτικό δρόμο προς Βρουχά, την με αριθμό τρία (3) οριζόντια ιδιοκτησία του ισογείου, ιδιοκτησία Σ., κοινό κλιμακο-

στάσιο ανόδου και ακάλυπτο χώρο οικοπέδου, β) την οριζόντια ιδιοκτησία που θα ανεγερθεί πάνω στην με αριθμό δύο (2) οριζόντια ιδιοκτησία του ισογείου, επιφάνειας 30,52 M2 και ποσοστό συνιδιοκτησίας επί του οικοπέδου 8% εξ αδιαιρέτου, με πλησιαστές κοινόχρηστο κλιμακοστάσιο, την ιδιοκτησία Σ., τις οριζόντιες ιδιοκτησίες που θα ανεγερθούν πάνω στις με αριθμό ένα (1) και τρία (3) οριζόντιες ιδιοκτησίες του ισογείου και κοινοτικό δρόμο προς Βρουχά και γ) την με αριθμό πέντε (5) οριζόντια ιδιοκτησία του ισογείου, που θα ανεγερθεί στο τμήμα του οικοπέδου που αποτυπώνεται στο παραπάνω σχεδιάγραμμα με τον αριθμό πέντε (5) επιφάνειας 25 M2 και με ποσοστό συνιδιοκτησίας επί του οικοπέδου 6,13% εξ αδιαιρέτου, και με την αποκλειστική χρήση των τμημάτων του ακάλυπτου χώρου που περιλαμβάνονται στο τμήμα του οικοπέδου επιφάνειας 66,25 M2, ήτοι συνολικής επιφάνειας 99,25 M2 (25 M2 + 66,25 M2), με πλησιαστές κοινοτικό δρόμο προς Βρουχά, ακάλυπτο χώρο οικοπέδου, την με αριθμό έξι (6) οριζόντια ιδιοκτησία του ισογείου, ιδιοκτησία Δ. και την με αριθμό τέσσερα (4) οριζόντια ιδιοκτησία του ισογείου. Τις ως άνω οριζόντιες ιδιοκτησίες απέκτησε η τέταρτη ενάγουσα, σύμφωνα με το παραπάνω υπ’ αριθμ. ... συμβόλαιο σύστασης οριζοντίου ιδιοκτησίας, της συμβολαιογράφου Κ. Μ.. Για την μετάβασή τους και επικοινωνία με τις παραπάνω ιδιοκτησίες τους, τόσο οι ενάγοντες όσο και οι δικαιούχοί τους, από εκατονταετίας και πλέον μέχρι και σήμερα, χρησιμοποιούσαν τον έμπροσθεν (δυτικά) και σε επαφή με τις ιδιοκτησίες τους (πρώην ενιαίο οικογενειακό ακίνητο), κοινοτικό-κοι-

νόχρηστο δρόμο, ο οποίος παλαιότερα αποτελούσε και τμήμα του δημόσιου - κοινόχρηστου δρόμου Ελούντας - Πλάκας - Βρουχά, μετά την διάνοιξη του οποίου ο παραπάνω δρόμος παρέμεινε πάλι Κοινοτικός-κοινόχρηστος δρόμος, ως ήταν, πλάτους 5 μέτρων περίπου και μήκους σαράντα (40) μέτρων περίπου, όσο είναι και το μήκος της πρόσοψης επ' αυτού του όλου οικογενειακού ως άνω ακινήτου των εναγόντων και μετά απ' αυτό συνεχίζει επαπτόμενος στην ιδιοκτησία κληρονόμων Μ... Ο κοινοτικός δρόμος αυτός αρχίζει από τον προς νότο του ακινήτου τους ευρισκόμενο έτερο κοινοτικό δρόμο, που οδηγεί προς την παραλία της Πλάκας και ακολουθώντας βαινών βορειοδυτικά και σε επαφή του ακινήτου των εναγόντων από την δυτική του πλευρά, περί τα 40 μέτρα, καταλήγει στον επαρχιακό αμαξωτό δρόμο Ελούντας - Πλάκας - Βρουχά. Μάλιστα, δυτικά και σε επαφή των ιδιοκτησιών τους με τον δρόμο αυτό, απ' αρχής έχει κατασκευασθεί από τον αρχικό δικαιοπάροχο των εναγόντων, τσιμέντινο πεζοδρόμιο, καθόλο το μήκος των κτισμάτων της ιδιοκτησίας των εναγόντων, πλάτους 1,50 μέτρου, υφιστάμενο μέχρι και σήμερα, και υπάρχουν τέσσερις (4) πόρτες εισόδου των παραπάνω κτισμάτων επί του δρόμου αυτού και τέσσερα (4) παράθυρα, που ανοίγουν και βλέπουν σε αυτόν τον δρόμο, καθώς και άλλες δύο (2) πόρτες εισόδου προς το οικόπεδο των εναγόντων. Το γεγονός ότι ο παραπάνω δρόμος ήταν κοινοτικός, χρησιμοποιούμενος από αόριστο αριθμό προσώπων για περισσότερο από 80 χρόνια πριν το 1946, που κατά τα προεκτεθέντα είναι ο κρίσιμος χρόνος για τη διάγνωση του επιδικίου δικαιώματος των εναγόντων, αποδεικνύεται κυρίως από το

προσκομιζόμενο και επικαλούμενο από τους εναγόντες υπ' αρ. .../1930 πωλητήριο συμβόλαιο ακινήτου, που αφορά στην πώληση του ως άνω ενιαίου ακινήτου των εναγόντων στον προκατόχό τους Η. Ρ., στο οποίο αναγράφεται ότι το ως άνω ακίνητο συνορεύει με δρόμο από δυο πλευρές και από τις άλλες πλευρές με κτήματα Σ., και από τις προσκομιζόμενες και επικαλούμενες αεροφωτογραφίες, ληφθείσες πάνω από την επίδικη περιοχή από την γεωγραφική υπηρεσία στρατού το 1945 και το 1989, συνοδευόμενες από την τεχνική έκθεση φωτοερμηνείας του τοπογράφου - μηχανικού Ι. Σ., όπου φαίνεται ότι πριν την διάνοιξη του και σήμερα υφισταμένου νέου δρόμου Ελούντας - Πλάκας - Βρουχά το 1957, η οποία είναι αποτυπωμένη στην αεροφωτογραφία που λήφθηκε το 1989, υπήρχε παλαιότερος δρόμος, ο οποίος αποτυπώνεται στην αεροφωτογραφία που λήφθηκε το 1945, λίγο νοτιότερα του νέου και ο οποίος εφάπτεται πράγματι στη δυτική πλευρά του ενιαίου ως άνω ακινήτου των εναγόντων, όπως περιγράφεται ανωτέρω, αλλά και από το προσκομιζόμενο και επικαλούμενο από τους εναγομένους επικυρωμένο αντίγραφο σχεδιαγράμματος του τμήματος πολεοδομίας της νομαρχίας Λασιθίου, όπου η επίδικη έκταση παρουσιάζεται ελεύθερη χωρίς να είναι αριθμημένη, όπως οι γύρω ιδιοκτησίες, σχηματίζοντας ένα τρίγωνο σαν πλατεία, με πλευρές την παραπάνω ιδιοκτησία των εναγόντων, τον κοινοτικό δρόμο που οδηγεί προς την παραλία και τον νέο δρόμο Ελούντας - Πλάκας - Βρουχά. Με το προσκομιζόμενο και επικαλούμενο από 12/10/1994 έγγραφο της διεύθυνσης τεχνικών υπηρεσιών της νομαρχίας Λασιθίου αναφέρεται ότι πρέπει να μετακινηθεί η στάση

του λεωφορείου, που βρίσκεται στην πλευρά του παραπάνω τριγώνου όπου εφάπτεται στον νέο δρόμο Ελούντας - Βρουχά, επειδή είναι μέσα στο οικόπεδο της δευτέρας εναγομένης. Το σημείο όμως αυτό (όπου ευρίσκεται η στάση) δεν έχει σχέση με την επίδικη έκταση, η οποία είναι η ανατολική πλευρά του ως άνω τριγώνου, που εφάπτεται με την παραπάνω έκταση των εναγόντων, εκτεινόμενη σε πλάτος πέντε μέτρων, χωρίς να καταλαμβάνει όλη την τριγωνική παραπάνω έκταση και το σημείο που βρίσκεται η παραπάνω στάση. Αντίθετα, οι τίτλοι ιδιοκτησίας που προσκομίζουν και επικαλούνται οι εναγόμενοι δεν αποδεικνύουν τα αντίθετα, διότι, όπως και όλοι οι ισχυρισμοί τους περί κατοχής διανοία κυρίου της επίδικης έκτασης, αφορούν στο μετά το 1946 χρονικό διάστημα. Ανεξαρτήτως όμως αν η επίδικη έκταση περιέχεται στους τίτλους των εναγομένων ή αν οι εναγόμενοι και οι δικαιούχοί τους ασκούσαν πράξεις νομής όλο αυτό το χρονικό διάστημα (συλλογή χαρουπιών), κυρίως μετά το 1957, που η επίδικη έκταση έπαψε να χρησιμοποιείται σαν κοινοτικός δρόμος λόγω της διάνοιξης του νέου δρόμου Ελούντας - Πλάκας - Βρουχά, χωρίς όμως και να εμποδίζεται η διέλευση των εναγομένων και αορίστου αριθμού προσώπων, αυτοί (οι εναγόμενοι) δεν έγιναν κύριοι της επίδικης έκτασης, διότι κατά τα προεκτεθέντα τα κοινόχρηστα πράγματα δεν μπορούν να γίνουν αντικείμενο συναλλαγής, ούτε βέβαια να αποκτηθούν με χρησικτησία (άρθρο 966 του ΑΚ). Στις αρχές Μαρτίου 1994, οι εναγόμενοι περιέφραξαν με σύρματα και πασσάλους το δυτικά του ως άνω κοινοτικού δρόμου εκτεινόμενο τμήμα ακινήτου και μέχρι του επαρχιακού αμαξω-

τού δρόμου Αγίου Νικολάου - Ελούντας - Πλάκας - Βρουχά, το οποίο ισχυρίζονται ότι τους ανήκει, περιφράσσοντας όμως και τον ανωτέρω κοινοτικό δρόμο, με αποτέλεσμα να τον αποκλείσουν από την χρήση των εναγόντων, ώστε μετά από αυτό αδυνατούν πλέον οι ενάγοντες, ή όποιος άλλος επιθυμεί, να διέρχονται μέσω αυτού και να μεταβαίνουν, με έμφορτα ζώα ή δι' αυτοκινήτου, στις παραπάνω οικίες - ιδιοκτησίες τους, καθόσον τα συρματοπλέγματα που έχουν τοποθετήσει οι εναγόμενοι, ιδίως στο σημείο του κοινοτικού δρόμου που αγγίζει το οικόπεδο των εναγόντων, εφάπτονται του τοίχου περιμάνδρωσής του, αποκλείοντας έτσι παντελώς τις εισόδους αυτού, οι δε πόρτες εισόδου των παραπάνω κτισμάτων - οικιών, μόλις και μετά βίας ανοίγουν στο πεζοδρόμιο του παραπάνω κοινοτικού δρόμου. Με αυτόν τον τρόπο προσβλήθηκε και προσβάλλεται το δικαίωμα της προσωπικότητας των εναγόντων να χρησιμοποιούν τον κοινόχρηστο κοινοτικό δρόμο. Όμως, οι κληρονόμοι των αρχικώς πρώτου και τετάρτου εναγομένων, οι οποίοι νομίμως (άρθρα 286, 287 και 290 του ΚΠολΔ) με την από 4/1/1999 κλήση τους, που επιδόθηκε στους εναγομένους (6972/20-1-1999 έκθεση επιδόσεως της δικαστικής επιμελητρίας, διορισμένης στο Πρωτοδικείο Λασιθίου Ε. Δ.) και με την από 11/10/1996 ενώπιον του πρωτοβαθμίου Δικαστηρίου δήλωσή τους, που περιέχεται στο υπ' αρ. 144/ 1996 πρακτικό αναβολής του ως άνω Δικαστηρίου αντίστοιχα, δήλωσαν ότι συνεχίζουν τη δίκη για λογαριασμό του θανόντος τετάρτου εναγομένου, δεν συμμετείχαν στην παραπάνω πράξη και, σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, δεν ευθύνονται ως κληρονόμοι των αρχικώς πρώτου και τε-

τάρτου εναγόντων για την παραπάνω πράξη προσβολής της προσωπικότητας των εναγόντων, απο τους θανόντες, αρχικώς πρώτο και τέταρτο εναγομένους. Οι δυο τελευταίοι μάλιστα από αυτούς δεν διεκδικούν την επίδικη έκταση.

Επομένως, πρέπει να απορριφθεί η αγωγή ως προς τους κληρονόμους των αρχικώς πρώτου και τετάρτου εναγομένων, ήδη 1γ και 4α, 4β εναγομένους - εφεσίβλητους, με τη σειρά που αυτοί αναγράφονται στις έγγραφες προτάσεις των εναγομένων που κατατέθηκαν σε αυτό το Δικαστήριο, όχι όμως και ως προς τους λοιπούς κληρονόμους (1β και 4γ), οι οποίοι είναι εξ' αρχής εναγόμενοι (τρίτος και πέμπτος αντίστοιχα) και να γίνει δεκτή η

αγωγή ως προς τους δεύτερη, τρίτο και πέμπτο εναγομένους, και να υποχρεωθούν οι παραπάνω εναγόμενοι να αφαιρέσουν την περίφραξη που τοποθέτησαν στον ως άνω κοινοτικό δρόμο επιτρέποντας στους ενάγοντες να διέρχονται από αυτόν και να παραλείψουν κάθε μελλοντική προσβολή, με απειλή εναντίον του καθένα από αυτούς χρηματικής ποινής και προσωπικής κράτησης, κατά τα οριζόμενα στο διατακτικό. Πρέπει, τέλος, να συμψηφιστούν μεταξύ των διαδίκων τα δικαστικά τους έξοδα και για τους δύο βαθμούς δικαιοδοσίας, διότι κρίνεται ότι οι διάδικοι διατηρούσαν εύλογες αμφιβολίες ως προς την έκβαση της δίκης (άρθρα 179 και 183 του ΚΠολΔ).

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ

Μονομελές Πρωτοδικείο Ηρακλείου 2720/2599/ΑΣΦ./2002

Δικαστής: Εναγγελία Λαμπράκη

Δικηγόροι: Μαριάννα Γρηγοράκη, Ελένη Σωτηροπούλου

Αρθρ.449 ΚΠολΔ, αρθρ 52 Ν.Δ. 3026/1954, 14 του Ν.1599/86.

Αποδεικτική δύναμη επικυρουμένων από δικηγόρο εγγράφων. Προκειμένου να έχει αποδεικτική δύναμη το επικυρούμενο απο τον δικηγόρο έγγραφο, θα πρέπει τούτο να ευρίσκεται έστω και προσωρινά στην κατοχή του («να υπάρχει παρ' αυτό), όταν εκδίδει επικυρωμένο αντίγραφό του.

Οι αιτούντες ζητούν να ανασταλεί η εκτέλεση της υπ' αριθμ. 202/2002 Διαταγής Πληρωμής του Δικαστή του Δικαστηρίου αυτού, μέχρι να εκδοθεί οριστική απόφαση επι της ανακοπής που σύμφωνα με το άρθρο 632 ΚΠολΔ έχει ασκηθεί κατ' αυτής νόμιμα και εμπρόθεσμα, διατείνόμενοι ότι τα αναφερόμενα σ' αυτήν έγγραφα δεν έχουν αποδεικτική δύναμη, εν όψει του ότι η δικηγόρος που τα εξέ-

δωσε δεν βεβαιώνει ότι είχε στην κατοχή της έστω και προσωρινά τα επίμαχα πρωτότυπα ή επίσημα αντίγραφα, κατά τον χρόνο έκδοσης της ανακοπτόμενης διαταγής. Με το περιεχόμενο αυτό η αίτηση αρμοδίως εισάγεται για να συζητηθεί ενώπιον του Δικαστηρίου αυτού κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων (αρθρ. 686 επ. ΚΠολΔ) και είναι νόμιμη, καθ' όσον στηρίζεται στις διατάξεις του

άρθρου 632 παρ. 2 του ΚΠολΔ και πρέπει να εξεταστεί περαιτέρω ως προς τη βασιμότητα του λόγου της.

Κατά τη διάταξη της παρ. 1 εδ. α του άρθρου 632 ΚΠολΔ, όπως ισχύει μετά την αντικατάστασή του με το άρθρο 9 παρ. 5 του Ν 2145/93, ο οφειλέτης κατά του οποίου υπάρχει διαταγή πληρωμής έχει δικαίωμα εντός 15 εργασίμων ημερών από την κοινοποίησή της να ασκήσει ανακοπή, η οποία απευθύνεται στο Δικαστήριο που ήταν καθ ύλην αρμόδιο. Εξ’ άλλου οι ημέρες Σαββάτου που μεσολαβούν μεταξύ έναρξης και λήξης της προθεσμίας ενεργείας των 15 εργασίμων ημερών, πρέπει να αφαιρούνται, όπως και οι Κυριακές, και να μην υπολογίζονται (ΑΠ 1179/2001 αδημοσίευτη).

Με βάση τα προαναφερθέντα η επίδικη ανακοπή εμπρόθεσμα ασκήθηκε, αφού η διαταγή πληρωμής επιδόθηκε 31-7-2002, ο μήνας Αύγουστος δεν προσμετράται, η 15νθήμερη προθεσμία αρχίζει 2-9-2002, αφού 1-9-2002 ήταν Κυριακή και η κοινοποίηση της ανακοπής έγινε 19-9-2002.

Από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 623, 624, 626 παρ. 2, παρ. 1 και 626 του ΚΠολΔ, σαφώς προκύπτει ότι η βασική προϋπόθεση για την έκδοση διαταγής πληρωμής είναι η ύπαρξη απαιτήσεως, η οποία αποδεικνύεται από δημόσιο ή ιδιωτικό έγγραφο. Εάν το προσκομιζόμενο προς απόδειξη της απαιτήσεως έγγραφο δεν έχει συνταχθεί κατά νόμιμο αποδεικτικό τρόπο, δεν εκδίδεται διαταγή πληρωμής, εάν δε τυχόν έχει εκδοθεί είναι άκυρη και μπορεί να προσβληθεί με ανακοπή, κατά τα άρθρα 632 επ. ΚΠολΔ (ΑΠ 966/1992, ΕλλΔνη 35, 1043 ΑΠ 1381/91, ΕλλΔνη 33.1199, ΕφΑθ 2701/88, ΕλλΔνη 30.143). Εξ’ άλλου η συμφωνία

ανάμεσα στον πιστούχο και την πιστοδότρια Τράπεζα, με την οποία καθορίστηκε ως αποδεικτικό μέσο και το απόσπασμα των εμπορικών βιβλίων της πιστοδότριας Τράπεζας, το οποίο δεν προβλέπεται από τα άρθρα 444 παρ. 1 και 448 παρ. 1 ΚΠολΔ ή από άλλη διάταξη νόμου και δεν έχει έτσι αποδεικτική δύναμη, είναι, ως μη προσκρούουσα στην δημόσια τάξη, έγκυρη (ΑΠ 491/94, ΕλλΔνη 36-1239). Κατά δε το άρθρο 626 παρ. 3 του ίδιου Κώδικα, τα έγγραφα αυτά, από τα οποία προκύπτει “η απαίτηση και το ποσόν της”, πρέπει να επισυνάπτονται στην αίτηση για έκδοση της εν λόγω διαταγής πληρωμής (Α.Π. 583/1990 ΕλλΔνη 32,119). Ειδικότερα, για την έκδοση της διαταγής πληρωμής από σύμβαση δανείου, μπορεί από την αιτούσα τράπεζα να προσκομιστεί στον δικαστή αντίγραφο του λογαριασμού που ανοίχτηκε σε εκτέλεσή της, από το οποίο προκύπτει η κίνηση του λογαριασμού αυτού και το κατάλοιπό του, την ακρίβεια του οποίου μπορεί να βεβαιώνει αρμόδια αρχή ή δικηγόρος (άρθρα 449 ΚΠολΔ, αρ. 52 Ν.Δ. 3026/54, 14 του Ν 1599/86). Η έκδοση ή η βεβαίωση της ακριβείας του αντιγράφου αυτού από υπάλληλο της πιστώτριας Τράπεζας δεν αρκεί για να προσδώσει σ’ αυτό αποδεικτική δύναμη, διότι η προαναφερόμενη διάταξη του άρθρου 449 παρ. 1 ΚΠολΔ, που ορίζει ότι έχουν αποδεικτική δύναμη ίση με το πρωτότυπο τα αντίγραφα, την ακρίβεια των οποίων βεβαιώνει αρμόδιος υπάλληλος, εννοεί όχι οποιοδήποτε πρόσωπο έχει την ιδιότητα του δημοσίου ή ιδιωτικού υπαλλήλου, αλλά αρμόδιο υπάλληλο σύμφωνα με ειδική διάταξη νόμου, όπως δικηγόροι, συμβολαιογράφοι ή δημόσιοι υπάλληλοι μέσα στον κύκλο των καθηκό-

ντων τους (ΑΠ 845/1992, ΕλλΔνη 1994, 354 ΑΠ 558/1996).

Ειδικότερα, αρμόδιο κατά νόμο πρόσωπο να εκδίδει αντίγραφα είναι σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 52 παρ. 1 και 2 του Κώδικα Δικηγόρων (ν.δ. 3026/54) και ο δικηγόρος, ο οποίος “έχει το δικαίωμα να εκδίδει επικυρωμένα υπ’ αυτού αντίγραφα των παρ’ αυτού υπαρχόντων παντός είδους εγγράφων, ως υπεύθυνος περί της ακριβείας τους”. Κατά την έννοια της τελευταίας διάταξης, το έγγραφο πρέπει να βρίσκεται έστω και προσωρινά στην κατοχή του δικηγόρου (“να υπάρχει παρ’ αυτού”) όταν αυτός εκδίδει το αντίγραφο. Για το κύρος της επικύρωσης φωτοτυπίας με δικηγορική βεβαίωση της ακριβείας της, δεν είναι βεβαίως, στην περίπτωση προσωρινής κατοχής του πρωτοτύπου, αναγκαία η πανηγυρική διατύπωση αυτού του γεγονότος στη σχετική έγγραφη βεβαιωτική πράξη του δικηγόρου, πρέπει όμως να συνάγεται με σαφήνεια βεβαίωση και του γεγονότος αυτού από την όλη διατύπωση της πράξης (ΑΠ 54/90, ΕλλΔνη 32.62, ΑΠ 1447/88, ΕλλΔνη 31.104, ΑΠ 259/86, ΝοΒ 35.527, ΑΠ 405/78, ΝοΒ 27.185). Τέτοια έμμεση βεβαίωση προσωρινής κατοχής του εγγράφου από το δικηγόρο μπορεί να ενέχει και ο χαρακτηρισμός του φωτοτυπικού αντιγράφου ως αντιπεφωνημένου, αφού η πρόσδοση σε αντίγραφο σελίδας πολυσέλιδου ιδίως εγγράφου της ιδιότητας του αντιπεφωνημένου, που προϋποθέτει την υλική ενέργεια παραβολής του αντιγράφου προς το πρωτότυπο, απαιτεί, λογικώς και από την κοινή πείρα, λήψη και βραχύχρονη έστω διατήρηση της κατοχής του πρωτοτύπου από το δικηγόρο

που βεβαιώνει (ΑΠ 54/90 ο.π.).

Όπως πιθανολογείται από τα επικαλούμενα και νομίμως προσκομιζόμενα έγγραφα η ως άνω διαταγή πληρωμής εκδόθηκε με βάση: 1) την με αριθμό ... σύμβαση Στεγαστικού Δανείου ύψους 58.694,06 ευρώ, που καταρτίστηκε μεταξύ της καθ’ής και του πρώτου αιτούντα, 2) την με αριθμό ... σύμβαση Στεγαστικού Δανείου, ύψους 23.477,62 ευρώ, που καταρτίστηκε επίσης μεταξύ της καθ’ής και του πρώτου αιτούντα, την πιστή τήρηση των όρων των οποίων εγγυήθηκε μεταξύ άλλων η δεύτερα αιτούσα. 3) Τα από 28-7-1999 και 4-7-2000 εντάλματα πληρωμής της καθ’ής. 4) Τα από 5-6-2002 (αντίγραφα)-αποσπάσματα εξηγμένα εκ των εμπορικών βιβλίων της καθ’ής, των τηρηθέντων λογαριασμών, ήτοι αντίγραφο του τηρηθέντος 1033743020 λογαριασμού, βάσει της πρώτης συμβάσεως και αντίγραφο του τηρηθέντος υπ’ αριθμόν 103744820 λογαριασμού, του τηρηθέντος βάσει της δεύτερας συμβάσεως.

Εκ των ως άνω αντιγράφων προκύπτει ότι προσκομίστηκαν για την έκδοση της συγκεκριμένης διαταγής πληρωμής με το εξής περιεχόμενο: “Ακριβές αντίγραφο εκ των τηρουμένων στην τράπεζα βιβλίων εξηγμένο. Ηράκλειο 17-6-2002. Ο επικυρών δικηγόρος”. Από τις ως άνω βεβαιώσεις, οι οποίες αναφέρονται σε αποσπάσματα εμπορικών βιβλίων κατ’ αρχάς ως συμφωνημένο εγκύτως αποδεικτικό μέσο, δεν προκύπτει ούτε με έμμεσο τρόπο ότι τα αντίστοιχα πρωτότυπα (επίσημα εμπορικά βιβλία της πιστοδότριας Τράπεζας) περιήλθαν έστω και προσωρινά στην κατοχή της πιο πάνω δικηγόρου που εξέδωσε και επικύρωσε τα επίμαχα φωτοτυπικά

αντίγραφα, όπως θα έπρεπε σύμφωνα με τη νομική σκέψη που προηγήθηκε.

Περαιτέρω η ως άνω δικηγόρος που εξέδωσε τα λοιπά δεν βεβαιώνει ότι είχε στην κατοχή της, έστω και προσωρινά, τα αντίστοιχα πρωτότυπα ή επίσημα αντίγραφα κατά τον χρόνο έκδοσης των αντιγράφων αυτών.

Έτσι, τα ως άνω έγγραφα, εφ’ όσον δεν καλύπτουν όλους τους νόμιμους αποδεικτικούς τύπους, που όπως προεκτέθηκε απαιτούνται για το κύρος τους, δεν έχουν την προβλεπόμενη από το άρθρο 449

παρ. 2 ΚΠολΔ αποδεικτική ισχύ και δεν αποδεικνύουν την ύπαρξη της απαίτησης της καθ’ ής, για την οποία εκδόθηκε η επίμαχη διαταγή πληρωμής.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, αφού πιθανολογείται η βασιμότητα του λόγου της ανακοπής και η αναγκαστική εκτέλεση εις βάρος των αιτούντων θα επιφέρει ανεπανόρθωτη βλάβη σ’ αυτούς, θα πρέπει να γίνει δεκτή η αίτηση ως ουσιαστικά βάσιμη.

Η δικαστική δαπάνη θα πρέπει να συμψηφιστεί μεταξύ των διαδίκων κατ’ άρθρο 179 ΚΠολΔ, όπως τροποποιήθηκε.

ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Άρειος Πάγος, Ζ’ Πολιτικό Τμήμα, Αριθ. Αποφ. 1568/2002

Δικαστές: Εμμανουήλ Δαμάσκος, Αντιπρόεδρος, Κωνσταντίνος Βαρδαβάκης, Στυλιανός Πατεράκης, Γεράσιμος Σιδόπουλος, Νικόλαος Οικονομίδης, Αεροπαγίτες.

Δικηγόροι: Κωνσταντίνo Σκουληκαρίτης, Βασίλειος Φουρνιτζής

Άρθρο 634 ΚΠολΔ

Αξιόγραφα: Η επίδοση της διαταγής πληρωμής διακόπτει την παραγραφή. Εάν επακολουθήσει εμπρόθεσμη ανακοπή κατά της διαταγής πληρωμής (άρθρ.634 παραγρ. 2 ΚΠολΔ), το ανασταλτικό αποτέλεσμα εξακολουθεί από το ανωτέρω σημείο διακοπής και για όσο διαρκεί η δίκη της ανακοπής, μέχρι την έκδοση τελεσίδικης απόφασης, ανεξαρτήτως μάλιστα από το γεγονός της ευδοκίμησης ή όχι της ασκηθείσας ανακοπής.

Επειδή, ο μη παραστάς στο ακροατήριο αναιρεσίβλητος κλήθηκε από την επισπεύδουσα αναιρεσεύσουσα εταιρεία νομίμως και εμπροθέσμως να παραστεί στη συζήτηση (1558/26-2-2002 έκθεση επιδόσεως αντιγράφου της αιτήσεως αναιρέσεως μετά κλήσεως του δικαστικού επιμελητή Χαλκιδικής Ε. Α.). Επομένως και σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 576 § 1 ΚΠολΔ, η συζήτηση της υποθέσεως πρέπει να γίνει ως εάν ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι.

Επειδή, με την κατά το άρθρο 632 επόμ. ΚΠολΔ ανακοπή κατά διαταγής πληρω-

μής προβάλλονται λόγοι κατά του κύρους της διαταγής, αναγόμενοι είτε σε έλλειψη διαδικαστικής (τυπικής) προϋποθέσεως για την έκδοσή της είτε κατά της απαιτήσεως (Ολομ. ΑΠ. 10/97), ένας έκαστος δε λόγος ιδρύει αυτοτελή βάση ακυρότητας της διαταγής. Δοθέντος όμως ότι αντικείμενο της δίκης της ανακοπής είναι η ορθότητα ή μη της εκδόσεως της διαταγής, δεν μπορούν να αποτελέσουν λόγο ανακοπής ισχυρισμοί που ανάγονται σε επιγενόμενη του χρόνου εκδόσεως της διαταγής απόσβεση της απαιτήσεως, αφού εξ’ ορισμού δεν υπήρχαν κατά την έκδοση της διαταγής (Ολομ. Α.Π. 536/94). Η

τυχόν μεταγενέστερη του χρόνου εκδόσεως της διαταγής πληρωμής απόσβεση της απαιτήσεως μπορεί να προταθεί με ανακοπή, αν επακολουθήσει αναγκαστική εκτέλεση με βάση τη διαταγή. Εξ' άλλου, κατά το άρθρο 634 παρ. 1 και 2 ΚΠολΔ, η επίδοση της διαταγής πληρωμής, διακόπτει την παραγραφή και την αποσβεστική προθεσμία (παρ. 1), αν δεν ακυρωθεί η διαταγή πληρωμής η παραγραφή ή αποσβεστική προθεσμία θεωρείται ότι έχει ανασταλεί από την επίδοση της διαταγής πληρωμής ώσπου να εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση επί της ανακοπής (παρ. 2). Με το ανωτέρω άρθρο 634 παρ. 2, ορίζεται η άσκηση της ανακοπής ως ειδικό ανασταλτικό γεγονός του χρόνου νέας παραγραφής της αξιώσεως, ο οποίος διαφορετικά θα άρχιζε αμέσως μετά την διακοπή που επέρχεται με την επίδοση της διαταγής πληρωμής και είναι, αν η διαταγή στηρίζεται σε αξιόγραφο, η βραχυπρόθεσμη για την αντίστοιχη αξίωση παραγραφή (Ολομ. 30/87), το ανασταλτικό δε αυτό αποτέλεσμα εξακολουθεί από του ανωτέρω σημείου διακοπής και για όσο διαρκεί η δίκη της ανακοπής, αποκλείοντας την παραγραφή της αξιώσεως που στηρίζει την διαταγή εν επιδικία, και μάλιστα όχι μόνο αν ακυρωθεί η διαταγή, όπως ρητώς ορίζεται στο νόμο, αλλά προδήλως, και δη κατά μείζονα λόγο, και όταν απορριφθεί η ανακοπή, δηλαδή γενικότερα σε κάθε περίπτωση κατά τη διάρκεια της δίκης επί της ανακοπής και μέχρι περατώσεώς της με τελεσίδικη απόφαση δεν κινείται η με την επίδοση της διαταγής διακοπείσα παραγραφή. Στην κρίνόμενη περίπτωση από την προσβαλλόμενη απόφασή του προκύπτει ότι το Εφετείο, κρίνοντας επί ανακοπής του αναιρεσίβλητου κατά δύο εναντίον του διαταγών πληρωμής που στηρίζονται σε τραπεζικές επιτα-

γές, δέχθηκε ότι κατά τη διάρκεια της δίκης της ανακοπής, και ειδικότερα το διάστημα από 9/10/1996, οπότε ο ανακόπτων ήδη αναιρεσίβλητος επέσπευσε με κλήση του για την 8/10/1998 τη συζήτηση της ανακοπής του που είχε ματαιωθεί, έως και της 2/10/1997, οπότε η αναιρεσείουσα καθ' ής η ανακοπή επέσπευσε και αυτή τη συζήτηση της ανακοπής, οι διάδικοι αδράνησαν για διάστημα πέραν των έξι μηνών. Δεχόμενο δε ως παραδεκτώς προταθέντα με το από 8/9/ 91998 δικόγραφο προσθέτων λόγων τον πρόσθετο λόγο ανακοπής, περί παραγραφής εκ των υστέρων εν επιδικία της αξιώσεως εκ των επιταγών, έκρινε, υιοθετώντας την όμοια κρίση του Πρωτοδικείου, ότι η αξίωση της αναιρεσείουσας από τις επίμαχες διαταγές πληρωμής υπέκυψε εκ των υστέρων κατά τη διάρκεια της δίκης της ανακοπής στην εξάμηνη παραγραφή του άρθρου 52, σε συνδυασμό με 61 του Ν 5960/33 περί επιταγής. Κρίνοντας όμως έτσι το Εφετείο υπέπεσε στις πλημμέλειες που ορίζονται με τις διατάξεις α) του άρθρου 559 αριθ. 14 ΚΠολΔ, όπως από την προσβαλλόμενη απόφαση προκύπτει, μη κηρύσσοντας το κατά τη βάσιμη σχετική αιτίαση του αναιρετηρίου, όπως συμπληρώθηκε με την έκθεση του Εισηγητή (562 παρ. 4 ΚΠολΔ), απαράδεκτο της προτάσεως του πρόσθετου λόγου ανακοπής περί αποσβέσεως της απαιτήσεως εν επιδικία δια παραγραφής και, β) σε κάθε περίπτωση, του άρθρου 559 αριθ. 1 ΚΠολΔ δια της εσφαλμένης ερμηνείας και εφαρμογής της περί αναστολής της παραγραφής διατάξεως ουσιαστικού δικαίου του άρθρου 634 παρ. 2 ΚΠολΔ, σύμφωνα με το αντίστοιχο βάσιμο μέρους του πρώτου λόγου αναιρέσεως.

ΕΝΟΧΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Μονομελές Πρωτοδικείο Ηρακλείου Αριθ. Απόφ. 302/2002

Δικαστής: Αγγελική Δέση

Δικηγόροι: Ηλίας Κόντος, Χρήστος Σπυριδάκης

Άρθρα 574 575, 599, 780 ΑΚ και 44 του ΠΑ 34/1995.

Εμπορική μίσθωση: Εκμίσθωση ακινήτου ευρισκόμενου εντός της βιομηχανικής περιοχής Ηρακλείου. Δεν προϋποθέτει έγγραφη (ή οποιασδήποτε άλλης μορφής) συναίνεση της Ε.Τ.Β.Α. για να είναι έγκυρη. Νομικά αβάσιμη και απορριπτέα η αγωγή του εκμισθωτή για απόδοση του εκμισθωθέντος χωρίς τέτοια συναίνεση ακινήτου (με τον ισχυρισμό ότι η μίσθωση πάσχει από ακυρότητα).

Η σύμβαση μισθώσεως, όπως και κάθε σύμβαση, για να αναδύει τις έννομες συνέπειές της μεταξύ των συμβαλλομένων, πρέπει να είναι έγκυρη, αφού αν είναι άκυρη θεωρείται σαν να μην έγινε (άρθρο 180 ΑΚ). Έτσι, αφού δεν παράγεται καμία ενέργεια εξ αυτής, δεν δημιουργούνται δικαιώματα και υποχρεώσεις μεταξύ των συμβαλλομένων. Αμφισβήτηση γεννήθηκε αν σε περίπτωση άκυρης σύμβασης μίσθωσης μπορεί να ασκηθεί αγωγή απόδοσης του μισθίου εκ μέρους του εκμισθωτή για να αναλάβει το μίσθιο που κατέχει ο μισθωτής και αρνείται να αποδώσει. Κατά την κρατούσα άποψη, από τη μισθωτική σύμβαση απορρέει η υποχρέωση του μισθωτή προς απόδοση του μισθίου πράγματος, όταν για οποιοδήποτε λόγο πάψει κάποτε να ισχύει η μισθωτική σχέση, επομένως και όταν η σύμβαση ακυρωθεί, οπότε ο εκμισθωτής έχει δικαίωμα να ασκήσει την αγωγή απόδοσης του μισθίου. Ειδικότερα, από τις διατάξεις των άρθρων 574, 575, 599 και 180 ΑΚ, οι οποίες, σύμφωνα με το άρθρο 44 του Π.Δ. 34/ 1995, έχουν εφαρμογή και στις εμπορικές μισθώσεις, συνάγεται ότι, εάν για οποιονδήποτε λόγο η μίσθωση είναι άκυρη και ο εκμισθωτής παραχωρήσει τη χρήση του μισθίου, δικαιούται να αξιώσει την α-

πόδοση του μισθίου από τον μισθωτή, αλλά και από τον υπομισθωτή ή από εκείνον στον οποίο παραχωρήθηκε η χρήση του, κατά την ειδική διαδικασία των μισθωτικών διαφορών, σύμφωνα με το άρθρο 647 ΚΠολΔ (όπως τροποποιήθηκε από τον Ν 2741/1999), κατά το οποίο με την ειδική αυτή διαδικασία δικάζονται όλες οι κύριες ή παρεπόμενες διαφορές από μίσθωση κάθε είδους πράγματος. Στις διαφορές αυτές υπάγονται και εκείνες που αφορούν στην απόδοση της χρήσης του μισθίου και προκύπτουν τόσο από έγκυρη, όσο και από άκυρη σύμβαση μισθώσεως, αφού με τη διάταξη αυτή και όπως ίσχυε υπό την προγενέστερη μορφή της (647.1 “Κατά την ειδική διαδικασία των άρθρων 648 έως 661 δικάζονται διαφορές από μίσθωση πράγματος... που αναφέρονται στην παράδοση ή απόδοση της χρήσης του μισθίου για οποιονδήποτε λόγο”), δεν γίνεται διάκριση, σκοπός δε θέσπισης της ειδικής αυτής διαδικασίας είναι η ταχύτερη επίλυση των διαφορών που ανακύπτουν μεταξύ εκμισθωτή και μισθωτή, ο οποίος εξυπηρετείται και στις δύο προαναφερόμενες περιπτώσεις (ΑΠ 1327/2000 αδημ, ΑΠ 442/2000 ΕλλΔνη 2000, 1357, ΑΠ 62/1992 ΕλλΔνη 1993.1091, ΑΠ 1482/84 ΑρχΝ 36.160, Ε.Α. 1749/99 ΕΔΠολ

2000.359, Ε.Α. 4559/1992 ΕλλΔνη 1993. 1103 - αντίθετη άποψη σύμφωνα με την οποία η απόδοση του μισθίου, σε περίπτωση άκυρης σύμβασης, μπορεί να επιτευχθεί μόνο με τις αγωγές νομής ή κυριότητας: Ε.Α. 9811/1987 ΕλλΔνη 1988.567, Ε.Α. 23/85 ΕλλΔνη 26.264, Παπαδάκης Χ., *Αγωγές απόδοσης μισθίου*, εκδ. 1990, παρ. 307-3085).

Προδήλως δε τα ίδια δικαιώματα με τον εκμισθωτή έναντι του μισθωτή έχει και ο υπερθεματιστής του πλειστηριασθέντος μισθίου ακινήτου, ως νέος κτήτοράς του, υπεισερχόμενος αυτοδικαίως, από την κατά τα άρθρα 1192 παρ. 2 και 1198 ΑΚ μεταγραφή της περιλήψης της κατακυρωτικής εκθέσεως, στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις της κατά τον ανώμαλο αυτό τρόπο εξελιχθείσης μισθωτικής σχέσεως, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 1009 ΚΠολΔ και 614 ΑΚ Έχει δηλ. έννομο συμφέρον ο υπερθεματιστής να επικαλεστεί την απόλυτη ακυρότητα της μισθώσεως και να ζητήσει, όπως κάθε νέος κτήτορας, να περιέλθει σ' αυτόν το μίσθιο που απέκτησε ελεύθερο από κάθε δικαίωμα τρίτου που αποκλείει την ελεύθερη χρήση του (ΑΠ 442/2000, Ε.Α. 1749/1999 ο.π.).

Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 19 του Ν 2545/1997, "οι βιομηχανικές περιοχές (ΒΙ.ΠΕ.), που κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου έχουν ήδη οριοθετηθεί από την ΕΤΒΑ ή έχουν εγκριθεί από τις επιτροπές παρακολούθησης του ΕΠΒ και των αντίστοιχων ΠΕΠ με φορέα υλοποίησης την ΕΤΒΑ, εξακολουθούν να διέπονται από τους νόμους 4458/1965 και 742/1997, όπως αυτοί ισχύουν, από τους κανονισμούς λειτουργίας τους και από τις λοιπές πράξεις κανονιστικού περιεχομένου που έχουν εκδοθεί κατ' εξουσιοδότηση αυτών". Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Ν

4458/1965, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1 του Ν 742/1997 και τον Ν 2231/1994, "1. Δια προεδρικών διαταγμάτων, εκδιδόμενων προτάσει των Υπουργών Συντονισμού - Βιομηχανίας και Ενέργειας, μετ' απόφαση του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος, δύναται να καθορίζονται δια την βιομηχανικήν, βιοτεχνικήν και εν γένει οικονομικήν ανάπτυξιν της χώρας εις τας διαφόρους περιοχάς αυτής και εντός των πλαισίων των υφισταμένων σχεδίων και προγραμμάτων χωροταξίας και προστασίας του περιβάλλοντος, βιομηχανικάι περιοχαί δια την εγκατάστασιν εν αυταίς πάσης φύσεως βιομηχανιών, ναυπηγοεπισκευαστικών και βιοτεχνικών επιχειρήσεων, ως και επιχειρήσεων επεξεργασίας, αποθηκεύσεως και εμπορίας αγροτικών προϊόντων και πάσης φύσεως αποθηκών πρώτων υλών και ετοιμών προϊόντων. 3. Μετ' έγκρισιν του Υπουργού Βιομηχανίας η ΕΤΒΑ δύναται να προβαίνει εις την οργάνωσιν και την εκμετάλλευσιν βιομηχανικών περιοχών, συμπράττουσα μετά ΝΠΔΔ, Δήμων και Κοινοτήτων ή άλλων νομικών προσώπων ή να παραχωρήσει το δικαίωμα τούτο εις έτερα νομικά πρόσωπα διαθέτοντα τας καταλλήλους τεχνικάς και οικονομικάς προϋποθέσεις". Η παράγραφος 1 του άρθρου 2 του Ν 4458/1965 ορίζει ότι: "Η απόκτησις υπό της ΕΤΒΑ ή των κατά την παράγραφο 3 του άρθρου 1 νομικών προσώπων, των εδαφικών εκτάσεων των περιλαμβανομένων εις την βιομηχανικήν περιοχήν..., δύναται να γίνει και δι' αναγκαστικής απαλλοτριώσεως υπέρ και δαπάναις του οργανούντος την περιοχήν, του σκοπού τούτου θεωρουμένου ως δημοσίας ωφέλειας". Ακόμη, σύμφωνα με το άρθρο 3 του ίδιου νόμου, "η εγκατάστασις επιχειρήσεως τινός εκ

των εν παραγρ. 1 του άρθρου 1 προβλεπομένων εις τας βιομηχανικάς περιοχάς, γίνεται είτε δια μεταβιβάσεως της κυριότη-
τας ή συστάσεως ετέρου εμπραγμάτου δικαιώματος επί του κτίσματος ή τμήματος της περιοχής, είτε δια εκμίσθσεως ή ετέρας ενοχικής σχέσεως, υπό όρους συμφωνουμένους μεταξύ του φορέως της περιοχής και του ασκούντος την επιχείρησιν προσώπου, εν τω πλαισίου των κατά το άρθρο 5 του παρόντος νόμου καταρτιζομένων κανονισμών”. Κατά δε το άρθρο 5 του Ν 4458/1965 “1. Η ΕΤΒΑ ή τα εν παραγράφω 3 του άρθρου 1 του παρόντος νόμου καθοριζόμενα νομικά πρόσωπα, υποχρεούνται όπως υποβάλλουν εις το υπουργείον Βιομηχανίας και Ενέργειας κανονισμόν ρυθμίζοντα τα της λειτουργίας των ιδρυομένων ή ιδρυθησομένων βιομηχανικών περιοχών...

2. Διά του κανονισμού καθορίζονται: α) Αι προϋποθέσεις και οι όροι διαθέσεως τμημάτων της βιομηχανικής περιοχής η του συνόλου αυτής προς τρίτους, δια την εγκατάστασιν των εν παραγρ. 1 και 4 του άρθρου 1 του παρόντος επιχειρήσεων... 3. Αι προϋποθέσεις και όροι εγκαταστάσεως επιχειρήσεων εις βιομηχανικάς περιοχάς δύνανται να διαφέρουν από περιοχής εις περιοχήν, αναλόγως του σταδίου οικονομικής αναπτύξεως εκάστου διαμερίσματος της χώρας... 4. Η μεταβολή του παραγωγικού σκοπού των επιχειρήσεων, άνευ εγγράφου συγκαταθέσεως του φορέως αυτών απαγορεύεται. 5. Επιτρέπεται η εκμίσθωση γηπέδων, κτιρίων και εγκαταστάσεων και δια μακράς χρονικάς περιόδους, απαγορευομένης της υπομίσθσεως άνευ ρητής συγκαταθέσεως του φορέως της βιομηχανικής περιοχής”. Δυνάμει του ανωτέρω νόμου υποβλήθηκε από τον φορέα της Βιομηχανικής Περιοχής

Ηρακλείου Κρήτης (ΒΙ.ΠΕ.Η.), δηλ. την ΕΤΒΑ, ο σχετικός κανονισμός που διέπει τη λειτουργία αυτής της περιοχής, ο οποίος εγκρίθηκε με το υπ’ αριθ. 644/1970 βασιλικό διάταγμα, που δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (τεύχος πρώτον, αρ. 222). Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 3 του κανονισμού αυτού, η υπό εγκατάσταση επιχείρηση θα πρέπει να υποβάλλει προς την ΕΤΒΑ σχετική αίτηση, στην οποία να αφέρεται και σκοπός για τον οποίο εγκαθίσταται. Επί της αποδοχής ή μη της αίτησης αυτής η ΕΤΒΑ αποφαίνεται αιτιολογημένα εντός τριμήνου κατ’ ανώτατο όριο. Το άρθρο 2 του κανονισμού ορίζει εξ’ άλλου ότι η εγκατάσταση στη βιομηχανική περιοχή επιχείρησης από αυτές που προβλέπει ο νόμος γίνεται είτε με τη μεταβίβαση της κυριότητας ή τη σύσταση άλλου εμπραγμάτου δικαιώματος επί κτίσματος ή τμήματος της περιοχής, είτε με εκμίσθωση ή μέσω άλλης ενοχικής σχέσεως, υπό τους όρους που συμφωνούν σε κάθε περίπτωση η ΕΤΒΑ και το ασκούν την επιχείρηση πρόσωπο, στα πλαίσια του κανονισμού και με την κατάρτιση συμβολαιογραφικού εγγράφου. Η μεταβολή του παραγωγικού σκοπού των επιχειρήσεων που είναι εγκατεστημένες στη βιομηχανική περιοχή απαγορεύεται χωρίς την έγγραφη συναίνεση της ΕΤΒΑ και το ίδιο ισχύει και για τους ειδικούς και καθολικούς διαδόχους των αρχικών ιδιοκτητών και μισθωτών. Από τον συνδυασμό των προαναφερομένων νομοθετικών διατάξεων, κατ’ εξουσιοδότηση των οποίων άλλωστε εκδόθηκε και ο παρ. 1 του κανονισμού για την ΒΙΠΕ Ηρακλείου, καθώς και από το σκοπό της όλης νομοθετικής ρύθμισης, που είναι η έλλογη οικονομική ανάπτυξη των διαφόρων γεωγραφικών διαμερισμάτων και η προώθη-

ση της βιομηχανίας, βιοτεχνίας και του εμπορίου, συνάγεται ότι η μεταβίβαση της κυριότητας ή η εκμίσθωση ακινήτου που βρίσκεται εντός βιομηχανικής περιοχής από τον ιδιοκτήτη του μπορεί να γίνει ελεύθερα και να καταρτισθεί όπως και κάθε άλλη παρόμοια δικαιοπραξία για ακίνητα εκτός βιομηχανικής περιοχής, δύναμει της αρχής της ελευθερίας των συμβάσεων, που απορρέει από το άρθρο 361 ΑΚ. Ειδικότερα, για να είναι έγκυρη η εκμίσθωση ακινήτου που βρίσκεται μέσα στην βιομηχανική περιοχή Ηρακλείου δεν απαιτείται να έχει προηγηθεί άδεια από την ΕΤΒΑ. Η άδεια από την ΕΤΒΑ απαιτείται προκειμένου μια επιχείρηση, απ' αυτές που καθορίζει ο νόμος, να εγκατασταθεί εντός της βιομηχανικής περιοχής και να αναπτύξει την δραστηριότητά της. Τούτο προκύπτει αβίαστα από τη γραμματική διατύπωση του νόμου περί βιομηχανικών περιοχών, υπό το πνεύμα του οποίου πρέπει να προσδιοριστεί και το νόημα των διατάξεων του κανονισμού που ισχύει για την ΒΙΠΕΗ, και συγκεκριμένα από το άρθρο 3 του Ν 4458/1965, που ορίζει ότι "η εγκατάσταση επιχειρήσεως" γίνεται... υπό τους όρους που συμφωνεί ο φορέας της περιοχής και το ασκούν την επιχείρηση πρόσωπο. Αντίθετα δεν έχει την έννοια ότι η μεταβίβαση της κυριότητας ή η εκμίσθωση κτίσματος ή τμήματος της βιομηχανικής περιοχής εξαρτάται από τέτοιους όρους. Εξ' άλλου και στο άρθρο 5 παρ. 2 του ίδιου νόμου αναφέρεται ότι ο κανονισμός καθορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις της διάθεσης τμημάτων της βιομηχανικής περιοχής προκειμένου για την "εγκατάσταση" των επιχειρήσεων. Όπου ο νόμος θέλησε να εξαρτήσει την εγκυρότητα κάποιας δικαιοπραξίας από όρους, το αναφέρει ρη-

τά, όπως στην περίπτωση της υπομίσθωσης, η οποία απαγορεύεται χωρίς τη ρητή συγκατάθεση του φορέα της βιομηχανικής περιοχής ή της μεταβολής του παραγωγικού σκοπού της εγκατεστημένης επιχείρησης, η οποία απογορεύεται χωρίς την έγγραφη συγκατάθεση του φορέα (άρθρο 5 παρ. 4-5 του Ν 4458/1965). Το Δικαστήριο δεν άγεται σε διαφορετική κρίση από τον κανονισμό που διέπει την οργάνωση και λειτουργία της βιομηχανικής περιοχής Ηρακλείου. Εξ' άλλου, αν θεωρηθεί ότι ο νόμος ή ο κατ' αξουσιοδότηση αυτού εγκριθείς κανονισμός για τη ΒΙΠΕΗ, για την εγκυρότητα της εκμίσθωσης ακινήτου στη βιομηχανική περιοχή (και όχι για την εγκατάσταση απλώς της επιχείρησης), θέτει ως προϋπόθεση την άδεια του φορέα της περιοχής, πάντως αυτό δεν το ορίζει με τρόπο απαγορευτικό ή επιτακτικό, ούτε άλλωστε καθορίζει τη συνέπεια από τη μη τήρηση αυτής της προϋπόθεσης (δηλ. την ακυρότητα της σύμβασης). Εν όψει των ανωτέρω, η έλλειψη της άδειας από την ΕΤΒΑ, που αφορά την εγκατάσταση της επιχείρησης, δεν έχει ως συνέπεια και την ακυρότητα της μισθωτικής σύμβασης ανάμεσα στην υπό εγκατάσταση επιχείρηση και τον εκμισθωτή ιδιοκτήτη του μίσθιου ακινήτου, η οποία είναι έγκυρη και παράγει όλες τις έννομες συνέπειες για τους συμβαλλομένους.

Με την αγωγή της η ενάγουσα εκθέτει ότι δύναμει της υπ' αριθ. ... περίληψης κατακυρωτικής έκθεσης πλειστηριασμού ακινήτου, που έχει μεταγράψει νόμιμα, περιήλθε στην κυριότητά της ένα ακίνητο (αποθήκη), το οποίο βρίσκεται εντός της βιομηχανικής περιοχής Ηρακλείου, της οποίας φορέας είναι η ΕΤΒΑ. Ότι η χρήση του ακινήτου αυτού είχε παραχωρηθεί στην εναγομένη, δύναμει της από 15/12/

1994 εγγράφου συμβάσεως, από τον αρχικό ιδιοκτήτη του, τον συνεταιρισμό με την επωνυμία “Κ...”, για να το χρησιμοποιήσει (η εναγομένη) ως αποθηκευτικό χώρο τροφίμων και ποτών. Ότι η ανωτέρω σύμβαση μισθώσεως συνήφθη χωρίς να δοθεί η έγγραφη συναίνεση της ΕΤΒΑ και γι’ αυτό είναι άκυρη και η εναγομένη το κατέχει χωρίς νόμιμη αιτία.

Ζητεί δε, εφ’ όσον έχει υπεισέλθει στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της μισθωτικής σχέσης, να υποχρεωθεί η εναγομένη να της αποδώσει τη χρήση του επίδικου ακινήτου, καθ’ όσον αυτή έχει καταστεί αδικαιολόγητα πλουσιότερη σε βάρος της περιουσίας της, να κηρυχθεί η απόφαση προσωρινά εκτελεστή και να καταδικαστεί η εναγομένη στα δικαστικά έξοδα. Η αγωγή αρμοδίως φέρεται στο Δικαστήριο αυτό (άρθρα 16 αρ. 1, 29 παρ. 1 ΚΠολΔ) και υπάγεται στη διαδικασία των μισθωτικών διαφορών, σύμφωνα με όσα αναπτύχθηκαν στην αρχή της παρούσας απόφασης και όχι στην τακτική διαδικασία, με την οποία έχει εισαχθεί.

Πρέπει, συνεπώς, το Δικαστήριο αυτό να κρατήσει την υπόθεση και να εφαρμό-

σει την προσήκουσα διαδικασία, ήτοι αυτή των άρθρων 647 επ. ΚΠολΔ. Η αγωγή εντούτοις δεν είναι νομικά βάσιμη, κατά τα αναφερόμενα στη μείζονα σκέψη της απόφασης και πρέπει να απορριφθεί, καθ’ όσον η συναίνεση (άδεια) από την ΕΤΒΑ, που είναι ο φορέας της βιομηχανικής περιοχής Ηρακλείου, είναι απαραίτητη μόνο για την εγκατάσταση της εν λόγω επιχείρησης εντός της βιομηχανικής περιοχής και όχι για να είναι έγκυρη η σύμβαση μισθώσεως του ακινήτου, στο οποίο θα ασκήσει την επιχείρησή της, η οποία (σύμβαση) δεν πάσχει από ακυρότητα για τον λόγο αυτό (ελλείψει συναίνεσης από την ΕΤΒΑ), αλλά αντίθετα και δεσμεύει τα μέρη, ήτοι την μισθώτρια εναγομένη και την ενάγουσα, που υπεισήλθε στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της μισθώσεως, λόγω περιέλευσης σ’ αυτήν της κυριότητας του μισθίου ακινήτου από την αρχική εκμισθώτρια. Τα δε δικαστικά έξοδα της εναγομένης πρέπει να επιβληθούν εις βάρος της ενάγουσας, που ηττήθηκε στη δίκη, όπως ορίζονται στο διατακτικό (άρθρο 176 ΚΠολΔ).

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ & ΒΟΥΛΕΥΜΑΤΑ

ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ

Συμβούλιο Εφετών Κρήτης, Αριθ. Βουλεύματος 294/2002

Πρόεδρος: Ευριπίδης Λαγουδιανάκης
Δικαστές: Στυλιανός Γωνιωτάκης, Γεώργιος Σπυριδάκης
Εισαγγελέας: Σταύρος Αθανασάκης (Αντεισαγγελέας Εφετών)

Άρθρα 291, 345, 435, ΚΠΔ.

Παραπομπή κατηγορουμένου με απ' ευθείας κλήση στο ακροατήριο του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων (Κρήτης), με διατήρηση σε ισχύ του εις βάρος του εκκρεμούντος εντάλματος σύλληψης (με σκοπό την προσωρινή του κράτηση). Αίτηση για αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους, χωρίς ο κατηγορούμενος να έχει υποβάλλει εαυτόν στην εκτέλεση του βουλεύματος. Δικαιολογητικός λόγος υποβολής της αίτησης ότι το ένταλμα του ανακριτή εκδόθηκε με την αιτιολογία της μη εμφάνισης του κατηγορουμένου για απολογία, πλην όμως η σχετική κλήση δεν του επιδόθηκε στη γνωστή διαμονή του, αλλά αντιμετωπίστηκε ως αγνώστου διαμονής.

Η εισαγγελική πρόταση που έγινε δεκτή από το Συμβούλιο έχει ως εξής:

Εισάγω στο Συμβούλιο σας την από 14-8-2002 αίτηση του υπόδικου Κ. Β., κατοίκου Ηρακλείου, που μου παραδόθηκε στις 20-9-2002, με την οποία ζήτησε την αντικατάσταση με περιοριστικούς όρους της προσωρινής του κράτησης που έχει διαταχθεί με τη με τον αριθμό 6/16-2-2001 Διάταξη του Εισαγγελέα Εφετών Κρήτης και εκθέτω τ' ακόλουθα:

Ο αιτών με τη σύμφωνη γνώμη του Προέδρου Εφετών Κρήτης που έχει εκφραστεί με τη με τον αριθμό 131/25-10-2000 πράξη του, έχει παρεπεμφθεί με απευθείας κλήση στο ακροατήριο του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων Κρήτης για να δικαστεί ως υπαίτιος του κακούργηματος της διακεκριμένης περίπτωσης κλοπής από κοινού, που τελέστηκε στο Ηράκλειο στις 29-5-2000 από κοινού με τον συγκατηγορούμενό του Α. Χ. Παράλληλα με την ίδια πιο πάνω Διάταξη του

Προέδρου Εφετών Κρήτης διατάχθηκε η διατήρηση της ισχύος του με τον αριθμό 9/10-7-2000 εντάλματος σύλληψης του Ανακριτή Γ' Τμήματος Ηρακλείου, που έχει εκδοθεί σε βάρος του πιο πάνω αιτούντος - κατηγορουμένου για το πιο πάνω κακούργημα της διακεκριμένης περίπτωσης κλοπής. Ήδη κατά του αιτούντος κατηγορουμένου έχει εκδοθεί η με τον αριθμό 6/16-2-2001 Διάταξη του Εισαγγελέα Εφετών Κρήτης, με την οποία διατάχθηκε η αναστολή της διαδικασίας στο ακροατήριο εναντίον του εν λόγω κατηγορουμένου Κ. Β., για το κακούργημα της διακεκριμένης κλοπής που του αποδίδεται μέχρι τη σύλληψη ή την εμφάνισή του, χωρίς μέχρι σήμερα να πραγματοποιηθεί η σύλληψη και προσωρινή του κράτηση. Άλλωστε, κατ' άρθρο 291 παρ. 3 ΚΠΔ, για να γίνει τυπικά παραδεκτή η αίτηση, δεν χρειάζεται να υποβληθεί προηγουμένως ο αιτών στην εκτέλεση του βουλεύματος ή της απόφασης.

Επειδή σ’ αυτή τη φάση της διαδικασίας, όπως προκύπτει από το συνδυασμό των άρθρων 291, 435 και 345 ΚΠΔ, δεν υπάρχει νομικό κώλυμα για την υποβολή αιτήσεως που αποβλέπει στην αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους, γιατί αυτό δεν απαγορεύεται από καμιά νομική διάταξη (βλ. βουλ. Συμβ. Θεσ. 50/1982, ΕφΑθ 411/1952 Ποιν. Χρ. Β’ σελ. 317, Αρμεν. 1982 σεκ. 1003, Μπουρόπουλος Ερμ. ΠΔ έκδοση Β’, τόμος Α, σελ. 394-395), διαφορετικά γιατί με ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 291 ΚΠΔ επί αναβολής ή ματαιώσεως για οποιοδήποτε λόγο της εκδικάσεως, το Δικαστήριο μπορεί να θέσει στον κατηγορούμενο περιοριστικό όρο ή όρους, αντί της προσωρινής του κράτησης (ΕφΑθ 944/1966 Ποιν. Χρον. ΙΖ/σελ. 307, ΕφΑθ 972/1984 Ποιν. Χρον. ΛΣΤ/σελ. 96 και υπ’ αυτήν σχόλια Λαφαζάνου).

Επειδή οι διατάξεις που εκδίδονται από το Δικαστήριο σύμφωνα με το άρθρο 435 του ΚΠΔ έχουν σκοπό να εξασφαλίσουν την παρουσία του κατηγορουμένου στο ακροατήριο.

Επειδή στη συγκεκριμένη περίπτωση ο αιτών κατηγορούμενος υποβάλλει το ως άνω αίτημα ισχυριζόμενος ότι δεν προσήλθε στον Ανακριτή Πλημ/κών Ηρακλείου για να απολογηθεί όχι από απείθεια, αλλά γιατί δεν του επιδόθηκε καμιά κλήση για απολογία στη γνωστή διεύθυνσή του στην πόλη του Ηρακλείου. Πράγματι από τα στοιχεία της δικογραφίας προκύπτουν τα εξής: Με την από 3-7-2000 κλήση κατηγορουμένου της Ανακρίτριας Γ’ Τμήματος Ηρακλείου κλήθηκε ο αιτών κατηγορούμενος στη διεύθυνση της οδού ... της πόλης του Ηρακλείου να εμφανιστεί ενώπιόν της την 6-7-2000, για να

του απαγγελθεί κατηγορία και να απολογηθεί για διακεκριμένη περίπτωση κλοπής, για την οποία είχε ασκηθεί σε βάρος του αντεπάγγελτα ποινική δίωξη από τον Εισαγγελέα Πλημ/κών Ηρακλείου. Την ίδια ημέρα 3-7-2000, η πιο πάνω κλήση διαβιβάστηκε στο Διοικητή του Α’ Α.Τ. Ηρακλείου για να φροντίσει για την επίδοσή της και την επόμενη ημέρα 4-7-2000 ο τελευταίος ανέθεσε την επίδοση της εν λόγω κλήσης στον Αρχιφύλακα της Υπηρεσίας του Ε. Π., ο οποίος αφού μετέβη στη διεύθυνση της πόλης του Ηρακλείου, στην οποία σύμφωνα με την κλήση κατοικούσε ο κατηγορούμενος, βεβαίωσε με την από 5-7-2000 βεβαίωσή του ότι ο καλούμενος Κ. Β. ευρίσκεται εκτός Κρήτης (Μυτιλήνη) και θα επιστρέψει σε 10 περίπου ημέρες, δηλαδή το αργότερο μέχρι την 5-7-2000.

Ο παραπάνω Αρχιφύλακας μετά τη βεβαίωση δεν μερίμνησε για την επίδοση της κλήσης για απολογία στη γνωστή σ’ αυτόν διεύθυνση του αιτούντος κατηγορουμένου (....). Η Ανακρίτρια Γ’ Τμήματος Πλημ/κών Ηρακλείου, αντί να αναμένει την επιστροφή του από Μυτιλήνη μέχρι την 15-7-2000, εξέδωσε ένταλμα σύλληψης, του οποίου διατηρήθηκε η ισχύς με τη με τον αριθμό 131/2000 πράξη του Προέδρου Εφετών Κρήτης, που του επιδόθηκε ως άγνωστης διαμονής ενώ ήταν γνωστής (....), όπως προκύπτει από την από 9-7-2002 βεβαίωση του Δήμου Ηρακλείου, την από 16-7-2002 βεβαίωση της ΔΕΗ, την από 5-7-2002 βεβαίωση του ΟΤΕ και τα εκκαθαριστικά σημειώματα της Εφορίας Ηρακλείου, με την οποία όπως προαναφέρθηκε στην αρχή της παρούσας ο αιτών παραπέμφθηκε με απευθείας κλήση στο ακροατήριο του Τριμε-

λούς Εφετείου Κακουρημάτων Κρήτης για να δικαστεί για κακουρηγματική κλοπή από κοινού, κατ' εξακολούθηση, κατ' επάγγελμα και κατά συνήθεια, ενώ με τη με τον αριθμό 6/16-2-2001 Διάταξη του Εισαγγελέα Εφετών Κρήτης διατάχθηκε η αναστολή της διαδικασίας στο ακροατήριο του Τριμελούς Εφετείου Κακουρημάτων Κρήτης εναντίον του αιτούντος κατηγορουμένου μέχρι τη σύλληψη και την εμφάνισή του, η οποία μέχρι σήμερα δεν έχει πραγματοποιηθεί.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι ο αιτών, από το έτος 1980 μέχρι σήμερα, διαμένει με τους γονείς του στην οδό ... της πόλης του Ηρακλείου και έπρεπε να κλητευθεί, για να απολογηθεί για την κακουρηγματική κλοπή που του αποδίδεται, στην παραπάνω γνωστή διεύθυνσή του από την Ανακρίτρια Γ' Τμήματος Πλη/κών Ηρακλείου, γεγονός που δεν συνέβη. Εξ' αιτίας δε της παράλειψης της νόμιμης κλήτευσής του για απολογία για την κακουρηγματική κλοπή που του αποδίδεται στερήθηκε της δυνατότητας να εμφανιστεί ενώπιον της Ανακρίτριας και να ασκήσει τα δικαιώματά του, γεγονός που επάγεται απόλυτη ακυρότητα του εκδοθέντος σε βάρος του εντάλματος σύλληψης της πιο πάνω Ανακρίτριας με τον αριθμό 9/10-7-2000, του οποίου διατηρή-

θηκε η ισχύς με τη με τον αριθμό 131/2000 πράξη του Προέδρου Εφετών Κρήτης (βλ. ΑΠ 949/1982 Ποιν. Χρ. ΛΓ/275).

Επειδή, από όλα τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι η μη εμφάνιση του αιτούντος κατηγορουμένου ενώπιον της Ανακρίτριας Γ' Τμήματος Πλημ/κών Ηρακλείου για να απολογηθεί για την κακουρηγματική κλοπή που του αποδίδεται, δεν οφείλεται σε απείθεια, αλλά σε μη νόμιμη κλήτευσή του και συνακόλουθα η σύλληψη και προσωρινή κράτηση που έχει διαταχθεί σε βάρος του με το σχετικό ένταλμα σύλληψης 9/2000 της πιο πάνω Ανακρίτριας, του οποίου η ισχύς διατάχθηκε με τη με τον αριθμό 131/2000 πράξη του Προέδρου Εφετών Κρήτης, πρέπει να αντικατασταθεί με τους περιοριστικούς όρους:

α) Της καταβολής χρηματικής εγγυήσεως 1.500 ευρώ από τον ίδιο ή τρίτο για χάρη του.

β) Της εμφανίσεώς του την πρώτη κάθε μήνα στο Δ/ντή της Υποδιεύθυνσης Ασφάλειας Ηρακλείου και

γ) της απαγόρευσης εξόδου του από τη χώρα μέχρι την οριστική εκδίκαση της εναντίον του κατηγορίας, αφού οι πιο πάνω περιοριστικοί όροι είναι ικανοί να εξασφαλίσουν την παρουσία του αιτούντος κατηγορουμένου στο ακροατήριο.

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

ΣτΕ (Επιτροπή Αναστολών) Αριθ. Αποφ. 754/2002

Πρόεδρος: Μ. Βροντάκης

Εισηγητής: Γ. Παπαγεωργίου

Δικαιοδοσία του ΣτΕ: Καζίνο Πάργης. Η άδεια λειτουργίας Καζίνο χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης στην Α.Ε. Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα, με σκοπό να εισφερθεί στη θυγατρική της εταιρεία, που θα συσταθεί με σκοπό τη λειτουργία της επιχειρήσεως Ξενοδοχείο-Καζίνο Πάργης. Απόφαση της Α.Ε. Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα για τη μεταβίβαση ποσοστού μέχρι 51% του μετοχικού κεφαλαίου της θυγατρικής σε στρατηγικό επενδυτή με παραχώρηση της διαχείρισης και διοίκησης του Καζίνο. Διαγωνισμός. Κατακύρωση στο διαγωνιζόμενο “Ψ” από τη Διυπουργική Επιτροπή Αποκρατικοποιήσεων. Οι πράξεις του προσυμβατικού σταδίου δεν είναι εκτελεστές διοικητικές πράξεις αποσπαστές από τη σύμβαση, διότι κατατείνουν στη σύναψη μη διοικητικής συμβάσεως. Ελλείπει συνεπώς η δικαιοδοσία του ΣτΕ.

(Επιμέλεια: Κ.Π. Μαρκάκης)*

1. ...

2. Επειδή, με το άρθρο 12 παρ. του Ν 2636/1998 (φ. 198) συνεστήθη ανώνυμος εταιρεία με την επωνυμία “ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ Ε.Ο.Τ.”, η οποία, σύμφωνα με την παρ. 2 του ως άνω άρθρου, λειτουργεί χάριν του δημοσίου συμφέροντος κατά τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας και διέπεται κατ’ αρχήν από τις διατάξεις του Ν 2190/1920.

Με το άρθρο 9 παρ. 4 του Ν 2837/2000 (φ. 178), η εν λόγω εταιρεία μετονομάσθηκε σε “ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΑΚΙΝΗΤΑ Α.Ε.” και το σύνολο των μετοχών της περιήλθε στο Δημόσιο, ενώ με την παρ. 6 του τελευταίου τούτου άρθρου (η οποία αντικατέστησε το άρθρο 13 του Ν 2636/1998) ορίσθηκε, εκτός των άλλων, ότι σκοπός της εταιρείας αυτής είναι η

διοίκηση, διαχείριση και αξιοποίηση των επιχειρηματικών μονάδων του Ε.Ο.Τ., μεταξύ των οποίων ρητώς περιλαμβάνεται και το Καζίνο Πάργης. Περαιτέρω, με το άρθρο 10 παρ. 1 περ. Β’ του ως άνω Ν 2837/2000 (όπως η παράγραφος αυτή αντικαταστάθηκε με το άρθρο 244 παρ. 2 του Ν 2919/2001, φ. 128) προεβλέφθη ότι με απόφαση της Γενικής Συνελεύσεως της εν λόγω ανωνύμου εταιρείας θα ιδρυθεί, εντός διμήνου από της ενάρξεως ισχύος του Ν 2919/ 2001, θυγατρική εταιρεία για την λειτουργία της επιχειρήσεως Ξενοδοχείο - Καζίνο Πάργης.

Εξ’ άλλου, το άρθρο 1 παρ. 1 του Ν 2206/1994 (φ. 62) είχε προβλέψει την δυνατότητα χορηγήσεως αδειάς λειτουργίας καζίνο στην θέση Μον Παρνές στην Πάργη, σύμφωνα δε με την παράγρα-

*Ο Κ. Π. Μαρκάκης είναι δικηγόρος Αθηνών.

φο 13 του άρθρου 2 του ιδίου νόμου, η οποία προστέθηκε με το άρθρο 24 παρ. 3 του Ν 2919/2001 και συμπληρώθηκε με το άρθρο 12 παρ. 5 του Ν 2941/2001 (φ. 201), η εν λόγω άδεια χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης στην ανώνυμο εταιρεία “ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΑΚΙΝΗΤΑ Α.Ε.”, με σκοπό να εισφერθεί στην ως άνω θυγατρική της εταιρεία.

3. Επειδή, κατόπιν των ανωτέρω και αφού συνεστήθη ως θυγατρική της ανώνυμου εταιρείας “ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΑΚΙΝΗΤΑ Α.Ε.” η εταιρεία “ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΑΖΙΝΟ ΠΑΡΝΗΘΑΣ Α.Ε.”, η Διευπουργική Επιτροπή Αποκρατικοποίησης με την 786/10.10.2001 πράξη της αποφάσισε την κατ’ άρθρ. 5 παρ. 1 περ. β’ του Ν 2000/ 1991 (φ. 206) ιδιωτικοποίηση της τελευταίας ως άνω θυγατρικής εταιρείας, με την πώληση ποσοστού έως και 51% των μετοχών της. Κατόπιν της απόφασης αυτής η εταιρεία “ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΑΚΙΝΗΤΑ Α.Ε.” εξέδωσε τον Οκτώβριο 2001 διακήρυξη δημοσίου διαγωνισμού για την μεταβίβαση ποσοστού μέχρι 51% του μετοχικού κεφαλαίου της ως άνω θυγατρικής της εταιρείας σε στρατηγικό επενδυτή, στον οποίο θα παρεχωρείτο και η διαχείριση και διοίκηση του καζίνο, αργότερα δε (τον Απρίλιο 2002), με συμπληρωματική διακήρυξή της προσεκάλεσε τις δύο προεπιλεγείσες κοινοπραξίες (ήτοι της αιτούσας “Χ” και του όμιλου “Ψ”) να υποβάλλουν οικονομικές προσφορές για την αγορά του 49% του μετοχικού κεφαλαίου

ου της εν λόγω θυγατρικής εταιρείας. Η συμπληρωματική αυτή διακήρυξη, η οποία στο άρθρο 1 ως αντικείμενο του διαγωνισμού είχε την μεταβίβαση του ανωτέρω ποσοστού μετοχών και το δικαίωμα διοικήσεως και διαχειρίσεως της εταιρείας “ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΑΖΙΝΟ ΠΑΡΝΗΘΑΣ Α.Ε.”, όριζε στο άρθρο 7 ότι η τελική απόφαση για την κατακύρωση του διαγωνισμού θα ληφθεί από την Διευπουργική Επιτροπή Αποκρατικοποιήσεων, ενώ στο Παράρτημα 5 αυτής περιλαμβανόταν σχέδιο όρων της αδειάς λειτουργίας Καζίνο, η οποία θα εκδοθεί από τον Υπουργό Ανάπτυξης επ’ ονόματι της εταιρείας “ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΑΚΙΝΗΤΑ Α.Ε.”, προκειμένου να εισφერθεί από αυτήν στην ανωτέρω θυγατρική της εταιρεία. Κατόπιν της συμπληρωματικής αυτής διακήρυξης, στον διαγωνισμό υπέβαλαν οικονομικές προσφορές και οι δύο ως άνω κοινοπραξίες. Τέλος δε, με την 398/5/8/ 2002 πράξη της, η Διευπουργική Επιτροπή Αποκρατικοποίησης, δυνάμει του προμνησθέντος άρθρου 7 της συμπληρωματικής διακήρυξης, αποφάσισε την κατακύρωση του διαγωνισμού ιδιωτικοποίησης της εταιρείας “ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΑΖΙΝΟ ΠΑΡΝΗΘΑΣ Α.Ε.” ως επιχειρήσεως διαχειρίσεως ξενοδοχειακής μονάδος και δικαιούχου της αδειάς λειτουργίας του Καζίνο Πάρνηθας, στον όμιλο “Ψ”. Ήδη, με την κρινόμενη αίτηση ζητείται η αναστολή εκτέλεσεως της τελευταίας αυτής πράξεως, κατά της οποίας η αιτούσα έχει ασκήσει την από 04/09/2002 αίτηση ακυρώσεως,

της οποίας ορίστηκε δικάσιμος η 07/10/2003.

4...

5. Επειδή, ο επίδικος διαγωνισμός κατατείνει στην σύναψη συμβάσεως μεταξύ του αναδόχου και της εταιρείας “ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΑΚΙΝΗΤΑ Α.Ε.”, η οποία, κατά τα προεκτεθέντα, αποτελεί νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου. Η σύμβαση, συνεπώς, αυτή, ανεξαρτήτως του σκοπού της, δεν είναι διοικητική, αλλά σύμβαση ιδιωτικού δικαίου, αφού δεν είναι διοικητική αρχή ή νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ο ένας τουλάχιστον εκ των συμβαλλομένων (βλ. Α.Ε.Δ. 3/1999, Ε.Α. 222, 566/1999). Επομένως, και οι προηγούμενες της συνάψεως της εν λόγω συμβάσεως πράξεις, ακόμη και αν πρόκειται για πράξεις διοικητικών οργάνων (όπως συμβαίνει εν προκειμένω με την προσβαλλομένη απόφαση της Διυπουργικής Επιτροπής Αποκρατικοποίησης), δεν αποτελούν εκτελεστές διοικητικές πράξεις, αποσπαστές από την σύμβαση και υποκείμενες, κατά το άρθρο 95 παρ. 1 περ. α’ του Συντάγματος, στον ακυρωτικό έλεγχο του Συμβουλίου της Επικρατείας (βλ. Ε.Α. 222, 566/1999). Κατόπιν τούτου, είναι προδήλως απαράδεκτη, λόγω ελλείψεως δικαιοδοσίας του Συμβουλίου της Επικρατείας, η αίτηση ακυρώσεως που άσκησε η αιτούσα κοινοπραξία κατά της ανωτέρω αποφάσεως της Διυπουργικής Επιτροπής Αποκρατικοποιήσεων, αποφάσεως που εκδόθηκε άλλωστε κατ’ εφαρμογήν ρήτρας (άρθρου 7) της προμνησθείσης

συμπληρωματικής διακηρύξεως που είχε εκδοθεί από το ως άνω νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου και η οποία (ρήτρα) παρέσχε στην εν λόγω Επιτροπή την σχετική αρμοδιότητα. Δεν ασκεί δε, εν όψει των προεκτεθέντων, επιρροή στην ανωτέρω κρίση της Επιτροπής Αναστολών ο προβαλλόμενος με το από 05/11/2002 υπόμνημα της αιτούσης ισχυρισμός ότι αντικείμενο του επιδικού διαγωνισμού αποτελεί η άδεια λειτουργίας καζίνο, ισχυρισμός, άλλωστε, που έρχεται σε αντίθεση τόσο με το κατά τα άνω άρθρο 1 της συμπληρωματικής διακηρύξεως, όσο και με την ίδια την προσβαλλομένη πράξη, από την οποία προκύπτει ότι δικαιούχος της αδείας αυτής - η οποία δεν έχει ακόμη εκδοθεί (βλ. Τ/10416/10.10.2002 έγγραφο της Γενικής Γραμματείας Τουρισμού προς το Συμβούλιο της Επικρατείας) δεν θα είναι ο ανάδοχος του διαγωνισμού αλλά η εταιρεία “ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΑΖΙΝΟ ΠΑΡΝΗΘΑΣ Α.Ε.”, στην οποία η άδεια αυτή θα εισφερθεί, κατ’ αρθρ. 2 παρ. 13 του Ν 2206/1994 (όπως ισχύει) από την εταιρεία “ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΑΚΙΝΗΤΑ Α.Ε.” (βλ. και το Παράρτημα 5 της συμπληρωματικής διακηρύξεως).

6. Επειδή, λόγω του προδήλως απαράδεκτου της ασκηθείσης ως άνω αιτήσεως ακυρώσεως, πρέπει να απορριφθεί η κρινόμενη αίτηση αναστολής, σύμφωνα με την παρ. 7 του άρθρου 52 του κωδ. π.δ/τος 18/1989 (όπως το άρθρο αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 35 του Ν 2721/1999 (φ.112)).

Τριμελές Διοικητικό Πρωτοδικείο Ηρακλείου Αριθ. Αποφ. 499/2001 (Τμήμα Β')

Πρόεδρος: Ζαχαρένια Μαθιουδάκη

Δικαστές: Γεώργιος Καθαράκης, Παρασκευή Ψωμά (εισηγήτρια)

Νόμος 2556/97. Περί υποχρέωσης των εργοδοτών να καταχωρούν σε ειδικό βιβλίο το νεοπροσλαμβανόμενο προσωπικό.

Η καταχώρηση δεν αντίκειται στον νόμο σε περίπτωση που είναι μεν εκπρόθεσμη ή με ελλείψεις, έχει όμως ο εργοδότης νομίμως αναγγείλει την πρόσληψη ή έχει ασφαλίσει τον εργαζόμενο και έχει καταβάλλει τις αντίστοιχες ασφαλιστικές εισφορές.

Επειδή, με την κρινόμενη προσφυγή, για την οποία καταβλήθηκε το από το άρθρο 277 παρ. 2 του Κ.Δ.Δ. προβλεπόμενο παράβολο (βλ. τα με αριθ. 4640555 σειράς Α' και 484462 σειράς Β' παραστατικά καταβολής του) ζητείται παραδεκτός να ακυρωθεί ή με αριθμ. 549/Συν. 104/16.11.1999 απόφαση της Τοπικής Διοικητικής Επιτροπής (ΤΔΕ) του Υποκαταστήματος ΙΚΑ Λ. Χερσονήσου, με την οποία απορρίφθηκε ένσταση της προσφεύγουσας ανώνυμης εταιρίας κατά της με αριθμ. 550227/27.4.1999 Πράξης Επιβολής Προστίμου Ακαταχώριστων Εργαζομένων (Π.Ε.Π.Α.Ε.) του ανωτέρω Υποκ/τος. Με την τελευταία είχαν επιβληθεί σε βάρος της προσφεύγουσας ως εργοδότης δέκα (10) πρόστιμα ποσού 280.000 δρχ. το καθένα (συνολικού ύψους 2.800.000 δρχ.), κατ' άρθρο 2 του Ν 2556/1997.

Επειδή, στην παρ. 9 του άρθρου 26 του Α.Ν. 1846/1951, το οποίο καθορίζει τις υποχρεώσεις των εργοδοτών ασφαλισμένων του ΙΚΑ έναντι του Ιδρύματος, προστέθηκαν με την παρ. 1 του άρθρου 2 του Ν 2556/1997 (Α' 270, ισχύς από 24.12.1997), το οποίο επιγράφεται "Εφαρμογή μεθόδων και μέτρων διασφάλισης των προς το ΙΚΑ ασφαλιστικών εισφορών" περιπτώσεις στ' και ζ', ως ακολούθως:

“Να καταχωρούν σε θεωρημένο και ειδικό προς τούτο έντυπο τους προσλαμβανόμενους μισθωτούς τους αμέσως μετά την πρόσληψη και πριν αυτοί αναλάβουν εργασία. Για όσους απασχολούνται μέχρι την έναρξη ισχύος της παραγράφου αυτής, δεν απαιτείται καταχώρηση στο παραπάνω ειδικό έντυπο, με την προϋπόθεση ότι έχουν καταχωρηθεί στα μισθολογια του ΙΚΑ. Ο εργοδότης, πέραν των απορρυσών από τις ισχύουσες διατάξεις της νομοθεσίας του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.), υποχρεώσεών του για αναγγελία πρόσληψης και καταγγελίας σύμβασης μισθωτού, αναγγέλει υποχρεωτικά στον Οργανισμό αυτόν εντός οκτώ (8) ημερών και κάθε περίπτωση οικειοθελούς αποχώρησης του μισθωτού. Για τον κάθε μισθωτό που θα βρεθεί από τα αρμόδια όργανα του Ι.Κ.Α. να απασχολείται και δεν είναι καταχωρημένος, κατά τα ανωτέρω, επιβάλλεται με πράξη του αρμόδιου οργάνου του Ι.Κ.Α. σε βάρος του εργοδότη του πρόστιμο. Πρόστιμο επιβάλλεται επίσης και στον εργοδότη που δεν επιδεικνύει στα αρμόδια όργανα του Ι.Κ.Α. το κατά τα ανωτέρω ειδικό έντυπο καταχώρησης προσλαμβανόμενων μισθωτών. Τα πρόστιμα δεν μπορούν να ξεπερνούν κατ’

άτομο το εικοσιπενταπλάσιο του τεκμαρτού ημερομισθίου της ανώτατης ασφαλιστικής κλάσης, όπως ισχύει κατά την ημερομηνία της επιβολής του. Τα κατά τα ανωτέρω επιβαλλόμενα πρόστιμα αποτελούν έσοδα του Ι.Κ.Α. Με κανονισμό θα ορισθούν τα όργανα και οι διαδικασίες επιβολής, βεβαίωσης, είσπραξης αμφισβήτησης, διοικητικής επίλυσης της διαφοράς, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια... Με απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, μετά από πρόταση του Ι.Κ.Α., θα προσδιοριστεί το ύψος του προστίμου για κάθε παράβαση και για κάθε άτομο, το είδος του εντύπου καταχώρησης, η υπηρεσία, το όργανο και η διαδικασία εκτύπωσης, θεώρησης, χορήγησης, ελέγχου, τήρησης, ανάληψης της δαπάνης και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια που αφορά στη διαδικασία εφαρμογής της διάταξης αυτής... Η ισχύς της διάταξης αυτής αρχίζει από 1.4.1998. ζ)..." Δυνάμει της παραπάνω νομοθετικής εξουσιοδοτήσεως, εκδόθηκε η Φ21/500/26.3.98 απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΦΕΚ Β' 313/30-3-1998), με θέμα: "Ρύθμιση θεμάτων σχετικών με το είδος του εντύπου καταχώρησης, την υπηρεσία έκδοσης, το ύψος του προστίμου κ.λ.π. για την εφαρμογή της διάταξης της παρ. 1 του άρθρου 2 του Ν 2556/97", με την οποία ορίζονται τα εξής: "1. Κάθε εργοδότης υποχρεούται να καταχωρεί σε ειδικό και θεωρημένο έντυπο τους μισθωτούς που προσλαμβάνει αμέσως μετά την πρόσληψη και πριν αυτοί αναλάβουν εργασία. Ο τύπος του ειδικού εντύπου θα έχει τη μορφή γραμμογραφημένου βιβλίου, που θα φέρει τον τίτλο στο εξώφυλλο "ΕΙΔΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ ΚΑΤΑΧΩΡΗ-

ΣΗΣ ΝΕΟΠΡΟΣΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ" και θα αποτελείται από 10, 50 ή 100 τουλάχιστον διπλά αριθμημένα φύλλα. Στο εξώφυλλο, εκτός από τον τίτλο του βιβλίου, θα αναγράφονται ο αύξων αριθμός (Α/Α) αυτού, ο αριθμός πρωτοκόλλου απογραφής του εργοδότη, η ημερομηνία θεώρησης του βιβλίου από τον Προϊστάμενο Εσόδων καθώς και η υπογραφή του τελευταίου. Εντός πλαισίου επιστάζεται η προσοχή στον εργοδότη αφ' ενός για την υποχρεωτική καταχώρηση των νεοπροσλαμβανομένων μισθωτών και αφ' ετέρου για την υποχρεωτική τήρηση του βιβλίου στον τόπο απασχόλησης και την επίδειξή του, όταν ζητηθεί ... Επίσης, στο σύνολο των φύλλων αναγράφεται με κεφαλαία γράμματα η ένδειξη ότι το βιβλίο "ΤΗΡΕΙΤΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΑ ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ". Στα εσωτερικά φύλλα, καθέτως και σε αντίστοιχες στήλες, θα αναγράφονται ο αύξων αριθμός (Α/Α), το ονοματεπώνυμο του απασχολούμενου, το πατρώνυμό του, η ημερομηνία πρόσληψής του, ο αριθμός μητρώου του απασχολούμενου, η ειδικότητά του, ο μισθός ή το ημερομίσθιό του και η υπογραφή του εργαζομένου και του εργοδότη... 2. Ο εργοδότης, με τη χρησιμοποίηση χημικού χαρτιού (καρμπόν), συμπληρώνει στα δύο (2) φύλλα όλες τις παραπάνω ενδείξεις κάθε φορά που προσλαμβάνει μισθωτούς και υπογράφονται στις αντίστοιχες ενδείξεις από τους εργαζομένους και από τον εργοδότη ή τον υπεύθυνο της επιχείρησης, αν πρόκειται για νομικό πρόσωπο. Το βιβλίο, συμπληρωμένο όπως προβλέπεται παραπάνω, τηρείται σε προσιτό σημείο στον τόπο εργασίας των μισθωτών, με ευθύνη του εργοδότη και τίθεται αμέσως στη διάθεση

των αρμοδίων οργάνων του Ι.Κ.Α., όταν ζητηθεί. Από την τήρηση του βιβλίου στο χώρο της απασχόλησης μπορούν να εξαιρεθούν οι εργοδότες εκείνοι, οι μισθωτοί των οποίων δεν απασχολούνται εντός της επιχείρησής τους, αλλά σ' άλλους χώρους εκτός αυτής. Στις περιπτώσεις αυτές το βιβλίο πρέπει να τηρείται στην έδρα ή τα γραφεία του εργοδότη... 3. Αρμόδια υπηρεσία για την έκδοση και χορήγηση του βιβλίου είναι το Ι.Κ.Α. της περιοχής όπου λαμβάνει χώρα η απασχόληση, που το χορηγεί δωρεάν... 4. Κάθε εργοδότης που παραβαίνει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις διατάξεις του άρθρου 2 του Ν 2556/1997 και δεν καταχωρεί τους νεοπροσλαμβανόμενους μισθωτούς στο Ειδικό Βιβλίο ή δεν επιδεικνύει αυτό στα αρμόδια όργανα όταν του ζητηθεί υπόκειται σε πρόστιμο. Για τη μη επίδειξη του βιβλίου κατά τον έλεγχο, ο εργοδότης δεν μπορεί να αντιτάξει στα αρμόδια όργανα του ΙΚΑ καμιά αιτιολογία για τη μη επιβολή του. Το ύψος του προστίμου ορίζεται για κάθε παράβαση και για κάθε άτομο σε δώδεκα μισό (12 ½) τεκμαρτά ημερομίσθια της ανώτατης ασφαλιστικής κλάσης, όπως ισχύει κατά την ημερομηνία επιβολής του, που στρογγυλοποιείται στην αμέσως προηγούμενη ή επόμενη δεκάδα ή χιλιάδα αναλόγως. Το ύψος του προστίμου μπορεί να αναπροσαρμόζεται μετά από απόφαση του Δ.Σ. του Ι.Κ.Α., σε καμιά όμως περίπτωση δεν μπορεί να ξεπερνά κατ' άτομο το εικοσιπενταπλάσιο του τεκμαρτού ημερομισθίου της ανώτατης ασφαλιστικής κλάσης, όπως ισχύει κατά την ημερομηνία επιβολής του προστίμου. Το πρόστιμο επιβάλλεται με πράξη από τα αρμόδια όργανα του Ι.Κ.Α., που επιδίδεται, βεβαιώνεται και

επιλύεται, σε περίπτωση αμφισβήτησης, κατά τις διατάξεις του Κανονισμού Ασφάλισης του Ι.Κ.Α... Η απόφαση αυτή, η ισχύς της οποίας αρχίζει από 1.4.1998, να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως". Τέλος, με την Φ21/762/30.3.1998 απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΦΕΚ Β' 313/30.3.1998) προστέθηκε στο άρθρο 26 του Κανονισμού Ασφάλισης του ΙΚΑ (ΑΥΕ 55575/1965, ΦΕΚ 816 Β') παράγραφος 5, ως εξής: 5. Αν ο εργοδότης παρέλειψε την καταχώρηση των μισθωτών που έχει προσλάβει στο ειδικό έντυπο ή αρνείται την επίδειξή του στα αρμόδια όργανα του ΙΚΑ, ο υπάλληλος του ελέγχου συντάσσει Πράξη Επιβολής Προστίμου Ακαταχώριστων Εργαζομένων (ΠΕΠΑΕ), που πρέπει να περιέχει τα ονοματεπώνυμα των μισθωτών για τους οποίους επιβάλλεται το πρόστιμο, την ημερομηνία του ελέγχου, την παράβαση για την οποία επιβάλλεται το πρόστιμο και το οφειλόμενο ποσό. Για τη μη επίδειξη του Ειδικού Εντύπου στα αρμόδια όργανα ουδεμία αιτιολογία μπορεί να αντιτάξει ο εργοδότης...

Επειδή, κατά την έννοια των διατάξεων που προεκτέθηκαν, η νομοθετική ρύθμιση της επιβολής προστίμου σε περίπτωση μη καταχωρήσεως εργαζομένων στο οικείο προς τούτο βιβλίο κρίθηκε απαραίτητη προκειμένου να διασφαλιστούν οι μεν εργαζόμενοι από αυθαιρεσίες των εργοδοτών, οι δε εργοδότες από αβάσιμες καταγγελίες των ασφαλισμένων, με τελικό σκοπό να περιοριστεί η εισφοροδιαφυγή και να διασφαλιστούν τα έσοδα του Ιδρύματος (βλ. σχετικώς Εισηγ. Έκθεση του Ν2556/1997 και ερμηνεία που αποδέχτηκε και το Ίδρυμα με τις 38/1998 και 81/1999 εγκυ-

κλίους του, ΕΔΚΑ 1998 σελ. 62 και 438, καθώς και ΕΔΚΑ 1999 σελ. 653).

Επειδή στην προκείμενη περίπτωση από τα στοιχεία της διογραφίας προκύπτουν τα εξής: Κατά τον επιτόπιο έλεγχο που διενεργήθηκε στις 27.4.1999 στην επιχείρηση της προσφεύγουσας εταιρίας (Ξενοδοχείο, που βρίσκεται στην οδό Δ...) από τους αρμόδιους υπαλλήλους της Ειδικής Υπηρεσίας Ελέγχου Ασφ/σης (Ε.ΥΠ.Ε.Α.), βρέθηκαν απασχολούμενοι οι: Ε.Λ., Κ.Μ., Σ.Δ., Φ.Π., Μ.Π., Β.Κ., Δ.Χ. Ε.Β., Θ.Μ., Μ.Δ. και διαπιστώθηκε ότι τα ονοματεπώνυμα των πιο πάνω εργαζομένων είχαν καταχωρηθεί στο ειδικό βιβλίο νεοπρολαμβανόμενου προσωπικού που τηρούσε η επιχείρηση και επιδείχθηκε στους υπαλλήλους του ελέγχου, πλην όμως δεν είχε καταχωρηθεί σ' αυτό η ημερομηνία πρόσληψής τους. Επί τη βάση των παραπάνω διαπιστώσεων εκδόθηκε από το Υποκατάστημα ΙΚΑ Α. Χερσονήσου η 550227/27.4.1999 Π.Ε.Π.Α.Ε., με την οποία επιβλήθηκαν σε βάρος της εργοδότης εταιρίας δέκα (10) πρόστιμα 280.000 δρχ. το καθένα (συνολικού ύψους 2.800.000 δρχ), κατ' άρθρο 2 Ν 2556/1997. Κατά της προαναφερόμενης Π.Ε.Π.Α.Ε. η εργοδότης άσκησε ενώπιον της αρμόδιας ΤΔΕ την με αριθμ. πρωτ. 4294/25.4.1999 ένσταση, με την οποία υποστήριξε: α) ότι οι παρακάτω εργαζόμενοι είχαν προσληφθεί στις 26/4/1999 και είχαν αναγγελθεί στον Ο.Α.Ε.Δ. την ίδια μέρα, αν και το ξενοδοχείο θα άρχιζε να λειτουργεί στις 30.4.1999 β) ότι το ειδικό βιβλίο καταχώρησης νεοπρολαμβανόμενου προσωπικού είχε αναλάβει να συμπληρώνει η εργαζόμενη Σ.Π. (υπάλληλος υποδοχής), η οποία, ενώ ξενίκησε στις 26.4.1999 να το συμπληρώσει (αναγράφοντας τα ονοματεπώνυμα των πιο πάνω εργαζομένων), λόγω προσωπικού

της προβλήματος αναγκάστηκε να αποχωρήσει ξαφνικά από τον χώρο της εργασίας της και έτσι δεν ολοκλήρωσε τη διαδικασία συμπλήρωσης του βιβλίου αυτού (δεν ανέγραψε την ημερομηνία πρόσληψης των εργαζομένων), μη υπακούοντας, εξαιτίας της αμέλειας και της απειρίας της (λόγω του προσφάτου της ρύθμισης) στις εντολές της διοίκησης της εταιρίας και 3) ότι δεν συντρέχει εν προκειμένω περίπτωση εισφοροδιαφυγής, ούτε δολία αυθαιρεσία της εργοδοσίας, εφ' όσον η εταιρία δεν αμέλησε την έκδοση του ειδικού βιβλίου, ούτε αρνήθηκε την επίδειξή του στους υπαλλήλους του ελέγχου, ούτε απέκρυψε κάποιο από τα εργαζόμενα στην επιχείρησή της πρόσωπα. Προς απόδειξη των ισχυρισμών της η εργοδότης επικαλέστηκε και προσκόμισε ενώπιον της ΤΔΕ τις καρτέλες αναγγελίας πρόσληψης των προμνημονευόμενων εργαζομένων στον ΟΑΕΔ. στις 26.4.1999, στις οποίες ως ημερομηνία πρόσληψης αναγράφεται επίσης η 26.4.1999. Η ένσταση της πιο πάνω εταιρίας απορρίφθηκε με την 549/Συν.104/16.11.1999 απόφαση της ΤΔΕ. Στην κρίση της αυτή κατέληξε η ΤΔΕ αφού έλαβε υπόψη: α) την ενώπιόν της παράσταση της πληρεξουσίας δικηγόρου της εργοδότης, η οποία ανέπτυξε τους ισχυρισμούς της ένστασης, β) την ενώπιόν της κατάθεση της υπαλλήλου Σ.Π., η οποία δήλωσε ότι άρχισε να καταχωρεί τους προαναφερόμενους δέκα (10) εργαζομένους στο ειδικό βιβλίο στις 26.4.1999, αλλά επειδή δεν αισθανόταν καλά έφυγε από το ξενοδοχείο χωρίς να ολοκληρώσει την καταχώρηση και ότι ούτε την επόμενη μέρα (27.4.1999) είχε πάει στο ξενοδοχείο και γ) την ενώπιόν της κατάθεση του λογιστή της επιχείρησης (Γ.Τ.), ο οποίος δήλωσε ότι στα 17 χρόνια λειτουργίας του ξενοδο-

χειού δεν διαπιστώθηκε κάποια παράβαση από το ΙΚΑ, ούτε έλαβε χώρα κάποια καταγγελία εργαζομένου.

Επειδή η προσφεύγουσα εταιρία με την προσφυγή της, όπως παραδεκτως αναπτύσσεται με το υπόμνημα, επαναλαμβάνει τους ισχυρισμούς της ένστασής της. Προς απόδειξη των ισχυρισμών της, επικαλείται και προσκομίζει, μεταξύ άλλων: α) τις 6981 και 6982/14.5.2001 ένορκες βεβαιώσεις των μαρτύρων της Γ.Τ. και Σ.Π., αντίστοιχα, προς τη Συμβολαιογράφο Ηρακλείου Ε.Τ., από τις οποίες εμφανίζεται ότι οι παραπάνω μάρτυρες (υπάλληλος υποδοχής και λογιστής της επιχείρησης, αντίστοιχα) επιβεβαίωσαν ενώπιον της Συμβολαιογράφου αυτής τα όσα η εργοδότη υποστηρίζει με την προσφυγή της (όπως και με την ένστασή της ενώπιον της ΤΔΕ) και β) αποσπάσματα από το ειδικό βιβλίο, που αφορούν τους επόμενους ελέγχους της Ε.Υ.Π.Ε.Α. στην επιχείρησή της στις 19.5.1999 και 21.6.2001, κατά τους οποίους διαπιστώθηκε ότι είχαν γίνει νόμιμα οι καταχωρήσεις στο βιβλίο αυτό.

Επειδή το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη: 1) ότι, σύμφωνα με όσα προεκτέθηκαν στη μείζονα σκέψη, ο σκοπός της διάταξης περί επιβολής προστίμου σε περίπτωση μη καταχώρησης από τον εργοδότη στο ειδικό βιβλίο του νεοπροσλαμβανόμενου προσωπικού, δεν είναι εισπρακτικός, αλλά αντίθετα σκοπό της διάταξης αυτής αποτελεί η πάταξη της εισφοροδιαφυγής, 2) ότι στην κρίνόμενη υπόθεση η προσφεύγουσα τηρούσε το ειδικό βιβλίο και σ' αυτό είχαν καταχωρηθεί τα ονοματεπώνυμα των προαναφερόμενων δέκα (10) εργαζομένων, 3) ότι την προηγούμενη μέρα του ελέγχου, δηλαδή στις 26.4.1999 είχε γίνει αναγγελία των ιδων

εργαζομένων στον ΟΑΕΔ, με ημερομηνία πρόσληψης αυτών 26.4.1999, 4) ότι, όπως και η ίδια η Σ.Π. (αρμόδια υπάλληλος για την τήρηση του πιο πάνω βιβλίου) δήλωσε ενώπιον της ΤΔΕ και ενώπιον της Συμβολαιογράφου Ελ.Γ. δεν είχε προλάβει να ολοκληρώσει την καταχώρηση των παραπάνω εργαζομένων στο ειδικό βιβλίο (να αναγράψει δηλαδή την ημερομηνία πρόσληψής τους) λόγω έντονης αδιαθεσίας που την ανάγκασε να αποχωρήσει ξαφνικά από την εργασία της στις 26.4.1999 και να μην επιστρέψει ούτε την ίδια ούτε την επόμενη μέρα (μέρα του ελέγχου), 5) ότι προφανώς, ακόμα κι αν δεν μεσολαβούσε η διενέργεια του ελέγχου, η συμπλήρωση του ειδικού βιβλίου θα ολοκληρωνόταν από την αρμόδια υπάλληλο με αναγραφή ως ημερομηνίας πρόσληψης των πιο πάνω εργαζομένων "26.4.1999", εφ' όσον με αυτή την ημερομηνία είχε γίνει αναγγελία πρόσληψής τους στον Ο.Α.Ε.Δ.

Μετά από αυτά, το Δικαστήριο κρίνει ότι η επιβολή, στην προκείμενη περίπτωση, των ένδικων δέκα (10) προστίμων για την μη ολοκλήρωση της καταχώρησης των δέκα (10) προμνημονευόμενων υπαλλήλων στο οικείο προς τούτο βιβλίο υπερακοντίζει τον σκοπό της θεσπιζόμενης διάταξης, εφ' όσον, σύμφωνα με τα παραπάνω, καμιά εισφοροδιαφυγή δεν θα ηδύνατο η προσφεύγουσα να επιτύχει από την μη ολοκλήρωση της καταχώρησης αυτής, κατά τον βάσιμο λόγο της προσφυγής.

Εξ' άλλου, το ότι η προσφεύγουσα δεν είχε πρόθεση εισφοροδιαφυγής, εμφανίζεται και από το ότι σε επόμενους ελέγχους, που διενεργήθηκαν στην επιχείρησή της στις 19.5.1999 και 21.6.2001, είχαν γίνει οι νόμιμες καταχωρήσεις στο ειδικό βιβλίο.

Συνεπώς, η ΤΔΕ, που έκρινε τα αντίθε-

τα, έσφαλε στην κρίση της και πρέπει να ακυρωθεί. Εξ’ άλλου, δεν πρέπει να επιδικασθούν δικαστικά έξοδα, ελλείψει σχετικού αιτήματος (άρθρο 275 παρ. 7

του Κ.Δ.Δ.), ενώ πρέπει να αποδοθεί στην προσφεύγουσα το παράβολο που καταβλήθηκε - 1500 δρχ. - (άρθρο 277 παρ. 9 του Κ.Δ.Δ.).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Είναι αρκετά ενδιαφέρουσα η δημοσιευόμενη απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Ηρακλείου, γιατί ερμηνεύει ορθά τις διατάξεις που ρυθμίζουν την τήρηση από τους εργοδότες του Ειδικού Βιβλίου Καταχώρησης Νεοπροσλαμβανομένου Προσωπικού, άρθρ. 2 παρ. 1 Ν 2556/97, σε συνδυασμό με την Φ21/500/26-3-98 απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοιν. Ασφαλίσεων, και συμπλέει με την διαμορφούμενη νομολογία των λοιπών Δικαστηρίων. Ειδικότερα, από τις ανωτέρω διατάξεις συνάγεται ότι ο σκοπός της θέσπισης της καταχώρησης των νεοπροσλαμβανόμενων μισθωτών σε ειδικό προς τούτο έντυπο δεν είναι εισπρακτικός, αλλά αφορά αφ’ ενός στη διασφάλιση τόσο των μισθωτών όσο και των εργοδοτών σχετικά με τον ακριβή χρόνο πρόσληψης και τη διάρκεια απασχόλησης των εργαζομένων, και αφ’ ετέρου στη διασφάλιση των εσόδων του Ι.Κ.Α. (καταβολή εισφορών) με τη μείωση της εισφοροδιαφυγής. Συνεπώς, εν όψει του προαναφερόμενου σκοπού, σε περίπτωση που διαπιστωθεί αφ’ ενός ότι νεοπροσληφθέντες εργαζόμενοι έχουν κατ’ αρχάς καταχωρηθεί στο ειδικό έντυπο, έστω και με ελλείψεις ή ακόμα και εκπρόθεσμα, αφ’ ετέρου δε προκύπτει με ακρίβεια ο χρόνος πρόσληψής τους και έχουν ασφαλιστεί νομίμως από τον χρόνο αυτό, καθώς και ότι έχουν καταβληθεί από τον εργοδότη οι αναλογούσες εισφορές, έχει δηλαδή πραγματοποιηθεί ο πιο πάνω σκοπός, δεν είναι νόμιμη η επιβολή του σχετικού προστίμου.

Την ανωτέρω ερμηνεία έχει αποδεχτεί εκτός από την δημοσιευόμενη απόφαση και η με αρ. 1113/2001 απόφαση του Διοικ. Πρωτοδικείου Αθηνών, σε ΕΔΚΑ 2001, 780. Στην απόφαση αυτή το Δικαστήριο προχώρησε ακόμα περισσότερο και δέχτηκε ότι για να επιβληθεί νόμιμο πρόστιμο ακαταχώριστων εργαζομένων θα πρέπει “οι νεοπροσληφθέντες εργαζόμενοι, στους οποίους αφορά, να μην έχουν καταχωρηθεί από τον εργοδότη στο ειδικό έντυπο και να μην έχουν ασφαλιστεί ή να έχουν ασφαλιστεί πλημμελώς σε σχέση με το χρόνο έναρξης της απασχόλησής τους και τη διάρκεια αυτής”. Άρα, σύμφωνα με το Δικαστήριο, από τη στιγμή που αποδεινύεται από τα προσκομιζόμενα έγγραφα ότι κάποιος εργοδότης τήρησε τις υποχρεώσεις και ασφάλισε τους εργαζομένους του σωστά από την ημερομηνία πρόσληψής τους, ακόμα και αν δεν τους καταχώρησε στο Ειδικό Βιβλίο, δεν μπορεί να του επιβληθεί πρόστιμο.

Μάνος Βοργιάς*

* Ο Μάνος Βοργιάς είναι δικηγόρος Ηρακλείου, Υπότροφος ΙΚΥ, Υποψήφιος Διδάκτορας Δημοσιονομικού Δικαίου.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
ΤΟΥ Δ.Σ.Η.

Για τον Σύλλογο και την ιστορία του...

Στην μακρά ιστορία του ο Δικηγορικός Σύλλογος Ηρακλείου έχει άλλοτε οργανώσει και άλλοτε συμμετάσχει σε πλήθος δημοσίων δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων, έχει πρωταγωνιστήσει σε μάχες για τα ατομικά και τα κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών και έχει συχνά αποδείξει το ενδιαφέρον και την αγωνιστικότητα των μελών του για τα δρώμενα του τόπου. Όλες αυτές οι δραστηριότητες, παράλληλα με εκείνες που αφορούν στην ενημέρωση για επιστημονικά και συνδικαλιστικά θέματα, σφυρηλάτησαν με την πάροδο του χρόνου τους δεσμούς μεταξύ των συναδέλφων και κατέστησαν τον Σύλλογο έναν από τους σημαντικότερους επιστημονικούς και κοινωνικούς παράγοντες του Ηρακλείου. Αρκεί — για να αναφερθούμε σε μερικές μόνο από τις πρόσφατες δραστηριότητες — να υπενθυμίσουμε τον συνεχιζόμενο αγώνα για το Εφετείο, τις συγκεντρώσεις που οργάνωσε ο Δ.Σ.Η για το θέμα αυτό με τη συμμετοχή φορέων των νομών Ηρακλείου - Λασιθίου, και την απήχηση που είχαν στους συμπολίτες μας, τον συνεχιζόμενο αγώνα για να αποκτήσει η πόλη το δικαστικό μέγαρο που δικαιούται, την καίρια συμβολή του Συλλόγου στην δημιουργία των κρατητηρίων γυναικών, την συνεργασία με το ίδρυμα Μαραγκοπούλου και το Τμήμα Διεθνών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου για θέματα διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, την διοργάνωση της Ολομέλειας των Προέδρων των Δικηγορικών Συλλόγων της χώρας στο Ηράκλειο με την συμμετοχή των Δικαστικών Ενώσεων και του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, την διοργάνωση ομιλίας για το Δίκαιο του Πολέμου, την συμμετοχή σε πλήθος αντιπολεμικών εκδηλώσεων και την έμπρακτη βοήθεια των μελών του Συλλόγου προς τον δοκιμαζόμενο λαό του Ιράκ. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι τα τελευταία χρόνια στις μέχρι τούδε δραστηριότητες του Δ.Σ.Η. ήρθαν να προστεθούν οι προσπάθειες νεότερων μελών του, που μέσω του *Forum* Δικηγόρων Ηρακλείου πραγματοποιούν σειρά σημαντικών ομιλιών και εκδηλώσεων, οι οποίες συμβάλλουν στην επιστημονική ενημέρωση όχι μόνο των συναδέλφων, αλλά και του ευρύτερου κοινού. Όλα τα παραπάνω καθιστούν προφανές το γιατί θεωρήσαμε σωστό σε αυτό, το πρώτο τεύχος του περιοδικού, να κάνουμε για μιιά ακόμη φορά μια σύντομη αναδρομή στην ιστορία του Συλλόγου και να τιμήσουμε όλους εκείνους που εργάστηκαν για την δημιουργία και την εξέλιξή του.

Ηράκλειο, Απρίλιος 2003

Το Δ.Σ. του Δ.Σ.Η.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Κατερίνας Ε. Αποστολάκη*

Από το 1880 μέχρι την Κρητική Πολιτεία - Περίοδος Ημιавтоνομίας

Η Κρητική επανάσταση του 1866 μπορεί να μην οδήγησε στην Ένωση της Κρήτης με την μητέρα Ελλάδα, ανάγκασε όμως την Υψηλή Πύλη να προχωρήσει στην έκδοση του "Οργανικού Νόμου" του 1868, με τον οποίο διοικήθηκε η Κρήτη επί μια δεκαετία. Με τις διατάξεις αυτού του νόμου παραχωρήθηκαν υποτυπώδη προνόμια στους Χριστιανούς και ρυθμίστηκαν τα θέματα απονομής της Δικαιοσύνης στην Κρήτη.

Ο Οργανικός Νόμος τροποποιήθηκε και εφαρμόστηκε ουσιαστικά με την Σύμβαση της Χαλέπας, που υπογράφηκε τον Οκτώβριο του 1878. Με την σύμβαση αυτή τέθηκαν οι βάσεις για την δημιουργία καθεστώτος ημιавтоνομίας στη Κρήτη. Ο Γενικός Διοικητής της νήσου μπορούσε πλέον να είναι Χριστιανός και η Γενική Συνέλευση, αποτελούμενη τότε από 49 χριστιανούς και 31 μουσουλμάνους, μπορούσε να διαθέτει και νομοθετική εξουσία για σύνταξη δικαστικών κωδίκων, αλλά και τροποποίηση ή συμπλήρωση νόμων. Διακηρύχθηκε επίσης η ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης και καθιερώθηκε η ελληνική ως επίσημη γλώσσα των δικαστηρίων.

Το 1879 δημοσιεύεται ο "Οργανισμός των Δικαστηρίων", με τον οποίο ιδρύονται 23 Ειρηνοδικεία, 5 Πρωτοδικεία και 3 Εμποροδικεία για τις πολιτικές υποθέσεις και αντίστοιχα 23 Πταισματοδικεία, 5 Πλημμελειοδικεία και 1 Κακουργιοδικείο για τις ποινικές υποθέσεις. Ιδρύεται επίσης 1 Εφετείο (πολιτικό και ποινικό), ενώ για τις αναιρέσεις αποκλειστικά αρμόδιο είναι το Ακυρωτικό Δικαστήριο της Κωνσταντινούπολης. Στα άρθρα 82-98 του Οργανισμού των Δικαστηρίων ρυθμίζονται για πρώτη φορά τα θέματα των δικηγόρων: *Οι Δικηγόροι εισί δημόσιοι λειτουργοί, κύριον έργον έχοντες να συμβουλεύουν τους πελάτας των, να τους υπερασπίζονται νομίμως, να τους αντιπροσωπεύουν ενώπιον των δικαστηρίων, να επιχειρώσιν εν ονόματι αυτών πάσας τας προς την διαδικασίαν προφορικές ή εγγράφους πράξεις* (άρθρο 90). *Οι δικηγόροι έχουνσι το δικαίωμα να μετέρχονται το έργον των ελευθέρως και απαρεμποδίστως* (άρθρο 93).

Το 1881 δημοσιεύεται ο νόμος "Περί Αμοιβής των Δικηγόρων και Δικολάβων". Σύμφωνα μ' αυτόν, ο δικηγόρος δικαιούται να λαμβάνει δι' έκαστον των κυρίων δικογράφων από 5 γρόσια στο Ειρηνοδικείο, μέχρι 30 γρόσια στο Εφετείο. Επίσης, ανάλογα με το δικαστήριο, δικαιούται κλιμάκωση της αμοιβής του για κάθε συζήτηση ενώπιον δικαστηρίου, παράσταση, αυτοψία ή εξέταση μάρτυρα. Σύμφωνα με την επίσημη απογραφή, το 1880 στο Ηράκλειο υπάρχουν 10 χριστιανοί δικηγόροι και 4 μουσουλμάνοι, χωρίς άλλα στοιχεία για το ποιοί ήταν αυτοί. Μοναδική πηγή για την εποχή εκείνη αποτελεί η Ηρακλειώτικη εφημερίδα ΜΙΝΩΣ, που άρχισε να εκδίδεται στα τέλη του 1880, σε φύλλο της οποίας διαβάζουμε τον Ιανουάριο του 1881 την είδηση ότι *...έλαβον άδειαν του δι-*

* Η Κατερίνα Αποστολάκη είναι δικηγόρος Ηρακλείου. Το κείμενο αυτό, περισσότερο εκτεταμένο και λεπτομερές, δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά, στο ημερολόγιο του Δ.Σ.Η του έτους 2.000.

κηγορείν οι Ηρακλειώτες δικηγόροι Δ. Σκουρής και Ι. Δ. Μαρινάκης, οι οποίοι μαζί με τον Μ. Πετυχάκη (Ρεθύμνου;) είναι οι πρώτοι δικηγόροι της Κρήτης που έλαβαν άδεια σύμφωνα με τις διατάξεις του “Οργανισμού των Δικαστηρίων”. Από την ίδια εφημερίδα, αλλά και από την επίσημη εφημερίδα της Γενικής Διοικήσεως Κρήτης ΚΡΗΤΗ, συμπεραίνουμε ότι την δεκαετία 1880-1890, δικηγόροι Ηρακλείου ήταν επίσης οι Εμμ. Σκούφος, Απόστολος Ξενουδάκης, Ανδρέας Βλαχάκης, Στ. Μαρκάκης, Ναπολέον Στειακάκης, Γεώργιος Αλεξάκης, Ιωάννης Ασιθιανάκης, Αντώνιος Παπαδάκης, Κωνσταντίνος Παπαδάκης, Αντώνιος Χατζηδάκης, Μεχμέτ Βερνκοκάκης, Αχμέτ Λεβεντάκης και Στυλιανός Τρόνος. Αγγελίες δικηγόρων φιλοξενούνται σχεδόν καθημερινά στις στήλες της εφημερίδας ΜΙΝΩΣ. Έτσι, την 12/02/1883, ο Ηρακλειώτης δικηγόρος Κωνσταντίνος Παπαδάκης ενημερώνει το Ηρακλειώτικο κοινό ότι *...αναχωρών ο δικηγόρος κ. Ι. Δ. Μαρινάκης δι’ Αθήνας, ανέθεσεν όλας τας υποθέσεις του εις εμέ και καλεί τους πελάτες του Μαρινάκη να απευθύνονται πλέον σ’ αυτόν.*

Με το άρθρο 15 της Σύμβασης της Χαλέπας, επετράπη για πρώτη φορά *η εν τη νήσω σύστασις φιλεκπαιδευτικών συλλόγων, τυπογραφείων και η έκδοσις εφημερίδων, συμφώνως τοις κειμένοις Νόμοις του Κράτους.* Την ευκαιρία αυτή δεν άφησαν ανεκμετάλλευτη οι δικηγόροι των Χανίων, που την 17η Αυγούστου 1884 απεφάσισαν *την σύστασιν Δικηγορικού Συλλόγου.* Σε ανάλογη ενέργεια προέβησαν και οι δικηγόροι του Ηρακλείου, αδιάψευστη μαρτυρία για την οποία μας παρέχει και πάλι η εφημερίδα ΜΙΝΩΣ, στο φύλλο 276/14-06-1886 της οποίας αναφέρεται ο Δικηγορικός Σύλλογος Ηρακλείου ως Σωματείο που μετέχει σε εκδήλωση για να τιμηθεί *η μνήμη των εν τοις Ελληνοτουρκικοίς συνόροις γενναίως πεσόντων Ελλήνων αδελφών ημών, κατά τας εσχάτως εν αυτοίς γενομένας συμπλοκάς της 9, 10 και 11 παρ. μηνός.* Ο εκπρόσωπος του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου Αντώνιος Χατζιδάκης κατέθεσε δάφνινο στέφανο, ενώ ο επίσης Ηρακλειώτης δικηγόρος Στ. Τρόνος εξεφώνησε *τον κατάλληλον τη περιστάσει ταύτη λόγον και μάλιστα εις δημόδη γλώσσα.* Πράγματι, τόσο στην επιγραφή του Δικηγορικού Ηρακλείου στο μνημείο των πεσόντων όσο και στον λόγο που εξεφώνησε ο Ηρακλειώτης δικηγόρος, η γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε ήταν η δημοτική, γεγονός που μας επιτρέπει να υποστηρίξουμε ότι οι Δικηγόροι του Ηρακλείου ανήκαν στο εκσυγχρονιστικό ρεύμα της πόλης, παρά την συντηρητική τους αμφίεση που επέβαλαν οι καιροί.

Εκτός από τα παραπάνω, δεν έχουμε άλλη μαρτυρία για την δραστηριότητα του Δ.Σ.Η. μέχρι και τα τέλη του προηγούμενου αιώνα. Ειδήσεις όμως σχετικές με τους δικηγόρους, τους δικαστές και τις συνθήκες απονομής της Δικαιοσύνης στο Ηράκλειο φιλοξενούνται σχεδόν καθημερινά στις στήλες των εφημερίδων, άλλοτε με κολακευτικά κι άλλοτε με επικριτικά σχόλια. Την 21η Ιανουαρίου 1892 δημοσιεύεται ο “Νόμος Περί Βελτιώσεως του Οργανισμού Δικαστηρίων”, με το άρθρο 58 του οποίου: *Οι δικηγόροι δεν θεωρούνται (πλέον) δημόσιοι υπάλληλοι. Οι βουλόμενοι να δικηγορώσιν απαιτείται να έχωσι τα προσόντα και να υπόκεινται εις τους όρους τους αναγραφόμενους εν τω περί δικηγόρων Κρήτης νόμω. Εν εναντία περιπτώσει κωλύονται του δικηγορείν.* Τρεις μέρες αργότερα, την 24η Ιανουαρίου 1892, δημοσιεύεται και ο “Νόμος περί Δικηγόρων Κρήτης”, ο οποίος, όπως προκύπτει από την Εισαγωγή του, εκπονήθηκε από την Γενική Διοίκηση και επικυρώθηκε με Υψηλό Αυτοκρατορικό Διάταγμα, προκειμένου να αρθούν τα ατοπήματα που προκάλεσε η έλλειψη των απαιτούμενων προσόντων και γνώσεων, τις οποίες θα έπρεπε να έχουν όσοι αναλάμβαναν υποθέσεις στα δικαστήρια, και να εξα-

σφαλισθούν τα συμφέροντα των κατοίκων της νήσου. Σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου αυτού, για να αποκτήσει κάποιος την ιδιότητα του δικηγόρου έπρεπε σωρευτικά να πληροί τις παρακάτω προϋποθέσεις: 1) Να έχει άδεια από την Αυτοκρατορική Νομική Σχολή ή από το Υπουργείο Δικαιοσύνης. 2) Λευκό ποινικό μητρώο. 3) Άριστη διαγωγή. 4) Να μην έχει πτωχεύσει εάν ήταν έμπορος. 5) Να είναι τουλάχιστον 25 ετών. Εξ' άλλου, οι πτυχιούχοι ξένου πανεπιστημίου (μη τουρκικού), καθώς και οι στερούμενοι πτυχίου έπρεπε να υποβάλλονται σε εξετάσεις που ρυθμιζονταν από τα άρθρα 7-26 του ίδιου νόμου. Περαιτέρω, προσδιορίζονταν οι υποχρεώσεις των δικηγόρων και οι κυρώσεις για τους παραβάτες, που έφταναν μέχρι την ποινή της προσωρινής αργίας για τον δικηγόρο που τρεις φορές τουλάχιστον επέδειξε ολιγωρία και αδράνεια για την περαιώση της δίκης την οποία ανέλαβε, και της οριστικής αργίας για τον καταδικασθέντα τρεις τουλάχιστον φορές σε ποινή προσωρινής αργίας. Τέλος, ο Νόμος περιελάμβανε διατάξεις για τις αμοιβές των δικηγόρων και τον τρόπο είσπραξής τους.

Οι αυστηρές αυτές διατάξεις δεν εμποδίζουν την συνεχή εισροή δικηγόρων στον Δικηγορικό Σύλλογο Ηρακλείου, που λίγο πριν την εγκαθίδρυση της Κρητικής Πολιτείας, στα 1897-1898 αριθμεί πλέον όχι λιγότερους από 60 δικηγόρους. Ανάμεσά τους διακρίνουμε αγωνιστές της Ελευθερίας, που αργότερα, με την συμμετοχή τους στην Εκτελεστική Επιτροπή και την Βουλή, θα παίξουν καθοριστικό ρόλο στην πορεία της Κρήτης και στην Ένωσή της με την Ελλάδα.

Καθώς μια πλήρης αναφορά γνωστών και αγνώστων Ηρακλειωτών αγωνιστών δικηγόρων θα ήταν αδύνατη, με πλήρη επίγνωση των παραλείψεων που θα σημειωθούν, αναφερόμαστε ιδιαίτερα σε κάποιους εξ' αυτών:

Γεώργιος Κοκκινάκης, ο οποίος πολέμησε στις λυσσώδεις μάχες που διεξήχθησαν την άνοιξη του 1897 και ειδικότερα στις μάχες των Αρχανών (15 Μαρτίου και 8 Απριλίου) και στη μάχη της Εληάς (26 Απριλίου), Νικόλαο Χατζιδάκη, στην μάχη της Εληάς (25 Απριλίου 1897), όπου και σκοτώθηκε, και Μιχαήλ Σακλαμπάνη, ο οποίος διακρίθηκε στο πλευρό του Α. Κόρακα στην μάχη στο Κανλί Καστέλλι (14 Ιουνίου 1897). Πρέπει επίσης να αναφερθούν οι δικηγόροι Ηρακλείου Αντώνιος Χατζηδάκης και Εμμανουήλ Πολυχρονίδης, οι οποίοι συμμετείχαν στην Γενική Συνέλευση των Κρητών στις 16 Οκτωβρίου 1897 στο Μελιδόνι, ο Αντώνιος Χατζηδάκης, που μαζί με τον επίσης δικηγόρο Ηρακλείου Νικόλαο Γιαμαλάκη υπήρξαν μέλη της πρώτης Εκτελεστικής Κυβέρνησης της Κρήτης, ο Μιχάλης Χατζάκης, δικηγόρος Ηρακλείου και συνάμα Αρχηγός Μαλεβυζίου τον Αύγουστο του 1898 και ο Θρασύβουλος Στεργιάδης, νεαρός δικηγόρος που σφαγιάστηκε από τους Τούρκους στα δραματικά γεγονότα της 25ης Αυγούστου.

Από το 1988 μέχρι σήμερα – Περίοδος Κρητικής Αυτονομίας

Η αρχή της περιόδου της Κρητικής Αυτονομίας βρίσκει τους δικηγόρους του Ηρακλείου να γεμίζουν με τα δικόγραφα, τις αναγκαστικές εκτελέσεις, τις προσκλήσεις και τις μηνύσεις τους, τις τρεις αμιγώς δικαστικές εφημερίδες (ΘΕΜΙΣ, ΝΟΜΟΣ, ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ), που εκδίδονται τακτικώς κάθε εβδομάδα, αλλά και έκτακτως, αν παραστεί ανάγκη. Και μάλλον αυτή η ανάγκη παρουσιαζόταν συχνά, καθώς και τα έκτακτα φύλλα των παραπάνω εφημερίδων ήταν πάρα πολλά, αλλά και οι γενικού περιεχομένου εφημερίδες προχωρούσαν συχνά στην έκδοση έκτακτων δικαστικών παραρτημάτων.

Από τις εβδομαδιαίες εφημερίδες της εποχής, η φιλολογική ΕΛΠΙΣ εκδίδεται από τον δικηγόρο Ηρακλείου Σωκράτη Βιστάκη, με δηλωμένη διεύθυνση το Δικηγορικών γραφείων Αδελφών Βιστάκη, ενώ η ΙΔΗ, *εθνική εφημερίς πραγματευομένη πολιτικά, επιστημονικά, παιδαγωγικά και πλουτολογικά ζητήματα*, έχει ως κατά νόμο υπεύθυνο τον δικηγόρο Ηρακλείου Αριστ. Πασχαλίδη.

Η πολιτειακή αλλαγή επέφερε σημαντικές αλλαγές και στα θέματα της δικαιοσύνης και των δικηγόρων, με τον νέο “Οργανισμό των Δικαστηρίων” του 1899 και τις δύο μεταγενέστερες τροποποιήσεις του το 1901 και το 1903. Οι προϋποθέσεις για την άσκηση δικηγορίας έγιναν ακόμη αυστηρότερες, ενώ εισήχθη για πρώτη φορά ως προϋπόθεση και η επί διετία άσκηση δικηγορίας. Πολλοί από τους εν ενεργεία δικηγόρους που είχαν λάβει άδεια υπό το καθεστώς της Σύμβασης της Χαλέπας, αναγκάζονται να αναδιορισθούν το 1899, με διάταγμα πλέον του Έπατου Αρμοστή που δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Κρητικής Πολιτείας.

Παράλληλα, η πολυνομία του Δικαίου της νεαρής Κρητικής Πολιτείας καθιστά αναγκαία την νομική ρύθμιση των δυσχερών προβλημάτων του νέου κράτους και την τακτοποίηση της υφιστάμενης νομοθετικής κατάστασης. Έτσι, ο Αστικός Κώδικας τίθεται σε ισχύ το 1904, η Πολιτική Δικονομία την 18/12/1903 και η Ποινική Δικονομία την 1/1/1904, ενώ στον τομέα του Ποινικού Δικαίου προτιμήθηκε η εισαγωγή από το 1899 του Ελληνικού Ποινικού Νόμου που συμπληρώθηκε σταδιακά με ειδικούς ποινικούς νόμους της Κρητικής Πολιτείας. Πέρα από την μαχόμενη δικηγορία, οι τότε δικηγόροι Ηρακλείου συμμετείχαν ενεργά και στην πολιτική και κοινωνική ζωή του αναπτυσσόμενου με γοργούς ρυθμούς Ηρακλείου.

Στις τάξεις του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου συναντάμε την περίοδο εκείνη προσωπικότητες όπως αυτές των προαναφερθέντων αγωνιστών της Κρητικής Επανάστασης και βουλευτών της πρώτης επί Κρητικής Πολιτείας Συνέλευσης των Κρητών, Αντ. Χατζιδάκη και Εμμ. Πολυχρονίδη, του Γεωργίου Κοκκινάκη, Επιτρόπου (Υπουργού) Δικαιοσύνης (1910-1911) και Παιδείας (1911) της Εκτελεστικής Επιτροπής Κρήτης και πρώτου εκλεγμένου Προέδρου του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου μετά την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα. Του Μιχαήλ Σακλαμπάνη, επί σειρά ετών βουλευτή, του Νικολάου Γιαμαλάκη, μέλους του πρώτου Συμβουλίου του Πρίγκηπος Γεωργίου (1899) και μετέπειτα Επιτρόπου Εσωτερικών και Δημόσιας Ασφάλειας (1911), του Εμμανουήλ Λογιάδη, Επιτρόπου Οικονομικών της Κρητικής Πολιτείας (1904), μέλους της υπό τον Α. Μιχελιδάκη Εκτελεστικής Επιτροπής (Κυβέρνησης) Κρήτης (1908) και βουλευτή της Βουλής που κύρηξε την Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, του Ιωάννη Βογιατζάκη, βουλευτή της Βουλής των Κρητών που στην Τρίτη Σύνοδό της (07/04/1905) κηρύττει την Ένωση της Κρήτης μετά της μητρός Ελλάδος, και μετέπειτα Δήμαρχο Ηρακλείου κατά τα έτη 1916-1920 και 1922-1929, καθώς και των βουλευτών της ίδιας ως άνω Βουλής Εμμ. Μαραγκάκη και Εμμ. Λεβέντη. Του Αριστείδη Στεργιάδη, Προέδρου του Δημοτικού Συμβουλίου Ηρακλείου το 1908 και μετέπειτα Γενικού Διοικητή Ηπείρου και Έπατου Αρμοστή Σμύρνης (1919-1922), του Εμμ. Χουρδάκη, Υπουργού Δικαιοσύνης το 1905, στις ενέργειες του οποίου οφείλεται σε πολύ μεγάλο βαθμό η ίδρυση του Εφετείου Ηρακλείου το 1906, του Παύλου Παλίδη, Γραμματέα της Εκτελεστικής Επιτροπής Κρήτης (1909) υπό τον Α. Μιχελιδάκη και βουλευτή Πεδιάδος της Επαναστατικής Συνέλευσης

της 13/11/1911, των επίσης βουλευτών της ίδιας Συνέλευσης Σωκράτη Βιστάκη, Εμμ. Μελισσειδή, Νικολάου Μειμαράκη, Γεωργίου Αγγελιδάκη, Μιχαήλ Λαγουδιανάκη, Μιχαήλ Μανασάκη, Αρ. Πασχαλίδη, Εμμ. Κωνιοπάκη και αρκετών δεκάδων άλλων. Στο διάστημα από το 1898 έως το 1914, δεν θα ήταν υπερβολικό να υποστηρίξουμε ότι τα μισά τουλάχιστον μέλη του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου (ο οποίος τότε πρέπει να αριθμούσε περί τα 90 μέλη) είχαν ενεργό ανάμιξη στα πολιτικά πράγματα της Κρήτης. Εκδίδουν ανακοινώσεις για την πολυπόθητη ένωση της Κρήτης με την Μητέρα Ελλάδα, μετέχουν σε ένοπλα συλλαλητήρια και μοιράζονται σε δύο στρατόπεδα: αυτό των οπαδών του Αντωνίου Μιχελιδάκη και αυτό των οπαδών του Ελευθερίου Βενιζέλου. Στις εξωδικηγορικές δραστηριότητές τους συγκαταλέγεται και η ίδρυση πολιτικών συλλόγων με ενεργό δράση, πράγμα που ενοχλεί τις Προστάτιδες Δυνάμεις. Ο επικεφαλής των Αγγλικών Στρατευμάτων στο Ηράκλειο το 1905 αναγκάζεται να επιβάλλει στρατιωτικό νόμο και με ειδικό διάταγμά του να θέσει υπό την ειδική επίβλεψη της Αστυνομίας *εκείνους οίτινες διευθύνουν το επαναστατικό κίνημα εν Ηρακλείω, ...γνωστούς ως ανήκοντας εις την αντιπολιτευόμενην την Κρητικήν Κυβέρνησιν φατρίαν*. Στον κατάλογο των 80 επικίνδυνων Ηρακλειωτών που συντάχθηκε, οι 20 πρώτοι στη λίστα είναι δικηγόροι. Εξ αυτών μάλιστα οι Μ. Κουνναλάκης, Α. Χατζιδάκης, Γ. Κοκκινάκης και Γ. Γιαννακάκης καλούνται να παρουσιαστούν με τα όπλα τους, ενώ στους ίδιους πάλι και στους Α. Στεργιάδη, Ν. Γιαμαλάκη, Εμμ. Πολυχρονίδη, Περ. Μαλαγαρδή, Δ. Φραντζεσκάκη, Ι. Μηλιωτάκη, Εμμ. Κωνσταντινίδη, Ν. Παπαδάκη, Ν. Κεφαλογιάννη, Γ. Βλαστό, Γ. Δοκουμετζίδη, Κ. Σταματάκη και Ε. Τζωρτζάκη απαγορεύεται *από της 9ης μ.μ. μέχρι της ανατολής του ηλίου να εξέρχονται της οικίας των, να δέχονται εις τας οικίας των πρόσωπα μη ανήκοντα εις την οικογένειάν των και να δίδωσι παντός είδους διασκέδασιν, εσπερίδας κ.λπ.*

Εκείνα τα ταραγμένα, αλλά και συναρπαστικά χρόνια, στις 18/07/1909, ο Γραμματέας Πρωτοδικών Ηρακλείου παραλαμβάνει από τα χέρια ενός νεαρού αριστούχου πτυχιούχου της Νομικής, του Νίκου Καζαντζάκη, την προβλεπόμενη χειρόγραφη αίτηση περί διορισμού του ως δικηγόρου, μαζί με όλα τα απαραίτητα έγγραφα, μεταξύ των οποίων και την βεβαίωση του δικηγόρου Γεωργίου Μαρή, μετέπειτα πρώτου Αντιπροέδρου του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου, περί της πρακτικής ασκήσεώς του. Ο Νίκος Καζαντζάκης, όμως, δεν θα ασχοληθεί με δικηγορία, αφού τον καλούσαν άλλα οράματα. Εβδομήντα τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1983, θα ανακηρυχθεί επίτιμο μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου. Το λιγότερο ενεργό, αλλά και περισσότερο διάσημο μέλος του Δ.Σ.Η.

Από το 1914 μέχρι σήμερα.

Η Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα δημιούργησε την ανάγκη νέας αναμόρφωσης της Νομοθεσίας. Με τον Ν 147/1914, *περί της εν ταις προσηρμοσμέναις χώραις εφαρμοστέας νομοθεσίας και της δικαστικής αυτών οργανώσεως*, διατηρήθηκε ο Κρητικός Αστικός Κώδικας, αλλά εισήχθη όλη η υπόλοιπη αστική νομοθεσία, καθώς και η νέα δικονομία, Ποινική και Πολιτική (01/05/1914). Η τελευταία αυτή ενέργεια προκάλεσε την άμεση αντίδραση του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου, που με τηλεγράφημά του προς τους διαμένοντες τότε στην Αθήνα δικηγόρους Ηρακλείου Χατζιδάκη και Μιτσοτάκη

(βουλευτές) τους εξουσιοδότησαν να προβούν σε όλες τις επιβαλλόμενες ενέργειες προκειμένου να αρθεί ή τουλάχιστον να ανασταλεί η εφαρμογή της Πολιτικής Δικονομίας, που έκριναν ως υποβληθείσαν παρέλκυσιν δικών και στρεψοδικίαν. Απειλούσαν δε ότι, σε αντίθετη περίπτωση, θα κηρύξουν αποχήν δικηγορικής συμπράξεως εν πολιτικάς δίκαις. Είναι φανερό ότι οι συντονισμένες αντιδράσεις των δικηγόρων της Κρήτης είχαν αποτέλεσμα, αφού λίγους μήνες αργότερα ανεστάλη, με τον Ν 291/1914, η εφαρμογή της Νέας Πολιτικής Δικονομίας και επαναφέρθηκε σε ισχύ η παλαιά (Κρητική Δικονομία), η οποία και διατηρήθηκε σε ισχύ μέχρι το 1968!!! Στο φύλλο της 28ης Μαΐου 1914 η "ΝΕΑ ΕΦΗΜΕΡΙΣ" αναφέρει επί λέξει: *Είναι άξιοι θερμοτάτων συγκαρτηρίων και ευγνωμοσύνης οι δικηγόροι Ηρακλείου οι οποίοι δια των άοκνων ενεργειών των επέτυχον ήδη την ειρημένην απόφασιν της Κυβερνήσεως περί επαναφοράς της Κρητικής Δικονομίας...* Με το άρθρο 30 του Ν 147/1914 εξ άλλου, ρυθμίζονται τα θέματα των δικηγόρων, ενώ με το άρθρο 31 εισάγεται και ως προς τους δικηγόρους των νέων επαρχιών, ο ελληνικός Ν. Γ Ο Γ' της 31/12/1911 και προβλέπεται η έκδοση Βασιλικού Διατάγματος, που θα ορίζει τον χρόνο σύγκλησης αυτών προς συγκρότηση συλλόγων. Με το βασιλικό διάταγμα της 18/23 Μαΐου 1914, ορίζεται *ημέρα προς συγκρότησιν των δικηγορικών συλλόγων εν ταις Νέαις Χώραις*. Ο Δικηγορικός Σύλλογος Ηρακλείου εισέρχεται στην διαρκούσα μέχρι σήμερα φάση του.

Η ΝΕΑ ΕΦΗΜΕΡΙΣ στο φύλλο της 18ης Ιουνίου 1914 και με τίτλο "ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΑΙ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ" αναφέρει: *Την παρελθούσαν Κυριακήν 15 τρέχοντος συνελθόντες εν τη Αιθούση του Πρωτοδικείου Ηρακλείου οι παρά τούτω διωρισμένοι δικηγόροι προέβησαν συμφώνως προς το Διάταγμα όπερ εξεδόθη προς συμπλήρωσιν του υπ' αριθμ. 147 Νόμου, εις την εκλογήν των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου, το οποίον, κατά τον σχετικόν Νόμον θ' αποτελείται εξ 9 μελών. Γενομένων κατά σειρά των εκλογών του προέδρου και λοιπών μελών του Διοικητικού Συμβουλίου εξελέγησαν : Πρόεδρος ο κ. Γεώργιος Κ. Κοκκινάκης, Αντιπρόεδρος ο κ. Γεώργιος Κ. Μαρός, γραμματεύς ο κ. Μιχαήλ Ε. Κονναλάκης, ταμίας ο κ. Ιωάννης Γ. Βογιατζάκης, Σύμβουλοι οι κ. Γεώργιος Θ. Γερωνιμάκης, Γεώργιος Γιαννακάκης, Μιχαήλ Σακλαμπανάκης, Νικόλαος Παπαδάκης και Ιωάννης Μηλιωτάκης. Στις 11 Μαρτίου 1915 δημοσιεύεται και διανέμεται στα μέλη ο Εσωτερικός Κανονισμός του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου. Αμέσως μετά, σύμφωνα και με το άρθρο 1 του Κανονισμού, αρχίζει η τήρηση του Μητρώου του Δικηγορικού Συλλόγου που σώζεται ως τις μέρες μας ως Μητρώο Α'. Στο Μητρώο αυτό καταχωρήθηκαν οι τότε εν ενεργεία δικηγόροι Ηρακλείου. Οι πρώτοι 10, κατά σειρά αρχαιότητας που αναφέρονται το 1914 στο βιβλίο αυτό είναι οι : 1) Λογιάδης Εμμανουήλ του Γεωργίου, με αναγραφόμενη ημερομηνία πρώτου διορισμού του ως δικηγόρου την 13/06/1888, 2) Βογιατζάκης Ιωάννης του Γεωργίου, διορισμένος από το 1890, 3) Χουρδάκης Εμμανουήλ του Δημητρίου, διορισμένος από το 1890, 4) Κοκκινάκης Γεώργιος του Κωνσταντίνου, διορισμένος από το 1891, 5) Ανδρουλάκης Γεώργιος του Ιωάννου, διορισμένος από το 1892, 6) Σακλαμπάνης Μιχαήλ του Εμμανουήλ, διορισμένος από το 1899, 7) Μαραγκάκης Εμμανουήλ του Ιωάννου, διορισμένος από το 1899, 8) Παπαδάκης Νικόλαος του Γεωργίου, διορισμένος από το 1902, 9) Ρασιδάκης Γεώργιος του Κωνσταντίνου, διορισμένος από το 1905, και 10) Φανουράκης Γεώργιος του Ανδρέα, διορισμένος δικηγόρος από το 1907.*

Οι πρόεδροι του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου.

Στις εκλογές του 1917 Πρόεδρος του Δ. Σ. Η. εκλέγεται ο Εμμ. Λογιάδης, ενώ στην τριετία 1930-1933 τα ηνία του Συλλόγου ανέλαβε ο παλαίμαχος Μιχαήλ Σακλαμπάνης. Το 1933 εκλέγεται πρόεδρος ο εκτελεσθείς το 1942 από τους Γερμανούς Τίτος Γεωργιάδης, ο οποίος το 1938 παραδίδει την προεδρία στον Εμμ. Μελισσειδή. Ο Εμμ. Μελισσειδής επανεκλέγεται στις πρώτες μετά την κατοχή και τον εμφύλιο εκλογές του 1946. Το 1949 αναλαμβάνει Πρόεδρος του Δ. Σ. Η. ο μαχητικός συνδικαλιστής Ιωάννης Παπαϊωάννου, που επανεκλέγεται και στις επόμενες 4 εκλογικές αναμετρήσεις (1952, 1955, 1958, 1961) και διατελεί Πρόεδρος μέχρι τον θάνατό του το 1963. Για το διάστημα 1963-1964, Πρόεδρος αναλαμβάνει ο Ιωάννης Ζερβουδάκης. Στις εκλογές του 1964 το αξίωμα του προέδρου καταλαμβάνει ο πρωτανηψιός του Νίκου Καζαντζάκη, Νικόλαος Σακλαμπάνης, ο οποίος και επανεκλέγεται το 1967. Λιγότερο από 2 μήνες μετά την εκλογή του, στις 10 Μαΐου 1967, η θητεία του ως αιρετού Προέδρου θεωρείται λήξασα με τον δικτατορικό Α.Ν. 4/10-05-1967. Τον Δικηγορικό Σύλλογο Ηρακλείου αναλαμβάνει διορισμένη διοίκηση υπό τον Χριστόφορο Χουρδάκη μέχρι να αποκατασταθεί η υπό τον Σακλαμπάνη αιρετή διοίκηση με το Ν.Δ. 63/26-09-1974. Στις πρώτες μεταδικτατορικές εκλογές ο Σακλαμπάνης επανεκλέγεται με άνετη πλειοψηφία, δεν θα προλάβει όμως να ολοκληρώσει ούτε αυτή τη θητεία του, αφού το 1977 θα πεθάνει ξαφνικά από ανακοπή καρδιάς. Για ένα έτος θα τον αναπληρώσει ο Στυλιανός Φιοράκης. Στις εκλογές του 1978, Πρόεδρος αναδεικνύεται ο Φίλιππος Ανδρουλακάκης και του 1981 ο Εμμανουήλ Κλίνης. Το 1987 την προεδρία του Συλλόγου ανέλαβε ο Μιχάλης Φαρσάρης, την οποία διατήρησε επί τρεις τριετίες (1987, 1990, 1993). Το 1996 Πρόεδρος ανέλαβε ο Στυλιανός Καστρινάκης και από το 1999 μέχρι και σήμερα, για δεύτερη τριετία, παραμένει ο Βασίλης Λαμπρινός.

Οι διατελέσαντες την τελευταία εικοσαετία πρόεδροι του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου: Μανώλης Κλίνης, Μιχάλης Φαρσάρης, Στέλιος Καστρινάκης και ο νυν πρόεδρος Βασίλης Λαμπρινός. (Από εκδήλωση του Συλλόγου, στις 31 Ιανουαρίου 2001).

Το Μητρώο του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου εμπλουτίζεται συνεχώς με νέα μέλη, που δεν υπολείπονται σε αγωνιστικότητα και επιστημοσύνη των ήδη αναφερθέντων. Οι δικηγόροι του Ηρακλείου συνεχίζουν να ξεχωρίζουν, τόσο στον πολιτικό όσο και στον επιστημονικό και κοινωνικό τομέα. Δεν παραλείπουν όμως να αναμιγνύονται ενεργά και στα καλλιτεχνικά πράγματα της πόλης μας. Ο Μουσικός Σύλλογος Ηρακλείου στα 1920 έχει δυο δικηγόρους στο πενταμελές Διοικητικό του συμβούλιο, τον Μιχαήλ Κουνάλακη ως Κοσμήτορα και τον Γεώργιο Γερωνυμάκη, ως επικεφαλής της Επιτροπής Θεάτρου. Οι δικηγόροι του Ηρακλείου εξακολουθούν, όπως θα δούμε, να επιδεικνύουν και σήμερα το ίδιο ενδιαφέρον και αγωνιστικότητα για τα κοινά του τόπου τους, καταφέροντας πάντα να διακρίνονται σε κάθε ενασχόληση τους.

Η πρώτη γυναίκα...

Στις 20 Φεβρουαρίου 1936 μια νέα εγγραφή μέλους δεν πέρασε απαρατήρητη στον Δικηγορικό Σύλλογο Ηρακλείου. Με αριθμό μητρώου Κ-28 εγγράφεται στον Δικηγορικό Σύλλογο Ηρακλείου η πρώτη γυναίκα μέλος του. Πρόκειται για την Ειρήνη Κασέλου του Στυλιανού, η οποία *αναμφισβητήτως ήσκησεν πραγματικώς και συνεχώς το δικηγορικόν λειτούργημα από της ορκίσεώς της μέχρι και της παραιτήσεώς της, την 14η Νοεμβρίου 1957*, όπως φαίνεται σε σχετικό έγγραφο του Δ.Σ.Η. Από το ίδιο αυτό έγγραφο προκύπτει ότι η Ειρήνη Κασέλου πραγματοποιούσε κατά μέσο όρο 20 παραστάσεις ετησίως, εξαιρέσει των τελευταίων κατοχικών ετών και του πρώτου μεταπολεμικού έτους 1946, κατά το οποίον λόγω οικονομικής της κατά τον πόλεμον εξαντλήσεως δεν ηδυνήθη να αποκτήση την λίαν δυσεύρετον τότε επαγγελματικήν στέγην και να επανασυνδεθή μετά της πελατείας της... Την πρώτη αυτή γυναίκα συνάδελφο ακολούθησαν αρκετές άλλες και το 2003 ο Δικηγορικός Σύλλογος Ηρακλείου έφτασε πλέον να απαριθμείται σχεδόν κατά το ήμισυ από γυναίκες δικηγόρους.

Τον Δεκέμβριο του 1946 συστήνεται επιτροπή προς ανασύνταξη του Μητρώου του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου. Κατά την ανασύνταξη αυτή δεν θα υποβάλλουν αίτηση και δεν θα επανεγγραφούν οι δικηγόροι: Γεωργιάδης Τίτος, Βασιλάκης Βασίλειος, Βασιλάκης Ιωάννης, Κονδυλάκης Δημήτριος, Μετοχιανάκης Αριστόβουλος, Παπαδημητρόπουλος Χαράλαμπος, Σκουλάς Γεώργιος, Σουργιάδης Νικόλαος, Δρεπτάκης Κωνσταντίνος, Καλογήρου Μιχαήλ. Και οι δέκα έπεσαν θύματα της γερμανικής θηριωδίας, οι οκτώ πρώτοι *εκτελεσθέντες υπό των Γερμανών* και οι δύο τελευταίοι *αποβιώσαντες εν ομηρία*, όπως αναφέρεται στο μητρώο του Συλλόγου, δίπλα στα ονόματά τους.

Από τότε μέχρι σήμερα ο Δικηγορικός Σύλλογος Ηρακλείου ευτύχησε να μην θρηνήσει άλλους νεκρούς. Συνέχισε όμως να βρίσκεται στην πρωτοπορία των αγώνων για την Ελευθερία και την Δημοκρατία. Τόσο στην Γερμανική Κατοχή και την Εθνική Αντίσταση, όσο και στα χρόνια της επτάχρονης δικτατορίας των συνταγματαρχών, πολλά μέλη του μετείχαν ενεργά στο αντιστασιακό κίνημα και καταδικάστηκαν σε πολύχρονες εξορίες και φυλακίσεις.

Μετά την δικτατορία, ο Σύλλογος, παράλληλα με την επιστημονική, αναπτύσσει και έντονη πολιτιστική και εκδοτική δραστηριότητα. Μετά την *Δωδεκάδελτο Επιγραφή της Γόρτυνος*, που εξεδόθη το 1973 από τον Δικηγορικό Σύλλογο Ηρακλείου, με εισαγωγή του αιμνήστου Γραμματέα τότε Στυλιανού Φιοράκη, ακολουθούν οι *Απόπειρες κατά Συρροήν*, η συλλογή ποιημάτων Ηρακλειωτών δικηγόρων (1992) και εκδίδονται τα ποιήματα του αξέχαστου συναδέλφου Νίκου Τζερεμεδιανού (1997). Την ίδια χρονιά εκδίδεται το βιβλίο *Ξαναδιαβάζοντας τον Καζαντζάκη*, του συναδέλφου Δ. Ξυριτάκη, που αποσπά το βραβείο Καζαντάκη 1997-1998 του Δήμου Ηρακλείου, και το 1998 τα *Ηθικά* του Πλουτάρχου, με επιμέλεια του συναδέλφου Βαγγέλη Φαλκώνη.

Το 1995 δημιουργείται η Θεατρική Ομάδα του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου, που εντυπωσιάζει το Ηρακλειώτικο κοινό με της παραστάσεις της *Φαύστας* του Μπόστ (1995), σε σκηνοθεσία του δικηγόρου Ηρακλείου Γεώργιου Μαρκόπουλου, του έργου του Τσέχωφ *Επέτειος*, σε σκηνοθεσία του μετέπειτα Προέδρου του Δικηγορικού Συλλόγου Στέλιου Καστρινάκη και του έργου του Νίκου Καζαντζάκη *Καπετάν Μιχάλης*, (1997), σε σκηνοθεσία του Γιώργου Μαρκόπουλου. Στην παράσταση αυτή, που ανέβηκε και στη Θεσσαλονίκη στη διάρκεια του Πανελλήνιου Συνεδρίου Δικηγορικών Συλλόγων, μετέχουν ενεργά 42 δικηγόροι-μέλη του Συλλόγου και λαμβάνουν μέρος ως ηθοποιοί τα οκτώ από τα 15 μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου του.

Η θεατρική ομάδα του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου
στο έργο του Νίκου Καζαντζάκη “Ο Καπετάν Μιχάλης”, σε σκηνοθεσία Γιώργου Μαρκόπουλου.
Κηποθέατρο “Νίκος Καζαντζάκης”. (Σεπτέμβριος, 1997).

Στιγμιότυπο από την κατάκτηση του εργασιακού πρωταθλήματος Ν. Ηρακλείου από την ομάδα μπάσκετ του Δ.Σ.Η. τον Ιούνιο του 2001. Όρθιοι από αριστερά: Α. Κόκκινος, Μ. Βοργιάς, Μ. Φραγκιαδάκης, Β. Φανουργάκης, Γ. Μπροκαλάκης. Ανάμεσά τους και ο γραμματέας του Δ.Σ.Η., Άρης Ροζάκης. Καθήμενοι: Σ. Σταματάκης, Κ. Πατρικαλάκης, Γ. Μαραζάκης, Φ. Λαμπρινός, Μ. Σαββάκης, Χ. Πυροβολάκης.

Το 1982 δημιουργείται το Αθλητικό Τμήμα του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου, με ομάδες ποδοσφαίρου και μπάσκετ. Οι ομάδες αυτές που στελεχώνονται αποκλειστικά από δικηγόρους, δραστηριοποιούνται με ιδιαίτερες επιδόσεις η πρώτη στο Πανελλήνιο Πρωτάθλημα Δικηγορικών Συλλόγων και η δεύτερη στο Τοπικό Εργασιακό Πρωτάθλημα Μπάσκετ.

Παράλληλα με τον Δικηγορικό Σύλλογο, αξιόλογη δραστηριότητα επιδεικνύει τα μεταδικτατορικά χρόνια και το Ταμείο Πρόνοιας των Δικηγόρων Ηρακλείου, ήδη ΛΕΑΔΗ. Δημιουργούνται τμήματα δημιουργικής απασχόλησης των μικρών παιδιών των μελών του, διοργανώνονται γιορτές γι' αυτά και εξασφαλίζεται η δυνατότητα συμμετοχής τους σε κατασκηνώσεις χωρίς υπέρμετρη επιβάρυνση των μελών του.

Στο σκαλοπάτι του 21ου αιώνα, τα 600 περίπου μέλη του Συλλόγου μας, νιώθουμε στους ώμους μας δυσβάστακτο το βάρος των προβλημάτων που παρουσιάζει η άσκηση του λειτουργημάτων μας. Στο φορτίο όμως αυτό μπορούμε να προσθέσουμε και αυτό μιας κληρονομιάς 100 και πλέον χρόνων θυσιών και πρωτοπορίας του Δικηγορικού Σώματος στους αγώνες για την Ελευθερία, την Δημοκρατία και την Δικαιοσύνη, αλλά και την επιστημονική, πολιτική και πολιτιστική ζωή του Ηρακλείου.

Την κληρονομιά αυτή πρέπει να διατηρήσουμε και να παραδώσουμε ακέραια στους μελλοντικούς συναδέλφους μας, που θα γράψουν κάποτε την δική μας ιστορία.

Στιγμιότυπο από την τιμητική εκδήλωση που διοργάνωσε για τους συνταξιούχους συνδικαλιστές του ο Δικηγορικός Σύλλογος Ηρακλείου. (Ηράκλειο, 21 Δεκεμβρίου 2001).

Στιγμιότυπο από την τιμητική εκδήλωση που διοργάνωσε ο Δικηγορικός Σύλλογος Ηρακλείου για την αποχωρούσα λόγω συνταξιοδότησης υπάλληλο κ. Πέλα Κοντάκη. (Ηράκλειο, 31 Ιανουαρίου 2001).

Ημερίδα με θέμα: «Τα ένδικα μέσα στην ποινική διαδικασία».
Συνδιοργάνωση: Δ.Σ.Η. - Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων - Ένωση Εισαγγελέων. Από αριστερά, Π. Καίσαρης, Αντεισαγγελέας Εφετών, Β. Μαρκής, Πρόεδρος της Ένωσης Εισαγγελέων, Β. Κάββαλος, Δικηγόρος Ηρακλείου, Χρ. Αργυρόπουλος, Πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων. (Ηράκλειο, 7 Οκτωβρίου 2000)

Στιγμιότυπο από το 10° Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικολόγων, που οργάνωσε το Δ.Σ.Η. Ξενοδοχείο Ατλαντίς. (Ηράκλειο 3, 4, 5 Νοεμβρίου 2000).

Συγκέντρωση για το Εφετείο στην πλατεία Ελευθερίου Βενιζέλου (κρήνη Μοροζίνι), με την συμμετοχή των Βουλευτών Ηρακλείου - Λασιθίου, των τότε Νομάρχη και Δημάρχου Ηρακλείου, κ.κ. Γ. Γαρεφαλάκη και Κ. Ασλάνη, και φορέων των δύο νομών.
(Ηράκλειο, 18 Μαΐου 2001).

Συγκέντρωση διαμαρτυρίας για το Εφετείο, στην πλατεία Ελευθερίου Βενιζέλου (κρήνη Μοροζίνι).
(Ηράκλειο, 3 Οκτωβρίου 2001).

Ολομέλεια Προέδρων των Δικηγορικών Συλλόγων της χώρας. Οργάνωση Δ.Σ.Η.
Στο βήμα ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου κ. Ευάγγελος Κρουσταλάκης
(Ηράκλειο 1, 2, 3 Νοεμβρίου 2002).

Ολομέλεια Δικηγορικών Συλλόγων της χώρας. Οργάνωση Δ.Σ.Η.
Στο βήμα ο Πρόεδρος της ολομέλειας κ. Δημήτρης Παξινός, Πρόεδρος του Δ.Σ.Α.
(Ηράκλειο 1, 2, 3 Νοεμβρίου 2002).

FORUM ΔΙΚΗΓΟΡΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Νίκου Κ. Σκούλά*

Το "FORUM ΔΙΚΗΓΟΡΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ" αποτελεί ένα δημόσιο βήμα, από το οποίο γίνεται η προσπάθεια να αναπτυχθούν νομικά και άλλα θέματα συναφούς ενδιαφέροντος, σε σταθερό χρόνο και τόπο και σε ευρύτερο ακροατήριο.

Ο όρος Forum, λέξη λατινική που σημαίνει αγορά, χώρο δηλαδή συγχρωτισμού και εκφοράς δημόσιου λόγου, επιλέχθηκε ως συστατικό της ονομασίας, τόσο από αυθορμητισμό όσο και λόγω της σχέσης των νομικών με την ρωμαϊκή δικαιοσύνη κληρονομιά. Οι δύο επόμενες λέξεις του τίτλου προσδιορίζουν την ιδιότητα και τον τόπο άσκησης των καθηκόντων εκείνων που είχαν την πρωτοβουλία και δραστηριοποιούνται για την λειτουργία του εγχειρήματος.

Στην επαγγελματική μας δραστηριότητα οι δικηγόροι έχουμε βάση αναφοράς τις ακαδημαϊκές μας αναμνήσεις και την επιθυμία να εμβολιάζεται η δικηγορική πρακτική με τις τρέχουσες θεωρητικές νομικές αναζητήσεις μας. Αυτό απαιτείται ιδιαίτερα σε νέα πεδία πρακτικής (χρηματιστηριακές πράξεις, ηλεκτρονικό εμπόριο, νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας κ.α.), που έχουν αρχίσει να διαφοροποιούν αισθητά την παραδοσιακή μορφή άσκησης του επαγγέλματός μας.

Δυστυχώς, η εκδοτική προσπάθεια που θα κάλυπτε αυτά τα κενά εμφανίζεται στο Ηράκλειο μόλις τώρα, με το ανά χείρας έντυπο. Ήταν λοιπόν εμφανής η απουσία του τρόπου θεωρητικής έκφρασης αυτών των αναζητήσεων. Στο εξής, η από βήματος ανακοίνωση των ερευνητικών αποτελεσμάτων κάθε ενδιαφερόμενου αφήνει ανοικτή και κάνει ευκαταία την ενίσχυση της εκδοτικής αυτής προσπάθειας του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου.

Η επίτευξη διεπιστημονικού διαλόγου εντάσσεται επίσης στις φιλοδοξίες του υπό ανάλυση εγχειρήματος. Η πολυπλοκότητα των κοινωνικών φαινομένων ακυρώνει την αντάρχεια των πορισμάτων κάθε ξεχωριστού επιστημονικού κλάδου. Η αλληλοψηλάφηση των ανθρωπιστικών σπουδών, όπου εντάσσονται και τα νομικά, κρίνεται αναγκαία για την πληρότητα των πορισμάτων τους και την διεύρυνση των γνωστικών τους οριζώντων. Η ιδιαίτερη λειτουργία των νομικών να εκλογικεύουν και να θεσμοποιούν κοινωνικά φαινόμενα τους αφήνει πιο εκτεθειμένους και ευάλωτους όταν περιχαράκωνονται εντός των δικών τους δεδομένων και συμπερασμάτων.

Σε κάθε επιστημονική εκδήλωση του Forum προέχει ο σκοπός της επικοινωνίας με το ευρύτερο κοινό της πόλης που ενδιαφέρεται να είναι μέτοχος των δραστηριοτήτων του. Χωρίς να απεμπολούνται τα ουσιώδη χαρακτηριστικά μιας τεκμηριωμένης πα-

* Ο Νίκος Κ. Σκούλας είναι Δικηγόρος Ηρακλείου.

ρουσίασης, το εύληπτο του νοήματος και η σύνδεσή του με την επικαιρότητα είναι ζητούμενα στην διαδικασία των εκδηλώσεων του θεσμού.

Με την αισθητική προσφυγή στους πίνακες του Θεοτοκόπουλου και στις γκραβούρες που απεικονίζουν την πόλη του Ηρακλείου, και με την παράθεση στίχων του Κορνάρου στις προσκλήσεις και στα φυλλάδια των εκδηλώσεων, γίνεται απόπειρα να δοθεί το στίγμα της εντοπιότητας στις εξωστρεφείς μας αυτές εκφάνσεις.

Στο πλαίσιο που χαράσσουν οι παραπάνω στόχοι, το Forum Δικηγόρων Ηρακλείου, έχει έως σήμερα στο ενεργητικό του εννέα εκδηλώσεις, που έλαβαν χώρα στην αίθουσα "Δομήνικος Θεοτοκόπουλος" της Βικελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης Ηρακλείου, αρχής γενομένης από τον Μάρτιο του 2002. Έχουν επίσης προγραμματιστεί πέντε επιπλέον ομιλίες έως τον Ιούνιο του 2003. Η μνεία θεμάτων και προσώπων είναι η ασφαλέστερη έκθεση για την κριτική του όλου εγχειρήματος.

Στιγμιότυπο από εκδήλωση του Forum, Ηράκλειο 30 Μαρτίου 2002.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 2002

29 Μαρτίου 2002.

Θέμα: *Από τα Ειδικά Ποινικά Δικαστήρια για την πρώην Γιουγκοσλαβία και την Ρουάντα σε ένα μόνιμο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο*. Εισηγήτρια: Μαρία-Ντανιέλα Μαρούδα, δικηγόρος, συνεργάτιδα διυπουργικής Επιτροπής Ανθρωπιστικού Δικαίου. Συντονιστής: Νίκος Σκουλάς, δικηγόρος Ηρακλείου.

29 Απριλίου 2002

Θέμα 1ο: *Ζητήματα της σύμβασης Δικαιόχρησης (Franchise) στην εμπορική πρακτική*. Εισηγητής: Μανόλης Κληρονόμος, δικηγόρος Ηρακλείου.

Θέμα 2ο: *Ζητήματα της σύμβασης Χρονομεριστικής Μίσθωσης (Time Sharing)*. Εισηγητής: Νίκος Σκουλάς, δικηγόρος Ηρακλείου. Συντονιστής: Βασίλειος Λαμπρινός, Πρόεδρος Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου.

29 Μαΐου 2002

Θέμα 1ο: *Η βεντέτα διαχρονικά: Δικαιϊκή ανάλυση και συγκριτική κατά τόπους μελέτη*. Ομιλητής: Νίκος Φανταουτσάκης, δικηγόρος Ηρακλείου.

Θέμα 2ο: *Η βεντέτα μέσα από το ριζίτικο τραγούδι*. Εισηγητής: Μανόλης Τσικαλάς, δικηγόρος Ηρακλείου. Συντονίστρια: Νάνσυ Δαριβιανάκη, δικηγόρος Ηρακλείου.

19 Ιουνίου 2002

Θέμα: *Η προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων προέλευσης κατά την εξέλιξη της νομολογίας του Δικαστηρίου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*. Εισηγήτρια: Ελευθερία Βιστάκη, ασκούμενη δικηγόρος Ηρακλείου. Συντονίστρια: Ζαχαρένια Μαθιουδάκη, Πρόεδρος Πρωτοδίκων Διοικητικού Πρωτοδικείου Ηρακλείου.

25 Σεπτεμβρίου 2002

Θέμα 1ο: *Η ερμηνεία δικαιοπραξιών στο Αγγλοσαξωνικό και στο Κεντροευρωπαϊκό δίκαιο. Σύγκριση και θεωρητικό υπόβαθρο*. Εισηγητής: Νίκος Σκουλάς, δικηγόρος Ηρακλείου.

Θέμα 2: *Η Πολιτεία και ο ρόλος του νομοθέτη στη θεωρία του Κοινωνικού Συμβολαίου του Ρουσσώ*. Εισηγητής: Πασχάλης Κιτρομηλίδης, καθηγητής Πολιτικής θεωρίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και Διευθυντής του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών. Συντονιστής: Μανόλης Καρέλης, δικηγόρος, τ. Ευρωβουλευτής & Δήμαρχος Ηρακλείου.

25 Οκτωβρίου 2002

Θέμα: *Η προσωποκράτηση για χρέη στο Δημόσιο*. Εισηγητής: Ευτύχης Χρυσός, δικηγόρος Ηρακλείου. Συντονιστής: Ανδρέας Λιανέρης, δικηγόρος Ηρακλείου.

29 Νοεμβρίου 2002

Θέμα: *Επιλύοντας(;) το Κυπριακό. Οι δικαιοπολιτικές ασκήσεις του Σχεδίου Κόφι Ανάν*. Εισηγητής: Στέλιος Περράκης, καθηγητής Ευρωπαϊκών & Διεθνών Θεσμών στο Πάντειο Πανεπιστήμιο. Συντονίστρια: Αργυρώ Κάραλη, δικηγόρος Ηρακλείου.

13 Δεκεμβρίου 2002

Θέμα: *Η αμεροληψία των δικαστών στους αρχαίους Έλληνες ποιητές*. Εισηγητής: Στέφανος Δεληκωστόπουλος, δικηγόρος, τ. Καθηγητής Νομικής στο Παν/μιο Αθηνών. Συντονιστής: Γιάννης Σεραπετσιδάκης, δικηγόρος Ηρακλείου, Δημοτικός Σύμβουλος.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 2003

31 Ιανουαρίου 2003

Θέμα: *Η απορύθμιση των κρατικών μονοπωλίων και το δίκαιο. Το παράδειγμα της ενεργειακής αγοράς*. Εισηγητής: Μανόλης Βελεγράκης, δικηγόρος, υποψήφιος διδάκτωρ στο Πανεπιστήμιο Παρισιών. Συντονιστής: Γιάννης Ξυλούρης, δικηγόρος Ηρακλείου.

28 Φεβρουαρίου 2003

Θέμα: *Η Κρήτη στον νομικό στοχασμό του Πλάτωνα*. Εισηγητής: Οδυσσέας Σπαχής, Πρωτοδίκης Διοικητικού Πρωτοδικείου Ηρακλείου. Συντονίστρια: Νέλλη Κατσαμά, δημοσιογράφος.

28 Μαρτίου 2003

Θέμα: *Αξιοπιστία μαρτύρων. Μια ψυχολογική θεώρηση*. Εισηγητές: Γιάννης Κουγι-

ουμτζάκης, καθηγητής Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, Θεώνη Βελλή, καθηγήτρια Ψυχολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, Κική Πετρουλάκη, διδάκτωρ του Παντείου Πανεπιστημίου. Συντονιστής: Νίκος Φανταουτσάκης, δικηγόρος Ηρακλείου.

18 Απριλίου 2003

Θέμα: *Δίκαιο του Διαδικτύου*. Εισηγητής: Απόστολος Γκουτζίνης, δικηγόρος, υποψήφιος διδάκτωρ στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου. Συντονιστής: Νίκος Σκουλάς, δικηγόρος Ηρακλείου.

30 Μαΐου 2003

Θέμα: *Χρηματιστηριακές Συμβάσεις*. Εισηγητής: Τουντόπουλος Βασίλειος, δικηγόρος Αθηνών. Συντονιστής: Γιάννης Σιλιγάρδος, δημοσιογράφος.

13 Ιουνίου 2003.

Θέμα: *Οργάνωση και διοίκηση της Εκκλησίας της Κρήτης στον 19ο και 20ο αιώνα*. Εισηγητής: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Αρχαλοχωρίου, Καστελλίου και Βιάννου κκ. Ανδρέας Νανάκης, καθηγητής Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Συντονιστής: Μανόλης Κληρονόμος, δικηγόρος Ηρακλείου

Η ιδέα για την ίδρυση του Forum Δικηγόρων Ηρακλείου έγινε υλοποιήσιμη χάρη στην συλλογική και συστηματική εργασία μιας ομάδας συναδέλφων, που σεμνύνονται για αυτήν την πρωτοτυπία στα ελληνικά νομικά δεδομένα. Ενδεικτικά αναφέρονται τα ονόματα: Νάνσυ Δαριβιανάκη, Αργυρώ Κάραλη, Μανόλης Κληρονόμος, Πέτρος Μαρκάκης, Νίκος Φανταουτσάκης, Νεκτάριος Χρυσός, καθώς και του γράφοντος το παρόν κείμενο.

Οι οφειλόμενες ευχαριστίες στους χορηγούς των εκδηλώσεων — τον εκδοτικό οίκο Αντ. Σάκκουλα και το βιβλιοπωλείο Αλεξάνδρου Δοκιμάκη —, όπως και στον καθηγητή Ψυχολογίας κ. Γιάννη Κουγιουμτζάκη, στον φοιτητή Γιώργο Παχάκη, στους υπαλλήλους της Βικελαίας κκ. Δημήτρη Σάββα και Γιάννη Αλεξανδράκη, καθώς και στους κατά καιρούς υπεύθυνους για την Δημοτική Βιβλιοθήκη Δημοτικούς Συμβούλους κκ. Γιάννη Σεραπετσιδάκη, Γιάννη Σχιζάκη και Μανόλη Βασιλάκη, εκφράζονται και με την παρούσα ευκαιρία.

Ο ανοικτός χαρακτήρας της πρωτοβουλίας και της διαδικασίας, τον οποίο και εν τέλει θέλουμε να επισημάνουμε, μνημονεύεται και στα φυλλάδια του προγράμματος των εκδηλώσεων του Forum: *Ο εναγκαλισμός της προσπάθειας και η ευδοκίμησή της τόσο από θέση λόγου όσο και από πλευράς ακρόασης θα χαράξει τις περαιτέρω κατευθύνσεις της... Η ουσία υπάρχει προπάντων στην συνεύρεση. Οι εξελικτικές διαδρομές χαράσσονται από τους συγκοινωνούς.*

ΤΟ 1ο ΤΕΥΧΟΣ ΤΟΥ “*Ραδάμανθυ*”
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΤΟΝ ΑΠΡΙΛΙΟ ΤΟΥ 2003, ΣΕ 2000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ
& ΣΕ ΧΑΡΤΙ GARDARAT 115 gr., ΑΠΟ ΤΙΣ ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ
Μ. & Μ. ΠΑΤΕΡΑΚΗΣ Ο. Ε., ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΟΥ
ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

